

Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1974

ΝΕΑ 46167 Καταπόλεως
Νείρα

ΤΑΣΙΣ

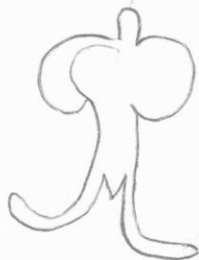

Παραμένει
62 χρόνια
με τον αγώνα
στη φύση

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νεοελληνικά Αναγνώσματα.

ΔΩΡΕΑΝ

ΑΤΑΜΑΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΡΕΦΑ

NTINA

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΑΝΙΤΗ

ΠΡΟΦΑΤΟΝ ΕΟΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

Ἐφησες κάθε χώρα μακρυνή καὶ κάθε γῆ,
ποῦ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω στῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεζες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγή.

Ἦρθες ἀπὸ τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μωριά,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιά τὰ μυροβολημένα
ποῦ λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριά.

Ἦρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποῦ ἀκούραστο τὴ γῆ ὀργώνει,
ποῦ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριάς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπή.

ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
καὶ πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα !
Πόσες καρδιές μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε !

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιρετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναιότητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθέρα καὶ πλήρης δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἱστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν του καὶ εἰς τὰ μεγάλα πεπραμμένα του. Καὶ ἔχομεν ἡρεμον τὴν συνείδησιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον κατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἡθικῶν ἀξιών.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἡθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἀγῶνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐνδράκρεις τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ ἄθῳα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερηφάνως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἔντιμοι πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἡθικοῦ ἀνεξάντλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθυμούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις του καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρριζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπείας δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαὸς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιά, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἰς καὶ μόνον ἄνθρωπος, ἓνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἐν λαμπρότατον ὁδηγούμεθα ἄστρον : Τὴν Πατρίδα.

Ὅλοι μαζὶ στερρῶς ἡνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον ὄπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἣ ὁποία συνέχει τὴν ψυχὴν μου δι' ὅσα μεγάλα καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὐχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΟΛΗ

Ὁ Σπῦρος ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐμίκραινε, ἐκεῖ ποὺ ἦταν ἔτσι ἄσχημα κρυμμένος, πίσω ἀπὸ ἀραιὲς τοῦφες ἱτιᾶς. Ἀπέναντί του ἔστεικε ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουροῦσε μιὰ γέφυρα γύρῳ του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βίγλιστας καὶ τοῦ ἐφαινόταν ὅτι σ' ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσκέπαστο κάμπο ἦταν ὁ μόνος Ἕλληνας, μέσα σὲ πολυἀριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, ποὺ ὑποχωροῦσαν. Ἀποροῦσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάσῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς. Ἀλλά, τώρα, ποὺ ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαρατῆρητος, ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐγινόταν ἄφαντος, ἓνα τόσο δὰ μικρὸ χαλικάκι. Τὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά του, χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ἡσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπῦρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴ του. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντᾶροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ἤρθε διαταγή, ἀν ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δύτης τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοῦλάχιστον καλὸς κολυμπητής, νὰ παρυσιασθῇ στὸ συνταγματάρχη. Ὁ Σπῦρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρεي κολύμπι.

Ὁ ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, ὅταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώρισε :

— Ἐσύ εἶσαι, λοχία ; Ξέρεις καλὸ, μὰ καλὸ κολύμπι ;

— Εἶμαι ἀθλητὴς τῶν 400 μέτρων.

— Τί λές ; Τότε θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολή. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχει γέφυρα, ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικὸ μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἐτοιμάζονται νὰ τὴν τινάξουν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπῶντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ἀναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσύ ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.

— Μπράβο ! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῶο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

Ὁ συνταγματάρχης σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τοῦ εὐχήθηκε :

— Καλὴ ἐπιτυχία !

Καθισμένος τώρα ὁ Σπῦρος πίσω ἀπὸ τὶς ἱτιές, ἐλογάριαζε μὲ τί τρόπο θὰ ἔφευγε στὸν ποταμό. Ἐβγαζε ἀργὰ - ἀργὰ τὶς ἀρβύλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα, ποὺ ἐφρουροῦσε

τῇ γέφυρα καὶ ποὺ ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. Μακριὰ ἀκούονταν πολυβόλα, ὥστε ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

“Ἀμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχά του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ καὶ ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἀλλοῦ οἱ σκοποί, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. “Ἐκρινε πὼς ἀπὸ ‘κεῖ ποὺ εὐρισκόταν, ἡ βουτιά θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του καὶ ἔκοψε μὲ τὸ ψαλίδι ποὺ ἐβαστοῦσε ἓνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίπα.

‘Εκεῖνη τὴ στιγμὴ ἐβούισαν ἀεροπλάνα καὶ καθὼς οἱ Ἱταλοὶ ἐσήκωσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἰδοῦν, ὁ λοχίας ἐπῆρε βαθεῖα ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πρὶ ἀθόρυβα μπόρεσε καὶ ἄρχισε τὸ μακροβούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἔβλεπε τίποτα, γιὰ τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα καὶ ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστὰ του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προχωρῇ σιγά. Ψαχουλεύοντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἦσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ρίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιά ν’ ἀδειάσῃ τὸ στῆθος του ἀπὸ ἀέρα, εὗρῃκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας καὶ ἐσταμάτησε. “Εβγαλε ἔξω ἀπ’ τὸ νερὸ τὸ καλάμι του καὶ ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῶ κατὰπινε κάμποσα βρωμόνερα. “Ὑστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρὴ καὶ ἐβούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μὴ πρὸς τὰ ἐδῶ, μὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. “Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιζε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἄρπαξε τὸ ψαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

‘Ο ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ποὺ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοὺς ἀγωγούς ἀπὸ σύρμα, ὥστε, ἂν πάθῃ κάτι ὁ ἓνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. “Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ψάξῃ μὲ προσοχὴ ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεῦτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὐκόλο, γιὰ τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν παράσερνε καὶ εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. “Ἀν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεῦτερο ἦταν ἀνεύρετο. “Ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐβουτοῦσε βαθεῖα, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενὰ δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μιά στιγμή, πού έκολυμβούσε στο μέσον του ποταμού, τον εκτόπησε στα νεφρά κορμός δένδρου, πού εκατέβαζε τὸ ποτάμι, κι ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν εἰναξε ψηλά. Μὰ κανένas δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἰδῇ, κι ὁ Σπῦρος ἐβούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴ βάσι τῆς γέφυρας, ὅπου ἐστάθηκε νὰ ξαποστάσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ του εἶχε λιγοστέψῃ κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάστηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς εὗρισκόταν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόβον νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε 'κεῖ λίγα λεπτά χορταίνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Ἵστερα πάλι ἄκουσε φωνὲς καὶ θόρυβον αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὄχθῃ καὶ βήματα ἀνθρώπων, πού ἐπερνοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πάνω του. Ἐσυλλογίστηκε πὼς ἴσως νὰ εἶχε φθάσῃ ἡ ὀπισθοφυλακὴ, πού ἐπερίμενε τ' ἀπόσπασμα, κι ὅτι, μόλις διαβαίνουν αὐτοί, θὰ εἰναῖαν τὴ γέφυρα. Ξαναβούτηξε λοιπὸν κι ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε δευτέρος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἀνοιγμα, πού ἄφηνε ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις τῆς, τὸ ἔφαξε τέσσερες φορὲς κολυμπώντας μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βουρκο.

Μιά στιγμή αἰσθάνθηκε δυνατό ρῆγος νὰ περιβρέχῃ τὴ ράχι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ ψάξιμο. Ἐπέμεινε, ἔως ὅτου τὸ μικρὸ του δάκτυλον ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἄρπαξε κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ψαλιδίσῃ, μὰ κατάλαβε πὼς ἦταν τὸ ἴδιον πού εἶχε κόψῃ πρὶν. Ἐκολύμπησε ἀκόμῃ λίγο κι ὅταν ἐνοιωσε πιά τὴ δύναμίν του νὰ ἐξαντλῆται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἐβγάλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ, γιὰτὶ ἡ κούρασι δὲν τὸν ἄφηνε τώρα νὰ πάρῃ προφυλάξεις. Αἰσθανόταν ἐκασθενημένος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ διὰ μιᾶς τὴ διαδρομὴ ὥς τὸ μέρος, πού εἶχε ἀφήσῃ τὰ ροῦχά του. Δυὸ φορὲς ἐνόμισε πὼς ἦταν φθασμένος καὶ δυὸ φορὲς ἐγελάσθηκε, γιὰτὶ ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλης, ρέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγῆκε στὴν ὄχθῃ, ἐκεῖ στὶς ἴδιες ἱτιές, πού ἐκυρβόταν πρὶν καί, μόλις ξαπλώθηκε, ἄρχισαν ρίγη νὰ

περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσουζαν γεμᾶτα βρῶμες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματίλας καὶ ἡ σιχασιά τόσης λάσπης, ποὺ κατὰπτε, τοῦ ἔφερνε ἐμετό.

Ἔτσι ὅπως ἦταν μουσκεμμένος ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέχωνο, μανδύα καὶ ἐτράβηξε πρὸς ἓνα ἐρημοκλήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε 'κεῖ. Μιλῶντας ἄσχημα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ πόσα βάσανα εὗρῃκε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ εἶπε :

— Ἐμεινες μιὰ ὥρα στὸ ποτάμι. Ὅταν ἄκουσα τ' ἀεροπλάνο, εἶπα πῶς θὰ ἐπωφεληθῇς, γιὰ νὰ βουτήξῃς καὶ πραγματικά σὲ εἶδα νὰ γλυστᾶς στὸ νερό. Ἀμα ὅμως ἄργησες νὰ φανῇς, ἀνησυχῆσα μήπως ἐπνίγηκες.

Ὁ Σπῦρος ἐζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν· ἐζήτησε νερό καὶ πρὶν πιῇ ἔκανε γαργάρα καὶ ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βοῦρκος ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεύτερο σύρμα ; ἐρώτησε.

Ὁ ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω.... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταξαν ὕστερα πρὸς τὴ γέφυρα καὶ ἐκατασκόπευαν τὸ ἰταλικὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Σπῦρος ἀνησυχοῦσε:

— Ἀμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰ βάλουν νέο;

— Ἴσως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ὁ Σπῦρος ἐθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προσωπικό. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἐχανόταν ἀδίκως καὶ ἐπρότεινε νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς Ἰταλοὺς. Ἡ καρδιά του εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἂν τὸ γεφύρι ἔμενε ἀβλαβό, θὰ ἐπύγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμείνει ψάχνοντας καὶ ἄς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνῃς ἔτσι, λοχία, τοῦ εἶπε ὁ λοχαγός.

Ἀλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνές καὶ καμμιὰ ἐκατοστὴ εὐζωνοὶ ἐφάνηκαν νὰ τρέχουν ζωηρὰ τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξι, κι ἐπῆραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ τῆς τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά, χωρὶς

νά ρίζουν τουφεκιά.

Ὁ Σπῦρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ τοῦ κι ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

« Πίνδος »

Χρῆστος Π. Ζαλοκώστας

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Ἀρχοντας, ποὺ ξεπερνάει ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμή ἐκεῖ. Τέτοια ὥρα, μεσημέρι, ἐγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ ὄχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὀπλισμὸ τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περῖμεναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τοὺς κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμίλητη, βαδίζοντας ἀργά. Ὅποιοι τοὺς ἐβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἓναν ἀγῶνα τόσον ἄνισο σὲ σιδερικά. Ἡ κατάντια τοὺς φανερωνόταν ἀπὸ τὸ ρουχισμὸ τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ἰδέα πὼς εἶναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τους. Ἐκαναν πιστὰ τὸ καθήκον τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια τὴ Νίκη.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὄνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, κι ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἀναμμα τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἐρέθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ζεματοῦσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν ὀρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ἤθελαν ἀπὸ κοντὰ της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τώρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κι ὅλο πίσω στρέφουν τὰ βλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ ὄχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, ποὺ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ ποὺ θὰ ἔμεναν ἄκλυτοι.

Ἄμα μιὰ γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράτας, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρετᾶνε, γιατί ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἤχοῦνε χαρούμενα κι ἀντικρύζουν ἐκεῖνη τὴ στιγμή, νὰ κατεβαίνῃ ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σ β α σ τ ι κ α.*

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νὰ μὴ χωράῃ ἄλλον καημό.

Βαρυόθυμοι, ὡς εἶναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριά τους, ποὺ σύντομα

θά δουλωθοῦν. Πίσω ἀπὸ τὸν χιτλερικό δράκο μαντεύουν νὰ παραφυλάξουν λυσσασμένες ὕαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστὲς καὶ τύραννοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν βροῦνε ἄοπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνεμίζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλοῖσια πρὸς τὸν ὄμιλο ἐκεῖνο.

Ἐκεῖ γύρο στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, αὐτοῦ, ποὺ κατὰ τὴ μάχη ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ὡς πεζικὸ ἐπιφανείας καὶ εἶχε μαθήσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποὺ ἀγωνιζόταν νὰ τὸ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει κάποιος καὶ ἡ ἰδέα πὼς θὰ κοινωνήσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληχτικά τους, σταυροκοποῦνται καὶ ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποὺ ἀρχίζει νὰ ψέλνῃ ὁ παπᾶς. Ὅσοτερα προβάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμῆ της. Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποὺ δὲν καταφέρει νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιὰτ' εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ποὺ τὸν Αὐγουστὸ τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βεράν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἔξοδο, κατάρθρωσε νὰ σπάσῃ τὸν κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμα του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιατί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι καὶ αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστής τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μεταξωτὸ πανὶ ἀργεῖ ν' ἀποκαῇ, γίνεται στάχτη σιγὰ, πολὺ σιγὰ. Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης, ποὺ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ ριγῇσιν. Οὐτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντικρί-

ζουν τοὺς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τοὺς θαν-
μάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ στόματά τους σὲ λυγμοὺς καὶ
ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιὰτ' εἶναι ὁμαδικό.
Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νὰ ὀρκιστῆτε ! τοὺς λέει.

Τὸν ὑπακοῦν καὶ ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— Ὅρκίζομαι....

— Ὅρκίζομαι ! λένε ὅλοι μαζί.

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω....

— Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω!....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου....

— Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου!....

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα !... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ
στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τὶς στενεμένους καρδιές
τους καὶ ὅταν ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωο-
γονημένοι. Τώρα ἔχει βρῆ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

« Ροῦπελ »

Χρ. Ζαλοκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

..Τὸ πλούσιο καὶ καλὰ διευθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων
τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασία τῆς νηοπομπῆς. Ἀπὸ
τὸ καταδρομικὸ « Διδώ » ὁ Ἄγγλος « διευθυντὴς τοῦ πυρός » ἔδινε τὶς
διαταγὰς του σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς « Ὀλγας » ἔκτε-
λοῦσαν τὶς διαταγὰς αὐτὲς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβου-
λία, ποὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὸ καράβι των καὶ τὴν νηο-
πομπὴ ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἦταν ἀσήμαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς « Ὀλγας ». Ἡ λαμ-
πρὰ ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἑλληνικὴ ἱκανότης των, τοὺς
ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιτορπιλικὸ των τὴν τιμὴ, ὅτι κἀνεὶ

ένα από τὰ καλύτερα ἀντιαεροπορικά πυρά σὲ ὅλο τὸν συμμαχικὸ στόλο τῆς Μεσογείου. Συχνὰ στὰ συνδυασμένα γυμνάσια μαζί με τὰ ἀγγλικά πλοῖα εἶχαν σημειώσει καταπληκτικές ἐπιτυχίες, γιὰ τίς ὁποῖες τοὺς ἐξήλευαν λίγο οἱ Ἀγγλοὶ πυροβοληταί, καὶ μιὰ φορὰ μάλιστα εἶχαν καταφέρει νὰ κόψουν τὸ σύρμα τοῦ «ἀνεμουρίου»*, πού ἐρρουμολκοῦσε ἕνα ἀεροπλάνο γιὰ τὴ σκόπευσι.

Ὅλοι οἱ ναῦτες τῆς «Ὀλγας» ἐνοιῶθαν τὴν ἴδια ὑπερηφάνεια με τοὺς πυροβολητάς γιὰ τὰ ἀντιαεροπορικά τοῦ καραβιοῦ των. Στὶς στιγμὲς αὐτῶν τῶν ἀεροπορικῶν ἐπιθέσεων, ἀδιαφοροῦσαν ἐντελῶς γιὰ τὸν κίνδυνο τῶν θραυσμάτων καὶ τῶν πολυβολισμῶν καὶ δὲν ἐκουνούσαν ἀπὸ τὸ κατάστρωμα, γιὰ νὰ προσέχουν με ἀληθινὴ ἀγωνία τὴ βολὴ τῶν ἀντιαεροπορικῶν καὶ τὴν ἐπιτυχία των. Ἐνῷ οἱ πυροβοληταὶ ἔπεφταν σχεδὸν ἀνάσκελα, γιὰ νὰ παρακολουθοῦν με τὰ βαριά πολυβόλα «Ἐρλικον» τὰ ἐχθρικά ἀεροπλάνα, πού πετοῦσαν ἀπὸ ἐπάνω των, οἱ ἄλλοι ναῦτες, πού ἦταν ἐκεῖ κοντά, προσπαθοῦσαν, σὰν νὰ ἦταν σὲ ἀγῶνες, νὰ ἐνθαρρύνουν καὶ νὰ βοηθήσουν με τὰ ἐπιφωνήματά των:

— «Ἐλα, Γιώργο, λίγο δεξιότερα !... Ἀχ, καημένη, τοῦ ξέφυγε... Μπράβο, τὸ πέτυχε !.

Δὲν ἦταν βέβαια σύμφωνη με τοὺς ναυτικούς κανονισμοὺς καὶ τὴν τακτικὴ τοῦ συγχρόνου μηχανικοῦ πολέμου αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ. Ἦταν ὅμως ἐκείνη, πού ὑπαγόρευε τοὺς Ἑλλήνες θαλασσινοὺς ἢ φυλετικὴ ἰδιοσυγκρασία των καὶ δὲν μποροῦσε νὰ καταδικασθῇ, ἀφοῦ βοήθοῦσε νὰ ἐπιτευχθοῦν τόσο σημαντικὰ ἀποτελέσματα.

...Ἐνα «Γιοῦνκερς» — γερμανικὸ βομβαρδιστικὸ — ἐπλησίαζε ἀπειλητικὸ τὴν «Ὀλγα», ὅταν τὸ «Βίκερς» — πυροβόλο — τοῦ πλοίου τὸ ἐπέτυχε σὲ τόσο καίριο σημεῖο, ὥστε σχεδὸν ἀμέσως νὰ βγάξῃ πυκνὸν καπνὸ καὶ ν' ἀρχίξῃ νὰ πέφτῃ ἀνώμαλα πρὸς τὴ θάλασσα. Ἀγριεζήτωκραυγὲς ἀπὸ τὸ κατάστρωμα τῆς «Ὀλγας» ὑποδέχθησαν τὴν ἐπιτυχία αὐτή, ἐνῷ ἀκουγόταν τὸ ἀπαίσιο σφύριγμα τοῦ ἀεροπλάνου, πού γκρεμίζεται, ὁ τρομερὸς κρότος τῆς ἐκρήξεως τῶν βομβῶν, πού εἶχε ἀκόμα ἐπάνω του, καὶ τὸ τσίρισμα τοῦ νεροῦ καθὼς ἀγκάλιαζε τὸ φλεγόμενον ἀεροπλάνο. Ἦταν ὅμως τόσο βαθὺς ὁ ἀνθρωπισμὸς τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν, ὥστε τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμὴ νὰ ξεχνοῦν τὴ χαρὰ καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸ των, νὰ σκέπτονται, ὅτι πέντε ζωντανοὶ ἄνθρωποι — τὸ πλήρωμα τοῦ ἀεροπλάνου — χάνουν τὴν στιγμὴν ἐκείνη τὴν

ζωή των καὶ νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἐχθρούς, ποὺ πέθαιναν...

« Βασίλισσα "Ολγα »

Ἀχιλλεύς Κύρου

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιὰ τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆχαν βαρειὰς οἱ κουρτίνες. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπου ὁ προβλεπτικός σπιτονοικοκύρης εἶχε φροντίσει γιὰ ξύλα, ἄναψε ἡ φωτιά, ἄλλοῦ μὲ δυὸ κάρβουνα ἡ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγκάλι. Τὸ βράδυ γέρνουν ἐρημητικά τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεβάτια ὀπλίζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάπλωμα καί, καμμιὰ φορά, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιανκῆς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ στέκεται στὴ γωνιὰ τοῦ μεγάλου δρόμου, ἔφερε τὰ χειμερινά του. Ἐναν μποξῆ. Τώρα στίς ὁμιλίες τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρῦο:

- Τὶ νέα;
- Καλά, πᾶμε ἄλλοτε.
- Κρῦο.
- Χιονιᾶς.

* * *

Χιονιᾶς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ ὅπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτῃ χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς ὁ βοριᾶς καὶ τὸ παίρνει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾷ γύρῳ του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω...

— Εἶδατε τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὄπλο, ἀριστερά του τὴν ξιφολόγχη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυλιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἓνα ζευγάρι κάλτσες, ἓνα πουκάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἓνα « ἡμικλινοςκέπασμα » τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμὶ μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἔχει τὸ ὄπλο, τὴν ξιφολόγχη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἐχθρό. Μιὰ φανέλλα, ἓνα ἡμικλινοςκέπασμα γιὰ τὸ κρῦο.

Τὸ βράδυ, ὅταν « ἔχῃ συνεχισθῇ ἡ προέλασις » καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ ροῦχά του ἔχουν βραχῇ καὶ γῦρο ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ξέρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης ; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα, σ' ἓνα βράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἓνα ἀντίσκηνο, ποῦ ἡ θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ μεσάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτός, ἀφοῦ ἐστάθῃ φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρυσε τὰ πολυβόλα, τοὺς ὅλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στῆθος του, μὲ μιὰ λόγχη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἑρσέκα, τὴν Κορυτσά, τὸ Πόγγραδετς, τὸ Ἰβάν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορυφὰς τῆς Μοράβας, θὰ προχωρήσῃ τώρα.. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βοριά, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποὺ περνᾷ χλωρὴ μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες καὶ χάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ ἑλλην στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς ;... Θὰ βάζουμε τὰ χαλιὰ καὶ θὰ κλείνουμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνουμε τὸ γιανῆ ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλειστοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειαζόμαστε καὶ δεῦτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἠπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε ὅ,τι ἔχομε: Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χρῆμα. Ἄλλος νὰ δίνη, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράζῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾷ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνωμε τὴν ἐργασία μας καὶ τὴ στοργὴν μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κοιμηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωὴν μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας. Προστατεύει καὶ ἄνωτερον: Τὴν τιμὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροκροτήματα ἢ ὑφῆλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἡ γῆ σὲ ζητωκραυγὰς. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ;... OXI.

Ἐμπρὸς λοιπόν !... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακὴ, ἄς ὀρισθῇ μιὰ πλα-

τεῖα ὡς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἄς πᾶμε ἕνας-ἕνας μὲ ὅ,τι ἔχομε: Μιὰ φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες, ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ ρίξωμε. "Ολοί. Καὶ νὰ σχηματισθῇ ἕνας κῶνος, σὰν τὸ 'Ιβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ξενοδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφήθῃ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῇ ὁλόκληρος ἡ 'Ελλάς. 'Ο στρατιώτης μὲ τὸ ὄπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει.

'Εφημερίς «Καθημερινή»

Γεώργιος Α. Βλάχος

Ξ Η Μ Ε Ρ Ω Ν Ε Ι

('Εγράφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐκυκλοφόρησε μυστικά).

'Η ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλώνια !
Τριαντάφυλλα ἢ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θὰ πάψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ 'Ελλάδα μεγάλη θὰ βγῇ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

"Αχ, πόσοι — εἶν' ἀλήθεια — ἀνοίχτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοί μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα !...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσοῦρανα ἐγράφη
πὼς ἄφραστη ἐστάθηκ' ἡ 'Ελλάδα καὶ τώρα.

'Η νύχτα ποὺ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
'Η αὐγὴ ροδοσκάει — τὸ λένε τὰ ὀρνίθια —
καὶ λιόχαρη μέρα Λαμπρῆς ξημερώνει.

« Μῆς' ἀπὸ τὰ τεῖχη »

Σωτήρης Σκίπης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Είμαι μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Με μέλη της οικογένειάς μου είμαι μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Από την ηλικία των ετών είμαι μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Παρά την ηλικία των ετών είμαι μέλος της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Τα μέλη της οικογένειάς μου είναι μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Τα μέλη της οικογένειάς μου είναι μέλη της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
Το σπίτι μου είναι το σπίτι της Ορθόδοξης Εκκλησίας.

«Ορθόδοξος»

Η. Πολίτης

Σ. ΘΡΗΚΕΥΤΙΚΟΙ ΒΙΟΙ

14

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ ! ύμνεϊ τὴν δόξαν Σου ἢ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἀσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως.
Ποικίλαι γλῶσσαι χίλια ὕμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς, ἀόριστος ὀρίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος ὀρᾷς, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου

τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμὴ Σου.

« Ὁδοιπὸρος »

Π. Σοῦτσος

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιῶται, οἱ ὅποιοι μετέβησαν διὰ κοπήν ξύλων, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰφνιδίας πτώσεως χιόνος. Ὁ ἱερεὺς τῆς κωμοπόλεως ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παρὰσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας. Ἡ διὰ ξηρὰς μετάβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλασσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱερέως εἶναι ἀμετάτρεπτος. Τοῦτον ἀκολουθοῦν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικροὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρο καὶ εὔρον σφύους τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας).

...Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἕστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα—Φραγκοῦλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἡσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἄφατον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν Οἶκόν Σου» καὶ ἡ θεία τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φουστάναν τῆς τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν, καὶ τὸ γουνάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρκας, ἔδесе μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκευάσαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, παρὰλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλειόμενον ὑπὸ σφζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφζόμενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ «ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμήν εὐωδίας».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἡκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερου-

βείμ μιμουμένη», όπου θεσπεσίως μαρμαίρουν αι μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀμώμου Λεχοῦς, όπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὤψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, όπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ όπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ* ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ὅτι ἀκοῦει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας δρειχάλκινος καὶ πολὺκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὁλόγυρα ὁ κρεμαστὸς χορός, μετὰ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὅφ' ὃν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μετὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μετὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ όπου διατρυπᾷ μετὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρὸν Παραβάτην. Πελοιδνὸς ὁ παράφρων τύραννος, μετὸ βλέμμα σβῆνον, μετὸ στήθος αἰμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ στέρνον του τὸν ὀξὺν σίδηρον, καὶ ἐξεμῆ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιανὰν ψυχὴν του. Γείτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἀγίας Ἰουλίτης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐζήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλκύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδίου τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποφελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθεὶς ἐκρήμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, όπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κρανίον.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα* τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλὰ, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνεύουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάορτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν

Ἀγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλαπρος ἐθώπευσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατὰκοποι, καὶ ἂν καὶ ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωσης. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καὶ κούρην καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον, τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἰγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνης. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ* τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῃς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξάνδρῃ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὃν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψάλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθημάτων.

Ἄλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους. «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἁστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῃς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλὰμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμέναις. «Ἀγγελιοὶ ὑμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», κι ἔσεισθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντῶδη φωνὴν τοῦ παπα — Φραγκοῦλη μετὰ πάθους ψάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τευχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνώρισαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως.

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἐξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θειά τὸ Μαλαμῶ, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριψεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρήξει ὁ εἷς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἷς τῶν ὑλοτόμων, οὔτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ ναύσκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσῃ εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχίονος ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα, ἕως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνοι ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἐκρατεῖτο ἀλλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόησαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πύρρον τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἡχοὺς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ παραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρωποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευδον νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέσον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβαν ἀνὰ ἓνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν

Μικρόν Γιάλόν. Ἄλλ' ἐάν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δέν ἦτο χιονισμένος, θά ἐχρειάζετο σχεδόν ἡμίσεια ὥρα, διὰ νά κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δέν θά ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἡδύναντο νά κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νά πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἦττον οἱ ἄξεστοι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἥτις εἶναι οἷον αἰ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἰσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύση ἡ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαντίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἄνθρωποι, λέγω, ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των καὶ ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νά τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὅλον ἐν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νά ρίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, καὶ ἐμνημόνευσε τὴν πρώτην ἐκείνην ὅσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικὰ του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίτης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρόν κατὰ μικρόν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψει, ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μετὰ δύο πυρσούς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα, ὁ ἱερεὺς ἀργὰ - ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νά ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προὔχωρει καὶ ψυχὴ δέν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἰτα εἰσῆλθεν ὁ μπάμπας Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μετὰ ναυτικὰ ἐνδύματα

καί με κηρωτοῦς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καί λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῷ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογήσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξοικεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γ ο λ ε τ τ ῖ* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνικραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχύς τὸ σῶμα, με ἄδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς : Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριᾶς τὸν ἐξ ο ὕ ρ ι α σ ε*, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καί παρσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθει με ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει με λίμνην μεσύγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καί τὸ γολεττὶ ξυλάρμενον, μετὰ ματαίας προσπάθειας, παρσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἰδὼν ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσοὺς, αὖς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναύσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι.

Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγρυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καί τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, κι ἐκάθισε τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηχά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι με τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξὲν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καί οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καί ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια, ἐνῷ οἱ ὑλοτόμοι εἶχαν φέρεи ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα καί ὁ καπετὰν - Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποιον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνευ νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πελαγος, δύο ἄσκούς γενναίου οἴνου καί ἓν καλάθιον με αὐγά καὶ κασκαβάλι τῆς Α ἴ ν ο υ* καί ἡμίσειαν δω-

δεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ὑψράνθησαν, ἑορτάσαντες τὰ Χριστοῦγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος караβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπωφελοῦμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα - Στεφανῆς καὶ ὁ υἱὸς του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα - Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελοῦκας* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἰστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

« Τὰ Ἀπαντα », τ. Γ' σ. 259 κ. ἐ.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΙΚΕΤΗΣ

Ἰκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησούλα τοῦ βουνοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἑσπερινοῦ,
καὶ εἶμαι ὀρφανός. Καὶ ζήτησα νὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκαντηλιοῦ τὸ φῶς, ποὺ μοῦχεις στείλει
τοῦ κάμπου πετροκαλαμιὰ.

Κι ἤρθα. Ἀγιοκέρια λάμπανε· λιβανωτός,
 καπνὸς μὲ πῆρε στὴν ἀγκάλη τοῦ παντός.
 Κι εἶμαι ὀρφανός. Μὰ ὁ ἔσπερινός γλυκὰ σημαίνει.
 Κι ἄκουσα μιὰ φωνὴ μυστηριακὴ νὰ βγαίνει :
 — Ἐδῶ εἴμ' ἐγὼ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
 γιὰ ὅλους Μητέρα.

« Ἐγκόλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5 η Δεκεμβρίου, παραμονή τοῦ Ἀγ. Νικολάου)

Ἐβράδυσαν.

Ὁ ἥλιος δῶν ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας. Ἐλάμβανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος * καὶ ἄφηνεν εἰς τὰ βουνὰ τὸ δῶξ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία ἄσπρα καΐκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράξουν χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἦδη ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλάλει, ἐκελάδει ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδῆποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θ' ἀπαντήσης τὸν ναὺν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ αὐτῆς, ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ ἀξίμὸν του εἰς τὸν Ἅγιον. Ὅταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὔχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυα-

γὺς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ, ἢ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἄγριον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἴδου λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τῶρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνωστιζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας εἶχον φέρεи ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρᾶν τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούτιζεν ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν τῶν ᾠσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ ὅποιοι μὲ ἰδιαιτέραν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἁγιε Νικόλαε!»

Εὐχαριστοῦνται γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ᾠσματα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατὰφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα*, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερώματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκεῖνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἠυλόγει ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὕψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἐβλεπε γλυκύν καὶ μειδιῶντα. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἄγριος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἐβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγριον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ ναύτης ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον* σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο αὐτὸν ἰστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βασιτάζοντα κραταιῶς* τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον

τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον * τὸν Ἱεράρχη καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν.

« Διηγήματα » τ. Β', σ. 49 κ. ἐ.

Ἄλξ. Μωραΐτιδης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἑκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος * φιλῶν τὸν σμάραγδον *, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν *. Φυσᾷ ὁ Καικίας *, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῇ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Ἀργέστης * ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον, φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικτῶς ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταιὰν αὔραν, ρυτιδοῦται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται * μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σφειρομένους ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ * ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος * στροβίλων ἰδοὺ ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος *, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα *.

Τὸ παρεκκλήσιον ἦτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυέλλας καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ ἀειτάραχον καὶ πολύρροιβδον * κύμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ἱππῶτα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἡχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῦχοι ἴσταντο ἀκόμη ἄρραγεῖς *, πετροθεμελιωμένοι, σώζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα *, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἐστηρίζετο, ἐπὶ δοκοῦ μετὰ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς

τούς τοίχους, ὑψηλά ἄνω τῶν ὑπερθύρων καί ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης ὥραϊα μικρὰ πινακία παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χηβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολὰς μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνестραμμένου Γ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεν τῶν δύο παρθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμόθεν.

Τὰ ὥραϊα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπά καὶ λευκά, μὲ κλαδάκια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα* εἰς τὸν ἥλιον, χάσμα* τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισώσματα* ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων* παντοίων, ὀλιγώτερον φεῦ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἄρρητον* τρυφερὸν θέλητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειᾷν μὲ παρειᾷν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους Τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθῳ, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην, νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὁδρας καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένον, τὸν μόνον βοθητὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμὰ σου κι ἡ καρδιά μου.
Τὸ χελιδόνι βρῆκε φωλιά καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη

νά βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νά πλαγιάσουν,
τὸν ἱερὸ σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου¹.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὑρίσκει μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγοριὰν ἀπὸ τὴν πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κανδήλαν καίουσαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλαῖν, ἡπειρώτην, ἄνδρα ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὡραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρειὰν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδῖνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὐλή, παρά χιλιάδες
στὸν ἴσκιο ὅς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλλιτέρα, παρά νὰ ζῶ σ' ἀρματολῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακας των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ ὁσιος Ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μὲ τὴν ἀπάντησιν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθῶου ἀνεψιοῦ του «εἰ μὲν εὖρεις ἐνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πρᾶξον!» Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρου-

1. "Ολοι οἱ στίχοι εἶναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

ρὸς τῶν ἀνάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, «ἄνθρωπος ὄψιν καὶ Θεὸς τὴν καρδίαν».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

«Τὰ Ἄπαντα» τ. Β', σ. 257

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Τ Α Φ Ω Τ Α

Ὁ κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, μὲ ἀνοικτὸ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Πρωτὶ καὶ σκεπαστὸς ὁ ὀρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἀνωθεν, οἰμωγὴ* κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηφὲς πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχις τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη ὡς στήθη φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν, σειόμενα, γροῦντα κατ'ἰκία, τράτες, βάρκες, συμφυρμὸς σκοιनिῶν, κατάρτια, ξάρτια. Καὶ παρέκει ξυλὴν ἀποβάθρα πτωχικὴ, ριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε καίθε μέσ' στῇ ρεμματιά σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκὰ, νανοφυτ* σπίτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα μὲ παρθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικροῦς, περιποιημένους καὶ φραχτίτσες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικοκλάδες καὶ κισσοὶ σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοικτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γῦρο βουνάκια πύκτων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σμιγμένα, στριμωγμένα, μὲ τοὺς στενοὺς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι ἐπάνω στὴν σκαλίτσα - ἀποβάθρα σὰ βαρὺ, γιὰ τὴν μικρὴ αὐτὴ στανιδένια γεφυρούλα, ὅπου δένουν τὰ παλαμάρια τοὺς οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαρκοῦλες, μαζωμένο τὸ χωριό: Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογένης καὶ μὲ ἀργυροῦς βοστρύχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, ὅπως μπροστὰ του εἰς τὸ κύμα ὁ ἀφρός, ὅπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βουνά. Ξέσκεπος μὲ σταυρὸ εἰς τὸ δεξι, τὸ καλυμμαῦχι εἰς τὸ ἄλλο. Παλληκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναικες πίσωθε μὲ χρωματιστὰ τσεμπέρια, κεντητὰ πουκάμισα καὶ

κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὄρους, μυροβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἄλμην* κι ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Ἀχνα λαμπάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωϊνὴν. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραὶ, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπαζόμενον καὶ σβῆνον:

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἱερός. Ὁ γέρων παπᾶς ὕψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς* μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα ἔπεσε στὴν θάλασσαν, κατεπόθη* ἀπ' αὐτήν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἡ πέντε παφλασμοὶ ἠκούσθησαν αἰφνίδιοι, τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρμησαν καὶ ἐβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κύμα τὰ κορμιὰ τῶν παλληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια των λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἐκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζουν τὰ νερά καὶ συγκυκοῦν* τὸν βοῦρκον κι ἀνεγείρουν τὸν ἀφρόν. Ἐνας ἔξαφνα νοιώθει νὰ φύγῃ κάτι ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει κι ἐπιφαίνεται* Τρίτων* ὕψῳ τὴν χεῖρα καὶ προτείνων τὸν λαιμόν, περιρρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κύμα, ἔφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρθώθη ὑψηλὸς καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκινήτου, ἀσκεποῦς καὶ караδοκοῦντος* ἱερέως καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσοβρεχτον σταυρόν.

Ὁ λειτουργὸς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἀσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ παρεμέρισε.

Ἄλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως κι ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναῖκες κι ἄντρες, εἰς μακρὰν—μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ραντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψιχάλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κρύο τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βαστᾶ καὶ συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἐκεῖνον, εἰς σταυροὺς, χαιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλά», «πάντα μὲ τὸ καλὸ», «ἡ εὐχὴ σου, Δέσποτα».

Τὸ νερὸ ἐδέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ ὁ ὀρίζων. Κι ἐνῶ ἡ τελευταία χωρική φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα — εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν ριπῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κύμα, φρίσσοντα στοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, φεύγουν ἤδη ἐκεῖ κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περιοδ. « Νέξ Ἑστία »

Μιχ. Μητσάκης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.

Στὴ Φάτνη βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ σὲ λατρεύω δῶς' μου.

Κι ὅταν θὰ ρηθῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μέ πάρη,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶς' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου

πάντα νὰ στέκω ἀτρένταχος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου

τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ ποὺ χύνονταν ἀστέρι,

ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,

προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα

τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν

τοὺς οὐρανοὺς ὀλάνοιχτους, ποὺ Σὲ δοξολογοῦσαν.

« Περάσματα καὶ Χαιρετισμοὶ », σ. 83

Κωστῆς Παλαμᾶς

« Τ Η Υ Π Ε Ρ Μ Α Χ Ω »

Ἐγνώρισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγόμενους λόφους τῆς μάχης, ἓνα λοχαγὸ ἱερέα. Παπᾶς μὲ χακί, ὁμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγερός, νέος, μὲ γένεια κατὰμαυρα, ποὺ τοῦ ἔπεφταν κυματιστὰ στὸ στήθος, συνέχιζε, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἱερέων τοῦ Εἰκο-

σιένα. "Αν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρωμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωας—θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζί μὲ τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποιίας.

Ἄλλὰ τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο. Ἔτσι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μὲ τὸ μαχόμενο στράτευμα. Ὅταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμὴ—γιατί εἶναι ἕνας παπᾶς παλληκαρᾶς—μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, νομίζεις πὼς παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

—Ἔλα, πάτερ!... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγα τὴ λόγχη μας!...

Τὸ κύρὸς του εἶναι τεράστιο σ' αὐτὸ τὸ τμήμα. Γιατί δὲν μάχεται μόνον, προφητεύει καὶ τὴν ἔκβασι, ποὺ θὰ ἔχη κάθε φορὰ ἡ ἐπιχείρησι! Παπαφλέσσας μαζί καὶ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ὄνειροπλάστης καὶ ὄνειροκρίτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρὸ του, καὶ ἀπὸ ἓνα χρησμό:

— Εἶδα στὸν ὕπνο μου, παιδιά, τὴν Παναγιά τῆς Τήνου! Καὶ εἶδα πὼς ἔγραφε στὸν οὐρανό, μὲ γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: «Σὲ δυὸ μέρες». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάρουμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω!

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γυρὸ του αὐτὸ τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωτῆ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορὰ, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

Ἄλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμὴ, ποὺ τὸν ἀπάντησα: Ἀπόγευμα μὲ τὴν ὀμίχλη ποτισμένη ἀπὸ τὰ μενεξεδιὰ φῶτα τοῦ δειλinoῦ, σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκειὰ, εἰρηνικὴ καὶ ὑποβλητικὴ, ὅπως τοῦ περιήγημου «Εὐαγγελισμοῦ» τοῦ Παρθένου* αὐτὸς ἱεουργοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῇ. Δοξολογοῦσε γιὰ τὴ νίκη, μὲ θυμίαμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μὲ τὴν ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς

λόφους. Είχε περάσει τὸ χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Καί, γυρὸ του, τὰ φανταράκια παρακολουθοῦσαν τὶς δεήσεις του, ὑπογραμμίζοντας τὶς φράσεις του μὲ ὁμαδικὰ « Κύριε ἐλέησον ! »...

« Όταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναξε στὰ στρατιωτάκια μας :

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλλουμε ὅλοι μαζί, « Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῶ τὰ νικητήρια » νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιά τῆς Τήνου !...

Καί μιὰ ρωμαλέα ὁμαδική φωνὴ ἄρχισε τότε νὰ ὑψῶνῃ, μέσα στὸν ἀχανῆ ναὸ τῆς φύσεως, τυλιγμένη στὴν ὁμίχλη, τὸν ὕμνο στὴν Παρθένο. Ὁ παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ. Καί τὰ φαρᾶγγια* γύρο, ποὺ ἀντιλαλοῦσαν τὸν ψαλμὸ τῶν παλληκαριῶν, σὰν νὰ ἔφεραν τὴν μακρυνὴν ἡχὴ τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου..

Ἐφημερίς « Ἐστία » 7)11)1950

Σπύρος Μελάς

ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

...Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης δὲν ἤθελε μόνον νὰ ἐορτάσῃ μὲ τοὺς συννομεῖς* του χωριστὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸ κατάμερὸν του, ἀλλ' ἐπέθυμει καὶ νὰ τελεσθῇ ἡ Ἀνάστασις αὕτη ὄχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὠρισμένως εἰς τὴν Ἀγί' Ἀναστασά. Ἀφοῦ τὸ πάλαι* ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ ὁ χώρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατρείαν Χριστοῦ, διατὶ τάχα νὰ μὴ λειτουργῇται; Μάτην ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἐξώδευεν ὅλην τὴν δλίγην μάθησιν του καὶ τὴν ἐμφυτον λογικὴν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐζήτηι παράλογα. Ὁ αἰπόλος* ἔμεινε ἀμετάπειστος.

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. Εἶδες ποτὲ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρια;

— Καὶ ἡ Ἀνάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν ὁ βοσκός· ἔχουν, ἄς ποῦμε, ἐκκλησιᾶς καλοχτισμένες μὲ πλάκες καὶ μὲ κεραμίδια καὶ βγαίνουν, ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ ὅξω γιὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς ποὺ δὲν ἔχουμε ἐκκλησιὰ, ἄς ποῦμε, δὲν μπορούμε, κατάλαβες, νὰ κάμουμε Ἀνάστασι σ' ἓνα ξεσκέπαστο μέρος, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησιὰ;

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς σιγὴν, εἶτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ὥς νὰ τοῦ ἦλθεν ἰδέα, καὶ εἶπε :

— Κάμνουν Ἀνάστασι ὅζω ἀπ' τὶς ἐκκλησιές, ναί, μὰ λειτουργία ; ...
Πῶς θὰ λειτουργήσουμε ;

— Ἀπάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἄς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαινιασμένη.

— Τὸν παλιὸ καιρὸ, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατάλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πηδάλιο λέει, ὅταν βεβηλωθῇ μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργιέται, ἂν δὲν ξανακτισθῇ κι.ἐγκαινιασθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ἱερεὺς εὔρε μέσον τινὰ ὄρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γιάννην τὸν Κούτρην :

— "Ἄς εἶναι, μποροῦμε νὰ κάμωμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασία, εἶπε, καὶ ἀμέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματά σας καὶ τὶς λαμπάδες σας ἀναμμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναγία τῇ Δομᾶν καὶ σᾶς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἄλλως νὰ πράξῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, ρορέσας μαῦρον ἐπιτραχήλι καὶ ἤρχισε ν' ἀναγιγνώσκῃ τὴν παννυχίδα* καὶ τὸ « Κύματι θαλάσσης... », ὅλα διαβαστά. Εἶτα, ἀνάψας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μοσχολίανον, ἐθυμίασε τοὺς παρεστῶτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυσιν, ἔβγαλε τὸ μαῦρον ἐπιτραχήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἰόχρου* μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φαλόνιον* καὶ ἀνάψας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μελωδικῶς τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς.... ». Μεθ' ὃ ἔψαλε τὴν « Ἀνάστασιν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Καὶ ἀφοῦ ἤναψαν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀναγνούς* τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἤρχισε μεγάλη καὶ βροντώδει τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη », ἀντιψάλλοντος καὶ τοῦ υἱοῦ του, παιδίου δωδεκαετοῦς, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσει ὡς συλλεΐτουργος εἰς τὴν ἐκδρομὴν.

Ὡραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἑρειπίου ἐκείνου τοῦ μεγαλομαρμάρου καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν ὕψιν, ἀγλαΐζομένου* ἀπὸ τὸ τρέμον, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, φῶς πεντήκοντα λαμπάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σκιερὰ, διαυγὴς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ γιγαντιαίων δρυῶν ὕψουσῶν ὑπερηφάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφωμένους κραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμαίροντα* ὡς χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιὰς καὶ σκοτεινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, ὅπου ἐφαντάζετό τις ἐλλοχεύοντα* ἀόρατα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ Ὁρεστιάδες*

ἐλευθέρως ἀνάσσουσαι* ἀνὰ τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελῶνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν ὁμαλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἡῤυχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.», ὁπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορμοῦ τῆς χιλιετοῦς δρυός, ὃν τρεῖς ἄνδρες συνάπτοντες τὰς ὀργυιὰς μόλις ἠδύναντο ν' ἀγκυλιάσωσιν, ἠκούετο βραχὺς διάλογος μεταξὺ τριῶν ἢ τεσσάρων αἰπόλων*, ὧν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλυσεν ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια καὶ ἔκραζεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

— Εἴστ' ἔτοιμοι; Πᾶμε!

Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ ἱερά, ὥς καὶ τὰ καλάρια τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἐορτάσιμὰ τινα ἐφόδια εἰς πέντε ἢ ἑξ ὀνάρια, ὁ ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἔβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας τῶν ἀναμμένας μὲ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μὲ τὴν δεξιάν νὰ σκεπάσωσι τὴν λαμπτήν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογείου αἴρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμούς* καὶ τοὺς ἀμολγούς* τῶν αἰγῶν των, ἐξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς, ἐφ' ἧς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἰδικούς των, ἔλαφρὰ πατοῦντες μὲ τὰ τσαρούχια τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαιδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὥς ἔμπυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ζυγίων εἰς τὰ κρημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μὲ τὰς κάπας των, ἤρχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἄγοντες τὰ αἰπόλια* των, μὲ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαρισιστᾶτων σκιρτημάτων* τρέχοντα παρὰ τὰς μητέρας των βελάζοντα, ἐρωτηματικῶς, εἰς αἰ αἶ αἶγες ἀπῆντων ἀορίστως, μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοπορίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατελεῖ πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος της ὑπέρυθρος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὁπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκρύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμούς τῆς πορείας, ὁπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἐσεύοντο πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἡ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἐξεγείροντο παράωρα ἐκ τοῦ ὕπνου των καὶ τινα μυιγάρια ἐξορμῶντα

ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοῶντα, καίοντα τὰς μικκύλας πτέρυγας των ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βόμβου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίν των εἰς τὴν πρόσψαυσιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφρουγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἱμασίαν* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἐλαφρὸν θροῦν τῶν πτερυγῶν των εἰς τὸ ἄβρὸν, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς ὀρθρίας καὶ ἡ ἀγραμπελιά ἡ χιονανθής, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβολοῦσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἐορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσὸς καὶ τὸ ἀγικόκλημα, πλόκαμοι τῆς Ἀνοιξέως, ἐξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην της ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέχυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐωδίαν των εἰς τὸν ἀέρα. Καὶ ἡ ἀργυρᾷ ἀμμόκονις τῶν ἄστρων ὠλιγόστευεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑψοῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδὼν ἤκούετο μινυρίζουσα* βαθιὰ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυράν* ἀδελφὴν του, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸ θρηνηῶδες ἄσμα του.

Εἶχον κατέλθει ἤδη πολὺ βαθιὰ, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀντικρὺ των ἔβλεπον μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῇν ὀθόνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Ἠκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμός, ὡς χειμάρρου καταφερομένου μετὰ γδοῦπου ἀπὸ τῶν βράχων, κρότος συνεχής, ἰσχυρὸς, μονότονος. Ἦτο τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὁποίου εἴκοσι νερόμυλοι ὑδρεύοντο τὸ πάλαι καὶ πολλὰ ἐκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲ κλιμακωτὰς αἱμασίαις* ἐπιαίνοντο* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἄκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὅποῖον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὶν γίνῃ γλαυκῶν φωλεὰ καὶ γλάρων ὀρμητήριον. Εἰς τὸ ἀκένωτον ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφείλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους.

Ἦτο ἤδη ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ παπ' - Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ συστάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους των. Ὁ ναῖσκος ἦτο πενιχρὸς, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἦτο δὲ ἐν τῶν ὀλίγων ναϊδίων, ὅσα ἐσώζοντο ὄρθια ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Γεῖτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν τὸ πάλαι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξὺ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναῖσκοι, ἕως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν σήμερον ἐρείπια. Ἡ

Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλῇ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλομένη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν ἀειθαλῆ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων τῆς, ἵστατο ἀκόμη ὀρθή, καὶ ἐφαίνεται λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς τῆς, ἔσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον τῆς διὰ τόσων αἰώνων πορείας : « Παρηγορηθῆτε, σᾶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ! ».

Ἐν ριπῇ * ὀφθαλμοῦ ἐφωταγωγῆθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἤναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάψασαι πῦρ εἰς τὸ ὑπὴνεμον ἔξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλην χύτραν, παρεσκευάζον τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἱερεὺς, λαβὼν καιρόν*, ἐφόρεσεν ὄλην τὴν ἱεραικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱὸς του ὁ συλλεiturγος, ἔψαλλε τὸν κανόνα.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης, πραγματοποιήσας τὸ ὕπνιον του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἀνάμματα καὶ σβύσιμον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίοτε μὲ τὸ τσαροῦχί του, μιμούμενος τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἵστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορόν, ὡς προσεστὼς μὲ τόσῃ σοβαρότητά, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἰδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς * ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῇ ἀπλουμένην κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὠχρίασε καὶ τὰ ὀλίγα ἄστρα ἀνὰ ἓν ἔσβυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ἡὼς * ἀνέτειλε μὲ ὄλην τὴν πορφυρᾶν αἴγλην*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ τῆς, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχώδες καὶ τεμνόμενον* ἀπὸ εὐθαλεῖς* χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολῆγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν πέλαγος ἀχανές, φωσφορίζον εἰς τὰς πρῶτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος * ἡλίου.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς λαίμους τῆς, ὑπὲρ οὓς ἐξέχει ὡς βαθμὶς κεραυνωθείσης τιτανεῖου κλίμακος πρὸς ἀνάβασιν εἰς οὐρανόν, ὁ λευκόφαιος κῶνος τοῦ Ἄθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα, πρὸς δυσμὰς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀνριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάβου, ὡς κεφαλὴ ἐμπηγμένη ἐπὶ κορμοῦ ξέ-

νου. Καὶ τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομᾶν δὲν κατεφέρετο πλέον ὥς πρὶν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχὴν κοιλάδα, ἀλλ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τὸ νερὸν ἔρρεε μορμυρίζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρῦα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἐξύπνησαν τῆς ἡμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφιλεῖς κρότοι.

Τέλος ἐφάνη τοῦ ἡλίου ἡ πρώτη ἀκτὶς καὶ ἀνέθορεν * ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς * γραμμὴ τοῦ πανεκλάμπρου φωστῆρος *. Καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη πρώτη μεγάλη καὶ ἐπιβλητικὴ φωνή, ὁ κλαγγασμὸς * τοῦ ἀετοῦ, χαιρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων * βράχων καλιᾶς * του. Καὶ δευτέρα χαιρετιστήριος φωνὴ ἠκούσθη ὁ κακκαβισμὸς * τοῦ ἱέρακος, ὁ κρωγμὸς * τοῦ ἱέρακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ ἱλιγγιώδους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τρίτη φωνὴ κλιμακῆδὸν ἐχαιρέτισε τὸ παμφαές ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ τιτυβισμὸς * τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦψες * τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἐχαιρέτισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ * τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἡ γλυκεῖα χελιδών, ἡ ἐπανευροῦσα, καὶ ἐφέτος, τὴν φωλεάν τῆς ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα *, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὡς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσιακία, αἰσθανθέντα τὸ θάλλπος * τῆς ἡμέρας, ἤρχισαν τὰ σκιρτήματά των, εὐφραινόμενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ μικκύλον * ρύγχος εἰς τὸν μαστὸν - καὶ δὲν ἤξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφαγέως ἔστιλβε * καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ κλώνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλλων κοσμοῦμενοι, ἐσειόντο ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἄνω τοῦ ρεύματος, τοῦ κυλίνοντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαυγές νᾶμά του κάτω εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκάθησαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βοσκοὶ μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀφθόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἤρχισαν νὰ διαμελίζωσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἄρνια καὶ τὰ ἐρίφια.

Ἐφαγον καὶ ἡψφράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφοῦ ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἡυλόγησε τὴν φλάσκαν *, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόχλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρᾶς δερματίνης λωρίδος κρατουμένην, κλώζουσιν * καὶ φουσῶσαν ἀκαταλήπτους ἤχους ἔνδοθεν, εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προεστῶτος τῆς

ομάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', ὅστις, ἐγερθεὶς, προσηγόρευσε διὰ μακρῶν τὴν ὁμήγυριν :

— Κ' στὸς 'Ανέστ' βρὲ παιδιά ! 'Αληθ' νὸς οὐ Κύριους ! Ζῇ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γερούσυνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλοὺς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! Νὰ χαίρησῃ τὸ πετραχήλι σ'.

« Τὰ "Ἀπαντα" τ. Γ' σ. 332

'Αλέξ. Παπαδιαμάντης

Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ

'Εσὺ ἦσουν ἀπ' τ' ἀθῶα τὰ βρέφη τὸ ἓνα,
 ποὺ ἐπῆρεν ὁ 'Ιησοῦς στὴν ἀγκαλιά Του
 κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του :
 « Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νάρθουν σ' ἐμένα. »

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
 τ' ἄνθη τὰ μυστικά τοῦ παραδείσου,
 ἔσμιξεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
 ποὺ γάλα μητρικὸν ἐμοσχοβόλα.

Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
 παντοτεινὸς κι ἀθάνατος 'Εκεῖνος,
 κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
 ἄνθισε ἡ πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι
 τοῦ Τραῖανου τὸ δόγμα: "Ὅποιος πιστεύει
 στὸν Ναζωραῖο, ἡ στὸ σταυρὸ θ' ἀνέβῃ
 ἢ θάνατο μαρτυρικὸ θὲ νάβρῃ.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
 ἡ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν,
 τὰ βάρβαρὰ τοῦ 'Ιπποδρόμου πλημμυρίζουν,
 ζωγραφιστὴ ἡ χαρὰ στὴν ὄψι ὅλων.

Ἄτρομα ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
 κι ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
 στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
 Σὺ πού τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἓνα λιοντάρι
 προβάλλει ἀγριεμμένο. Ὅλων τὰ μάτια
 πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κομμάτια
 τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι!—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἶδες,
 ὅτι ἦσουν βρέφος· ἡ ὕψι τοῦ θηρίου
 τὴν ὁμορφιά εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
 κι οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτῖδες.

Κι οὐτ' ἄκουσες τὸ βρῦχος* οὔτε ἀκόμα
 τὰ γέλια τοῦ ὄχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
 κι οὐτ' ἔνοιωσες τοῦ αἵματηροῦ θανάτου
 τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

« Ἐσπερινὸς »

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρῶτος κτίτωρ* τῆς ὠραίας Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁ-
 ρους ἀναφέρεται ἡ Βασιλίσσα Πουλχερία, ἀδελφὴ Θεοδοσίου* τοῦ μι-
 κροῦ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐρημωθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν
 ἀνεκαίνισεν αὐτήν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπαις Παῦλος, δαπάναις τοῦ
 ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ*.

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὠραιότερας ἑλληνικὰς μονάς, κειμένη ἐπὶ ἑνὸς
 χλοερωτάτου ὁροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἡμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων.
 Ἐκεῖ ἡ πόα* τὴν ἀνοιξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβολοῦσα εὐω-
 διάζει ἀπὸ ὅλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀ-
 πλοῦνται γῦρο γῦρο, ὥσάν ἕνας πανεύμορφος σμυρναϊκὸς τάπης. Ἄνω
 τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἱερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς
 Δάφνης, τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἐξανοίγει ἐκεῖθεν ἓνα θαυμα-

τικὸν πανόραμα, μετὰ τὰ γλαυκὰ * ὕδατα τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρις τῆς ὥραιας τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκῆτης, τῆς Θηβαΐδος, μετὰ τὰ καταπράσινα βουναλῆκια τῆς Σουκιᾶς καὶ μετὰ τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς πρωϊνάς ὥρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν, νὰ κάθηται κανεὶς εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰς ἀπλωταριάς τῶν προηγουμένων, ἢ εἰς τὸ εὐρύτατον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους, ἡνωμένην μετὰ τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερτέρα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἔνεκα διαφόρων πυρκαϊῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀναικινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἰδίως τὸ ὠραιότατον μετὰ τὰ λευκὰ τοῦ μάρμαρα Καθολικόν *, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἐξῆς ἑμμετρον σημεῖωμα, ἐξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς :

Ἡ Πουλχερία βασιλὶς θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν ἱεράν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ' ἐκ θεμελίου.
Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντῖνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος υἱὸς θεοστεφῆς ἐκεῖνος.
Τρίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καισαρίου
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιπόρον ἔχοντες τὸ Τίμιον τὸ Εὐλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς δῆλον,
Ἀνθίμου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστάσι
Ἱεροθέου, ὄντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὄντων ἐκ τῶν Σκοπέλων
ὁ γὰρ Θεός, δι' οὗ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.
Ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἐξήκοντα καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐπὶ ἐπτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρπόλησίν του ἀναικινίσθη διὰ νέας ἀρχιτεκτονικῆς, μετὰ μάρμαρα ὠραῖα καὶ τέμπλον μαρμαρίνον. Ὁ νάρθηξ *

εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὄχι διπλοῦς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ μέγας καὶ ἀπαστράπτων. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ εἶναι πολυσύνθετος καὶ πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ὠραιότερων παραστάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὡς ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβὶδ, ἡ παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλώμ*, ἡ ἀμαρτία τοῦ Ἀδάμ καὶ τῆς Εὕας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ρητοῦ : « Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα », καὶ ἄλλαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμένον ἀνάγλυφον μαρμαρίνον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, ὄρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδῆρους καὶ βαστάζοντα τὸν Σταυρόν. Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸ ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶς διασωθὲν καὶ τεθραυσμένον, ἀλλ' ὠραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ ἱμάτιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, καταπίπτον ὀπισθεν ὅλον, ὡς οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῶν ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας των κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Πέριξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κομποτάτου, φέροντος γεγλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγλυμμένος ὁ Σταυραετός.

« Μέ τοῦ Βοριά τὰ Κύματα », Δ σ. 133-7.

Ἄλεξ. Μωραΐτιδης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Ὁ κατωτέρω λόγος ἐξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε * Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχρυσόχροε κρίνε τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παράδεισε μακαρίων ἡδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσσαί* γεγεννημένη, πρῶτα εἶδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἥλιου, πρῶτα ἐστάθης πολιτίσσεια τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὴν ψυχὴν, παρὰ τῆς γῆς μετὰ τὸ σῶμα* πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς, παρὰ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης* καὶ πρὶν παρὰ τὴν πατῆσιν τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰοβόλου* δράκοντος.

Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ἐγεννήθης ὡς ὄρθρος, στολισμένη μετὰ ἄνθη οὐρανό-

ων ἀρετῶν· ἠύξανες ὡς ἥλιος, στεφανωμένη μὲ τὰς ἀκτῖνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὅπου μοναχὴ ἀπὸ ὅλας τὰς γυναῖκας, ἐκαταξιώθης νὰ γένῃς Μητέρα ἐνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βαστάξῃς εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὅπου εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βαστάζει ὅλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε.. μὰ τί νὰ εἰπῶ περισσότερον ; Καὶ ποῖος ρήτωρ, ἀ γ κ α λ ᾶ * καὶ νὰ ἐχῇ εἰς τὸ στόμα ὅλον τὸν χρυσόρρουν * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὁποίας Σὲ ὕψωσεν ὁ Θεός ; ἢ τὰς χάριτας, μὲ τὰς ὁποίας ὁ οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε ; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἀπλευστον τῶν ἀπείρων Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὅπου εἰς αὐτὸ βυθίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθένε, περνῶ μὲ σιωπὴν τὰς θαυμαστάς Σου ἀρετάς, θαυμάζοντάς τας μόνον μὲ τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἁμαχόν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

"Εως πότε, πανακῆρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας ; "Εως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαιμὸν ὁ βάρβαρος Θρᾶξ ; "Εως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύωνται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι* αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης "Ἡλιος ; "Αχ, Παρθένε ! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἄνοιξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ· τὸ πρῶτον, ὅπου Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου· τὸ πρῶτον ὅπου ἀντεστάθη-τῶν Τυράννων, ὅπου μὲ μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεριζώσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡμαυρωμένους διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς ποιμένας, ὅπου μὲ τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἐξώρισαν τοὺς αἱμοβόρους λύκους ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικὸν ποιμνίου. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅπου μὲ τὸ ἄροτρον τοῦ Σταυ-

ροῦ καὶ μὲ τὸν ἰδρωτα τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέρνοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπóρον, ἐθήρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅπου μὲ τὸ ἴδιον αἷμά των ἔβαψαν τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας· λοιπόν, εὐσπλαχνε Μαριάμ, παρακαλοῦμέν Σε, διὰ τὸ Χ α ἱ ρ ε ἐκεῖνο, ὅπου μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαρὰν· διὰ τὸν Ἀγγελικὸν ἐκεῖνον Εὐαγγελισμόν, ὅπου ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας τὸ προοίμιον· χάρισέ τοι τὴν προτέραν τιμὴν· σῆκώσέ το ἀπὸ τὴν κοπρίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ἀπὸ τὰ δεσμὰ εἰς τὸ σκῆπτρον, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν ἐτοῦταί μας αἱ φωναὶ δὲν Σε παρακινεῶσιν εἰς σπλάγχχνος, ἃς Σε παρακινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ ὀμμάτια. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ἃς Σε παρακινήσωσιν αἱ φωναὶ καὶ αἱ παρακάλυψεις τῶν Ἀγίων Σου, ὅπου ἀκαταπαύστως φωνάζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας ἀπὸ τὴν Κρήτην· φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον· φωνάζει ὁ Ἰγνάτιος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν· φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας· φωνάζει ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πόλιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρηνῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας τὰ ὅποια σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὅπου εἰς σέ ἐτελειώθη: Δῶσε τόσῃν δυνάμειν τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἑνετῶν, ἐναντίον τῶν αἰμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὅπου νὰ σβυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ φεγγαρίου, νὰ λάμπῃ περισσότερο τοῦ μυστικοῦ Ἥλιου ἢ ζωοποιὸς ἀκτῖνα· νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

« Διδαχαί », Ἐκδοσίς Βενετίας, 1888

Ἦλ. Μηνιάτης

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

«Αντιπρόσωποι της οικογένειας
και της κοινωνίας, οι οποίοι
παρακολουθώντας την εξέλιξη
της ζωής του παιδιού, διαπιστώνουν
την ανάγκη της οικογενειακής
αγωγής και της παιδείας».

«Οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και τα παιδιά
παρακολουθώντας την εξέλιξη
της ζωής του παιδιού, διαπιστώνουν
την ανάγκη της οικογενειακής
αγωγής και της παιδείας».

«Οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς και τα παιδιά
παρακολουθώντας την εξέλιξη
της ζωής του παιδιού, διαπιστώνουν
την ανάγκη της οικογενειακής
αγωγής και της παιδείας».

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΒΙΟΤ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Οἱ τοιοῦτοι ἐποσεῖων
κεντρικὴ ἰδέα.
κακοχρησιὰ
στοιχείο

Λυρικό
μέτρο λαμπρό.
1.
ὁμοιοπαροξύτια
σε παραρταί

Σὺ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμην ἔλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδὲμ ποὺ εἶχε χάσει,
τῇ Θεϊκῇ νὰ μαλακώσῃ ὀργή.

Ποιητής

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τῇ θύρα σου ἔξω μένει
ἐχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφῇ,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τῇ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι ἀδελφοί.

Ὡ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

2.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τῇ γλυκεῖᾳ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἐσὺ καὶ τῇ φιλίᾳ νὰ λαχταρῶ·
σύ κρύβεις μεσ' στοῦ λατρευτοῦ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριον,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

3. Πόσες φορές μέσ' στῆς καρδιάς τὰ βάθη,
 σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
 ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
 σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
 μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
 μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμὴ σου ἀγκάλη,
 ὅστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,
 γαλήνη εὐρήκα καὶ παρηγοριά!
 Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
 καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
 ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

4. Ἡ κάθε σου γωνιά κι ἡ κάθε σου ἄκρη
 ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
 χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμός.
 Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
 θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
 τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῦμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
 κι ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν,
 τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
 χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
 τὴν ἀγκαλιά μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
 ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

5. Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπῖτι τιμημένο,
 χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
 καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
 τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
 καὶ νὰ μυρώνη ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
 τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

« Τραγοῦδια τοῦ σπιτιοῦ »

Γεώργιος Στρατήγης

ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους..... ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόμικο, μελαχροινὴ νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνῶρις, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχῆς μπάριμπα — Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσιν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἐορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρchetο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἣτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλλωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρον δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀποφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκληνος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἐορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου !...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξῶθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἠτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος* Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστόν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδία της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκην μο-
χλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντίκρυ τῆς τοῦ μπάρμπα—Διόμα. Τὸ Οὐρανιώ ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν διῆλθεν ἀνθρωπὸς τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνώρισσα ἡ Οὐρανιώ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! καὶ ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησίαν; ...ἐψιθύριεν.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωμῶνται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἶπει ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες: «ὅποτε πᾶν στὴν ἐκκλησίαν, βάρια μοιράζου». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνησεν βιαίως ἡ Γαροφαλιά καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματός της, ἠγέρθη, ἐφόρεσεν εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιοργούλη* του, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατύ, ὑπέδησεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιασεν ὁμίλιαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει.... μὴν εἶσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοινία (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα πᾶν' τσ' ἔλληνες (πανσέληνος), νὰ φοβᾶσαι τὸν ἴσκιό σου τὴ νύχτα....

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδῆμος.

— Τὶ νὰ κάνουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατοῦσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἤλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου καὶ ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν

οίκιαν τοῦ μπάρμπα—Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε.

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγγλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἐβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς, τὸ Οὐρανώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιὰν τῆς, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καί, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον, ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακί του, καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κόπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπάρμπα—Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶτος.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα—Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾷ ὑγείᾳ, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίστε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὕπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

* * *

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριὰν ὁ μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἑξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίλους τινὰς ὠῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος τοῦ Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριᾶ, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσασιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων τοῦ εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὄναριου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλειψεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καί, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἓν μίλιον, ἀπεῖχεν ἑξ ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριᾶ καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖος ὑπεβοήθει ἐκ πλαγίου τὸ ἱστίον, διότι ὁ μπαρμπα—Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβροσken ἡσύχως τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἐφαίνετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἰφνης ἐσῆκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτὸν λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα.... καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπὴ, ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνὸς ἡμέρας εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας* τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῶρθωσε νὰ μπατάρῃ* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὅρνιθες, ἰνδίανοι, κόφιοι καὶ ὁ αἵτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας, ὅστις ἐκολύμβᾳ ὡς ἔρχετο, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ὑπηρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην*, ἐνόσῳ ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὁρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσιν δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον* φορτωμένον .

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα—Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβαν*.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπεῖσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμοῦ ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρον ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤκουσε κώπας—πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ κωπηλάται ἀνέσυσαν τὸν μπαρμπα—Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

Ἀφοῦ τοῦ ἡλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστρέψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζώην.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶταν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως

τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— "Ὅχι πούντες, ὅχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασί δώστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυγεύστου μαύρου οἶνου, καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ἐπέφωσκεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐρανιώ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἴδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρων ἐπνίγη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. "ὦ, πενιχρά, ἀλλ' ὑπερτάτῃ εὐτυχίᾳ τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμῃ δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὄρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσοδάρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖράς του, δι' ὧν ἡδύνατο ἀκόμῃ ἐπὶ τινα ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Τὰ Ἄπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Εἶναι, νομίζω, ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα πράγματα νὰ περνᾷ κανεὶς λίγες ὥρες κάθε μέρα μέσα σ' ἓνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνοικτὸ αὐτὸ κομματί τοῦ φυτικού καὶ ζωϊκοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸν, βρίσκεται ἔτσι μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης

βλέπει καθαρά και πιάνει τὸ ἔργο της, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὴς δυνάμεις της, αἰσθάνεται τὴν κίνησιν τῆς ἀπειρης, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλης αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πῶς ἓνα μικρὸ της μόριο εἶναι κι αὐτός, ὁ μεγάλος καὶ περήφανος

Καὶ οὕτως Τέσσαρες ἐποχὲς ὁ χρόνος, τέσσαρες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας. Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά φεύγαμε γιὰ τὴν ἐξοχή, τὸ ἀφήναμε κατὰξερ. Λίγα φύλλα στὰ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὰ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ χρῶμα φρυγμένο ὅλο ἀπὸ τὴς κάθετες, τὴς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἔπινε μὲ λαιμαργία τὸ λίγο νερό, ποὺ τοῦ ἔρριχνε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλοῦδες μὲ βαρεῖα ποικιλόχρωμα πτερά πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιά τοῦ δειλινοῦ. Δυὸ τρεῖς γρύλλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράκλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκεῖα μεταλλικὴ τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιά τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. Ἔντομα κι ἐρπετὰ διάφορα, ἀμέτρητα, πολύχρωμα καὶ πολύμορφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βομβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαινόταν σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά ἄλλη ζωὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ μαραινόταν. Καμμιὰ γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δῖνῃ ἐλπίδες. Οἱ ροδακινιὲς ἦταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χνουδωτὰ ροδάκινα, οἱ ἀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχριμπαρένια ἀχλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρυνα σταφύλια. Ὁ καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερά κι οἱ βλαστοὶ ὀλοένα σπάνιοι...

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκείνη τὴ νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ ὀλοένα γυρνοῦσε στὸ ἄπειρο· οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπεφταν τώρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πιὸ πλαγιαστὲς καὶ πιὸ ἀδύνατες· στὴν ἀτμόσφαιρα σχηματιζόταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. Ἄ, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὀρμητικὲς, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροπελέκια, ἀλλὰ περαστικὲς, δροσιτικὲς, εὐχάριστες!

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαμπε ὕστερα στὸν ἥλιο μὲ τὰ μισοκιτρινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀπ' τὴν ἐξοχή. Οἱ σάλιαχοι ἐγέμιζαν μὲ τὰ γυαλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴ γῆ, σπαρμένη ἀπὸ κίτρινα φύλλα. Οἱ πεταλοῦδες πετοῦσαν πιὸ εὐκολόπιαστες μὲ βρεγμένα φτερά. Τότε ἐπρόβαινε κι ἡ πρώτη βλάστησι: ἡ βρο-

χή ζωογονοῦσε τὸ σπόρο κι ὅλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ ἀραιή πρα-
σινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτράδια τὸ περισσότερο δι-
κοτυλῆδονα, μὲ τὰ δυὸ ἀρχικὰ καταπράσινα φυλλάκια πάνω ἀπ' τὸ χῶ-
μα καὶ τὴν κάτασπρη τρυφερὴ ριζούλα ἀπὸ κάτω. "Ἦτανε λαχανικὰ
τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, ραδίκια καὶ τσουκνίδες, καὶ ζωχοὶ καὶ ἀ-
γριόκρινοι καὶ ἀγριοκισσοί, — τὰ περισσότερα καταδικασμένα νὰ πεθά-
νουν πρόωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λησμονημένα στὶς
ἄκρες τῶν στρατονιῶν καὶ τῶν τοίχων... Καὶ ὁλοένα τὰ παλιὰ φύλλα
ἔπεφταν, καὶ σωριαζότανε χάμω, κι ὁ ἄνεμος τὰ στριφογύριζε μὲ ἤχο
ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παράσερνε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ κρῦο γινόταν δυνα-
τώτερο κι ἡ ἐρήμωσι ὁλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας! Ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας σύντομος ἀλλὰ ὄχι
καὶ λίγο δριμύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
γυμνοὺς, τὰ φύλλα κιτρίνιζαν λιγοστὰ ἐδῶ κι ἐκεῖ πάνω στ' αἰθαλῆ
δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτά. Οἱ θάλασσες, — ὅπως λέμε κεῖ
τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τοὺς τὰ καλλι-
τεχνικὰ, μὲ τὰ σγουρὰ πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἄσπρα, ἄλλα κίτρινα κι
ἄλλα κόκκινα. Ὁ ἄνεμος ἐλύγιζε ὡς κάτω τίς κορφὰς τῶν κυπαρισσιῶν
κι ἡ φοινικιά κινοῦσε τοὺς κλώνους τῆς σὰν χέρια δαιμονισμένου. Οἱ
σπουργίτες κι οἱ καλόγιαννοι κατέβαιναν πεйнаσμένοι νὰ σκαλίσουν τὸ
χῶμα. Καὶ νερό καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ χιόνια. Ἡ βλά-
στησι τοῦ φθινοπώρου ἐσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν χυμένη σὲ ὅλα
τὰ φύσι, ἔλεγες, κοιμόταν... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία τῆς ἐξακολουθοῦσε ὁλο-
ένα μυστική· ἡ ζωὴ διατηροῦνταν ὅπως ἡ σπείθα ἡ κρυμμένη στὴ στά-
χτη· οἱ χυμοὶ κυκλοφοροῦσαν ἀθώρητοι μέσα στοὺς γυμνοὺς κλώνους
καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί, παρὰ τὸ πρῶτο χα-
μόγελο τῆς ἀνοιξῆς.

Ἀνοιξή! Ἡ νιότη τοῦ χρόνου! — Εἶπε ἓνας ποιητής. Τὸ λόγο τὸν ὁ-
μόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τὶ δύναμι! Τὶ ζωηρότητα! Τὶ
ὄργασμός! Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἀκόμα ἄρχιζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης
ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές καὶ οἱ ντροπαλοῦλες ροδακινιές προλά-
βαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τοὺς, γιὰ νὰ γεμί-
σουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλους κλώνους τοὺς, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ
τ' ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσινη, τρί-
χρωμη ἡ σημαία τῆς Ἀνοιξῆς!...

Τῇ Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς ρο-

δακινιᾶς, ρόδινα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικὲς πεταλοῦδες, ποὺ κάθησαν πλήθος ἀπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔκαιγαν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγοριὰ ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθισι αὐτὴ ἡ γλυκειά, μέσα στὸν κατάξερο ἀκόμα κήπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἀνοιξῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριά....*

Μέρα μὲ τὴν μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτῖνες του ἔπεφταν πάνω της ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ στὸ πατρικὸ του φιλὶ ξεπετιόταν τὰ μπουμπούκια ἄφθονα καὶ ἐξεβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερά φύλλα, καὶ ἐγύριζαν πίσω τὰ πουλιά, καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωῦφια, καὶ ἄρχιζε μιὰ ἡχηρὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στοὺς τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη* νέα, καταπράσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάζιο καὶ γελαστό οὐρανό, ποὺ φαινόταν καὶ αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μᾶης ὁ μορφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δέχονταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. "Οπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό· ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνό, τὸ ἐστόλιζαν λογιῶν—λογιῶν ἄνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριᾶς σειρές, ἀνοίγαν τ' ἀριστοκρατικὰ τοὺς μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότετα κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φορτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐωδία, ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα.... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιά καὶ βομβοῦσαν ἀμέτρητα χρυσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστά μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι καὶ ἀχόρταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφοῦλα μου.... Ἡ φύσι μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνες ὅλες σχηματίζαν στὰ παιδικὰ μας αὐτιά μιὰν ἀρμονία ἀσύγκριτη, μιὰ μαγεῖα ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιὰ μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμο!

« Ἡ ἀδελφοῦλα μου »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Ξημερώνουν Χριστούγεννα στο χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ πιότερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιά τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὁμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο, καὶ κουλουωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὅστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρων δρόμο καὶ ξενιτεῖα δέκα πέντε χρόνων, μακριὰ πολὺ μακριὰ, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, ποὺ βγαίνει ἴσα-ἴσα στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώραφα.

Ἦταν πολὺ πρωί. Στιγμὴ ποὺ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦρχονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πῶφευγε, καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργὰ ἀργὰ καὶ βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του τὴν κομμάρα.

Ἦκανε φοβερὸ κρύο. Ἀγριὸς βοριάς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ' ἀνασέκωνε ἀπ' τὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου! Τὸ χιόνι προντίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτασπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια δῶθε καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὀλόγυρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰσθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ βοῦδοτσούλι* καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τικ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκίνηση, ποὺ ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὀνείρων μου, στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκα.

Σὲ κάθε πατημασιά τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδιακίσια μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκειᾶς καὶ πολυαγαπημένης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βράχο π' ἀνέβαινα ψηλὰ καὶ γλιστρῶντας ἴσα

κάτω, ἔφθανα στὸ λάκκωμα, εἴτε μὲ ξεγδάρματα, εἴτε χωρὶς ξεγδάρματα στὸ τρυφερό μου τότε κορμί. Ἔβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι, π' ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι κι ἐπiana τὰ πουλιά μέσα στὶς φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ μὲ μέλη κι χωρὶς νὰ μὲ νοιάζῃ γιὰ τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, ποὺ φτερουγίζαν ψηλά ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νάχουν οἱ καημένες τῇ δύναμι νὰ μοῦ τὰ ἀρπάξουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. Ἔβλεπα τὸ χωράφι μου, ποὺ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, μὲ τὰ συνομήλικά μου, κι ἐπαιζα τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. Ἔβλεπα τ' ἀμπέλι μου μὲ τῇ μεγάλη βελανιδιά στὴν κορυφή του, ποὺ περνοῦσα τίς καλύτερες καὶ τίς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σῦκα καὶ ζουμερώτατα ροδάκινα.

Ἦταν ὅλα ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. Ὁ-λα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριᾶς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντριεῖται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκροῦπ-γκροῦπ.

Εἶχα σκαπετήσει* μιὰ μικρὴ ραχοῦλα καὶ δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νὰ σκαπετήσω ἀκόμα μιὰ, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, ποὺ κάθε σπίτι καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι, καὶ νὰ ἰδῶ τὸ σπίτι μου, μὲ τὸ πλατύχωρο αὐλόγυρό του καὶ μὲ τὸ μεγάλο δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποὺ χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ὡς κατοικίῳ καὶ ὡς τραπεζαρία κι ὡς σάλα κι ὡς τόπος ὕπνου, καὶ ὡς χοροστάσι*, ποὺ μαζεύεται τὸ χωριό, γιὰ νὰ κρίνῃ τίς διαφορὲς του καὶ τὰ χωριανὰ ζητήματά του, καθὼς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποὺ ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη μὲ τῇ γνώμῃ τῶν πολλῶν.

Μῶρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορὲς ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορὲς μάλλωσα μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, τίς κόττες, ποὺ ἤθελαν νὰ μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμέτρητη χαρὰ πλημμύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παππούδων μου, τὴ γῆ, ποὺ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ὡς ἄνθρωπο. Μῶρχονταν νὰ ξεκαβαλλικέψω καί, κατεβαίνοντας, νὰ φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιάσω ὅ,τι ἔβλεπα κι εὕρισκα μπροστά μου· χῶμα, πέτρες,

χαμόκλαδα, δένδρα. 'Αλλά ό πόθος μου νά φτάσω όσο τό δυνατόν γρηγορώτερα στή ράχη, πού ήταν μπροστά μου και μ'έμπόδιζε νά ιδώ τό χωριό μου και τό σπίτι μου, δέ μ' άφηνε νά κατεβώ και νά έκτελέσω τόν άγιο μου σκοπό.

— 'Α! έλεγα μέσα μου, πότε νά φτάσω ψηλά σ' εκείνη τή ράχη, για νά ιδώ άπ' εκεί, πού ώνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στά ξένα, και νά ρίξω τό ντουφέκι του ξενιτεμένου, για νά μάθω τό χωριό τόν έρχομό μου.

Και λέγοντας αυτά χτυπούσα τό κακόμοιρο τ' άλογο μέ τούς φτερινιστήρες μου, κι αυτό τό καημένο πηδούσε άγχομαχώντας και μου φαίνονταν ότι πηδούσε στά σύννεφα, αλλά ό δρόμος δέν τελείωνε !

Τό χιόνι έξακολουθούσε νά πέφτη. 'Ο βοριάς έξακολουθούσε ν'άγριοφυσάη. Τό κρύο έξακολουθούσε ν' άντρίεύεται. Και τό άλογο έξακολουθούσε ν' άνεβαίνει τόν άνήφορο άργά-άργά, γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ.

Χίλια δυό πράγματα γεμάτα γλυκές άναμνήσεις του παιδιακίσιου μου καιροϋ, σάν άφροστεφανωμένες εικόνες, ζωγραφισμένες μέ οϋράνια χρώματα, έμφανίζονταν μπροστά μου κι άρχιζαν νά καταπραΰνουν τήν άνυπομονή μου. 'Εδω έβλεπα τόν έαυτό μου μικρό παιδί νά τρέχω ξυπόλυτος και στο τρέξιμο νά μου μπή στο ποδάρι ένα φοβερό παλιουρίσιο άγκάθι. 'Εκεί για πρώτη φορά έβλεπα νά σκοτώνω μιá πυκνόμαλλη και μαυρονούρα άλεπού, πού κράταε ακόμα στο στόμα της τήν όμορφότερη και βαρύτερη κόττα του χωριού, πούσκουζε, ή καημένη, βραχνά-βραχνά κι αδύνατα «κράαα-κράαα». Παρέκει, πίσω από μιá μεγάλη πέτρα, έβλεπα νά μέ πιάνη ό δάσκαλός μου από τ' αυτί σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ήϋρε νά στιώ πλάκες, για νά τσακώσω κοτσύφια κι άλλα στερόπουλα, πρᾶγμα, πού μᾶς τó είχε άπαγορευμένο, και νά μέ τραβάη, για νά μέ πάη μπροστά σ' άλλα μαθητούδια του χωριού, πού κάνανε σχολειό χειμώνα καλοκαίρι στο νάρθηκα τής εκκλησιᾶς και τó Ψαλτήρι ήταν για μεγαλύτερο μάθημα άπ' όλα τά μαθήματα. 'Εβλεπα ν' άνεβοκατεβαίνω στο δρόμο του ποταμού χιλιάδες φορές, πότε περπατώντας και πότε καβάλλα.

'Εβλεπα, σέ μιá πλαγιά εκεί πέρα, τήν άδελφή μου νά βόσκη ζυγούρια και κατσίκια και νά μου λήη τραγούδια και μου φαίνονταν πώς άκουα άκόμη τήν άγγελική της φωνή.

Μ' ένα λόγο έβλεπα τόσα, πού δέν μπορούν νά μπουνε σ' αυτό

ἐδῶ τὸ χαρτί : Νιᾶτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιάτικα, σὰν τριαντάφυλλα μοσχομυρωδάτα.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖεται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἄργα - ἄργα τὸν ἀνήφορο, γκρούπ - γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονή. Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τ' ἄργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὴν τουλοῦπες τοῦ χιονιοῦ πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρῦο, π' ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπᾷ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, κι ἐκεῖ βρισκόμουν ἡσυχος ἡσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιά τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμή, πού θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, πού μῶγραφε στὸ ὕστερνό της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ ξένα κι ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, πού θὰ ἔκανε ἡ ὄρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρή, πολὺ μικρή, σαράντα μερῶν φώσινο*, ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγκαλισμὸ τῆς ἀδελφῆς μου, πού τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὐρισκα παντρεμένη μ' ἓνα δυὸ παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, πού θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοί μου, πού, ἅμα θὰ μ' ἐβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκειλιές μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορφή τῆς ράχης, πού ἔκρυπτε τὸ πολυπόθητο χωριὸ μου, καὶ λίγες ἀκόμα στιγμές, ὅσο πού νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιά τοῦ ξενιτεμένου, πού θὰ ἔκανε ὅλες τὴς καρδιές τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλὸτυχες, πού θὰ δεχόνταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωσε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάρια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλογό μου γιὰ ὕστερη φορὰ, μ' ὅση δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καί, σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ καχημένο τὸ ζῶο,

βρεθήκαμε στην κορυφή της χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι ό Θεός!

Β'.

Έκει τó κρύο τοῦ βοριᾶ καί τó χιόνι θά ἦταν δυνατώτερο, ἀλλά τó χωριό μου, πού ἔδειχνε τó συμπαθητικό πρόσωπό του ἀπό δυό ντουφεκιές τόπο μακριά, μ' ἔκανε νά μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριάδα τους.

“Όλο τó χωριό ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σάν κοπάδι καλογραικισμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόβατο καί κάθε παράσπιτο μ' ἄρνι. Τó σπίτι τó δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σάν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, πού μπορεῖ νά σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

“Αἶμα τó ξεκάμπισα τó χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιομάτη ντουφεκιά, γιὰ νά νιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμένος ἔρχεται!» καί ἀπό τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορές ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεματιές καί τὰ βουνόπλαγια

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καί συμπαθητικὸ χωριό μου νόμιζα ὅτι οἱ σκεπές του ἔκεινες, πού κάπνιζαν ἡσυχα-ἡσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεντρά του, αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζόπετρες του, πού στέκουν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σάν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καί χοροπηδῶντας τó ἕνα κατόπιν τ' ἄλλουνοῦ καί προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νά μὲ ἀποδεχτοῦν καί νά μοῦ ποῦνε τó γλυκὸ χαιρετισμό:

— Καλῶς ὤρισες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ό Θεός, ποῦρθες γερός καί καλά!

Ἀπέραντο πέλαγος χαρῶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. “Ό,τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικό καί μοῦ φαίνονταν πῶς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιά σὲ πέλαγος δίχως ἄκρη εὐτυχίας.

Τό χιόνι ἔπαψε νά πέφτῃ πιά καί μεταβάλλθηκε σὲ γλυκειὰ ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε νά βουίξῃ καί μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καί μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καί τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀνεβαίνει πιά τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά καί βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμπα μου ἔτρεξε πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καί ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ

σέλλα του αλόγου και με κάτι κουνήματα του κεφαλιού του, και με κάτι φωνές, που έβγαζε από το στόμα του, ήθελε ν' αποδείξει τη μεγάλη χαρά του για τον έρχομό του ξενιτεμένου αφέντη του. Στα μάτια του μέσα έλαμπε, σαν ανοιξάτικη δροσιά ανάμεσα σε φύλλα τριανταφυλλιού, ένα αναγάλιασμα, που δεν μπορεί νά γραφτεί. Εκείνη την στιγμή, που ο Μούργκας είχε ριγμένα τα ποδάρια ψηλά στη σέλλα και παραπονιόταν μέσα του, γιατί νά μην έχη χαρίσει κι αυτόνου ο Θεός λόγο, για νά καλωσορίση τον αφέντη του ανθρωπινά, ο γάτος του σπιτιού, ο Λιάρος, πήδησε πίσω από τη στέγη κι έγινε καπνός!

Όστερα κατέφθασε ή μάνα μου κουτσά-στραβά από τα γερατιά, ξεσκούφωτη από τη χαρά της, και με τα μάτια γεμάτα δάκρυα, άγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατέφθασε ή θυγατέρα μου, κορίτσι όμορφο, γερό κι άσπροκόκκινο, με δυο μεγάλα-μεγάλα και μαύρα μάτια, που βρίσκονταν στο σύνορο της ηλικίας του παιδιού και της νύφης. Τετάρτη κατέφθασε ή αδελφή μου με τον άντρα της και τα παιδιά της, που έβλεπα για πρώτη φορά και σαν νά ήμουν άψυχο πρᾶγμα, μ' άρπαξαν στην άγκαλιά τους και μ' έφεραν και μ' απόθεσαν μέσα στον καλό τον όντα*.

Έφερα γύρω τα μάτια μου στο σπίτι και είδα πώς δεν είχε αλλάξει τίποτες από μέσα. Νόμισα πώς έλειπα από τα χτές. Όλα ήταν στην ίδια τους θέση, όπως τα είχα αφήσει, και μοναχά οι άνθρωποι είχαν αλλάξει όλοι. Άπ' αυτούς, άλλοι από παιδιά έγιναν νύφες, άλλοι από νιοι γερόντοι και άλλοι — αλλοίμονο! — έλειψαν ολότελα!

Η καρδιά μου εκείνη την στιγμή είχε γίνει άπέραντο πέλαγο και μέσα σ' αυτό το πέλαγο πότε ή λύπη άρμένιζε μ' όλάνοιχτα πανιά και σηκώνονταν τα κύματα γύρω της ως τον ουρανό, πότε ή χαρά έβγαине στη μέση κι έκανε τον νερόχτιστο κάμπο του ήσυχο και μαλακό σαν πρόσωπο άπέραντο κρυσταλλένιου καθρέφτη.

Άν κι από πολλά χρόνια είχα μάθει τους σκληρούς θανάτους, πᾶχουν γίνει στο σπίτι μου, κι ο Γιατρο - Καϊρός έχυσε το σωτήριο βάλασμό του στις ανοιγμένες πληγές της καρδιάς μου, πάλι δεν μπορούσα νά μη αισθανθῶ άλλη μιὰ φορά τη λύπη άκέρια για τον παράκαιρο χαμό των άγαπημένων μου. Τα δάκρυά μου πλημμύριζαν σαν ποτάμια και πάσκιζαν νά με πνίξουν, άλλ' άμα έρριχνα τα μάτια μου στην μάνα μου, που τα γεράματά της κι ή μητρική της λαχτάρα μου φυσούσαν άγιο σέβας, στη θυγατέρα μου, που ή άγάπη της κι ή δροσερή της

νιότη φύτευσαν στη ματωμένη μου καρδιά την πιο γλυκύτερη χαρά και την πιο μεγαλύτερη έλπιδα, και στην αδελφή μου και στο γαμπρό μου, που η αγάπη τους και η ειλικρινής τους έγνοια μ' έκαναν να γεμίζω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυά μου και σκορποῦσαν ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσάη δυνατὸς βοριάς. Πάντα τὸ Τ ὤ ρ α νικάει τὸ Π ρ ί ν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατέφθασαν κι οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ μὲ καλωσορίσουν. Ὑστερα ἀπ' αὐτοὺς κι οἱ μακρινώτεροι, και λίγο λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στοὺς κόρφους του, ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες, γυναῖκες, και παιδιὰ, γιατί εἶναι χρέος ἁγιο νὰ τρέξη κανεὶς νὰ χαιρετάη ξενιτεμένο και νὰ πανηγυρίζη τὸν ἐρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιάσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγάλιασμα ἀπὸ τούτη τὴ μεριά, γέλια ἀπὸ κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμή σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγύρι, πὺ ἐγὼ ἤμουνα αἰτία και κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας και ποθητή μας Πατρίδα ἡ Ξενιτειά τὰ συμπαθαίει ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλώματα κι ὀχτριες, τὰ λειώνει ὅλα ἡ ξενιτειά, σὰν πῶς λειώνει ἡ νοτιά τὸ χιόνι. Ὁ ξενιτεμένος εἶναι ἁγιο πρᾶγμα, πὺ σέρνει τὸν σεβασμό και τὴν ἀγάπη τῶν χωριανῶν και ὅλου τοῦ κόσμου, πέρα και πέρα.

Τὴ στιγμή κείνη τὸ σπίτι μου ἔμοιαζε κρινί* μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, πὺ μαζεύονται στὴ θύρα και μπαινοβγαίνουν τὰ μελίσσια.

Τέλος ἡ μάνα μου ἄνοιξε τὴ νυφική της κασέλα, πὺ εἶχε φυλαγμένα ἀπ' ὅλα τὰ παρικά, πὺ βγαίνουν στὸ χωριό μου, κι ὅλα τὰ γλυκίσματα, πὺ κάνουν ἐκεῖ : σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόιδα, κυδῶνια, μουστόπηττες, σιουμπέκια* και συκομαῖδες* και ἄρχισε νὰ τὰ μοιράζη πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανόπαιδα, πὺ εἶχαν τρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους. Ἡ ἀδελφή μου ἄρχισε νὰ πλάθη πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακί, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος κι ἐγὼ μονολογοῦσα σ' ἐκείνους, πὺ μὲ ρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρό μου στὴν ξενιτειά, τί εἶδα, τί ἄκουσα, - τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποῖον πατριώτη εἶδα κι ἀντάμωσα, ἀπὸ ποιοὺς και σὲ ποιοὺς ἔφερα γράμματα, πῶς εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο ἔδινα τακτικὴ ἀναφορὰ και ταχτικὸ λογαριασμό τοῦ τί ἔκανα, τί ἄκουσα, τί εἶδα και τί ἔμαθα σ.

δλο τὸν καιρὸ τῶν δεκαπέντε χρόνων, ποὺ βρισκόμουν στὴν ξενιτειά.

"Ὑστερα ἄρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου κι ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθήσαμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά *, ποὺ ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, προσέχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατὰματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τίς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκύρη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτί του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιά του ψηλά μου, ποὺ μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Γ'.

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλιασμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ἡ αὐπνία καὶ ἡ συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρισκόμουν ἐκεῖ, ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου, ἔκλεισα γλυκά - γλυκά τὰ μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα. Κι ὅταν ξύπνησα κι ἀνοιξα τὰ μάτια μου, δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγᾶτα !

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ἄλλο παρά μιὰ γλυκεῖα ὑπνοφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, ποὺ μοῦ δώρισε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ξημερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικὸν « Πανακοθήκη »

Χρ. Χρηστοβασιλῆς

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριον ἔτος, ποὺ ἄρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ἦταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλὰ, καὶ μάλιστα τὸ 4, ποὺ τὸ ἔκανα - ἔλεγε ὁ πατέρας μου - σὰν « ἀστροπελέκι ». Πόσων χρόνων νᾶμουν τότε ; Ἐξί, ἑφτά τὸ πολὺ. Γιὰ νᾶχω ὅμως βιβλία καὶ τετράδια, θὰ πῇ πὼς κάτι ἤξερα, κάτι καταλάβαινα, καὶ μπορούσα νὰ γουστάρω τὰ ὠραῖα πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου, ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρό. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πο-

Τὶ ὅσοι ἐπὶ ἐμμελὲς ὅσον ἐμμελὲς
ἐρῶν καὶ ὁ ἐμμελὲς ἐπὶ ἐρῶν καὶ
ἐμμελὲς ἐπὶ ἐμμελὲς

λιτισμοῦ της — ἡ παρακμὴ ἄρχισε πολὺ ἀργότερα — κι ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραῖα πραγματικῶς ἦταν τὸ Πάσχα, ὅπως μπορούσε νὰ τὸ γιορτάζη. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια : ἐκκλησίες λαμπρότατες, θαυμάσιο κλῆρο, δεσπότη περίφημο, ψαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους - ἐκείνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα — ὠραῖες πλατεῖες, σπίτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχηματίζαν δάσος. Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἑλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὠραιότητα, ποὺ εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

τὸ ἔθιμο ἐπὶ Ζακύνθου

Τὸ Πάσχα ἄρχιζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ τέτοιον τρόπο, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς ζωηρότερες παιδικὲς μου ἀναμνήσεις. Ἦταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὥρα ποὺ ἔφαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες « ἐχῆρευαν » - σῶπαιναν - ἀπ' τὸ πρῶτ' τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Καὶ δὲν ξαναχτυποῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζί, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτρητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύνυχες, πολύβουες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτές — μιὰ συναυλία, μιὰ ἀρμονία ἀφάνταστη, ποὺ τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέρατα. Ξυπνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τί εἶναι ; Ἀ, τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῇ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως ἐν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργίᾳ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ποὺ τόσο μ' ἄρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή — Κοσμογονία, Ἰωῆς, Ναβουχοδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῶν Τριῶν Παίδων, δὲν πήγαινα ἀκόμα. Καὶ περνοῦσα τὴν ἡμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ ψώνια, ποὺ ἐρχόνταν ἀδιάκοπα καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, ποὺ θάρχονταν ὕστερα — τὶ θλίψι ! — ὁ χασάπης νὰ τὸ σφάξη...

Καὶ βράδευε καὶ πλάγιαζα νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτ', ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, ποὺ οἱ ἐκκλησιαστι-

κές συνθήκες ήταν διαφορετικές — μιὰ λιτανεία ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεσήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεία Ἐπιταφίου, μόνο μιὰ, τὴ νύχτα κλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Ἡ ἀθηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσέχθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ὁ προκατόχος του, ὁ Κατραμῆς, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κι ἡ Ἀνάστασις τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίες, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικές».

Ἐγὼ μικρὸς πῆγαίνα στὴν κοντινὴ μας, στὸν Ἀἰ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, ποὺ ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες της ἄρχιζαν πάντα στὶς ὀκτώ, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ Φανερωμένη, γειτονικὴ μας κι αὐτή, ἄρχιζαν στὶς ἑννιά). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικά μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τσέπη μου κι ἓνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τὶ τὸ ἤθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ «πλάτωμα», καὶ μπροστὰ στὸ πάλτι τῶν Λογοθετῶν, ἦταν στημένο τὸ ἀπλὸ «τετράποδο» εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» ἀνάβαμε ὅλοι τὶς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλη λαμπάδα τοῦ παπᾶ — ἦταν ἓνας ὠραῖος ψηλὸς γέρος μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ τὴν ἔστηναν στὸ «τετράποδο». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρμόσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἔξω τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζωνται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν σ' ὅλα τὰ «πλατῶματα» τῆς χώρας, ὅπου ἦταν ἐκκλησία. ✕ ✕

✕ ✕ Κι ἄρχιζε ἡ πασχалиνὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός», παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἰκοσι φορές (καὶ τὶ ὠραῖα ποὺ τῶλεγαν τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διάφορους ἤχους, ἓναν ἀργὸ κι ἓνα γοργό. Ἐπειτα, κάποια στιγμή — τὶ συγκινητικὴ, τὶ χριστιανικὴ! — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στήθος, ἔβγαине στὴν Ὠραία Πύλη κι ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ ἐκκλησιασματος πλησίαζαν ἓνας ἓνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι, ποὺ τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτα ἔκαναν «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζὶ του στόμα μὲ στόμα. [Τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τῷδιναν καὶ τῷπαιρναν οἱ Χριστιανοί! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν

μεγάλωσα ἢ μᾶλλον ψήλωσα κι ἐγὼ ἀρκετά, ὥστε ν' ἀξιωθῶ αὐτὴ τὴν τιμὴ, μὲ τὶ εὐλάβεια καὶ συγκίνησι ἄγγιξα μόλις τὰ χεῖλη μου στὰ ἱερὰ ἐκεῖνα ἄσπρα γένεια, κοντὰ στὸ στόμα, πού μου φίλησε τὸ μάγουλο...

Ἔπειτα ἦταν τὸ Εὐαγγέλιο... "Α, τί τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ «Σοφία ὀρθοὶ ἀκούσωμεν», βγάλαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, κοντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ στασίδια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησιᾶς: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντίν-ντίν-ντίν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος, πού παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: Ἀφοῦ ἔβγαιναν τ' Ἀγία — ἴσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ χοντρός καὶ σοβαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκου μὲ τὸ ο ἰ κ ὁ σ η μ ο * τῶν Λογοθετῶν, ἔρριχνε μέσα μὲ κρότο ἐν ἀσημένιό τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε:

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἱερέως.

Ἕνας νεαρὸς Λογοθέτης, παιδί σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορά τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἕνα χαρτί κι ἕνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνοριῖτες ἔρριχναν τὸ «πασχάτικό» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλος μισὸ ἢ ἕνα ν α π ο λ ε ὀ ν ι *. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του, τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, πού ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτί του. Στὸ τέλος πιά τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροί... ἄλλα πλούτη... — ἀπὸ χρυσᾶ κι ἀσημένια νομίσματα. Καὶ ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἔβαλλε μαζὶ μὲ χαρτί μέσα σ' ἕνα μαντήλι, ἔμπαινε στὸ ἱερό καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικο» στὸν ἱερέα.

Ἐγὼ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, πού λίγο ἤξερα τότε νὰ ἐκτιμῶ — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἐξήλενα τὸ παιδί, πού τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιά τὴ χαρὰ μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἕνα Πάσχα, πού ὁ νεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἤρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαίνεται πὼς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἐμένα γιὰ γραμματιό του!...

Αὐτὰ τὸ πρωί. Τ' ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ ἄλλα... "Ὅπως ἐδῶ κά-
θε ἐκκλησία τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ βγάζει τὸν Ἐπιτάφιο της, ἔτσι τό-
τε στὴ Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἐβγαζε τὴν
Ἀνάστασί της. Λιτάνευε δηλαδὴ στὴν περιοχὴ της τὴν εἰκόνα τῆς Ἀ-
ναστάσεως, πού ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ
ἡ πελώρια σημαία — γιὰτὶ κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴ σημαία της, μὲ ἄλ-
λα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις— πίσω τὸ «κασίτολο». — ἀσημένιος
σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο λά-
βαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἡ εἰκόνα κάτω ἀπὸ μιὰ κομπὴ οὐρανία —
τὸ «μπαλδακῖνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολλὸς ἡ
λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἐνορία. Κι ἡ μεγάλη μου δια-
σκέδασι ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλι, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου,
καὶ νὰ βλέπω τίς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, πού πολλὰς φορὲς
ἀπαντιοῦνταν, διασταυρώνονταν καὶ — τί παράξενο! — οἱ ἄνθρωποι, πού
ἀκολουθοῦσαν τὴ μιὰ, ἔκαναν τὸ σταυρό τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς
ἄλλης!

Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρό-
μους, γιὰ νὰ βλέπω τίς λιτανεῖες, νὰ πηγαίνω ν' ἀκούω τὸν ἐσπερινὸ
(τὴν Ἀγάπη) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὕστερα τίς λιτανεῖες σὰ μεγάλος. Καὶ
πῆγαῖνα πάντα στὴ Φανερωμένη. Ἀλλῇ ἀπόλαυσι ἐκεῖ, ἀληθινὰ αἰ-
σθητικὴ, καλλιτεχνικὴ. Γιατὶ, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς
Ζακύνθου εἶναι ἓνα θαῦμα ἐκκλησίας. Ἀληθινὰ ἓνας ναὸς «τῆς Δό-
ξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιο, ἔπειτα ὁ πλοῦτος
— ὅπου οἱ «ἐστῶτες ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἐσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημνί-
τητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Δεσπότης, πού θά-
λεγες πὼς ἡ ὠραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτόν κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὠραία
ἐκκλησία. Ὁ σεβάσμιος ἐφημέριος, ὁ παπᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἀσημέ-
νια μαλλιά καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἄμφια, πού μόνο ἡ
Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὁμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλο-
ντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διᾶκοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ'
τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐκοσμία, ἀκρίβεια σ' ὅ-
λα ἀπερίγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσικὴ. Ἀ! τί μουσικὴ! Ἀκόμα
μοῦ φαίνεται πὼς ἀνατριχιάζω, ὅταν ἀκούω τὸ «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς
ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως
τὰ ἔφαλλαν οἱ θαυμάσιοι ἐκεῖνοι χοροί. Ἀμ' οἱ ἀπαγγελίες; Θά ξεχάσω

Ὅτ' ἐνενηνῶντος διὰ θῆκα ἐπὶ Κἀδρα
τοῦ οὐχρ ἀφένω. ἐρετὴ ἐστὶ

ποτέ τὸν προοιμιακὸ φάλμὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα», ὅπως τὸν ἔλεγεν ὁ παπᾶ - Στουπάθης ;

Ἄλλὰ ἡ ἀποθέωσι ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τὸ «Φῶς ἱλαρόν». Τὶ τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχάθηκαν γιὰ πάντα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῇτε, βρῆτέ μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀσημοκαλίστρες καὶ τοὺς χρυσοτές, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴ στόλισαν, φέρτε μου κι ἓναν Κατραμῆ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργᾷ. Καὶ ἡ τελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθήνα δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἐκείνου.

Ἡ λιτανεία τοῦ Ἀγίου Λαζάρου ἔβγαине τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γῦρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσεν ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἢ παλλαϊκὸ χαρακτῆρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, βράδυ πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, κι αὐτὰ λαϊκά, ποὺ τᾶκανε ὅχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάπανα καὶ τὰ θαυμάσια, ποὺ καίγονταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντελῆς. Ἄ, τὶ γοῦστο ποὺ ἔκαναν τὰ πολύκροτα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραίτητο «Γιούδα» του, τὸ ἀνδρεῖκελλο, ποὺ ξερνᾷ ἀπὸ πάνω κι ἀπὸ κάτω σφυριχτές σπίθες καὶ πολύχρωμες καντηλομένες !...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

(Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του εἰς Σῦρον, ὅπου ἐγεννήθη, εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰς Ὁδησσὸν τῆς Ρωσίας, ὅπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἢ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδίον, ὅπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

Ὁ καλὸς μου πάππος ἦλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβὴν μου καὶ μετὰ συνῶδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέκρυψεν ἐκείνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπω-

σιν, ὅτε εἶδε τὴν ἐξησθενημένην μορφήν μου, ἀλλ' ἡ μάμμη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. Ὑπεκρίνετο ὅτι μὲ ὑπεδέχτο ὅπως καὶ ἡ μήτηρ μου, ὅτε μὲ ἀπεχωρίσθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃ.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα στηριζόμενος εἰς τὸν βραχίονά της καὶ βήχων. Εἰς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόθεν ἦτο ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας, ἀντικρυ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθρέπτης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν τραπεζαρίαν, εἶδα εἰς τὸν καθρέπτην τὴν μάμμη μου, ὀπισθὲν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξέφραζε διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἀδημονίαν της. Δὲν ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετήρησα. Ὑπεκρινόμενη καὶ ἐγὼ τὸν εὐθυμον. Καὶ ὅμως ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθένειά μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἡμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἤκουσα ὀπισθὲν μου ἀγυιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετήρησα τὴν ἰδέαν, ὅτι θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτε μετὰ τὴν ἡμιπληγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινε ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρόν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἐὰν ἦτο πιθανὴ ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἀφοῦ μὲ ἐξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἶπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη. Ἡμην τότε εἰκοσιπενταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ ὑγεία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κρᾶσίς μου, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα σῶος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς τὴν εὐρωστίαν μου. Ἀλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφυγα πάντοτε τὰς καταχρήσεις, τὰς ὑποσκαπτούσας τὴν ὑγείαν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθη ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, εὐφυῆς, εὐγενὴς καὶ εὐπροσήγορος*. Παρατηρήσας ἡμέραν τι νὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὲ ῥώτησεν ἂν ἀναγινώσκω τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρίθμυσεν ὅλας τὰς ὁλοθρίας συνεπέας τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα, ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς:

— Δὲν ἀποκοιμοῦμαι ποτέ, χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὄχι τὸ δίδαγμα τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῆται ; Ἐὰν πέπτρωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ἃς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησα.

* * *

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μου με ἔφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἦτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς κωμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὔτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ὠραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἀληθῆς ἐξοχικὴ κατοικία, τὰ πάντα δὲ ἐκεῖ μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ θερινὰ ἐνδαιτήματα τῆς Ὁδησσού.

Τὴν ἀνάρρωσίν μου ἐπετάχυνεν ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς Πρίγκηπου, ὅσον καὶ ἡ τρυφερά περιθαλψὶς τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμμη μου με εἶχεν ἐξοικειώσει ἡ πολυετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου με συνέδεεν ἡ ἀμυδρὰ μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἤμην τετραετής εἰς τὴν Σύραν. Ἐκτοτε διέμενεν εἰς Ταχανρόκ, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὁδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεώς μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἐγνώρισα καὶ τὸν ἠγάπησα ἐκ τοῦ πλησίον. Μὲ ἠγάπα καὶ ἐκεῖνος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἐκείνην στοργήν. Ἦτο φύσει γλυκὺς καὶ ἡμερος. Σπανίως ἠγανάκτει· τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ παλάμαι του καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικαὶ τῆς πατρίδος του, ὄχι ὅμως ποτὲ δριμύειαι. Ἄλλως τὸν πάππον μου καθυσύχαζεν ἀμέσως ἡ ἔτι πραοτέρα σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοὶ μου σύντροφοι καὶ συμπαίκτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν ἔλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἦσθάνομην ὅτι εἶχα περὶ ἐμὲ ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφοὺς. Ἐν

τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τοῦ βίου μου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ συνδέουσα τὴν οἰκογένειάν μας ἀγάπη. Ἡ παιδιόθεν προσκόλλησις εἰς τοὺς ἐκ μητρὸς-συγγενεῖς κατέστησεν ὡς συνήθειαν, ὡς δευτέραν τῶν τρόπων τινὰ φύσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς στοργῆς μου καὶ εἰς τὰ τέκνα των. Οἱ νεώτεροι, οἱ βαθμὴδὸν αὐξήσαντες τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, μὲ ἀποκαλοῦν ἐνίοτε φιλοσυγγενῇ· φοβοῦμαι δὲ ὅτι τοῦτο ὑποκρύπτει δόσιν εἰρωνείας. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ νεώτεροι πῶς καὶ διατὶ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἡ φιλοσυγγένεια.

* * *

Εἰς τὴν Πρίγκηπον συνεδέθη διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν Ἀπόστολον Θεοδωρίδην. Ἦτο ἄλλοτε οἰκοδιδάσκαλος, εἰς τὴν Λιβόρνον, τοῦ ἀποθανόντος μονογενοῦς υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μάμμης μου. Ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Ἀπόστολος τότε εἰς τοῦ πάππου μου. Ἦτο κατὰ πολλὰ ἔτη πρεσβύτερός μου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ δασεῖα ὑπόξανθος γενειάς του. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι ὁ τελευταῖος τῶν φίλων μου, ἡλικίας διαφόρου τῆς ἰδικῆς μου. Κατὰ τὴν νεότητά μου ἀπέκτησα πολλοὺς φίλους πρεσβυτέρους μου, ἢ καὶ γέροντας. Τώρα δέ, ὅτε ἐγήρασα, οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων μου εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεροί μου. Ὅ,τι μὲ εἵλκυεν ἄλλοτε πρὸς τοὺς γηράσαντας, ἴσως ἐλκύει σήμερον καὶ τοὺς νέους πρὸς ἐμέ· ἴσως οἱ τιμῆσαντές με τότε διὰ τῆς φιλίας των ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, καθὼς ἐγὼ τώρα πρὸς τοὺς νέους, ὅσους δὲν βαρύνει ἡ πρεσβυτική μου ἡλικία. Ἀγαπῶμεν τὴν νεότητα, καθὼς ἀγαπῶμεν τὴν ἁνοιξιν, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετὰ νεωτέρων ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ἐξασφαλίζει τὴν διάρκειαν τῆς μνήμης μας μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐπιζῶντες νεώτεροί μας φίλοι γηράσουν.

Ὁ Ἀπόστολος εἶχε γεννηθῇ εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας, καθόσον δὲ ἐνθυμοῦμαι ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἦτο εὐγενὴς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἦθος, φύσει δὲ μελαγχολικός. Ἰσως ὅχι φύσει. Ἡ ἥρεμος εὐθυμία του συχνάκις ἐφαίδρυνε τοὺς περιπάτους μας καὶ τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνάς μας εἰς τὸ σφαιριστήριον τοῦ παρὰ τὸν Πλάτανον καφενεῖου. Ἡ ἔλλειψις ὑγείας καὶ χρημάτων ἦσαν λόγοι ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξήγησιν τῆς μελαγχολίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἡσθάνετο ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐργασθῇ, νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τὸ ἔθνος καὶ νὰ διαπρέψῃ, εἶχε γνώσεις, φιλομάθειαν, φιλοπονίαν, ἀλλ' ἡ πενία καὶ τὸ φιλάσθενον τὸν ἐδέσμευον. Τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις δὲν διέκοψεν ὁ ἀποχω-

ρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὀδησσὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τῆς θείας μου. Ἐνεκα λόγων ὑγείας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγα ἔτη. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λιβόρνον, ὅπουθεν μετηγάστευσεν εἰς Τεργέστην.

* * *

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἐξ Ὀδησσοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμός των εἶχεν αὐξήσῃ εἰς Ὀδησσὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου, ὀνομασθέντος Εἰρήνης, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρητήσαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίας.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθῃ μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς ὑγείας μου, διὰ νὰ μὴ διαχειμάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπὴν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στυλὸς καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσκολληθῇ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου τοῦ ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὀδησσὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἰδικά του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν του ἐπωνυμίαν.

Ὅποια ἦσαν τότε τὰ χρηματικά του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἦτο συνετός, φίλεργος, φιλότιμος· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλην κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἄσπιλον τὸ ἔντιμον ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἐντίμου παρελθόντος. Ἄλλως, ἐὰν δὲν κατῴρθωσεν ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν πλούτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογένειά του ἄνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἴσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχρος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παίδευσιν τῶν τέκνων του. Διὰ

τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέκτησε καὶ διέτῃρησε τὰ μέσα ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἀναλόγως πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἡδυνήθην ποτὲ νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνόσφ ἐμέναμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐσγκώνετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαινε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οἰκίας μας, εἰς τὴν ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάνι τῆς Βαλιδῆς). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἑσπέρας. Οἱ κόποι του ἦσαν ἴσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. Ἄλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα καὶ φρονιμωτέρα ἢ σύγκρισις ὅχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πείθεται τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ : « Μακάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαύομενοι ».

« Ἡ Ζωή μου »

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΝΑ

—Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκωθῆκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινὰ
κι' ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή.

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, πὺ στέκει ἀντίκρου στὴ χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Βουίζει τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!

Ξεράθηκαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί.

—Παιδί μου, ὦρα σου καλή!

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ξενιτειά!
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὦρα καλή »!

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

—Φυσᾷ βοριάς, φυσᾷ θρακιᾶς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάννα, σὰ φτερό, σὰν πεταλοῦδα τρυφερή
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

Βογγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχειά, σηκώνουν κῦμα βροντερό·
 θαρρεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰ νερό
 καὶ ἐγὼ τὰ κύματ' ἀκλουθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς θά ξαναρθῶ.

“Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
 “ὦχ! ἄς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά κ' ἦρθε στὰ χεῖλη μου ἡ ψυχή.
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιά, δῶσ' μου συντρόφισσαν εὐχή
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θά ξαναρθῶ.

« Ποιήματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιούς λησμονημένους χρόνους εὕρισκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. “Ὀλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. “Ὁ βοριάς μαίνεται καὶ βρυχᾷται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένον

βαθιά εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαιεῶ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βραχάδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένηια, ἕνας γέρων ἱερεὺς « ὡς νεοσσὸς τῆς ἄνω καλλιᾶς τῶν Ἀγγέλων », διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τίς φαμίλιές των τίς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν' ἁγιαστοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερουγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἁγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτρην νὰ ὀδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὡραῖες κοπέλλες ἤρχοντο νὰ ἱκετεύσουν διὰ τὰ ἀδερφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τὲς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἤρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύσουν.

Ἄμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἢ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλεόν ἄχινοὺς καὶ στρεῖδια ἄρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσειναν*. ἐπήγγαιναν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέτες « ἔδεναν » μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξίς εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο εἰς τὰ πανιὰ τὰ αἰμωδισμένα καὶ ναρκωμένα σκάφη ἀνά δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς

τὸν λιμένα, ἐὰν ᾗτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὐριος* ἂν ᾗτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες* εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τῶρα εἰς τὴν σκούναν, πού ᾗτο εἰς τὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ χαρτιά, ἔλειπαν. Κανεῖς δὲν ἤξευρε ποῦ ᾗσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, πού ἔφερε βόλτες - βόλτες καὶ ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἄορατον — τὸ κέντρον ᾗτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ᾗτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος καὶ ἓνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ :

— Τώρα, στὴ στιγμῇ, νὰ τώρα - τώρα θὰ φύγωμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν. Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ᾗτο τυχερή, βέβαια· καὶ ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο, διὰ νὰ κόψουν τὴν ἄορατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος καραβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνῆρχοντο ἐπάνω εἰς τὴν ρεμματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὁποῖος διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένο παρεκκλησί τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιὰς τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησσάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακό... ἐμάλανε μὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ ᾗθην ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ-Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικὰς, νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια

καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεὶς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ομάδες - ομάδες, συγγενολογί, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπὸ νημα. Ἦρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἤσχοιοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλές, στρωτές, καὶ εἶχαν κολλήσει ἀφιερῶματα εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας τῆς γρια-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὴν γλῶην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, τ' ἄγρια, τ' ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν :

— Κοίτα τίς! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ἦς τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἴδου τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῇ εἰς τὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤρε το ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε.

— Κατευόδιο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ караβιοῦ σας. Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἴδου τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ...!

Ἴδου καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοή μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σας, ὥσάν λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνη τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιλενδῆ, καινούργιο σκαρί. Ἔπεσε πολὺ γιὰλό, δὲν τὴν εὔρε καλὸ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν φύλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγιά μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἡ Παναγιά μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνεи ἄφαντα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώ-
νευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσάτα τῶν γυ-
ναικῶν, μετὰ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνά
τοὺς λόφους, κι ἐβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγά-σιγά κατέβη
ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸ καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὖρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν
γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι' ἐστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρ-
τια, εἰς τὰ παγιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν
σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυ-
κτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν,
μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὖριον :

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

« Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα »

Ἄλ. Παπαδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μεῖ ἰδιαιτέραν βέβαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συχνάζετε κατ'
αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον ψάλ-
λεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁρθρου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα :

Μαγδαληνὴ Μαρία
προσέδραμε τῷ τάφῳ
καὶ τὸν Χριστὸν ἰδοῦσα,
ὡς κηπουρὸν ἠρώτα :
« Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας αὐτόν,
καγὼ αὐτόν ἀρῶ ».
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει :
Μαρία, μή μου ἄπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ ἔκαμνεν, ὅταν ἤμουν
παιδί. Τὸ ἄκουα συνήθως εἰς ἓν ἐξοχικὸν ἐκκλησάκι τῆς πατρίδος μου,
ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοίξεως, λίαν πρῶτ, ὅπως αἱ Μυροφόροι, ἐπή-
γαινα μετὰ τὸν πατέρα μου. Ὁ ψάλτης εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψιφώνου,
καὶ εἰς τὸ τροπάριον αὐτὸ ἐξήντλει ὅλην του τὴν τέχνην, τὴν προσπά-
θειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἦμπορῶ μάλιστα νὰ εἶπω, ὅτι ψάλλων
παρίστανεν, ὅπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἄσματος.

Ἐξαφνα, εἰς τὸ «Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔθηκε;» διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν της, τὴν θλίψιν της, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασιν της. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου: «Μαρία, μὴ μοῦ ἅπτου!»

Καὶ τέλος τὸ ἐξαφνικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγκρο:

«ὦ, θεías, ὦ, φίλης, ὦ, γλυκυτάτης σου φωνῆς!»

μὲ τὸ ὅποῖον ὁ ψάλτης κατάρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὅποῖον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις !....

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἐξωκκλησίου, ἀντίκρου μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα κυανᾶ βουνά... Ἐμπρὸς-ἐμπρὸς ἓνας κῆπος θαυμασίως στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κῆπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὕρισκετο τὸ κενὸν τώρα μνημα τοῦ Κυρίου... Καί, ἀκούων τοὺς γλυκεῖς στίχους μὲ τὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελωδίαν, —καὶ δὲν φαντάζεσθε τί ὥραϊα ποὺ ψάλλεται αὐτὸ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλαττα μὲ τὴν παιδικὴν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποῖον ἡ Μαρία ἐξέλαβεν ὡς κηπουρόν, σκυμμένον ἐκεῖ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὁσφραϊνόμενον ἴσως ἐν δροσόρρυτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφантаζόμενον ὅτι ἡ Μαρία, φορτωμένη μὲ ἄνθη καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἐρωτᾷ καὶ συγχρόνως μὲ τὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν κυτπᾷ οικείως εἰς τὸν ὦμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, ὀπισθοχωρεῖ ὀλίγα βήματα, προβάλλει τὰ χέρια:

— Μαρία! μὴ μ' ἐγγίζεις!...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἥρεμον καὶ αὐστηρόν, χωρὶς μειδίαμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μὲ τὴν λάμψιν, μὲ τὴν αἰγλήν ἑνὸς Θεοῦ.. Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἄνθη καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον... Ὁ δῆθεν κηπουρός, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρῶτον ἀνοιξιάτικον κῆπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὁποῖ-

ον προχθές είδεν έσταυρωμένον, χθές νεκρόν, και σήμεραν επαναβλέπει ζώντα! Ποιον θάμβος και ποία χαρά!

"Ω, αυτό τὸ τροπάριον μετὴν ἀναπαράστασιν τῆς ἐκπληκτικῆς σκηνῆς εἰς τὸν κῆπον, μοῦ ἔδιδε τότε ὅλην τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος και ὅλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως. Περισσότερον ἀπὸ κάθε τι ἄλλο, ποὺ ἤκουσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ Πάσχα και κατόπιν... Διότι αὐτό, φαίνεται, εἶχε τὴν μεγαλυτέραν ὑποβολὴν και μ' ἔκανε νὰ βλέπω, μαζί μετὴν Μαρίαν, τὸν ἀναστάντα Χριστόν.

Και σήμεραν ἀκόμη, τὸ Πάσχα, αὐτὴ ἡ παιδικὴ ἀνάμνησις, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην, μοῦ δίδει ὅλην τὴν ἰδέαν τοῦ θαύματος και ὅλην τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως.

Περιοδικὸν «Διάπλασις»

Γρηγ. Ξενοπούλος

Λυσιπὼ θεμελιώσας ματὰ εἰς
ἐπισκεψάμενος ὡς
ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

γενεθλίου ἰδέα
δεύτερη ἰδέα

"Εφυγα σχεδὸν παιδί και ξαναγυρίζω σχεδὸν γέρος. Δεκατέσσερα ὀλάκερα χρόνια ἡ κακὴ μου μοῖρα μ' ἐκράτησε δεμένο στὴν ξενιτιά, πότε με δυστυχίες ἀφάνταστες, πότε και μ' εὐτυχίες πλανερές. Εὐτυχίες και δυστυχίες τὸ ἴδιο μ' ἀλυσόδεναν και μ' ἔστερουσαν τὴ μεγάλη εὐτυχία τῆς Πατρίδας, ποὺ δεκατέσσερα ὀλάκερα χρόνια τὴν ὠνειρεύομουν στὸν ὕπνο και στὸν ζῦπνο.

Μιὰ μέρα μοῦ χαμογέλασε ἄξαφνα ἡ Μοῖρα και μοῦ εἶπε : Πήγαινε! Εἶσαι ἐλεύθερος.

— Θὰ πάω!...

Νά, μπῆκα στὸ πλοῖο μετὸ καλὸ, και τὸ πλοῖο ξεκίνησε μετὴν πλώρῃ πρὸς τ' ὄνειρό μου... Ἡ θάλασσα λάδι... Αὔριο τὸ πρῶν θὰ προβάλλουν μπροστά μου τ' ἅγια χώματα.

"Αἷαφνα σηκώθηκε τρικυμία, και σιγὰ σιγὰ ἡ τρικυμία μεγάλωνε. Τὸ μικρὸ πλοῖο παράδερνε και χοροπηδοῦσε ἀπάνω στὰ μανιασμένα κύματα. Με δυσκολία ἡ πλώρῃ κρατιόταν ἀκόμη πρὸς τ' ὄνειρό μου. Τὰ πλευρὰ δέρονταν ἀλύπητα και τὸ θαλάσσιο ξύλο ἀναστέναζε, σὰν ἄνθρωπος, και τριζομανοῦσε νὰ σπάσῃ.

Στὸ θυμὸ ἐκεῖνο τῆς θάλασσας, τὸν ἀνέλπιστο, ποὺ εἶχε σαστίσει και τὸν καπετάνιο τὸν ἴδιο, ἔβλεπα μετὸ τρόμο τὸ θυμὸ τῆς Μοίρας μου.

φύθος-δρυϊδία

Τὸ μετάνοιωσε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμή μ' ἄφησε ἐλεύθερο, κι ἤθελε τώρα νὰ μὲ βουλιάξει;

Ἔτσι θὰ ἦταν· ἡ Μοῖρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναἰδῶ τὴν πατρίδα μου. ^{ἀπελπίδια}
Διαφορετικά, πῶς θὰ μὲ κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἡμέρες ἄλυστοδεμένο;
Ἐκοίταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

Τόσος ἦταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμὸς μου, ποὺ κι ἡ Μοῖρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ μὲ λυπήθηκε. Εἶδεμὴ, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ κύμα καὶ πῶς ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί;

Ὡς τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσει ὅλα. Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχῇ καὶ μὲ τὸ γλυκοχάραμα σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατὰστροφμα. Ἡ θάλασσα ἦταν μολυβένια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα μὲ στριφώματ' ἀσημένια καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγινὴ ὁμίχλη, οἱ κορυφὲς μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

Ὁ ἔλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ὁ αὐλακας, ποὺ ἄφηνε πίσω του τὸ γρήγορο πλοῖο, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλώρη ἴσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

δρυϊδία

Λίγο ἀκόμη, μιὰ δυὸ ὥρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα.

—Ὁ ἥλιος!

Καὶ μαζὶ του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλαγο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κίτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάτι βουνά ἀπὸ πίσω, ποὺ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μεσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ ὄνειρευτὸ, τὸ πολυύμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμμιὰ μυρωδιά, οὔτε κίτρων, οὔτε μπουγαρινιῶν*, οὔτε ρόδων, δὲν φέρνει ἀκόμα ὡς τὸ κατὰστροφμα ὁ πρωϊνὸς ἀέρας. Καμμιὰ ὁμορφιά.

ἁμφιβολία

Ἄ! τὴν κακὴ Μοῖρα! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη. Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναἰδῶ. Τὰ μάτια μου δακρύζουν ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποὺ σπαρταρᾷ...

Ἄλλὰ γιατί τόσο βιαστικὸς κι ἀνυπόμονος;

Νά, ἡ κίτρινη λουρίδα ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ στολίζεται μὲ στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ ὄψις τῆς παίρνει λίγο-λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες μὲ χάρι καὶ μ' ὁμορφιά. Ἀγαπητά μου χρώματα καὶ σχήματα, ἄρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναι, εἶστε ὠραῖα, ὅπως σᾶς

ήξερα κι όπως σās άφησα... Στη μακρουλή κιτρινάδα, καταμεσής, διακρίνεται ένα ζωηρό κόκκινο σημάδι. Λες και κάποιος άγριος θεός έχωσε την ρομφαία* του σ' εκείνο τó μέρος κι έτρύπησε τή γή, κι από τά σπλάχνα της έβγαλε αίμα. Ή πληγή είναι μεγάλη, βαθειά. Τó αίμα τρέχει από πάνω ως κάτω στη θάλασσα. Και ή κοκκινάδα εκείνη μου τραβά τó μάτι και τó λογισμό και μου τά καρφώνει εκεί.

Είναι ó Κόκκινος* Βράχος, πού φαίνεται από μακριά σάν πληγή ματωμένη.

Είναι ή τοποθεσία, πού μ' έμάγεψε νά γράψω τó αγαπημένο μου εκείνο διήγημα.

*Ολ' ή Πατρίδα σέ μιá Γυναίκα :

Ή μάμμα μου με περίμενε στην αποβάθρα.

Ευχαρίστε και Ευτυχία

Σέ λίγο πατώ τ' άγια χώματα και βρίσκομαι στην ιερή άγκαλιά.

Όταν τήν είδα εκεί, — άναλλοίωτη, άγέραστη, σάν τήν έλπίδα, πού έτρεφε και τή ζωογονούσε, — νά στηρίξη τó λιγνό μαυροφόρο κορμί στο κάγκελλο τής σκάλας και νά κοιτάη προς τó πλοίο, μου φάνηκε πώς δεκατέσσερα χρόνια, νύχτα και μέρα, μ' έπείριμενε εκεί, στην ίδια θέσι...

Μην κλαίς, μαννούλα μου γλυκειά! Τής χαράς σου τó δάκρυ μου σπαράζει τήν ψυχή. Άλήθεια, σ' έκαμα νά περιμένης πολύ... Μή μου τó λές, τó ξέρω... Μά δέ φταίω έγώ, μάμμα, και μη με μαλώνης. Φταίει ή Μοίρα. Εκείνη με κράτησε άλυσοδεμένο ως τώρα, πότε με δυστυχίες αφάνταστες και πότε μ' ευτυχίες πλανερές.

Γιατί ή άληθινή ευτυχία, ή μόνη, ναι, είν' αύτή, πού αισθάνομαι τώρα στην άγκαλιά σου. Όπως ή άληθινή δυστυχία δέν είν' άλλη από κείνη, πού θά σ' εμπόδιζε ν' ακολουθούσης τó δρόμο σου και τόν προορισμό σου. Είσαι μεγάλη ψυχή έσύ και τά καταλαβαίνεις... Δέν έστάθηκα στη ζωή μου ευτυχισμένος, μά μόρεσα ν' ακολουθήσω τó δρόμο και τόν προορισμό μου. Ίσως ή ευτυχία μου όλη νά είν' αύτή. Πικρή ευτυχία, πού μου κοστίζει τó χωρισμό τής Μάμνας και τής Πατρίδας. Μά όλα δέν μπορεί νά τά 'χη κανείς !...

10 Ίουνίου.

Στό πλοίο πάλι για τήν ξενιτειά. Και ποιός ξέρει για πόσα χρόνια πάλι!

Θέε μου, μαλάκωσε τή σκληρή μου Μοίρα, νά με ξαναφήση, τουλάχιστον για νά πεθάνω... «Άχ, ας μη μου δώση εις ξένην γήν τόν τά-

φον!» 'Αλήθεια, Κάλβε. «Είναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώ-
 μεθα εἰς τὴν πατρίδα...».

«Διηγήματα» Σειρὰ Γ', σελ. 7 κ. ἐ.

Γρηγ. Ξενόπουλος

νευτρωμένη ἰδέα
 καρδιοσυρίγγος
 υφός.

✓

Η ΓΙΑΓΙΑ

δωδμήνη
 συνάφηση
 υφός
 διηγήματα

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιά τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς για-
 γιάς καὶ λάμπουν τώρα ὁλόασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζωωμένα, ξεφλουδι-
 σμένα ἄχρωμα χεῖλη.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιάς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργόχει-
 ρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, πού τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὰ ἡ μακα-
 ρίτισσα ἢ μονάκριβή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβη-
 σαν τὰ μάτια της. Μὰ ὄχι μόνο δάκρυα, ὄχι.

Ἡ γιαγιά κατὰλαβε, πὼς ἔπρεπε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώσουν, ἐνοιω-
 σε τὸ παράπονο τῆς ὑστερνῆς ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἐνοιωσε καὶ
 πῆρε τὸ βελονάκι της στὴν ἀρχὴ μ' ἓνα ζευγάρι γυαλιά, ὕστερα μὲ
 δύο, δούλευε ἐκεῖνη τὴν μπιμπίλα* τὴν πολυανθισμένην, πού οἱ ξένοι,
 πού ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν
 κι ἔλεγαν, πὼς κι αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἓνα ἀπ' τὰ θαύματα
 τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐρ-
 γόχειρο, πού πολλὲς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ πού δὲν καλυτέρευσε
 τὴν τύχη τους.

«Ὅπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιάς τὸ σπίτι βλέπει
 κανεὶς μετάλλια τιμητικὰ ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μπιμπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη : τὰ
 ἐγγονάκια, καρπούς ὠραίους.

Ὁ μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο,
 ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τίς φράουλες, πού
 ἔστελνε στὰ ξένα, τίς ἀνοιχτόχρωμες φράουλες τίς στρογγυλές, ἄρχισε
 νὰ διατηρῇ τὸ σπίτι καὶ ἦταν καιρὸς, γιατί ἡ γιαγιά δὲν καλόβλεπε.
 Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἔπαιρναν σειρὰ καὶ τὸ μικρὸ, πού τ' ἄφησε ἡ
 μαννούλα του βυζανιάρικο, ἔγινε κι ἐκεῖνο ἔξι-ἑφτά χρονῶν ἀγόρι.

Ἐμαθε καὶ νὰ διαβάξῃ ἀργὰ ἀργὰ τὰ μεγάλα γράμματα.

Πὼς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιά ! πὼς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πὼς τὴν

καμάρωναν, σὰν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σὰν τὴν ἔβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ ὀλόασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἓν σχέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλή.

“Ὅταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀπ’ τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρίφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἄφηνε νὰ παίξῃ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πὺδ κόκκινα καὶ χεῖλῃ πὺδ ξέθωρα. “Ἦξερε, πῶς πῆγαινε στὸ μνήμα τῆς κόρης της νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιᾶς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἔσβηναν πὺδ πολὺ. “Ὅταν γύριζεν ἀπ’ τὴν κρύα βρύσι, δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τοὺς πράσινους λόφους ἢ καημένη ἢ γιαγιά. Οὐτε, ὅταν πῆγαιναν στὴν ἀγία Παρασκευή, μπορούσε νὰ ἰδῇ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ “Ελλήνα, ποὺ παραφυλάγει ἐκεῖ στὸ ἀνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, ποὺ προβάλλουν ἀπ’ τὸ βοριά. Τίποτα ἡ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ.

Καὶ ὅταν ὁ δεῦτερος ἔγγονος μὲ τὴ γαλανόασπρη βαρκούλα φέρνῃ βράδυ-βράδυ περὶ φανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἀγέρι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὐμορφο ἡλιοκαμένο πρόσωπο τοῦ ἐγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του.

“Ὁ μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς γιαγιᾶς. Τὶς Ἀποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ’ τὸ νοικοκυρὶο τὴ γιαγιά.

Μιλοῦνε τ’ ἀδέλφια καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιᾶς, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ· κοντεύει ἡ πρωτοχρονιά.

“Ὁ μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόαμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω. Ἐγὼ δῶρο δὲν θέλω. Πέρσι τῆς πῆρατε δῶρα τῆς γιαγιᾶς δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιὰ τρὸ καὶ ρωτήστε, δὲν μπορούνε τάχα αὐτοί, ποὺ κάνουνε δόντια, νὰ κάμουνε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου; “Αχ! ὀλοένα σβήνουνε τὰ μάτια της. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥλιο δὲν θὰ βλέπῃ. Ἐμένα ὄχι φέτο, ποτέ μου μὴ μοῦ κάνετε δῶρο, ἂν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά, ποτέ! Καὶ ἂν οἱ γιατροὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πᾶ-

τε στη Βαγγελίστρα νά τήν κάμῃ νά βλέπῃ γιά νά ἰδῇ ἐμένα, πῶς ἔχω τὰ χρυσά μαλλιά καί τὰ μάτια τῆς μητέρας μας, νά παρηγορηθῇ.

Τ' ἀδέλφια δὲν εἶπαν τίποτα.

Ἄνοιξε σιγά σιγά ἡ θύρα· ἔτριξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βαρὺ βῆμα τῆς γιαιγιάς, καί σὰν νά εἶχε μάτια, ἴσια ἔτρεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλησε καί εἶπε :

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῖλῃ τὸ λένε χαϊδευτικά « μάτια μου », μὰ τῆς γιαιγιάς τὰ χεῖλῃ ἔχουν ἄλλῃ σημασία. Ναί « μάτια της ! » Ἔκανε τὸ σταυρό της, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καί χαρούμενῃ, νέα, μεταμορφωμένη, εἶπε δυνατὰ :

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

Ὅλοι ἔκλαιαν. Ἀχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζονται τὰ μάτια...

« Διηγῆματα »

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο κλάψιμο,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο γέλιο —
ἐσύ 'σαι τὸ θεμέλιο,
πού χτίζεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη κρίσι —
ἐσύ 'σαι ἡ θεία βρύσι,
πού λούζεται ἡ ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο χάδι —
ἐσύ 'σαι τ' ἄγιο ὕφάδι,
πού ὑφαίνεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη ἀγκάλῃ —
ἐσύ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
πού λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο τάξιμο,
 γιὰ σέ τὸ πρῶτο δῶσμά*
 ἐσ' εἶσαι τ' ἅγιο κλῶσμα,
 πού κλώθεται ἡ ζωή.

Ἐφημερίς « Πρωτα »

Γ. Ἀθήνας

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ
ΕΝ ΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Α! πρώται 13 στροφαι)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
ποῦ με βιά μετράει τῇ γῇ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σάν πρώτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή·
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργει νὰ ἴθῃ ἐκεῖνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ὄσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λὲς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἓνα ἐκτύπας τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες « πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνων
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω, ὅτι ἔβγαίνεις κρυφὰ
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ*.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἄλλ' ἀνάσασι καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὦιμέ! στή συμφορὰ σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σῦρε νὰ ἔβρῃς τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε » ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμὸς

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ἂν καὶ πάντῃ ἄλλου εἶδους, ἀξιομνημόνευτον ἰδίως διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτο ὁ πρῶτος γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φανοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμένης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλήθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου ἢ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὗ ἕκτοτε ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολλὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι ὀνομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ δαπάνης ἀδράς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κνιδίου τεχνίτου Σωστράτου, τοῦ ὁποίου ἀπεθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἔφερε καὶ ἣτις εἶχεν ὡς ἔπεται· « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων ». Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις τοσοῦτον ἐθαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον συγκατελέχθη μετὰ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο ὠκοδομημένος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυώροφος ὧν εἶχεν

ὑψος 300 πήχεων, ὡς βεβαιοῦται· ὁ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτόμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύωμεν τὰ λεγόμενα, ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν 7¹/₂, γερμανικῶν μιλίων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἰνα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιορίας μέχρι πεντήρους, ὑλικὸν διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

Ἀλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅ,τι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἰδίως ἐπιδίδωνται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορεσίᾳ ὁρμῇ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπραττόυσί τινα, τὰ ὅποια καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουσιν ἄχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β', ὅστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου Ἀρχιμήδους, ναῦν εἰκοσῆρη, δηλαδὴ ἔχουσιν εἴκοσι σειρὰς ἑρετῶν ἐκατέρωθεν, ἐνῶ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆες ἦσαν πεντήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ ὅποῖον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατώρθωσε νὰ πλεύσῃ ἐκ Σικελίας εἰς Ἀλέξανδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἄλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἠθέλησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντήρη· καὶ ἐναυπηγῆθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, ὅσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδές τι κατασκευάσμα ἐν σχήματι πλοίου. Ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπητοῦντο πολλαὶ ναυτῶν καὶ ἑρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανε, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὁμίλου, τρισχιλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

* * *

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ καταστήματα προϋποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἶχον θησαυροὺς μεγάλους. Τῷόντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας

ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἱστορικοῦ Ἀππιανοῦ, οἱ θησαυροί, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεύτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποσοῦντο εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἤτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο πρὸς τὸ Σολῶνιον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς ὑπέλαβον ὅπως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι ὁ Ἀππιανὸς βεβαίῳ ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβολικὸν καὶ ἂν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαίῳ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν ἐν τῷ 17 εἰδυλλίῳ, ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σῶζονται δὲ ἐπιγραφαὶ πομπῶν τινῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' ἃς, ἔνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ἐδαπανήθησαν τσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεῦη, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλουμένη ἐκείνῃ τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὁμῶς σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Πτολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιμέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῇται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἱδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μείνανσαν διώρυγα Νεκῶ τοῦ Ψαμμίτιχου, καὶ κατεσκεύασαν τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυδὸς ὁρμου εἰς Κοπτόν. Ἐννοεῖται οἰκοθεν ὅτι τὰ πλείστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήγγοντο αὐθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐποντοπόρουσιν μέχρις Εὐξείνου καὶ ἐπανερχόμενα ἐκεῖθεν ἐκόμιζον νέα φορτία, ὧν τὰ πλείστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον

καί, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἑρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρω πρὸς τὰς νοτιωτέρας χώρας.

Ὡστε ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις, ὅσῳ ἀγαθωτέρα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ θαυμάσιον εἶναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », τ. Β΄

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκείνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τὶ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα τοῦ μόνον λείψανα μᾶς καταπλήσσουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἑκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἑφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὅρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μεγαλωστί* », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι τοῦ εὐρίσκονται καταγῆς ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειρὰν, ὅπως ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἑνδοξὸν ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνε-

πλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου.. Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη*, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη*! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοιβόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτετέλεσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαίῳθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν... Ἀθηναίων.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος*, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἰγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλεις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχικὴ, κατεκοσμήθη* ἤδη διὰ περιστύλων* καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε* πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὕρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπείου. Εἶναι μία μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἀλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἰδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἢ πρὶν πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἰδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὅρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπείου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι*. Πόλιν τόσον περικαλλῆ* καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν «Διάπλασις»

Γρ. Ξενόπουλος

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(Ὁ ποιητὴς φαντάζεται, ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν χαιρετίζει καὶ λέγει τὰ προφητικά αὐτὰ λόγια γιὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς).

—«Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη!

Καμμιά μεριά σ' ὅλη τῇ γῇ, καμμιά στὴν οἰκουμένη
δὲν εὔρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.

5. Ἀπ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδος μου τ' ἀγαπημένα μέρη
σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο καὶ ἀστέρι.

10. Ὅμως σ' ἐσέ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιῶνω
καὶ ρίζωσ' ἡ ἀγάπη μου στὰ χώματά σου μόνο,
σὰν τὸ βαρὺ Λυκαβηττό, ποὺ ξαφνικά μιὰ μέρα
ἐκύλησ' ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ ρίζωσ' ἐδῶ πέρα.

Μέσ' στῇ χαρούμενη ζωῇ, ποὺ σέ περικυκλώνει,
μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τῇ δυνάμει μου κρύβω,
ὅπως θὰ κρύψουν στίς μυρτιές* μιὰ μέρα τὰ σπαθιά τους
δυὸ παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσουν.

15. Στοῦ λουλουδένιου σου Ὑμηττοῦ τὰ δροσισμένα πλάγια
τ' ἀγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
ὅσο ποὺ νὰ ῥθῃ μιὰ στιγμή τὸ δρόμο νὰ τις δεῖξω
νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
Πρὸς τῆς Πεντέλης τῇ κορφῇ τὰ μάτια των γυρνώντας
20. τῆς τέχνης τὸ μυστήριον θὰ παίρνουν οἱ τεχνῖτες.
Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφιᾶς ὁ κόσμος!
Θὲ νὰ ῥβγῇ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενῶν μιὰ μέρα!

- Δικὸς σου εἶν' ὁ πολύκαρπος τῆς Ἐλευσῖνος κάμπος,
καὶ ὁ Πάρνης μὲ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
25. καὶ ἡ ἄκρ' ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.

- Δικός σου εἶν' ὁ λευκόφτερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
 πού σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τὴ νιότη,
 κι ἴσα σ' ἐμέ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
 Δική σου εἶν' ἡ θάλασσα, πού θά τὴν αὐλακῶνουν
 30. μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοξακουσμένα
 καὶ θά σκορποῦν σ' ἄλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνομά σου
 καὶ τρόμος θά 'ναι στοὺς ἐχθροὺς καὶ ζήλεια στὶς Νεράϊδες!

- Κι εἶναι δική σου ἐτούτη ἡ γῆ, ὅπου γεννάει περίσσια
 σῦκα χλωρά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
 35. Ξέρω μεριές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρώνουν,
 μὰ ἐσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατί καμμιὰ δὲν ἔχει
 σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. Ἐσᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι,
 σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα* γλυκεῖα τού κάμπου τὴν ἀγάπη,
 κι ἐγὼ σᾶς δίνω τὴ βαθειὰν ἀγάπη τῆς πατρίδος·
 40. ἄσβηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 ἄνθος τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ, πού ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!

- Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς, λεβέντης βασιλιᾶς σας,
 θ' ἀφήσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλεῖο,
 καὶ θά διαλέξῃ δρόμο του τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
 45. ἴσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μακρυσμένης Κρήτης.
 Γι' αὐτὴν ὁ Κόδρος τὴν πλατεῖα βασιλικὴ χλαμύδα
 θά τήνε κάμη σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
 Γι' αὐτὴν γεννάει σὰν κεραυνούς τοὺς στίχους τοῦ ὁ Αἰσχύ-
 (λος*,
 γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκακα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης,
 50. κι ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλυμπο φτερώνεται ὁ Φειδίας*
 καὶ ξαγναντεύει* τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι
 τοὺς ξαναπλάθει ξάστερους καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θά ὀρκίζονται παλληκαρίσιον ὄρκο,
 κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιὰ ὀρμητικὰ κινῶντας:
 55. «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲν θά τὰ ντροπιᾶσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
 Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θά πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θά τὴν κάμω

- καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακόν, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
κι ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε* με, θεοὶ μου!..

- Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
θὰ φέρω ἀσκήρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
65. μὲ τὰ καράβια τῶν ἐχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιालούς σου,
καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
καὶ τότε τὴν ἀστραφτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιὲς καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
καὶ στὰ βαθιὰ σου τὰ νερά καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
70. θ' ἀντιλαλιέται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται* ἀκόμα
ὁ ἀπελπισμένος ὁ δαρμός, τὸ σκούξιμο τοῦ Ξέρξη,
γὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκκαλιάζουν! ».

- Εἶπες καὶ ξάφνου ἐσώπασες· ἀλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
καὶ στὰ βουνά καὶ στὶς καρδιὲς ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
75. τὰ λόγια σου προφητικά, μυστήριον ὀλογομαῖα.
Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτιά δὲν εἶχανε γροικήσει*
τέτοια βροντή, πού μέσα της νὰ κλῇ τέτοια ἀρμονία,
κχι σάλπισμα, πού νὰ μιλῇ καὶ νὰ ξεφανερῶν
σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἕναν καινούργιον κόσμον!

« Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν »

Κ. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιά πανίσχυρη, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. Ἴσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἐσπρωξέ τότε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναλάβουν ἓνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιατί ἔβλεπαν πῶς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνον.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίσθησαν ἡρωϊκά. Ἀλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὕπατος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἄφθονα πολεμικὰ μέ-

σα είχε. "Ετσι ἀπ' τοὺς "Ελληνες στρατιῶτες, ἄλλοι ἐστρωσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἐθνικὸς στρατός, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο καὶ ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ « ἀφνειὸς »* Κόρινθος.

Ὁ τραχὺς καὶ ἄξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. "Ο,τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τὴν σ' αὐτή, ξεπερνοῦσε κάθε περιγραφή. Ὁ χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένους μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἐξαισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηρὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλοῦτῃ στὴν πόλιν, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολὲς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἶναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὁμορφὴ καὶ ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου... Ἦταν, ναι, πλούσια καὶ ὠραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὥρα, ποὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὑπάτος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτὴ πόλιν σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἐσφαζαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερὸν, οὔτε ὅσιον. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ ὅσα καλλιτεχνήματα σῶθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμῃ.

Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια καὶ ἀπὸ τὶς περίφημες στοές, ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο ἢ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἡ σκαπάνη. Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε στὸν κόσμον Ρώμῃ, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἐσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Λυσίππου καὶ τοῦ Σκόπα γελῶντας. Κι ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ ἴδιος στρατιώτης νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διόνυσου — τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδη — καί, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσούς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Κι ἔγινε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψη ἀξιωματικῶν, μ' ἀκα-

τάπαυστα πολεμικά σαλπίσματα καὶ μπρὸς στὰ μάτια τῶν σκλάβων πιὰ κατοίκων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθώντας ὁ ἴδιος ὁ ὕπατος τὸ φρικτὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς, ἀντελήφθη σ' ἓνα μέρος καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θὰ στέλνονταν στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, σὰν ἀντίδρασι, ζωερὴ νευρικότητα. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν συγχωροῦσε κάτι· τὰ παιδιά ἐκεῖνα καταβλημένα ἀπὸ στερήσεις, συντριμμένα ψυχικά, ἔδειχναν θλιῖσι βαθεία, ἀλλὰ καὶ θάρρος ὅχι λίγο κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲν συμβιβάζονταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου. Ἐὰν δὲν ἦταν μορφωμένος ὁ Μόμμιος, ἦταν πολὺ πονηρὸς καὶ χαιρέκακος. Σ' ἓνα νόημά του πλησίασεν ὁ ὑπασπιστὴς του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. Ἔσκυψε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ψιθύρισε κάτι. Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῶ τὸ δῆγμα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, ἐσίμωσε τὰ παιδιά. Γύρισαν πρὸς αὐτὸν πρόσωπα, ὅπου ὁ πόνος εἶχε ἀφήσει ζωερὰ ἔχνη. Τὰ κοίταξε ὁ Ρωμαῖος λίγες στιγμές. Ἐπειτὰ ἄρχισε νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ξαναρωτᾷ:

—Ποὺς ἀπὸ σᾶς γνωρίζει γράμματα;

Πόση ἀφέλεια! Ὅλα τὰ παιδιά ἤξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικούς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώνη τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς της.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια*. Κι ὅταν τὰ ἔφεραν, τὰ μοίρασε στὰ παιδιά μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια.

Νὰ γράψουν τὰ παιδιά; Ποῦ νὰ βροῦν ψυχικὴ διάθεση; Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα ὅμως κάτι ἔγραψαν.

Ἀρκετὴ ὥρα ἔπειτα, ὁ ὑπασπιστὴς, κρατῶντας τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμμιο.

Ἡ μορφή τοῦ στρατηγοῦ ὅλο κι ἐσκοτείνιαζε. Ἀπὸ ὅσα ἄκουε, φαινόταν καθαρὰ πῶς, παρὰ τὴν σκληρὴ δοκιμασία, οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ἦταν ὑπερήφανες, ὅπως ἡ ἐκφραση τῶν προσώπων τους.

Ἐξαφνὰ ὁ ὑπασπιστὴς σταμάτησε.

—Τὶ γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; ρώτησε ὁ Μόμμιος.

—Στίχους, Ὑπατε. Στίχους τοῦ Ὁμήρου!...

—Στίχους τοῦ Ὁμήρου!

Ὅσο ἀμόρφωτος κι ἂν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὕπατος, δὲν ἦταν δυνατὸν ν' ἀγνοῇ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸν λάτρευε, ὅχι μόνον ἡ Ἑλλάδα

τότε, ἀλλὰ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμῃ εἶχε ἀκούσει πολλὰς φορὰς τραγουδιστὲς ν' ἀπαγγέλλουν τὶς ραψωδίες του, ἀνιστορῶντας τὶς παλληκαριές τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία κι ἐκθειάζοντας τὶς εὐγενικὲς καρδιές τους.

—Διάβασε! πρόσταξε ξηρά.

Ὁ ἄλλος μετέφρασε ἄργα - ἄργα:

«Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς χαρὰ τους,
ποὺ γιὰ χατήρι ἐχάθηκαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.
Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ Χάρος,
τὴ μέρα ποὺ πεφταν βροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια
τῶν Τρώων ἐπάνω μου κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα!
Καὶ μῆμα θάχα κι οἱ Ἀχαιοὶ τὴ δόξα μου θὰ ἐλέγαν.
Μὰ τώρα μὲ πικρὸ χαμὸ μοῦ εἶναι γραφτὸ νὰ λειώσω' ».

Τελείωσε. Ζωηρὴ ταραχὴ μαρτυριόταν στὴ μορφή τοῦ ὑπάτου.

Ὁ Λεύκιος Μόμμιος ἦταν ἄξεστος*, ἀλλὰ ἀρκετὰ εὐφυής.

Ἐνόησε λοιπὸν τί ἤθελε νὰ εἰπῇ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεραν μπροστὰ του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

—Γιατὶ τὰ ἔγραψες αὐτά; ρώτησε μαλακὰ ὁ ὑπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ὑπάτου.

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν καταστροφέα τῆς πατρίδας του λίγες στιγμὲς χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη κι ἔπειτα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τὶ νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; Ἄν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του κάποια λεπτὴ ἀνθρώπινη συναίσθηση κι ἂν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἔνοιωθε τί τὸ ἔσπρωξε νὰ γράψῃ ἐκείνους τοὺς στίχους.

Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Ἡ στάσι τοῦ παιδιοῦ γενικὰ τοῦ εἶχε προξενήσει ἐντύπωση. Ἔτσι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, θυμῆθηκε ὅσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν λαό, ποὺ τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Καὶ σχεδόν... συγκινήθηκε. Ἐσκυψε, ψιθύρισε κάτι στὸν ὑπασπιστή του, ἔπειτα κέντρισε τ' ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα του ἀπομακρύνθηκε.

Ὁ ὑπασπιστής ἔψαξε ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους, βρῆκε ὅλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καί:

—Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίνετε, τοὺς εἶπε· ὁ ὕπατος σᾶς ἐλευθερώνει.

(Ἱστορικὸν ἀνέκδοτο)

Ἀνάπτυξις Θ. Μακροπούλου

1. Ὀδυσσεΐας Ε, 306-311, μετάφρασις Ι. Οἰκονομίδη.

« ΕΝ ΤΟΥΤΩ, ΝΙΚΑ »

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, ποὺ ἤμποροῦσε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ ὄραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ ἱστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα Χ καὶ Ρ, δηλαδή τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον « ἐκρέματο βασιλικὸν ὕφασμα σὺν πολλῶ καθυφασμένον χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων », τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὕψωσίς του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀετούς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα* καὶ τὰ φλάμουλα* ἔγινε πανηγυρικὴ πρὸς μεγάλην βεβαίως ἐκπληξιν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοὶ* καὶ Γαλάται., εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα ὅμως χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταδιωκομένης καὶ τρομοκρατουμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῆς των, ἐνοιῶσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸ ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ιδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον, ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἦτο μία ζωή...

Ὁ ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ φανατισμὸς ἀπεριόριστος διὰ τὸν Αὐγούστον.

Ἡ μυστικὴ εἰμαρμένη* ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἶπει τὴν λέξιν της.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ!

* * *

Ἦτο ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἐβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ Ρώμη μαζεμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγύριζεν. Ἐνῷ αἱ λεγεῶνες* ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Μαξέντιος ἐώρταζε.

Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους, καὶ ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσκέπτετο τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἦτο παραζαλισμένος ἀπὸ τὰς κολακείας καὶ τὰ θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπροσκύνουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐς αὐρίον τὰ σπουδαῖα!» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ὁ λαὸς ἐξ ἄλλου, μολονότι τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον* τῶν Πραιτωριανῶν*, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἐορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπημένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθεάτρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύχην του.

Ψωμί καὶ ἐορτάς! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ ψυχικὴ κατὰστασις τῆς Ρώμης;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Μεταξὺ ὧν δύο ἀγωνισμάτων, κατασκονισμένοι βερεδάριοι* ἔφεραν τὴν εἰδησιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντὰ εἰς τὴν Μουλβίαν* γέφυραν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. Ἀλλ' ἀμέσως ἡ φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτῆρος ἢ ἴσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου ἐξανакάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγεῶνές του δὲν ἦσαν τρεῖς φορὲς περισσότεραι τοῦ Κωνσταντίνου;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, ποὺ εἶχον θαυμασθῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς; Διατὶ νὰ χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἐορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ ἀμφιθέατρον;

Ἀλλ' ἡ ἀγανακτισμένη βοή τῶν Πραιτωριανῶν, ποὺ ἤξευραν καλύτερα τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν ἔκαμαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μένῃ ἐκεῖ, ἐνῷ ὁ στρατός του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὅμως πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὶν τοὺς Σιβυλλικοὺς* χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

Ἀλλὰ ὁ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διαφορούμενον χρησμόν, ὅτι «θνήσκεται ἀθλίως ὁ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης».

Ποῖος ὅμως ἦτο ὁ ἐχθρὸς αὐτός;

Ὁ Μαξέντιος οὕτως ἢ ἄλλως ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα εὐνοϊκῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὅμως ἐβγαίνει ἀπὸ τὰ τείχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἐξεπέταξε διὰ μιᾶς τρομαγμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των.

Ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ ὁ λαός, ποὺ παρηκολούθει τὴν ἀναχώρησιν, ἤρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιῶνως*.

Ὁ Μαξέντιος, ἐπηρεασμένος, ἀκόμη μίαν φορὰν ἐδίστασεν. Ἦτο ὁ μὴ πλεόν ἄργα νὰ ὑποχωρήσῃ!

* * *

Ἡ μάχη ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη « Σάξα ρούμπρα », δηλαδὴ « Ἐρυθρὰ πέτρα », ἐννέα μίλια περίπου ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ρώμης καὶ ἐξ μίλλια ἀπὸ τὴν Μουλβίαν γέφυραν.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καθ' ἄλλον τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λακτάντιος*, εὐδιάκριτος ἀπὸ τὸν πολῦτιμον λόφον* τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσοῦς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλων τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρεττανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοί, οἱ Ἰταλοί, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες ὅλοι ὁμοῦ ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τοῦλάχιστον χιλιάδων ἰππέων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπίσματα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν κεραύλων* ἦτο κάτι τρομακτικὰ ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἕνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἔβλεπε μόνον ἀπερίγραπτον μπερδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρτεις* μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, ἀετούς, Μινωταύρους, στολισμένους, ἐλλείψει λουλουδιῶν, ἀπὸ κλαδιὰ δένδρων, τρέχουσιν συντεταγμέναι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκόφρακτοι ὄγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφὴν, τὰ δόρατα ἄφηναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἤρχιζε πάλη σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σίδηρον, ὅπου τὰ κτυπήματα ἀντήχουν βαριά, βγάζοντα σπινθῆρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμάς οἱ ψιλοὶ ὀπλῖται ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

᾽Ωρυγαί*, ρόγχοι*, βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κραυγαὶ διαπεραστικάι πόνου, ἐλελεῦ* θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικά προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ὡς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἐκυριάρχει:

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!..

Ἦσαν οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστρολατῆμένος* ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θαύματος, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀπηλπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

Ἐβλεπαν ἐμπρὸς των εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὅπως τὸ διηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν ὅπλων των, ἐθαύμαζον τὰ γοητευτικὰ ἢ φοβερὰ σχήματά των, ἤκουαν τὰς φωνάς των...

—Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν!.. Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀκτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, ποὺ ἔβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὀδηγῇ, τοὺς ἐμαγνήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωνε* κάθε ἰδέαν φόβου...

Ὁ Χριστὸς των, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἦτο ἐκεῖ... Καὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποὺ θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοή θριαμβευτικὴ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἰταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ κλονίζονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

Ὁ Μαξέντιος ἄφησε μεγάλην κραυγὴν καί, προτείνων τὴν πυγμὴν, ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἰδίαν ὅμως στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάριοι*, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἵππικὸν τοῦ Γαίου Σενεκίωνος, ἐπροχωροῦσαν μὲ καλπασμὸν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησίν του.

Ἡ κατάστασις ἐγένετο κρίσιμος. Ἐσηκώθη τότε εἰς τοὺς ἀναβολεῖς* καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης σκεπασμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἀμπωτὴν καὶ παλίσροϊαν τῆς ἀνθρωποθαλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οἱ Μαυριτανοί* ἵππεῖς, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς κορύνας* τῶν Κλιβαναρίων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, χωρὶς καμμίαν τάξιν, αἱ δὲ σι-

κελικάι καὶ καρχηδονικάι λεγεῶνες, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰ-
ταλῶν, ἐκάμπτοντο καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν Τίβεριν.

Μόνον οἱ Πραιτωριανοί, ἐννοοῦντες ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸν ἴδιον ἑαυ-
τόν των, ὅτι χανομένης τῆς μάχης ἐχάνοντο καὶ οἱ ἴδιοι, διεξεδίκουν τὰς
θέσεις των βῆμα πρὸς βῆμα εἰς ἀπηλπισμένην πάλην, πυργῶντες τὰ
σώματά των, ὁ καθένας εἰς ἓνα ὀχύρωμα, εἰς τὸ ὅποῖον ὁ ἀντίπαλος ἔπρε-
πε νὰ πατήσῃ*, διὰ νὰ διαβῇ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως τῶν Κλιβαναρίων ἐγένετο διαρκῶς καταφανέστε-
ρος. Μία δὲ ἴλη ἐξ αὐτῶν, ἔχουσα ἐμπρὸς τὸν γιγάντιον Κεντηρίωνα μὲ
τὰ ἀνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλὰ τὴν πελωρίαν κορύναν του, ἔτρε-
χεν ἀκάθεκτος*, ἀναποδογυρίζουσα ὅ,τι εὗρισκε νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον
τῆς Μουλβίας γεφύρας.

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!.. ἐβρυχάτο ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

* * *

Τότε ὁ Μαξέντιος ἐγύρισε πρὸς τὸν Τίβεριν νὰ ἐξασφαλισθῇ τοῦ-
λάχιστον πίσω ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὅπου ἐνόμισεν, ὅτι ἤμποροῦσε νὰ κρα-
τήσῃ τὸν Κωνσταντῖνον.

Τὸ κίνημα ὅμως αὐτὸ ἀπεθάρρυνεν ἐντελῶς τὰς λεγεῶνάς του καὶ
ὅλοι, ἀντὶ νὰ κοιτάξουν ν' ἀντιταχθοῦν, ὥρμησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν
ἐκτὸς τῶν Πραιτωριανῶν, οἱ ὅποιοι δείχνοντες μὲ λύσσαν τὴν πυγμὴν πρὸς
τὸ μέρος του, ἔμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβαναρίους.

Αἱ σιδηραῖ κορύναι τῶν καταφράκτων ἤρχισαν τότε φρικτὸν ἀγῶνα.

Ἐκρίθη!... Ἐσφραγίσθη!... Ἀπεφασίσθη!...

Ἡ ἡττα τοῦ Μαξεντίου ἦτο γενικὴ...

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ὁ Μαξέντιος, βλέπων ὅτι θὰ συνελαμβάνετο
ζωντανός, ὅτι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἦτο εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ του, ἔχωσε
τοὺς πτερινιστήρας εἰς τὰ πλευρά τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύ-
γοντας καὶ ὥρμησε νὰ περάσῃ μὲ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν ἀλληλοπάτημα, εἰς τὸ ὅποῖον εἶχεν
ἐμπλεχθῇ, ἐξετοπίσθη ἔξαφνα ἀπὸ φοβερὸν σπρώξιμον νέου κύματος
φυγάδων πρὸς τὸ ἀριστερὸν χεῖλος τῆς γεφύρας καὶ παρεσύρθη εἰς τὸν
ποταμόν. Ἄλογον καὶ ἀναβάτης εὐρέθησαν μέσα εἰς τὰ θολὰ νερά τοῦ
Τιβέρεως.

Μεγάλῃ βοῇ τότε ὑψώθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους.

—Ὁ Αὐγουστος... Ὁ Αὐγουστος... Βοήθεια! Σώσατέ τον!

Ἄλλὰ κανεῖς δὲν διεκινδύνευε.

Μίαν στιγμήν ὁ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνην.

Περὶσσότερον δὲν ἠμπόρεσε νὰ ἰδῇ κανεῖς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμήν αὐτὴν οἱ ἱππεῖς τοῦ Λογγίνου* ἔφθαναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνας, ἐπιπταν κατὰ σωροὺς εἰς τὰ κύματα.

Ὁ Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

« Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε »

Ἄγγ. Τανάγρας

ANTIOXEIA

« Κεφαλὴ τοῦ κόσμου », « Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς », « Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας », « Τετράπολιν »*, ὠνόμασάν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκεδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς τῆς. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διηγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὠραιότεραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἦτο ἡ Δάφνη, τὸ ἄλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, πὺ ἐφθάναν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὀρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τὰ νερά ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιζον μὲ τὰ αἰθέρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρακτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τιθασεύσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

Ὅπου ἐτέραςε τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαι, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κρήναι, ἔγιναν ποιήματα. Ἦλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καί, ὅπου ὑπῆρχε ποίημα, ἔγινεν ὑδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐσώθη ἓνας ὀλόκληρος θεῖος ὕγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικαὶ ὑπόγειοι στοαί, λίθινοι δρόμοι

τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινουῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν θαν-
μασμὸν τοῦ κόσμου. Ἐπειτα ἀπὸ αἰώνας ὀλοκλήρους αἱ πόλεις, ἐπάνω
ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατάκτησις, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ πα-
λαιὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνουν, διὰ νὰ λειτουργή-
σουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμ-
μίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρω-
μαϊκοὺς ὀγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερά πάντοτε εἰς τὴν
νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὠραίου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς
τὰς ὁποίας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν με λίθους. Ἡ
κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς
τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἕξ σταδίων μῆκος, ἑπτὰ δηλαδὴ σημερινῶν χι-
λιομέτρων, καὶ ἐκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ὅλην τὴν τὴν ἑκτασιν
ἀπὸ στοᾶς, ὥστε οἱ περιπατῆται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν
καὶ τὸν ἥλιον. Στοᾶς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἑδαφὸς
τῆς ἦτο στρωμένον με γρανίτην τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Φόρος—ἡ ἀγορὰ—
ἐστολιζέτο με στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας, καὶ εἶχε τὸ ἑδαφος
στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος—ὁ Εὐστός—ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον
παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ Μουσεῖον καὶ πολυάριθμα δημόσια
λουτρά καὶ μεγαλοπρεπὲς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικη-
τήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἰδιωτικὰ πλουσιώτατα καὶ ἐπαύ-
λεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πλούσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθώδη ποσά,
διὰ νὰ τὰς στολίσουν...

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θέατρα μεγάλα,
τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλέθρον
καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θέατρα παριστάνοντο ὅλα τὰ
ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόση δὲ ἦτο ἡ συρ-
ροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἠναγκάσθη νὰ
καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλέθρου, διὰ νὰ τὸ κάμῃ μεγαλύ-
τερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θέατρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ
φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ῥήτωρ Λιβάνιος ἐξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπα-
τριωτῶν του πρὸς τὰ «πολυτελῆ ἱερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε
τὰ θέατρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρος

ἀπὸ τὴν διαθέκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου,* τοῦ ἰδρυτοῦ τῶν Ἀντιο-
χικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων
μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοῦς ἀγῶνας, χοροῦς
κ.λ.π. Ἐνῶ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε
μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ
ὅλα τὰ εἶδη. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἀφθόνως
ὅλα τὰ τερπνά, διότι ἐκεῖ πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζονται
ὅλα.

* * *

Αὕτῃ ἦτο ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρώ-
των χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος μεγάλος
σεισμός τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν ἔπειτα
ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη,
σπάταλος, κέντρον ὁλοκλήρου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἐορ-
τὰς, τὰς διασκεδάσεις, κατώρθωσε, μὲ ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατι-
κῶν τῆς στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν
λιτότητα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ πνεύματος.

Ὅταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναίου φι-
λοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θῆμα τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλα-
τίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ
νὰ γίνῃ μοναχή, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγῃ ἀπὸ
τὸν Ἑλληνισμόν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἐχαιρέτησε τοὺς
κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἔμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξὺ
τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἓνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν
τῶν Ἀντιοχεῶν καὶ αὐτῆς: «καυχῶμαι, ὅτι εἰμαι κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν
σας καὶ ἔχω ἰδικόν σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

« Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου »

Γεώργιος Τσολόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(Ἐνας γερμανός, ὁ Σίγφρηδ, εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς
σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως. Τώρα έχει επιστρέψει εις την πατρίδα του και διηγείται εις τούς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖ πού ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ἦτανε τὸ Χρυσοτρίκλινο· μιὰ σάλα μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτή. Εἶχεν ὀκτῶ γωνιές καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτῶ ἀψίδες. Ἐκλειε μὲ δύο πόρτες ἀσημένιες. Στὶς ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, πού ἐγινότανε ἐπίσημη ὑποδοχὴ, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ Παλατιοῦ, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικά χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, μὲ ἄλλα λόγια ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουνε πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησιές καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὅ,τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν ὅ,τι πολύτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἐτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστρωμένο μὲ θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιά τῆς Περσίας, ραντισμένα μὲ ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὲς ἀλυσίδες, τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἓνα μυθικὸ σύνολο πλούτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἐδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρήλατο ἦτανε τόσο βαρεῖες, ὥστε δέκα ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σηκώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἐκπληξὴ στοὺς μουσαφιρέους*, τὶς πιατέλες, γεμάτες φαγητά, τὶς εἶχαν κρεμασμένες ἀπὸ τὰ ταβάνι καὶ μὲ τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμάτα φρούτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦτανε τόσο κολοσιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραμπαδάκια*, ταπετσαρισμένα μὲ πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἐπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περίφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουναι κι ἐγὼ μὲ τοὺς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἐταιρεία. Ἐκεῖ, ἂν ἤσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φορέματα. Ἀλλὰ εἶχαν κεντημένους ἀετοὺς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἄσπρα καὶ γύπες χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

“Όταν ὅλοι εὐρίσκοντο στὴ θέσῃ τους καὶ οἱ Σιλεντιάριοι* μὲ τὰ μακρὰ ἐπίχρυσα ραβδιά δὲν εἶχαν πιά νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στὴ γραμμὴ, ἀνοίγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάθους. Τότε, μέσα σ’ ἓνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάβαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ὁ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὁλόφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυσοῦφанта φορέματα του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατὰσπαρτον ἀπὸ τὴν κορὼνα ἴσαμε τὰ πορφυρᾶ του πέδιλα.

Ὁ Βασιλιάς ἦτανε καθισμένος στὸ χρυσὸ του θρόνο.

Τὰ ὄργανα ἔπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. Ὁ θρόνος τότε ἀπὸ ἓνα μηχανισμό μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεῖο πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεῦκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκεῖες φωνές πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοτρίκλινο μὲ χαρά. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὕψωναν τὴν ἀστραφτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ δυὸ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τίς οὐρές των μὲ θυμὸ καὶ ἐβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριὰδα.

« Βυζαντινὰ Πολύπτυχα »

Πλ. Ροδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνο οἱ Μαραθωνομάχοι,
δὲ σ’ ἐδόξασαν πατρίδα,
δὲ σ’ ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάζαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἱδρῶτα* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἓνα κι’ ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
κι ὅμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πιδὲ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιδὲ ὁμορφο στεφάνι:

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδην,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« Ἀπαντα »

Λ. Μαβίλης

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὅποια ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἂν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ φοβεράς καταστροφάς, συνεχίζει ἕως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἕξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν Ἱδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν καὶ ζῶην αὐτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἕως σήμερον, ὅτε, μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάρκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν λαμπρύνει αἰωνίως τὴν Θεσσαλονίκη τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ἀληθὴς Ὀρραία Πύλη, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρριψε τὸν τίμιον σπóρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ κοσμοἱστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶναι τόσον μέγα, ὥστε αὐτὸ καὶ μόνον

έτόνισεν ὡς Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ ὁ Ἀσκουίθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἱστορικῶν περιπετειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὄλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐλαμπρύνθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. Ἄλλ' οὐδεμίαν ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικὰς συμφοράς, ὅσας ἡ «μεγάλη Θεσσαλονίκη» κατὰ τὸν μακραιῶνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένειαι, πεῖνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλάκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. Ἄλλ' αἱ δεινότεραι περιπέτειαι ἦσαν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. Ὅλοι οἱ βάρβαροι λαοί, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα, ἐφορμῶντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύζωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπῆρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις «ἦτο ἡ καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς» καὶ ἦτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύοντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρβάρων καί, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλερά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπετειώδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα ἱστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρμη ἢ Θέρμαι (2 ὥρας νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθείσης διὰ τὰς θερμὰς ἱαματικὰς πηγὰς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὀλίγον βορειότερον τῆς Θέρμης, καί, ὡς φαίνεται πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνωρίκισθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων πέριξ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ἠϋξήσε καὶ ἡ πόλις ἐμεγάλωσεν. Ἐκ τῆς ἐξόχως

δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς ὀλίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευον τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐνοϊάν των.

Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὐνοια αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διτηρήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιτλήθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οὔτινες ἐξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἐγίνε πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἠϋξήσεν ἀκόμη περισσώτερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας κατεστράφη τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ἕλη ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτησεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον « πόλις ἐλευθέρα », καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἤκμαζον, ἡ πόλις ἐγίνε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τὸ πρῶτον, διαβὰς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτήριον κήρυγμα ὁ μεγαλουργὸς Ἀπόστολος Παῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγώνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, ὅτε παρέστη ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἱδρυσε τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονικῇ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ ὁποῖον ἤσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν ὅμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου, ἤτο

ὠχυρωμένη διὰ μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαρίθμου φρου-
ρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ
VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὕτη αὕτη ἡ μεγάλη
λεωφόρος, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀπὸ Δ πρὸς Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφερεν
ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν,
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ
τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ἦτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατη-
γεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρβάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

᾿Αδαμάντιος ᾿Αδαμαντίου

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

᾿Η πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὧσων τὰ χρονικά τῆς Ὁρθοδόξου ᾿Ελ-
λάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους* τῆς ᾿Αγίας Σο-
φίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παραδοθῇ εἰς τὸ τετρα-
κοσιετὲς μαρτύριον.

᾿Ο βασιλεὺς δυσελπιστῶν* ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος
νὰ κυρώσῃ μὲ τὸν ἰδίον του αἵμα τὴν μέλλουσαν τῆς ᾿Ελληνικῆς φυλῆς ἐξα-
γόρασιν,* ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι
πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ
πολλοὺς στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζον-
τος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

᾿Ητο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς* ἡμέρα τῶν
᾿Αγίων Πάντων.

᾿Ο ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ
φωναὶ τῶν παίδων κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώ-
πιον τῆς ὥραίας Πύλης ἱστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν
ἐν τῇ μεγάλῃ ᾿Εκκλησίᾳ ὅπως ἔρτο ὁ ἅθροισμα τῶν ἐχθρῶν καὶ πόνος.
Σύνολος* ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρ-
δίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσαντι ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεία
ὀλοκλήρου γενεᾶς.

᾿Η ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν*

οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανοίας μετὰ τῶν πατρικίων*, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων καί, ὡς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπτύσσονται.* Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρῶν γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσῳ πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθοῦ καὶ ὁ κοπετός* τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιστῶτων* ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ*, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μέν, ἀλλά, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱματῖά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής*, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Νῶν δὲν ἀκούεται πάρεξ* ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανοὺς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερῶς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχὴν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαίτιζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχιδῶς ἀναβαίνουν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἴτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνυῖα* τῇ φωνῇ:

« Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἂς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικὰς σας! ».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος*, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

« Ἐσο συγχωρημένος! ».

Και τῷ ὄντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ νῦν κυφορεῖται* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς Ἀναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαίωνος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ* αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν* ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, « ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, οἵτινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὁρμῆς, ἐκρηγνύονται* οἱ κλαυθοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετάλλῃσιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτοῦντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. « Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθοὺς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ πέτρας ᾔην, οὐκ ἡδύνατο μὴ θρηνῆσαι ».

Ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα των· αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγχέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν, εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. « Συγχώρησόν με ἀδελφέ ! » εἰς ἐφώναζεν ὧδε* καὶ πάλιν « Ὁ Θεὸς ἅς σέ συγχώρησῃ ! » ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφεςις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. Ἦθελεν ὁ μεσαίων, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

« Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ Ἄσματα »

Συρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Με τὸ μπρίκι τοῦ καπετάν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τὶ εἴχαμε φορτωμένο; Τὶ ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλου ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράγματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἔκαμα τὸ λιγώτερο εἴκοσι φορές. Μὰ ἐκείνη τὴ βραδυὰ ἔνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχὴ, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θὲς ἢ γαληνεμένη θάλασσα, θὲς ὁ ξάστερος οὐρανός, θὲς τὸ τσουχτερό* λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρειά τὴν ψυχὴ, ἤρεσκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τὴ ζωὴ, ποὺ ἂν μὲ ἄρπαξε κανεὶς νὰ μὲ ρίξῃ στὸ νερό, « ὄχι ! » δὲ θάλεγα.

Ὁ ἥλιος ἦταν τώρα βασιλεμμένος. Τὰ χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντρόφευαν τὸ βασίλεμμά του, σκάλωσαν κάπου μαύρα σὰν μεγάλες καπνιές. Ὁ Ἀποσπερίτης ἔλαμψε κρυσταλλόχιοιο μέσα στὰ σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι ἕνας. Τὰ νερὰ κάτω πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκότεινο χρῶμα, τὸ κρῦο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὸ ναυτόπουλο ἄναψε τὰ φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιμηθῇ· ὁ Μπουλμπερης ἔκατσε στὸ τιμόνι. Ὁ Μπραχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ ρίζα τοῦ ἀργάτη* νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος

Ἐγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύπνο. Δοκίμασα νὰ πιάσω κουβέντα μὲ τὸν τιμονιέρη· μὰ εἶχε τόση ἀνοσιτία, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιὰ ἀναμμένη μὲ χλωρόξυλα. Πῆγα νὰ παίξω μὲ τὸ Μπραχάμη· ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωνσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουσουδι στὰ πόδια του βαρυσστισμένος γρίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: — Ἀφῆσέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὀρεξί σου ! Τότε βαρυσστισμένος καὶ ἐγὼ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμυτα καταμεσίς κι ἔκλεισα στή χούφτα τὰ μάτια μου. Ἦθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πῶς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατάρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαμπὸ καντηλάκι, ἔνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεύῃ μέσα στ' ἀναισθητα σανίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξεύρω. Τὶ μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ, κι ἂν μοῦ ἤρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. Ἀξάφνα ὅμως ἄρχισα ν' ἀνατριχιάζω· σὰν κάποιος μαγνήτης νὰ ἐρεθίζῃ τὰ νεῦρά μου, ὅπως ἡ ὑγρασία ἀναγκάζει τὰ πουλιὰ στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κῦμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πὼς κολυμποῦσα στὰ αἵματα. Καὶ ὅπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αὐτόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ ἀνοιξα τὰ μάτια

μου. Τ' ἄνοιξα ἢ τὰ 'κλεισα δὲν θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πὼς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτῃ μου σκέψι ἦταν πὼς ξύπνησα στὸ στομάχι κάποιου ψαριοῦ, ποὺ ρούφηξε τὸ καράβι μας. Καὶ ὅμως δὲν ἦταν ψαριοῦ. Ἦταν ὁ οὐρανὸς ψηλὰ καὶ κάτω ἡ θάλασσα. Μὰ ὅλα, ψηλὰ καὶ χαμηλὰ, στρωμένα ἦταν μὲ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, ποὺ ἔβαφε μὲ ἄβρὸ φεγγοβόλημα ὡς καὶ τὸ σωτρόπι* τῆς σκάφης μας. Κάπου στὰ πέρατα τῆς γῆς πυρκαγιά τινάζε τὴ λαμπάδα τῆς ψηλὰ κι ἔρριχνε φοβεροὺς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μὰ ποῦ τὸ κάμμα καὶ ποῦ ἡ ἀθάλη τῆς;* Καὶ τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στὰ βάθη τοῦ βοριᾶ κάποιον μενεξεδένιο σύγνεφο ἄπλωσε καὶ τύλιξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγνάδι* του. Καὶ παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτρινο κι ἔχυσε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινὰ καὶ ποτάμια πράσινα, χρυσοροδίνια καὶ γλαυκά, λὲς καὶ ἤθελε νὰ βάψῃ τὸ στερέωμα. Καὶ τὸ τόξο, κινητὸ σὰν ἀνεμόδαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κρόσσα ἐμπρός, ἄπλωνε τὶς ἀρχαίουφαντες δαντέλλες του καὶ πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προβαίνει καὶ σκεπάζει μὲ ἄφρους καὶ γλῶσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καὶ φούσκωναν καὶ κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἢ πράσινα, χρυσοροδίνια ἢ γλαυκὰ καὶ σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὅλοῦθε σὰν ἡλεκτρικοῦ προβολὲς χοντρές καὶ ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανάκλουσε τὰ τόσα χρώματα καὶ φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψη. Μὰ περισσότερο ξαφνιασμένος ἦμουν ἐγὼ. Δὲν ἤξερα τί νὰ κάμω καὶ τί νὰ συλλογιστῶ. Ἔφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὅμως συντέλεια μπορούσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στὰ ροδόκύματα !...

Ἡ μαλ. 6 σελ. 12
 Ἄξαφνα ἀνατράμαξα. Κάτω βαθείᾳ, μεσ' ἀπὸ τὸ μενεξεδένιο σύγνεφο, εἶδα νὰ προβαίνει ἴσκιος πελώριος. Ἡ χοντρή κορμοστασιά, τὸ πυργόγυριστο κεφάλι τοῦ φάνταζαν Ἀγιόνόρος. Τὰ δύο του μάτια γύριζαν φωτεινοὺς κύκλους κι ἔβλεπαν περήφανα τὸν Κόσμο πρὶν τὸν κλωστήσουν στὴν καταστροφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας! Τὸν ἔβλεπα κι εἶχα σύγκρυο στὴν ψυχή. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ τὸ φριχτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μὲ τοὺς καρπούς, πάει κι ἡ θάλασσα μὲ τὰ ξύλα τῆς! Οὔτε τραγούδια πλιὸ οὔτε ταξίδια !

Ἀλλὰ δὲν ἄκουσα τὸ χτύπημα. Ὁ ἴσκιος πρόβαινε στὰ νερὰ μὲ ἄλματα πύρινα. Κι ὅσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καὶ ἄξαφνα ὁ θεότρομος δγκος, χιλιόμορφη κόρη στάθηκε ἀντίκρυ

μου. Διαμαντοστολίστη κορώνα φοροῦσε στὸ κεφάλι καὶ τὰ πλούσια μαλ-
λιά, γαλάζια χήτη, ἄπλωναν στὶς πλάτες ὡς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ
μέτωπον, τ' ἄμυγαλωτὰ μάτια, τὰ χεῖλη της τὰ κοραλλένια, ἔχυναν γύρω
κάποια λάμψη ἀθανασίας καὶ κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κρυ-
σταλλένια λαιμοτράχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμί ὁλόχρυσος θώρα-
κας λεπιδωτὸς καὶ πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιζε στὸ δεξι-
τὴ Μακεδονικὴ σάρισα*.

Δὲν εἶχα συνέρθει ἀπὸ τὴν ἀπορία καὶ φωνὴ γλυκειά, ἡμερὴ καὶ μα-
λακή, ἄκουσα νὰ μοῦ λέη :

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

Ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερὴ ἀπορία. Πῶς
εἶναι δυνατόν νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; Δὲν ἤξερα τὶ ρῶτημα ἦταν
ἐκεῖνο καὶ τὶ νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ξαναδευτέρωσε.

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφθῶ. Τώρα βασιλιάς
Ἀλέξαντρος! οὔτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῆ.

Ὡμέ! κακὸ πού τὸ 'παθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μιᾶς φοβερὸ
σίχαμα. Κύνκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κῦμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ
κορμί. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόμματα σηκώθηκαν πέρα δῶθε, ἔβγαλαν
γλώσσες καὶ κεντριά φαρμακερὰ κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ
θωρακωτὸ στῆθος καὶ τὸ παρθενικὸ πρόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα
καλογνώρισα μὲ ποῖον εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χα-
λαστής καὶ σωτήρας ἄγγελος. Ἦταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλεξάντρου ἡ ἀδερφή,
πού ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ γυρίζει ζωντανὴ καὶ παντοδύναμη. Ἡ Δό-
ξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραςτη κι αἰώνια σὲ στεριά καὶ
θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κεῖνης τὸν ἐρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του,
νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χρῶμα. Δὲ ρωτοῦσε βέβαια γιὰ
τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη της. Καὶ τώρα στὴν ἄ-
κριτή μου ἀπόκρισι μανιασμένη ἔρριξε τὸ χέρι, ἓνα δασοτριχωμένο καὶ
βαρὺ χέρι, στὴν κουπαστή, ἔπαιξε ζερβόδεξα τὴν οὐρά της κι ἔδειξε Ὡ-
κεανὸ τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Ὁχι, Κυρά, ψέμματα!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐκεῖνη μὲ κοιτάξε αὐστηρὰ καὶ μὲ φωνὴ τρεμάμενη ξαναρώτησε:

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ καὶ βασιλεύει· ἀπάντησα εὐθύς. Ζῇ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κό-
σμο κυριεύει.

Ἦκουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνὴ μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κρινᾶτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἄξαφνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἄερα χύθηκε τραγοῦδι πολεμικό, λὲς καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τίς χώρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσα τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ' ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἦταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἢ μὴν ἦταν ἀπόκρισι στὸ ρῶτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαμπώνουν καὶ νὰ σβήνουν μιὰ μετὴν ἄλλη, λὲς κι ἔπαιρνε τὰ κάλλη μαζί της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου-κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιά καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου θαμπὴ καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

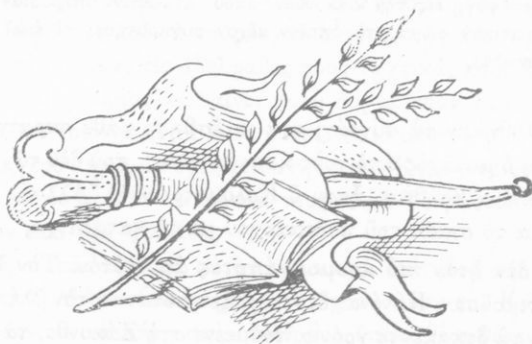
Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα. ✓

« Λόγια τῆς πλώρης »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΔΟΤΕΙ ΗΚΙΝΟΣ ΔΙΔΟΤΕΙ Δ

Η 25Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοιαν ἡμέρα διάλεξεν ἡ σπλαχνικὴ Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῇ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἀπειρὴ λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιά πλακώνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἀγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστὴς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῶ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἠχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθεῖα τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψι σου στὴν ἐκκλησιὰ προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῇς σπαρμένη.

« Ἐθνικαὶ Εἰκόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ὁ Κολοκοτρώνης, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀξιωματικός εἰς στρατιωτικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ "Αγγλοὶ δι' Ἑλλήνων ἐθελοντῶν).

"Αμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα κι ἔσβησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα ὁ μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τᾶχασε καὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης. "Αλλάξε μὲ τὴν πιὸ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου μὲ τὸ κατάστιχο.

Κανένας δὲν ἦταν πιὸ κοσμοαγάπητος ἀπ' αὐτόν. Τὸν ἤξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένας δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπόρια. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια ποῦμεινε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικὸς καὶ πολεμιστής. "Ολα τ' ἄλλα δούλευε. Ἦταν τίμιος στὶς δΟΣΟΛΗΨΙΕΣ του. Ἡ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστευόταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸ ἀέρα τοῦ ἐπαγγελματίου παλληκαρᾶ. Ἦταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε μὲ τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρώμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Λουκᾶ. Ἦταν καθάριο, γεμᾶτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχικὴ. Στὸ θρόνο τῆς βασιλίσσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριὰ μάννα του, τὴν «καπετάνισσα», ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία. Γύρω ἀπὸ τὴν χιονισμένη, σεβάσμια μορφή της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνησμα, βουτίζει τὸ εὐθυμο μελίσσι τῆς οἰκογενείας: Ἡ γλυκεῖα κι ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναῖκα του, οἱ δυὸ τοῦ θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα κι' ἡ Ἐλένη, ὁ Πάνος, παλληκαρὶ δέκα ὀχτῶ χρονῶν, ὁ Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερνοπαίδι του, μὲ τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολῖνο. Εἶναι περήφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλίζει μιὰ ἡσυχὴ κι ὄχι στερημένη ζωὴ στὴ χαροκαμένη «καπετάνισσα», ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτόν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτεῖα στὴν ἀγαπημένη του γυναῖκα μὲ τὶς περιποιήσεις του καὶ ν' ἀνατρέφῃ τὰ παιδιὰ του, ὅπως θέλει αὐτός. Μοναχὸς τὰ βαπτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντόπουλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους· ὁ Μαρτελάος, ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

‘Ο Πάνος λείπει τούς περισσότερους μήνες. Έχει πάει στήν Κέρκυρα, στήν Ἀκαδημία. Εἶναι ὁ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. ‘Ο πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. ‘Ο Μωριᾶς δὲν μπορούσε νὰ δείξῃ πιὸ διαβασμένον Ἑλληνα.

Εἶναι καμάρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ Ἑλληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τους καὶ τὰ τσαρουχάκια τους, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάννα, τὶς ἀδελφάδες τους ταχτικά, κάθε Κυριακὴ, στήν ἐκκλησίᾳ. ‘Ο Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. ‘Ο Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωναίων ἀντίπαλο καθαρὰ ἐθνικὸ· δὲ βλέπουν μπροστά τους παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

‘Ο Ἀλῆ πασᾶς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτηδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικὸ τοῦ Μάνθο Οἰκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στήν αὐλὴ του ὅποια θέσι θέλει. ‘Ο Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ « μεγάλο θεριὸ » τῆς Ἡπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν Ἀλῆ.

‘Ο πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μονάχα γι’ αὐτήν, θέριεψε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνον βαθὺ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ καὶ μουρμούριζε, ἀναστενάζοντας:

— Ἀχ ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σεφέρι;* Δὲ θ’ ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες τὸ τούφεκι τὸ Κολοκοτρωνεῖκο;

Ἐπαιρνε πολλὰς φορὰς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριᾶ, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὰς στήν ψιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε· αὐτοὺς ὁ τόπος στενάττει τώρα κάτω ἀπ’ τὸν ζυγὸ.

Τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλὴν, βαθειὰ συγκίνησί τους:

« Τί ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάττεις;

— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριᾶ ἀλάργα.,

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι... ».

Δὲν ἀπελπιζόταν ὅμως ποτέ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη πὺς μιὰ μέρα θάστραφε σ’ αὐτὰ τὰ βουνὰ ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς; Σ’ αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἓνα πρωτὶ τοῦ 1818.

‘Ο Ἀναγνωσταρᾶς, ἀπὸ τοὺς καπεταναίους ποῦχαν ἀνέβει στὴν Πετροῦπολι νὰ γυρέσουν ἀπὸ τὸν Τσάρο μιστούς, ποῦχαν νὰ λάβουν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὰ Ἐφτάνησα, εἶχε γυρίσει τώρα μαζί μὲ τὸν Χρυσοσπάθη καὶ τὸν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καὶ σταλμένος νὰ κατηχήσῃ καὶ ἄλλους. Εἶχαν βγῆ κρυφὰ στὴν Ὑδρα καὶ ἀγνώριστοι μένανε στὸ σπῖτι τοῦ καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, ποὺ ἦταν δάσκαλος στὸ Ὑδραῖο σχολεῖο. Τὸ πρῶτο ποὺ σκέφτηκαν ἦταν νὰ μπάσουν στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία τὸν Κολοκοτρῶνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τὸν Πάγκαλο. Ὁ Ἀναγνωσταρᾶς τοῦχε δώσει γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ καὶ ἓνα γράμμα. Ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιασθήκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ’ ἓναν ἐξοχικὸ περίπατο. Ὅταν ἄρχισε νὰ τοῦ κἀνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμμα στοὺς κατηχουμένους, ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα! Δὲν ταιριάζουν σ’ ἐμένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια ποὺ προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. Ἡ ἰδέα μιᾶς Πανελληνίας συνωμοσίας, ποὺ νὰ ἐνώνῃ πολιτικούς καὶ ἱερωμένους, ἐμπόρους καὶ ναυτικούς, ὀπλαρχηγούς καὶ προεστοὺς — μιᾶς συνωμοσίας, ποὺ θὰ χτυποῦσε ἀπ’ ὅλοϋθε καὶ μ’ ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μὲ δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιὰ ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἶδε μπροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύρεψε στὴν στιγμή νὰ ὀρκιστῇ.

— Ἐγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ’ ἄρματά μου, τὸ αἷμά μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης μὲ τίς μύριες ὁμορφίες. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καὶ λουλούδια εἶναι ἓνα ἐκκλησάκι, ὁ Ἅγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μὲ τοὺς δυτικούς. Λατῖνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, ποὺ τῷχτισε. Ἦταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρῶνη. Σ’ αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιὰ εἶχεν ἀποκτήσει στὴ Ζάκυνθο. Σ’ αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε ὁ Κολοκοτρῶνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νὰ δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον ὄρκον.

Ὁ παπᾶς ἦταν δικός του. Ἦταν ὁ ἡπειρώτης Ἀνθιμος Ἀργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στὴν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὥρμιζε ὅλους τοὺς φιλικούς καὶ κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. Ἀπάνω σ’ ἓνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι μὲ τρεῖς σβη-

σμένες μορφές, έβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλῶνει τὶς τρεῖς μορφές. Κορμιὰ δὲν ὑπάρχουν. Ψυχές λειτουργᾶνε. Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές, ποῦναι γεμᾶτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλώνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰν νᾶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζονται μαζί του. Ἀνήσυχτοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, ποὺ γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν Ἑλλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγεμὸ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὑστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμούς καὶ ἀναφυλλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθεῖα καὶ κατανυχτική.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένος στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάζῃ, νὰ συγυρίζῃ τ' ἄρματα του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἐξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὁμορφὴ ποῦχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Ὑόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνῃ ν' ἀκούῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, ὅταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πῶς δὲ λένε τίποτε. Ὁνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νῆκες, θάνατο.

Μιὰ μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει ποὺ κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἑδρα εἶν' ἓνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἐκδοση: Ἀξαφνα τοῦ φωνάζει :

— Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παιδιά ; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθῃς ! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του, γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πῶς φτιάχνουν τὰ χαρτοῦτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρούτης γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι εἶδαν κι ἑπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

« Γέρος τοῦ Μωρᾶ »

Σπ. Μελάς

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν πικρή κι οἱ Κλέφτες, πού ἐχαλάσθηκαν, πάντα θά τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες ἐσῆκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιά κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν! Κι ἐπιασαν τὸ καταρράχι κι ἐσταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατί τρανός ἦταν κι ὁ θρῆνος ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος πού χρόνια τὸν ἐπαρακαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ κλάμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνιο ἀντίκρουζαν τὸν ξαπλωμένο, πού δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν πικρή! Κι ἡ μοῖρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτὴ.

Ὁ Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωή. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνασείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ἐζωγραφίσθηκε.

— Ὁ ψυχογιός μου πού εἶναι ; εἶπε. Τ' ἄρματά μου... πᾶν κι αὐτά ; Πόσοι ἀπομείναμε ; ... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θὰ ζήσης! Εἰπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. "Ὅσοι ἐβαρέθηκαν, τοὺς ἐπῆραμε (ἦταν ψέμμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός ; καὶ τ' ἄρματα ;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ...Ὅλοι στὸν τόπο ;

— Μὴν τὸ λές! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ πού ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένας δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν* ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ ψυχογιός σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀκριβός, πού εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα, ὀρθὸς ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρὺ, σὰν Χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γειά καὶ χαρά σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἷμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέρει... "Ἄμα σ' ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς ἐβγῆ-

κα και τούς ἐπέσαμε με τὸ σπαθί. Κι οἱ Ἀρβανίτες ἐσκόρπισαν. Κι ὁ Ἀλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται!

— Ὁρέ, σηκῶστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνιος. Τί λείει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιά του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

— Ὁρέ, ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ τὸ κάμης; Ὁ Καπετάνιος ἐρέκαζε*. Ἀφοῦ ἐχαλάσθηκα, πῶς ἠθέλησες ἐσὺ νὰ με ντροπιάσης; Ὁ Ἀλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι ποὺ κρατᾷς;

— Εἶναι τὸ καριοφίλι* του καὶ τ' ἄρματα του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τα τὰ δικά μου, ποὺ δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρὴ... Ἄλλα ἄρματα ἐπροτίμησες...

— Συμπάθα με, Καπετάνιο! Ξέρεις, ἂν ἐκράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματα σου, κι ἂν τὰ τίμησα.

— Κι ὁ Ἀρβανίτης, ἂν σ' ἐσκότωνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρνε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ ἐδοκίμασα!... Μὰ ἐκεῖνα τοῦ Ἀρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὅχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου!... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— Ὅποιος ἀπλώσῃ, κρᾶζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα, ποὺ φορῶ κανέναν μὴ τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα!

Ὅλοι ἐπροσέχανε στ' ἀγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνιος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μετὰ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλος κι' αἱματόπνικτος, κι ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— Ὁρέ, εἶπε μετὰ μιὰ φωνὴ ποὺ ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν τὰ καταφρονᾷς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ Ψυχογιός σου ἐγώ!

Ἀπλωσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνιος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι ἔβγαλε ἓνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὀρέ, τὸν Καπετάνιο σας!

« Τὰ μεγάλα χρόνια »

Ἰ. Βλαχογιάννης

— Μὴ ὀρέ!

Ὁ Γιάννης ὁ Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὕπνο του σπαρακτικὴ κραυγή. Καὶ συγκοιρα ἐπήδησε ὀρθὸς μὲ τὰ μαλλιά σηκωμένα, τὸ πρόσωπο χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔρριξε φονικὸ βλέμμα γύρω ζητῶντας νὰ κτυπήσῃ ἐπίβουλον ἐχθρό. Μὰ τὸ θαμπὸ φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἡσυχα μέσα στὴ σκηνή. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο στὴ γῆ καὶ μόλις τάραζε ἀπὸ τὰ λαχτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοί του, ὀχτώ-δέκα Γκέγκηδες*, ὅλοι κοιμόντουσαν βαθεῖα, τυλιγμένοι στὶς φλοκάτες. Δίπλα τ' ἄρματά τους, γιαταγάνια γυριστὰ καὶ καριοφίλια μακρύτερα, χαρμπιά* κι ἄρμούτια* καὶ πιστόλες, ἄλλα φλωροκαπνισμένα κι ἄλλα φτωχικά, ἔμοιαζαν τοὺς δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὕπνο τοῦ βασιλόπουλου. Ὁ Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε ἡ ψυχή, μὰ ἡ καρδιά κτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων ἦταν παγωμένο ἀπ' τ' ὄνειρο.

Ὁ Γιάννης Γούναρης ἀπὸ χρόνια ἐδούλευε στὸ σπίτι τοῦ Ὁμέρ Βρυώνη. Ἦταν κυνηγὸς του. Στὰ Γιάννινα ἐστόλιζε συχνὰ τὸ τραπέζι τοῦ πασᾶ μὲ τὸ κρέας τοῦ ἀγριογούρουμου καὶ τοῦ ἀλαφιοῦ, μὲ τ' ἄβρά στηθούρια τῶν παπιῶν καὶ τῶν κοτσύφων. Καὶ τώρα, μέσα στοῦ στρατοπέδου τὴν ἀνήμερη ζωὴ, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγούς κι ἀγριοπούλια, ὅσα δὲν ἔδιωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἢ ταραχῇ καὶ τῶν ἀρμάτων ὁ σάλαγος. Μὰ ὁ πασᾶς γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστὸν του δουλευτή, ἐκράτησε στὴν Ἄρτα τὴ γυναῖκα καὶ τὰ τρία του παιδιὰ. Ἡ γραμματαλλαγὴ δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἠπειρο στὸ Μεσολόγγι, σὰν γοργοπόταμο ἐσάρωσε κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικὸ. Τὰ πρωτάτα* ἔφυγαν εἴτε ἀκολούθησαν ἀπελπισμένα τὸν κατακτητὴ· τὰ χωράφια ἐκάηκαν· ὅσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί· ὅσοι δειλοὶ ἐχώθησαν στοῦ δάσους τίς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τίς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς, ἔχει ἀμπόδιστα τίς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια, καὶ τὴ γραμματαλλαγὴ του ἀπὸ πάνω. Καὶ ὁ κυνηγὸς εἶναι ἡσυχος.

Ὅμως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνο ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἶμα τῶν ἀνδρείων, ποὺ ρουφᾷ, δὲν τὸ κρατεῖ ἐγῴωστής στὰ σπλάγχνα του, μὰ τ' ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα. Λίγος καιρὸς ἐπέρχ-

σε — μῆνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάστασι καὶ ἀνδρειεύουν τοὺς δειλοὺς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξένοιαστος. "Ὅχι τροφὲς καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. Ἀπελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογῆς - λογῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τὴ δέρνει ἀνοχή* : Πῶς νὰ βρῖσκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερά ; εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι ; Ὑπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. Ἀπόψε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὄνειρο κακὸ ἦλθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωὴ. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφαντα ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά ἀναγαλλιᾶται. Ὑποφέρει, ὅ,τι ὑποφέρει αὐτός· ἄς ζοῦν τοῦλάχιστο εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες, τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται διστακτικὸ, μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. Ὅμως στὸν ἄφευκτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταῖδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρέ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι ; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκομμένη.

Ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς, ποὺ ἐκοιμόταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

"Αἰ! ὄνειρο μὲ ἐτρόμαξε· ὄνειρο κακὸ! Ἀπάντησε κεῖνος.

Ἐδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ Ἀρβανίτης, ἐπλάγιασε κον-

τά ο κυνηγός, έβγάλανε καπνό, άναψαν μέ τόν πυρόβολο τά τσιμπούκια τους κι ο Γούναρης μέ άνατριχίλα τοῦ διηγήθηκε τ' όνειρο.

Ήταν πολύν καιρό φίλοι άχώριστοι. Μαζί άκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλή τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καί στὸν πόλεμο· ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ τους καί τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιά νά ζήσουν καί νά θρέψουν τίς φαμίλιές τους. Τίποτ' άλλο. Ὅπως κι ἂν ἦρθαν οἱ καιροί κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἴδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μέ τίς ἀπαιτήσεις καί τὸ φαρμάκι τῆς, δὲν ἄφηκε νά μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἄφηκε νά γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐσηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητῶντας ἀνοικτὸν ἄέρα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καί τοῦ ἄλλου πῶς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καί ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδερφωμένοι, γιά τὸ αὖριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἄκουσε καλὰ τ' όνειρο· τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι εἶναι φίλος, τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νά τὰ χάψῃ, ἀγᾶ μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὡς τὸ κόκκαλο.

— Σώπα καί θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὖριο - μεθαῦριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροῖκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιά τὰ ψέμματα. Τὸ εἶπαμε ὀρθά - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. Ἡ παίρνομε σύνωρα* τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβομε. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλληκαριά τῆς Γκεκαριᾶς*. Ὅχι!

Ἀγανακτισμένος ἔφτυσε δυὸ - τρεῖς φορές χάμω κι ἔπειτα ἐξακολούθησε μέ θυμὸ :

— Μεθαῦριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστούγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται ὅλοι στίς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καί τὸ παίρνομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καί δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέλουν· τί νά γίνη;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νά δείχνῃ χαρὰ

ἡ δισταγμὸ στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρὰ στὸν ὄμο του κι εἶπε χαμογελῶντας :

— Σε λίγες μεροῦλες — ἔκου πού σοῦ λέω 'γώ! — θὰ τίς χαροῦμε τίς φαμίλιες μας.

Β'.

Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὁλενοῦ. Μαύρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κείνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφοσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρώμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσοβα μυροκόκκινη δεξιά· ὁ Ζυγὸς ἀντίκρου σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φιδ* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητῆ· τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριάς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχυνισμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ καὶ κεῖ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιάς, φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὥς που νὰ ξεψυχήσῃ.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτοῦμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτοῦμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τίς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά· τὰ γιαταγάνια ξεσκίζουν τὰ τείχη, θρυμμάτίζουν τίς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλὸ. Μὰ ἡ πόλι χαλκότερην στέκει στὴ γῆ τῆς ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Χάρου τίς σαῖτες. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, πού κρατεῖ τοῦ ποτάμου τὸ ξεχείλισμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουβα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη· μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραῖτες ὅπλαρχηγούς. Ἡ τρόπαιο νίκης ἡ νεκροκρέββατο ἐδῶ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὥς σήμερα. Τί θὰ γίνη αὔριο ποιὸς τὸ ξέρει;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσ-

σερα! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, πού ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τῇ ψυχῇ δὲν ἔδιωξε τῇ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιὰ πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὄμο, ἐβγήκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πῆδ' ἄ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας, πολλές φορές ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κράξουν τὴν προσοχὴ του. Πολλές φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλές φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλὶὰ ἐδιάβηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὄρεξι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρὴ πέτεται μακριά, στῆς Ἀρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει νὰ βρῇ τὴ φτωχὴ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρὴ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— Ἀχ καὶ νὰ ἐτελείωνε! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί· νὰ ἐτελείωνε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἐχθροί! Ὁ πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἠπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιὰ τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀναγάλλισι σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Μιὰ στιγμὴ ἐπίστεψε πὼς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἓνα-ἓνα τοὺς τόπους, πού θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισούρα· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπεη· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ Ἀσπρος* στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὄμορφα δάση του. Νά την ἡ Ἀρτα! Μὲ τὰ τζαμὰ καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς σταύλους τῶν μπέηδων! Ἀχ, νὰ κι' ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά! Γιὰ ἰδὲ πὼς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ!... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι τοῦ ξυπνῶντας τὴ λαγκαδιά.

Ἐνα ζευγάρι ξυλόκοτες ἔπεσαν, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἐτρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἰδῇ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, πού σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰώνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ ρουφήξουν στερνὸν ἀέρα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακκούλι του. Ἐπειτα χαρούμενος

τρέχει νά ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμματα, πού θά πάρῃ τὸ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴ χαρά του. Καμπάνας κλαγγὴ ἐχύθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάσθηκε· ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νά γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρώτῃ φορά τὴν ἄκουε. Ὁ κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανούς τῆς ἐκκλησιᾶς τῇ φωνῇ, νά μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιᾶ οὐράνια παρηγοριά κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. "Ἐσπασε τίς καμπάνες λιανὰ κομμάτια· ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. "Ὅπου κι ἂν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτεῖες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικόν, πού ἐπέρασε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίστηκε τώρα στὸν ἦχο σὰν βαρυκοιμισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε ἀναταράχτηκε ἡ καρδιά. "Α, ναί· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

"Αγρυπνοὶ τὴν πολεμοῦν ἐχθροὶ στεριά καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. "Ὅσοι νεκροί, θάπτονται βαθειὰ στὸ χῶμά της. "Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλὰ τοῦ ἡλίου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθερα, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; "Ἐσήκωσαν τὰ ἔθνικα λάβαρά τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τους σήμαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τους λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, πού ἐδίδαξε νά περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἐνὸς γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

Ὁ Γούναρης ἐχαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μωϋσῆ, πού ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῇ γῇ τῆς Ἑπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσιζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντά* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρᾶ νερὰ κι ἔκτιζε καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικίᾳ τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιά τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα - πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι

τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός! Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρουν τὰ παιδιά καὶ τὰ παιδιά τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμᾶται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτὴς τρυγᾷ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζὶ μὲ τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιᾶς καὶ λιβανιοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος, σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τῇ δροσίᾳ. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύσῃ καὶ κεῖνος τῇ ζωῇ, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα της;

— Ἀχ, πότε ;... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἄνθισε ἀκόμη ἐκεῖ· ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὅφισ κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστώσῃ, βούλεται νὰ τὸ μαράνῃ. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὐριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρὸς.

— Ἀν τὸ ἤξεραν! ἐσυλλογίστηκε.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. Ἀν τὸ ἐγνώριζαν, νὰ μὴ πᾶν στίς ἐκκλησιές παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κερὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν ψάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ, μὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἀρῆ, τὸν πατρογονικὸ θεὸ τους! Οἱ ἐκκλησιές εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρνάροι πετρες. Ἀχ! νὰ τὸ ἤξεραν!

— Μὰ ποῖος νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ;

Ναί, ποῖος νὰ τοὺς τὸ εἰπῇ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναί του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τῇ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφὴ Τρισεύγενη· τὰ παιδιά του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπω, τ' ἀγγελλούδια του. Ἐκεῖνα μόνο μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσχιό του μεγαλώνουν· Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τῇ ζωῇ καὶ τὸν ἴσχιό ὁ πατέρας!

— ὦ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει ράχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνα θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του. Μὰ

ή κλαγγή ακολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ : †

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναικὰ του... Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη ἀπλώνεται γυρὸ του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κουρσε εταὶ ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες*. Θυρματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρνονται εἰκονίσματα στὸν αἱματόβρεκτο πηλό. Ἀχούρια μπέηδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων· οἱ ποδιές τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ἀλόγων σαῖσματα* τ' ἄμφια, στολίδια τῆς χανούμισσας· ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγγελα, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτάρια παντοῦ καὶ θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ λέει, ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς! Ἐκεῖνος, ποὺ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὄχι Χριστιανός.

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... ἀντιλαλεῖ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

Ὁ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

— Ἀ, ναί· εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥρμησε κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐκαθρέπτιζε τῆς δύσεως τὰ πανώρια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἐχθρικό στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδάρι. Ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ στὸν κάμπο ἡ ζωὴ αἶμα μυρίζεται κι ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρασίμι* τὰ κοράκια κι ἐτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἄνδρες ντύνονται βιαστικοί, ἄλογα σελλοχαλινώνονται, φυσέκια καὶ στουρνάρο-πετρες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ χαρμπιῦ* καὶ τοῦ ἀπελατικιοῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ τὸ πρῶτο κτύπημα. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχονται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοβαροί, φαίνονται βυθισμένοι στὸν ἄπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἄν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ πε-

ράσουν τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου. Ἄν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφυρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχή καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : « Ἕνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλάχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασάδες καὶ μπέηδες τάζουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, ποὺ θὰ πρωτανεβῇ στὸ κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κείνους, ποὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. Ἄτι χρυσοχάλινο στὸν ἀγᾶ*, γιαταγάνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῆδες*, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια* κατάργυρα! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληκάρια· ἡ γῆ στὸν Ἄλλάχ!

Ἡ νύκτα βουβὴ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἕτοιμος, μὲ τὶς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

Ε'.

Ὁ Γούναρης ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι' ἄθυμη τὴν ψυχή. Ὁκτακόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεκτοὶ ὅλοι, ὀρμητικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγήκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κοίτονται κρυμμένοι στὶς βουρλιές δίπλα στὸ χάντακα, ὀργιὲς μόλις μακριὰ ἀπὸ τὰ τεῖχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα· καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαῖτόφιδά νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανούς; Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικὸς; Κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐγύριζε, εἶδε ἄξαφνα ἕνα προιάρι. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ ἐκατέβαινε ἀπὸ τ' Ἀντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγαλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώσῃ, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πὼς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, κι ἐξεμυστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἔφυγε χωρὶς οὔτε « γειά σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίκιο· τὸ ἐγνώριζε πὼς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεστής ὁμόφυλο, παῦ βρίσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἐχθροῦ; Μὲ τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, ποὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκείνου ποὺ ἐρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

—'Αλοίμονο ἂν δὲ μὲ ἐπίστεψε!... ἀλοίμονο!... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

"Αἷαφνα ὁ πατέρας ξύπνησε μεγαλοδύναμος καὶ ἐστέρφεψε πάραυτα τὶς βρῦσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξένοιαστοὶ οἱ "Ελληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ κι ἡ γυναῖκά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρὶν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά! Μήπως ἂν βροῦν ἀντίστασι οἱ Ἀρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιασθοῦν πρῶτα ἐκεῖνον; Καὶ τότε; "Ωχ, ἀλοίμονο! Καλύτερα ποῦ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ

Γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!...

Ἡ κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησιᾶς ἄνοιξαν τὶς πόρτες τοὺς τρέχουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν οἱ πιστοί. Μὰ ὁ ἐχθρὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴ γῆ κι ἐφώτισαν τὰ πάντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐχύθηκαν στὰ τείχη. Ὁ Γούναρης ἐτινάχθη· ἔξω δίβουλος. Τί ἤθελε νὰ γίνη κι αὐτὸς δὲν ἤξερε. Ἦθελε καὶ τὰ δυό! δὲν ἤθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τείχη καὶ ντουφέκια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

—Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐστέναξε ὁ κυνηγὸς κάνοντας τὸ σταυρὸ του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. Ὁ λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μολύβι θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μόλις προφθάσουν νὰ μπήξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζονται μαζί, στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ἐχθροί. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόβουν οἱ "Ελληνες. Δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἐχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ στυλιάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Ὅ,τι βρεθῇ στὰ χέρια τοὺς γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἂν δρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγονικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ παιδιὰ τους, ἀδελφοὺς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδερο γῦρό τους. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν.

Ὁ Γούναρης στέκει βουβὸς κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πείσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-

χη, οἱ χωματένιοι σωροὶ πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψη τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχῆδες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σατανᾶδες. Ἐγύρισε ἀριστερὰ τὸ ἴδιο. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπ' τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἱματοβαμμένη φουστανέλλα κυνηγοῦν στὶς σκηνές ἀνάμεσα τοὺς ἐχθρούς. Πιστόλες βροντοῦν, λάμπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χώματα, κορμιὰ κοίτονται, « ράϊ » ἀντηχοῦν κι ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βοή ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

— Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

« Παλιὲς Ἀγάπες »

Ἀνδρέας Κάρκαβίτσας

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστéρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρῦσι τὸ αἶμα τό 'χυσα, σταλαματιὰ δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νὰ 'ναι χλωρὸ καὶ δροσερὸ νὰ 'ναι ἀνθούς γεμᾶτο
καὶ στρώσε τὸ κρεββάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὺς ξέρει ἀπὸ τὸ μνημῆμά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιό του ἀποκάτω
10. θὰ ῥχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιᾶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἂν κυπαρίσσι ὁμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
θὰ ῥχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τίς λαβωματιές, τὸν Δῆμο νὰ σχωρῶνε.
15. Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρεία μου.
Ἦρθε κι ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.

- Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦρό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρετε τὴν εὐχή μου.
20. Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἄς ἀνεβῇ τὴ ράχι,
ἄς πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καριοφίλι*,
κι' ἄς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ἄς σκούζῃ:
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ' ὁ βράχος.
25. Θὰ βαργωμῆσουν* τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θαλώσουν
καὶ τ' ἀγέρακι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβηστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
καὶ τήνε μάθη ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
30. καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα,τρέχα ψηλὰ στὴ ράχι
καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

- Ἔτρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νὰ 'τανε ζαρκάδι,
ψηλὰ στὴ ράχι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορές φωνάζει:
35. «Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»

- Κι ἐκεῖ π' ἀντιβοοῦσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκαδία
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιά κι ἔπειτα δευτερώνει·
σπῆν, τρίτῃ καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιο τὸ καριοφίλι
40. βροντᾷ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμνό, χάνεται, πάει, πάει...

- Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθύ τὸν ὕπνο·
τ' ἀχνό του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
45. Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!...
Τ' ἀντρειωμένου ἡ ψυχὴ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιοῦ στὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβηῶνται, πᾶνε...

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

‘Ο Κολοκοτρώνης είχε φθάσει με τὸ στρατό του στὴ Ζαράκωβα* μεσημέρι. “Αμα φάγανε, πῆρε τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ πῆγαν στὰ Τρίκορφα — μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι κι ἀγνάντια* της. Τοὺς ἐδειξε μιὰ γραμμή, σκεπασμένη, ποὺ δὲν μπορούσαν νὰ τὴ βλέπουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν πολιτσία:

—Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια*.

“Εφεραν τὸ στρατό· ἄρχισαν τὸ ἔργο με ζῆλο μεγάλο.

‘Ο Κολοκοτρώνης φώναξε ὕστερα τὸν ὑπασιπιστὴ τοῦ:

—“Ελα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κρυφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τοῦρκοι, στὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Σιλήμνας,* τὸν ἔκρυψε σ’ ἓνα φυσικὸ παρατηρητήριο, τοῦ ‘δωσε τὰ κιάλια του.

—Κοίτα!

‘Η Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουφιὰ τῶν μιναρédων* στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο της με τὶς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλη τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιβόλια γῦρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παιγνιδάκι.

—‘Εδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾷς, ὥσπου νὰ νυχτώσῃ.

Κι ἂν ἰδῆς τοὺς Τούρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῆς κάτω, νὰ μᾶς δώσης χαμπέρι*.

Τὸ ἔργο κάτου προχωροῦσε. ‘Επιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιανοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων με τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ’ ἀληθινὴ μαστοριά.

‘Ο Κολοκοτρώνης τοὺς παίνεσε.

—Εἴμαστε χτίστες οἱ περισσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας· οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ’ ἄρματα πυραμίδες καὶ πῆγαιναν κι ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. “Εμοιαζαν μερμηγκιά.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο εἶχε τελειώσει. ‘Ο ἀρχηγὸς φώναξε:

—Σύναξι!

Τὰ παλληκάρια πῆραν τ’ ἄρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. ‘Ο ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν’ ἀντικρύ-

σουν αὔριο τὴ φωλιά τὴν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τὶς προσπάθειες, ποὺ θὰ 'κανε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ σπάσῃ τὴ στενόχωρὴ ζώνη, ποὺ θὰ τὸν κολουούριαζε. Ἀνέβηκε σὲ μιὰ πέτρα, νὰ τὸν βλέπουν ὅλοι:

—Θὰ σᾶς πῶ, ἄρχισε μὲ τὴν βροντερὴ φωνή του, ἓνα παραμῦθι. Τὸ παραμῦθι τοῦ φιδιοῦ μὲ τὸν κάβουρα.

—Ὁ κάβουρας καὶ τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καὶ κουμπαριά κι ἀποφάσισαν νὰ πεθάνουν μαζὶ κι ἔτρεχαν τὰ δυὸ παντοῦ. Μιὰ μέρα νυχτώσανε μακριὰ ἀπὸ τὴν τρύπα τοῦ κάβουρα καὶ κοντὰ στὴν τρύπα τοῦ φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηκε τὸν κάβουρα στὴν τρύπα του, τὸν προτίμησε σὰν κουμπάρο καὶ τοῦ εἶπε νὰ μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ ὁ κάβουρας δὲ χῶραγε, σιγάρισε* μὲ τὰ πόδια του τὴν τρύπα καὶ χῶρεσε.

Ἀφοῦ μπῆκαν μέσα καὶ τὰ δυό, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκολουριάστηκε κι ἄφησε στὴ μέσῃ τῆς κολουούρας τόπο, ποὺ μπῆκε ὁ κάβουρας νὰ κοιμηθῇ. Τὴ νύχτα τὸ φίδι ἔσφιγγε τὸν κάβουρα νὰ τὸν ξελεπιάσῃ· ὁ κάβουρας φώναζε: «Κουμπάρε, μὴ μὲ σφίγγῃς, πεθαίνω!» Τὸ φίδι τοῦ ἀποκρίνεται: «Ὁνειρο βλέπω» κι ὅλο τὸν ἔσφιγγε. Ἀμα εἶδε ὁ κάβουρας πὼς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί σου, γιὰ νὰ σοῦ πῶ ἓνα μυστικὸ νὰ εὐτυχήσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρα· αὐτὸς τσακώνει μὲ τὴ δαγκούνα* του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλὴ ὥρα. Τὸ φίδι στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε ὁ κάβουρας τὸ πῆρε τραβῶντάς το τὴ νύχτα ὅξω ἀπὸ τὴν τρύπα του· καὶ ἦταν ξαπλωμένο ἴσια σὰ ραβδί.

Τὴν αὐγὴ, ὅπου εἶδε τὸ φίδι ὁ κάβουρας τοῦ εἶπε: «Ἄν ἦσουν καὶ τὴ νύχτα ἔτσι ἴσιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θὰ πέθαινες, οὔτε ὀνειράτα θὰ 'βλεπες». Ἔτσι καὶ οἱ Τοῦρκοι, ἂν περπάταγαν ἴσια, δὲν θὰ τοὺς εἴχαμε τώρα ἔτσι, στὸν ὁβρορό*. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχουμε, δὲν ἡσύχαζαν, ὅλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἄκουγαν μαγεμένα.

—Καὶ μιὰ ποὺ τό 'φερε ὁ λόγος στὸ φίδι καὶ τὸν κάβουρα, ὅλοι ξέρουμε πὼς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παίρνουν μιὰ ραφίνα* ἀπὸ σίκαλι, τὴ χάνουν στὴν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα — ἔξω, κάνουν μὲ τὸ στόμα τους « κχί », ὅπως κάνει τὸ φίδι, ὁ κάβουρας τὴν περνáει γιὰ φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ ραφίνα, ἔρχεται μαζὶ ὁ ξω καὶ τὸν πιάνουν. Ὅλα τοῦτα θὰ τοὺς φτιάξουμε, βρε Ἑλληνες, ὥς νὰ τοὺς τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντρά τους ὅξω καὶ νὰ τοὺς πιάσουμε.

Θέλει τώρα νά ξερριζώσει ἀπ' τὴν ψυχὴ τους καὶ τὸ τελευταῖο ἀ-
χνάρι φόβου, νὰ τοὺς ἀτσαλώσῃ.

—Γιατί; τοὺς ρωτᾷ. Γιατὶ δὲ θὰ τοὺς τὰ κάμουμε; Καὶ τί εἶναι αὐτοί; Ἐδῶ πιάνουν λιοντάρια οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χέρια τους. Ὁ τρόπος, ὅπου πιάνουν τὰ λιοντάρια καὶ δὲν τὰ φοβοῦνται εἶναι ἡ συνήθεια. Για-
τί καὶ τὸ λιοντάρι εἶν' ἓνα μεγάλο καὶ κακὸ σκυλί· καὶ ἐπειδὴ δὲν τὸ βλέ-
πουν οἱ ἄνθρωποι ὁλοένα, καὶ ἀκουστὰ μονάχα ἔχουν τὴν ἀγριάδα καὶ τὴν
κακία του, τρέμουν, ἅμα τὸ ἰδοῦν πρώτη φορά. Οἱ κυνηγοὶ ὁμῶς φο-
ρᾶνε σκληρὰ πετσά, τυλίγονται μὲ πολὺ καννάβι καὶ ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ
στὸ λιοντάρι καὶ ἅμα κάνει ν' ἀνοίξῃ τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τους
μέσα, ποῦ εἶναι καὶ αὐτὸ μὲ καννάβι τυλιγμένο, καὶ τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόν-
τια κολλᾶνε στὸ στουππί. Κάνει νὰ ξεκολλήσῃ· μὰ ὁ κυνηγὸς τὸ δένει,
τοῦ περνάει στὸ λαιμὸ χαλκᾶ μ' ἄλυσίδα καὶ ἔτσι τὸ ἀφήνει δεμένο σὲ κα-
νένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο ποῦ πεινάει, καὶ πάει καὶ τοῦ δίνει λίγη
τροφή, καὶ πάλι τὸ ἴδιο καὶ τὸ ἴδιο· ὥς ποῦ τὸ λιοντάρι θαρρεῖται, ἀρχι-
νᾷ νὰ τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατί περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Ἔτσι καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, ποῦ τοὺς ἔχουμε κλεισμένους στὴ μάν-
τρα. Τώρα τοὺς βλέπετε, δὲν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὀξω, ἐδῶ καὶ
ἐκεῖ παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντά, ὥς νὰ κολλήσουν τὰ δόντια τους
στὸ στουππί, ἀπὸ* τοὺς περνοῦμε τὸ χαλκᾶ, ἐβγάζομεν τὸν ἐδικὸ μας
καὶ τοὺς τὸν φοροῦμε. Μὴν τοὺς φοβᾶστε! Ἄνθρωποι εἶναι καὶ αὐτοί.
Εἶχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε καὶ ἐμεῖς· ἐπάνω μας δὲν ἔρχονται, γιατί
τοὺς σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν καὶ αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγουν τ' ἄρματά τους.
Ὅχι, δὲν φοβοῦνται. Ἐχουν πεποίθησι στὸ Γέρο.

Ἐνα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, μὲ μάτια μπιρμπιλὰ*, ἔξυπνο σὰ ζα-
γάρι*, πιστεύει, πὼς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχηγό, ποῦ φωνάζει
ἄξαφνα μὲ μιὰ ψιλή, ἀστεία φωνή:

—Ἀς εἶν' καλὰ ὁ καπετὰν ψωμάς. Ἡ πείνα δηλαδή, ποῦ θὰ θερίσῃ
τὸν πολιορκούμενο, στρατηγὸς ἀνεπάντεχος*, ποῦ θὰ πολεμήσῃ καὶ αὐ-
τὸς γιὰ τοὺς Ἕλληνες.

Δυνατὰ καὶ ἀσώπαστα γέλια συνεπαίρνουν τίς γραμμές. Γελάει
ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ εὐθυμὸς λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἐλληνικὰ στρα-
τόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τοῦρκων.

Τὰ παλληκάρια σκορπίζουν στὰ ταμπούρια* τους. Ἐχει νυχτώ-
σει. Ἀνάβουν φωτιές. Ἀπειρα λουλούδια, ὅλο φλόγες, χορεῖουν στὴν

πλαγιά. Ἰσκιοι μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καρπούλια* φυλᾶνε μὲ τὸν κόκκορα* σηκωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολι.

« Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ »

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραυγή, τᾶστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
Ἀκῶ τὸν ἄνεμο καὶ ἤχῃ, μὲ τὰ βουνά μαλάνει.
—Νέσεῖς βουνά, ψηλὰ βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τί ἔχετε πού μαλάνετε, τί ἔχετε πού χτρεῶστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
—Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικὸν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

Ὅταν ἐξερράγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ « Μουτεσελίμης* » τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς « Πόρτας* » τὰς συν-ενοήσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μὲ τοὺς Φιλικούς καί, προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμιῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀντέγραψε τὸν Καῖμακάμην* τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς ἄρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν τῆς καὶ τοῦ Ἀγίου Ὄρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασαλίκι* του, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις των ἔναντι τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὁμήρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ἀλλ' οἱ προσεστώτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοι των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μυρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλήκι τοῦ Γιουσούφμπεη.

Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτσελίμην ἀπεσταλμένους των, γὰρ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιφερείας του ἦσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοβλέτι* καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπεν ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερεύοντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερον τὰς ὑποψίας τοῦ Γιουσούφμπεη. Κακεντρεχὴς καὶ αἰμοβόρος, ὅπως ἦτο, ἐξέσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προκρίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, γὰρ κάθε ἐνδεχόμενον.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαιμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὁπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ εἶχε γίνει πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφιέδων* του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνήσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμούς. Ὅλα τὰ Χάσιχα* χωρὶά προετοιμάζαν ταραχὰς καὶ ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγνότα.

Ὁ Γιουσούφμπεης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ καιρόν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸ ἀ σ κ έ ρ ι* πρὸς τὸν ἰσθμὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταξεν ὅμως νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ ὁποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἦσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲμποροῦσαν νὰ τὰ πατήσουν ἰθυμανικὰ στρατεύματα.

Πρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην* Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασὰν ἀγᾶν, ταμίαν τοῦ Ἰσοῦφ πασᾶ τῶν Σερρῶν, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγούς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστούς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν κωμόπολιν.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούφμπεη. Ἐδωκαν τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

Ἄλλ' ἡ φωτιὰ ἀνάψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ

φθάση ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ διοικητηρίου τῆς καωποπόλεως, περιφερόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς ὁποίους συνήντησαν κοντὰ στὸ σεράϊ*.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικός εἰς τὴν καωπόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβαιώθησαν ὅτι ἦσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ νὰ περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάση ὁ στρατός τοῦ Γιουσούφμπεη, καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν καωπόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ πρῶτα δραματικὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιορκήσαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα ὀκτὼ στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὠργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατεῖαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι κατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ ὅποιοι ἐβάδιζαν, ὁ ἓνας ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, κατὰ τοῦ Πολυγύρου. Ἀκράτῃτοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαχόμενοι σὺν λέοντες ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δύο ἀσκήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούφμπεης τὰ ἔμαθεν ἀμέσως καὶ ἀπεθριώθη. Αὐτοστιγμὴ διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ φηθοῦν δύο ἐκ τῶν ὁμήρων, πού εἶχε κρατήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πολυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεράϊ, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐγλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν μπροστά του. Ὁ ἀτυχὴς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώναξε πρὸς τὸν αἰμοβόρον μουτεσελίμην:

—Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν σοῦ ἀνήκει!

Ἀδυσώπητος κατόπιν ὁ Γιουσούφμπεης, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Χριστόδουλον Μπαλάνον, τὸν Χρῆστον Μενεξέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὀπαδοὺς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούφμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν

καὶ εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν.

Ἔτσι ἤρχισεν ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἡρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἐξήγειρεν ὅλα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀκολουθήσαντα χριστιανικὸν συναγεμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἓνα ἀπὸ Μαδεμοχωῤῥιτες* καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπαῦ.

«Τὰ 100 Ἑλληνικά χρόνια»

Δ. Γατόπουλος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ὁ Λουκῆς Λάρας εἶναι ἐν μακρὸν διήγημα τοῦ Βικέλα καὶ ἔχει μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τόσον ἐθεωρήθη σπουδαῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἐπαναστάσιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του....).

Ἡ φυγή

... Δὲν ἦλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἄφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἶδῃσιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἐπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἤκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κώπης τὴν πίεσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐτείναμεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι,

συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἡχηρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἦσυχάσατε, ἐφώναζε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὁ δὲ ναυκληρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμεναν εἰς τὸ παράλιον ὥπλισμένοι. Ἐπήγγαυεν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἤϋξανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἤδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρὰ μας, ὅτε ἀντήχησεν αἰφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἠκούσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὄλαί ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὅποιον τρόπον ἔφερον εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνισις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὅμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπωρείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρά γε; μὴ αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν, ἢ μὴ ἦσαν πολυαριθμοῦ σώματος ἐμπροσθοφυλακὴ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι ἄλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προσφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωρμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναυκληρον. Τὸν ἐβλεπα νὰ λαλῇ περι-

παθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἡ μήτηρ μου ὀπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφη πρὸς αὐτήν.

—Λουκῆ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μὲ τὴν εὐχὴν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσει. Τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμὸν τῆς καὶ ἔλεγα:

—Ὅχι, ὄχι, ὅλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν...

Ἐκεῖ, μὲ ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

—Πήγαινε μὲ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατόπιν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαί μου ἐκάθηντο ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφην πρὸς τὴν ξηρὰν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἐστρεφόμην, εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὀπισθεν ὠθουν τοὺς πρώτους, ἐπιπταν δέ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἐκλαίαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὔ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο καὶ τὴν ἔβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσιν, προσπαθῶν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα—ἡ ὑπηρέτριά μας. Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς ταξίδιου τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἡμεῖς ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεῖς ἕκαστον ὁδοήκοντα ψυχά! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλέῃ ὑπὸ τὴν

ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου* ἀνέμου, ἀλλ' ἤτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένας, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῶ ὄντι ἐμπροσθοφυλακή, ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἡμεθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὅπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπετειῶν δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ναυαγῇσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. Ἀλλ' ὁπότεν ἀναγινώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀναλογίζομαι τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνὰς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναυαγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσαν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὅσων ἡμεῖς τότε διήλθαμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὡς βράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ μικρὰ λέμβος ἀνὰ ὀλίγους μᾶς μετέφερεν, ἐνῶ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ἀνωθεν...

« Λουκῆς Λάρας »

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ὁ μικρὸς ναυτόπαις Νικολῆς Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὅ,τι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαρᾶ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἦτο ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῶ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἐπέβαινε τῆς « Ἀθηναῶς » καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκρίνετο διὰ τὸ εὐφυές, τὸ πρόθυμον καὶ τὸ ἄφοβον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προασπίσουν τὸ ὄνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ « Ἀθηναῶς » ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' Ὑδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομῶν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν Ὀξεῖαν νῆσον, ἐπεζήτηι τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως ρίψῃ τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Πατραϊκοῦ κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν

τὴν πρῶταν τῆς 8 Ἰανουαρίου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εὐνοϊκῆς τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκῆτως τὸ Βασιλάδι.

Παρευθὺς τὰ μεγάλα ἐφόλκια* καταβιβάζονται καί, κατάφορτα παξιμαδιῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῷ ἀφ' ἑτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομιστὰι ἐπιστολῶν:

« Οἱ Μεσολογγῖται ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφήσει Αἰγύπτιον ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμί· ἀλλέως βέβαια δὲν ἤμποροῦν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πείναν. Ἐφαγαν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, ποὺ ἄρπαξαν τοῦ Ἱμπραχίμ ».

Εἰς τὰ ὅποια ὁ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαζί σας !

Μὲ ὅλον δὲ τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσέθεσε: « Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμμίαν νέαν ἐφημερίδα ».

Διότι ὁ βομβαρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν « Χρονικῶν ».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἐξεμάνῃ· μόλις δύο ἄγκυραι κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατόλμως οἱ Τοῦρκοι· δεκατρεῖς φρεγάτες καὶ κορβέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται οὐριοδρομοῦσαι*. Καὶ ὁ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σήματα: « Ὁ ἐχθρὸς ! » « Ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω ! », « Τ' ἄρματα στὴν κουβέρτα ! », « Ὅσοι εἰσθε εἰς τίρα* κανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦρ ! ».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες, φρονίμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἀγκύρας, ὁ δὲ κλύδων ἀναλαμβάνει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρα συνάντησις. Ὁ πυρπολητὴς Πολίτης ἀνατινάσσει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορβέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι κλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἕλληνες διώκουν πλησίοντιοι*. Ὁ ἄνεμος μεταβάλλεται· καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι « μὲ ὅλα τοὺς τὰ πανιά καὶ κουρταλέτσες* ». Αἰφνης οἱ Ἕλληνες, ἀθρόως ἀνακωχέυσαντες*, ἀναμένουν. Εἶναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἐσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλῃ ἀρχίζει πεισματωδεστάτη. Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολι-

κόν, εὐθὺς ὥς εἰσέρχεται ἐντὸς, τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα· καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσαρα τουρκικὰ πυρπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπην των· τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς Ἑλλήνας πυρπολητάς. Διώκουν μὲ ὅλας των τὰς δυνάμεις· δύο δὲ ἐφόλκιά των, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιπίπτουν ἐναντίον ἐνὸς τῶν Τουρκικῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνουν αὐτανδρον ὑπὸ τὰς φρενητιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Μετὰ τῆς παροιμιώδους ὁρμῆς της, ἡ μοιραρχίς «Ἀθηνᾶ» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἐδαιμονίσασμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ἡμερολόγιον. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, μὲ τὸ τηλεσκόπιον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πρᾶον ἐκεῖνο ὕφος του, τὸ ὁποῖον οὐδ' εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶρα· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἓνα ναυτόπαιδα ὄρθιον ἐκεῖ ἐμπρός, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, μὲ τὴν μικράν του χεῖρα εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ ὕφος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαινεν ἀπὸ τὸ πρόστεγον καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ καὶ γομώσεις* διὰ τοὺς πυροβολητάς καὶ πυριτιδοβολὰς εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυρπολικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόβOLON τρελλὸς ἀπὸ χαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως:

— Ἀπάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀθηνᾶ», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντείνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Ὁ μικρὸς εἶναι ἐκεῖ ἐπευφημῶν, κινῶν τὸν σκουφόν του εἰς τὸν ἀέρα.

Ἐκεῖνην τὴν στιγμὴν φοβερά ἐκπυρσοκρότησις συγκλονίζει τὴν «Ἀθηνᾶν» καὶ ἐνσπείρει τὸ θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶρα ἢ πυροβόλα της, διαρραγέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύει τὰς κνήμας. Ἡ «Ἀθηνᾶ», ὀδυνατούσα νὰ

ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῶ ἤδη περίπου ἔληγεν ὁ ἀγὼν. Ὁ ἀντιναύαρχος προσελθὼν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶραν ταυματίας καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ παρευθὺς ἢ ἀποκοπῇ. τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις ὅμως ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. "Ὅχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπωθεῖ τὸν ἱατρὸν, ἱκετεύει τὸν ναύαρχον.

—Μὴ, καπετὰν Γιώργη μου! Μὴ μοῦ κόψτε τὰ ποδαράκια μου, κι ἄς πεθάνω!...

Τέλος ὑπερισχύει· ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ἱατρὸν: «Μάζεψε τὰ ἐργαλεῖα σου, ἐξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὰν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδιοῦ των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφῆκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο ὥραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ὀρθάνοικτα παράθυρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἶχε τελειώσει καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστὴν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀπελθοῦσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετεράνων*. Καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἤκουσε ποτέ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτόπαιδος τῆς «Ἀθηνᾶς».

Αἰφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένης ἐκ τοῦ προαυλίου. Ἔτεινε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἄγνωστον πρὸς τὸν δίοπον* τῆς φυλακῆς, ἔφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

—Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσης ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν καπετὰν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποῦ μοῦ ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστὴς· εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῶ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προ-

ησθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτά ἕνας νέος κύριος, κομπὸς καὶ ζωηρός, εἰσῆρχετο ἢ μᾶλλον εἰσώρμα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθιμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιὰν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατῴρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκείνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἔξω τοῦ Κάβο - Πάπα ναυμαχίας.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ναυσταύθμου τὸν ἔσφιζεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικὴν· καί, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαχητὴς ἦτο τώρα ἕνας ἐκ τῶν πλέον εὐπολήπτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἑξωτερικοῦ, ἠὲ χαριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἕνα ἐντιμον καὶ χρήσιμον ἄνθρωπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἕνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρώισμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτοπαιδας. Ὑπῆρξε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὥραίαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικόν μας, μοναδικὴ ἐκείνη ἡ πανήγυρις.

« Πανηγυρικὸν φύλλον Ἑστίας »

Κωνστ. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάννα.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγᾶδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμα ἔχουνε τῇ μαύρῃ γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τῇ λάμψι.
Κι ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τὸ συχνορωτᾶνε:

« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι; »

« Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιά στὰ χέρια ».

Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.

Κλαῖνε τ' ἀχοῦρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους,

κλαῖνε μαννοῦλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικὸ

Ψ Α Ρ Α

Τὰ Ψαρά ἦσαν μιὰ πέτρα γῆς ριγμένη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζῃ ἐπάνω τῆς ἡ ἑλληνικῇ ιδέα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γεννήσῃ μαλθακοὺς καὶ ἐγωϊστές. Ἐγεννοῦσε μόνον παλληκάρια, δαμαστές τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἐξεγέρσεως συνεκλόνισε τὴν δουλεύουσαν φυλὴν, ὤρμησαν μεταξύ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλαφρά των πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόμον διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κουρσάροι ἀτρόμητοι, ἀλλὰ κουρσάροι τῆς ιδέας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι οὐ παραμυθιοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἕνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς μαύρους βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς συνήντησε τοὺς Ψαριανοὺς συχνάκις εἰς τὸν ὑπερήφανον δρόμον τους καὶ ἔμαθε νὰ τοὺς φοβῆται.

Ὀλίγα νησιὰ τότε, φούχτα χώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κἄσσος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἕως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκινοῦσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἓνα πρωτῆ, μὲ τὸ σύννεφον, ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ἐχθροὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἀμέτρητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἤξευραν νὰ σκοτώνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ὅταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἓνας, ἱερεὺς, ὁ Νεκτᾶριος Κατούλης, συνεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἤρχισε μὲ μίαν ἀποστροφὴν:

«— Ἀδελφοὶ Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἡ ὁποία ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελουμένην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπρόφθασε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱὸν του. Σεῖς ἐθυσιάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος* εἰς τὰ ὕψη. Ἀδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἐγείρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, ὅτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ».

Παλαίους ἡ Ἑλλάς ἀκόμη, κυλιομένη εἰς τὸ αἷμα τὸ ἰδικόν τῆς

καὶ εἰς τὸ αἶμα τῶν ἐχθρῶν της, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιοῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, πλησίον εἰς τὰ ἔνδοξα ἐρείπεια τῆς Ἑρετρίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτρωσε μία νέα πόλις, τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξύ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσσος καὶ ἡ φωτιά καὶ ὁ σίδηρος διηυθύνετο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπληρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἄφησαν σιωπηλοὶ καὶ θλιμμένοι εἰς τὴν νέαν τῶν πατρίδα τὰ γυναικόπαιδα καὶ ἔσπευσαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρρος.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὁ ἐπιφανὴς γάλλος φιλέλην, ὁ μαρκήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς ξένος ἐφιλοξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἐνὸς γέρου, ὁ ὅποιος, μαζί μὲ τοὺς ὀλίγους διασωθέντας Ψαριανούς, εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν νέαν τοῦ πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλάγι ἐνὸς τζακιοῦ, διηγῆθη εἰς τὸν Γάλλον περιγηγῆτην τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Αἱ εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱματηρᾶς θυέλλης, ἀφηγεῖται ὁ ξένος, ἔπαιρναν μίαν ἀπερίγραφτον τραγικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελές καὶ ἡμερον ὕφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κρεμασμένη εἰς ἓνα εἰκονοστάσιον, ἦτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποῦ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ὅλους, σφαγέντας ἢ φονευθέντας».

Περιοδ. «Παναθήναια» 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

δυναμαιο

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη,
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινόμενο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

« Ἀπαντα »

Δ. Σολωμός

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες*, ποὺ ἔφε-
ρε τὸ « Πανελλήνιον ».

Με τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ. Ἄλλ' ἐνῶ ἔφθασε
ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμῃ
τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δέκα πέντε καὶ
περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐ-
λάμβανον ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὀρθίος τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον
μίαν εὐχὴν.

— Καλορίζικο!... Τιμημένο νὰ τὸ βαστάῃς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγά-
λῃ... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπω-
θῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον
τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν
γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισα-
νέν. Ἦνοιγε τὸ στόμα νὰ εἶπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρου-
λιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκα-
με κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρὲ δὲν ἀφήνεις, καχημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος;...
τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

Ἐσὺ;... Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ;..

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: « Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς... » Καὶ ὁ
Ἀνδρουλιὸς ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν
ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβωλομένος εἰς μίαν ἄκρην, ὥς νὰ μὴ
ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν
φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἄργα. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ
ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Μωρὲ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό;... Κι ἀφῆκες
νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώναζε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκα-
λύψῃ τὸ πρᾶγμα.

— Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ζυπνητό. Γιὰ, μωρὲ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ
πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!...

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν ἐπῆρε ἄλλος!.. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ... Κάνει καὶ αὐτὴ δουλειά!...

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμειδία μάλιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια, ἐκυλίετο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρὲ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιὰ... Δὲν φθάνει ποὺ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ τέτοια προσβολὰ καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολάτη*...;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθειαν. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει...

—Τὸν κακὸ τοῦ τὸν καιρὸ κατέχει...

—Κι ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχὸς μου ἐγώ. Εἶμαι ἀνέμῃθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὅποῖον ἀπηυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τ'ς ἄντρες δὲν τσοὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα... Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται καὶ ὁ κόρακας τὴ φωνὴ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῇς τοὺς συγγενεῖς σου, ποὺ τοὺς ντροπιάζεις...

—Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;...

—Ναί! Γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ τότε θάπτουνε...

—Ἐγὼ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... Ἄλλοι δὲν ἔχουν μουδὲ καλαμομπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς!...

—Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βασιτῆς καὶ καλὰ θὰ πᾶς... Θὰ γενῆς ἀνεμπαῖγνιδο τοῦ χωριοῦ... ,

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυρόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια*. Ὀλίγοι ἦσαν ὥσάν αὐτὸν φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὑρίσκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Συμπέρασμα

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιοριζέτο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ του τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἐρίδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία, ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι!...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί!... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιοι δὲ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλὶδὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλεμα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ιδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶδὸς δὲν ἐμνησικάκησε. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσει παντελῶς τὴν πικράν τοῦ ὀπλρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένο μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μᾶκρος τριῶν πήχεων!

— Μώρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανοὺς, ἥ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν τοῦ!... Τοῦλάχιστον ἐξησκέϊτο εἰς τὴν σκοποβολὴν!...

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένῃν μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ;... Πῶς τὸ κατέχεις ;...

— Ἐχω τίμιον ξύλο!...

— Ἀλήθεια ;...

— Ἐχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρὸν τοῦ. Δὲν τὸ κατέχετε ;... « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του... ».

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβόηθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσης τσοὶ Τοῦρκοι...

Ὁ φορὼν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθα-

σε νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντὴν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

ἽΟπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίγια. ἽΗ δὲ ἀπόστασις μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσον μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον* λαζαρίαν.

ἽΗ λόγχῃ ἐπῆρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλὶὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν :

— Θεὲ Δημητρίου!...

Καὶ μετὰ πατάγου παρὰσύρων τοὺς χάλικας κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικὸν τῆς θύρουβον τῆς λαζαρίνας.

Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινε ἀκίνητος. Ὁ δὲ Κιρκάσιος ἀφοῦ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸν ἐβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος, διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ.

ἽΕπὶ τέλους εὔρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ κατεβαίνῃ. Ἀλλ' μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς.

ἽΟ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδοράς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει.

ἽΑλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἤκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρρασε πλησίον του.

ἽΗ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ ὁ Ἀνδρουλὶὸς τὴν ἤρπασε καί :

— Κράκ!... Κράκ!... τὴν ἔστρεψε καὶ ἐπυροβόλησε κατὰ τοῦ Κιρκασίου.

Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός.

ἽΤὴν ἐπιούσαν ἐξαφνα διέσπειρε τὸν πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κραυγὴ :

— Τοῦρκοι!... Κερκέζοι!...

ἽΟ κόσμος ἔγινε ἄνω κάτω. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκια των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιὰ των, ἄλλοι νὰ ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

ἽΑλλ' ἀντὶ Τοῦρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἕνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δι' οὗ τουφέκια, ἔνευσε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστὶ :

— Μωρ' ἐγὼ εἶμαι!... Μὴ φοβᾶστε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἐπειτὰ τὴν εὐθυμίαν

τῶν χωρικῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κίρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπερ τὸ δέον πλατὺς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκάσιον ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποῖου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετάνιον τὸν Σαῖτονικολῆν καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κίρκασίου λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ᾗξης τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ!...

Ὁ Σαῖτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὥραϊον καὶ ἐλαφρὸν ὄπλον.

Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὁχι! Ὁχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὸ ᾗξης!...

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Εγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο!...

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος καὶ ἄλλα διηγήματα »

Ἰωάννης Κονδυλάκης

ΑΛΕΣΤΑ ! (ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ !)

(Αἱ ἐπαναστάσεις τῶν Κρητῶν διὰ τὴν ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ τοῦ κατακτητοῦ καὶ τὴν ἐνωσίν των μετὰ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος ὑπῆρξαν ἡρωϊκαί, ἀλλὰ καὶ πολὺ αἱματηραί.

Κατωτέρω ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει ἐν περιστατικῶν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1878).

...Τοὺς ἐπεριμένεαμεν τοὺς ἐχθροὺς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καὶ οἱ χωρικοὶ μας ἔκρυπτον, ὅ,τι εἶχον εἰς σπήλαια, ἰδίως εἰς τὸ μέγα σπήλαιον τῆς Βίγλας, ὅπου εἶχον καταφύγει πολλαὶ οἰκογένειαι. Καθ' ἐκάστην ἀγγέλματα περὶ ἐμφανίσεως ἐχθρῶν διέσπειρον τὸν πανικὸν καὶ ἤκούετο ἡ κραυγὴ τοῦ κινδύνου : « Ἀλέστα ! » (Εἰς τὰ ὅπλα ! Ἐτοιμοί !). Μετὰ μικρὸν δὲ διεψεύδοντο, ἵνα ἐπαναληφθοῦν μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἦλθε καὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἡ ἀπαισία εἰδήσις δὲν διεψεύσθη.

Ποτέ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα!

Ἡ μάinna μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἄλλοφρονοῦσα*, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα, ἀνεκραύγασαν :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσει* ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἡχοῦς :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Ἔστεκα σὰν ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἔβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπειθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας* ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαραλάμπης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου* τοῦ πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατήρ μου, ταραγμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποσταζούσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιζεν ἐπὶ τοῦ στήθους της μανιωδῶς ἐτοιμὴ νὰ φύγῃ, νὰ πάρῃ τὰ βουνὰ διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σαστισμένοι, μουσκεμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωηρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἠκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἤχος σαλπίγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεᾶνις ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

— Ἐφτάξανε! Ἐφτάξανε!

Τότε παρесьρὀθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ

ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὔρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπύτου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθήμενη ἐπὶ τοῦ ἡμίονου μας, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν ἀδελφόν μου. Προηγεῖτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σάλπισματα ἤκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἐφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βροχῆς, ποίμνιον προβάτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἦσαν σιωπηλοί, σὺν τῇ ἐφοβούντῳ μὴν ἀκουσθῶν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μὲ μορφὰς ἐξηγριωμένας. Ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἤκούετο ἡ φωνὴ γυναικός :

— Παναγία μου, πρόφταξε!

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτά εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας, ὅπουθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότησε πυροβολισμός, τὸν ὅποιον ἐπανάλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἡχώ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾷ φωνῇ :

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμὸς ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἕνα παμμέγιστον κρρ!

— Ἐτρακάραν τσοι! ἀνεφώνησεν εἷς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἠσπάσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὠχρὰ ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα ἦτο ἡ Πηγὴ, ἡ σύζυγος τοῦ Πατοῦχα, τοῦ σηματοφόρου μας, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἄκουσα νὰ λέγῃ :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου!

Ὁ κρότος τῶν ὅπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα ἐκλαίομεν ὅλοι, γυναικες καὶ παιδιά. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπῳδός* τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἤκουοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τσοὶ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταζε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαϊτίζοντες* τὴν προέλασιν τῶν ἐχθρῶν, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ φάραγξ διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο ὁλόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἡμῖν τόσον ταραγμένους τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἱ ἐχθροί. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπεράνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῇ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἱματηρᾶς κοκκινάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη· ἀλλὰ τώρα ἐφαινόμεθα ἐκ τοῦ χωρίου. Ἐξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχχα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

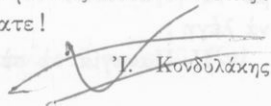
Ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἤμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἠκούσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου : — Παναγία μου! Παναγία μου!

Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὀβίς, πεσοῦσα, κατεκερμάτισε* νεανίαν, ὁ ὁποῖος ἐσήκωνε τὴν γηραιὰν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραῖα δὲν ἔπαθε τίποτε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

— Ἀχ! σκύλοι! Ἀχ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάματε!

Ἐφημ. « Ἐμπρὸς » 1911

 I. Κονδυλάκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Ἡ συγγραφεὺς παρουσιάζει πραγματικὰ περιστατικὰ ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ Ἕλληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομιτατζήδων*·

Οἱ Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἐκβουλαρίσουν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγὼν διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετὰν Ἀγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικὰ (ιστορικὰ πρόσωπα ὑπὸ ψευδώνυμον).

Τὸ κρῦο, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβρη, ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνεи γιὰ τοὺς ἄντρες ὀδυνηρή. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μποροῦσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ κρῦο. Ὁταν ἀναβαν φωτιά οἱ ἄντρες μέσα στὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἐπνιγε. Ἄν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἀναγκάζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλὰ ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στὴ φωτιά.

Ὁ ἀγὼνας ἐξακολουθοῦσεν ἄγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ποιδς νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας* ἔβαζε τοὺς Ἕλληνας σὲ μειονεκτική θέση, γιατί φαίνονταν ἀπὸ μακριά. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τίς πλάβες* τοὺς, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοβροντίες ἀπὸ μακριὰ καὶ οἱ σφαῖρες τοὺς τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὑρισκαν τοὺς ἄντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὄρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκότωναν.

Οἱ Ἕλληνες ἐβγαίναν κι αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδιασμοὺς στὶς βουλγαρικές καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φαίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐπρεπε νὰ πλησιάζουν πολὺ οἱ πλάβες πρὶν τίς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδιασμός ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδιασμοὶ ἐξελίσσονταν σὲ ξαφνικές μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ ἑλληνικῆς περιπόλου κι ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, Ἀγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει κι ἄλλες μικρὲς καλύβες δῶθε καὶ κεῖθε τῆς κούγκας κι εἶχαν βάλει παντοῦ σκοποὺς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κρῦο καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κά-

θε στιγμή καινούργια επίθεση τοῦ ἐχθροῦ. Ἦτο τόσο ἐκνευριστικὴ αὐτὴ ἡ ἀκίνησίᾳ καὶ ἡ ἀναμονὴ ἀνάμεσα στὰ καλὰ μῖα, ὥστε ἀναγκάζονταν οἱ ἀρχηγοὶ κάθε ὥρα ν' ἀλλάζουν τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Καὶ μέσα στὶς καλὺβες ὅμως ἐκνευρίζονταν οἱ ἄντρες, περιμένοντας κάθε στιγμή βουλγαρικὸ αἰφνιδιασμό.

Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες εἶχαν ἀγριέψει στὴν ὄψι· τὰ μαλλιά τους εἶχαν μακρύνει, ὅλοι τώρα εἶχαν γένεια, ἡ ἐμφάνισί τους ἦταν ἀτημέλητη*, τὰ ρούχᾳ τους τριμμένα, παλιωμένα. Μόνον ὁ Νικηφόρος κι ὁ καπετὰν Παντελῆς κατῶρθωναν ἀκόμα νὰ κρατοῦν παρουσιαστικὸ κάπως περιποιημένο.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν σκληρὴ γιὰ ὅλους. Ὁ Ἄγρας ὅμως, μὲ τὶς κακοκλεισμένες πληγές καὶ τοὺς συνεχεῖς πυρετοὺς, εἶχε ἐξαντληθῇ ὁλότελα.

— Νὰ φύγῃς! τοῦ ἔλεγε καὶ τοῦ ξανάλεγε ὁ Νικηφόρος. Ἐδῶ δὲν θὰ γίνῃς ποτὲ καλὰ. Ἐνῶ, ἂν πᾶς καὶ γιὰ τρευτῆς, θὰ μπορέσῃς νὰ δουλέψῃς καλύτερα.

Γελοῦσε ὁ Ἄγρας κι ἔπαιρνε τὸ τουφέκι καὶ πῆγαινε σὲ περιπολίες καὶ ξαναγύριζε μὲ σαράντα βαθμοὺς πυρετό. Κι ἔμενε μερικὲς ὥρες ξαπλωμένος στὸ πάτωμα καὶ πάλι σηκώνόταν καὶ ξανάρχιζε τὴν «δουλειά».

Μὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκνευρίζεται καὶ κεῖνος. Μιὰ ὁμοβροντία τοῦ εἶχε σκοτώσει ἓνα εὐζώνα. Μιὰ δεύτερη, τὴν ἄλλη μέρα, μέσ' ἀπ' τὰ καλὰ μῖα, πλήγωσε τὸν ἀτρόμητο, τὸν ἀνεκτίμητο, Ἀντώνη.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ ἔφτασε ἓνας παπᾶς μ' ἓνα χωρικό. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Νησί γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀρχηγούς.

Ὁ Ἄγρας εἶχε πυρετὸ καὶ, τυλιγμένος ὡς τ' αὐτιά μέσα στὴν κάπα του, εἶχε καθίσει κοντὰ στὴν ἀναμμένη φωτιά. Καὶ καθὼς μπῆκε ὁ παπᾶς, ἐφώναξε :

— Ἐλα κάθισε, παπᾶ μου, νὰ φᾶς μαζί μας. Πῶς σὲ λένε ;

— Παπαγιάννη.

— Τί εἰδήσεις μᾶς φέρνετε ; ρώτησε ὁ καπτὰν Νικηφόρος.

— Καὶ καλὲς καὶ κακές, ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς. Σκότωσαν τὸν Τόμαν Παζαρέντζε ἀπὸ τὸ Ζερβοχώρι...

— Τὸν σκότωσαν! ἀναφώνησε ὁ Ἄγρας. Ἐγὼ τοῦ εἶχα χαρίσει τὴ ζωὴ καὶ τὴν λευτεριά!

— Ἀσχημὰ ἔκαμες, καπετὰν Ἄγρα, εἶπε ὁ Παπαγιάννης. Ἦταν ἀπὸ

τούς χειρότερους κοιμιτατζήδες τοῦ Ἀποστόλ Πέτκωφ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κακοῦργους, ποὺ ἔσφαζαν ὀχτὼ παλληκάρια, ἀπὸ τὰ γενναιότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. Ἐκαμες ἄσχημα νὰ τοὺς χαρίσῃς τὴ ζωή.

— Ποιὸς τὸν σκότωσε ; ρώτησε ὁ Ἀγρας.

— Ἐνας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἓνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λέει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν ρωτοῦσες ;

— Νὰ τὸν ρωτήσω, λέει ; Ποῦ τολμᾷ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λές, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸς ὅμως κρυφόσοος!...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε ;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πῶς ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη Ἀνδρεάδη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι. Τὸ Ἀσπροχώρι ἦταν ἓνα χωριουδάκι μετὰξὺ Νιούσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιά· τὸ κατέστρεψαν οἱ κοιμιτατζήδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πάει κι εἶχε πολεμήσῃ μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελᾶν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἔκλεψαν ἓνα παιδάκι, ποὺ εἶχε. Ὅταν τὸ ἔμαθε, ὕστερα ἀπὸ καιρό, ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, ποὺ ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῇ. Μὰ αὐτὸς χάθηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πῆγε ὁ μυστικός φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῇ τὸν Παζαρέντζε, ποὺ χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Ἀνδρεάδη. Πῆγε ἴσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἓνα καφενεῖο γεμάτο Βουλγάρους. Φώναξε ἔξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε : « Ἐσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; Ἐσὺ σκότωσες τὴ μάνα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ Ἀσπροχώρι ; Ἐσὺ τοῦτο ; Ἐσὺ ἐκεῖνο ; »... Ὁ ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ! θηρίο στὴ δύναμη, σοῦ λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— Ἄλλος Γαρέφης! θαύμασε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης.

— Ναί, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε ; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιὸς τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φίλο αὐτὸν τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη ; Ἐτρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωξιὰ στὸν ἓνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἀνοιξε δρόμο, ὥρμησε στὸ

βάλτο, χώθηκε στα καλάμια, πήγε ως τη πλάβα, όπου τον περίμενε ο Μανώλης ο Στενυμαχίτης, και δρόμο.

Νύχτα πιά ξφτασαν στο σπίτι μου, στο Νησί.

— Γιατί δέν ήρθαν έδω σέ μάς ; ρώτησε ο "Αγρας.

— Δέ θάξεραν τόν δρόμο ίσως.

Τò φαγί ήταν έτοιμο. Κάθισαν οί καπετανέοι γύρω στη φωτιά κι έβαλαν μεταξú τους τόν παπά.

"Όταν τελείωσαν, ρώτησε ο Νικηφόρος :

— "Άλλες είδήσεις έχεις, Παπαγιάννη :

— Ναί· κακές όμως είδήσεις.

— Μήπως από δώ τίποτε ;

— "Όχι, είναι από την έπαρχία Ζίχνας, από την Κλεπούσνα*. Κομιτατζήδες πήγαν, σταλμένοι από τò κέντρο τής Σόφιας, νά δολοφονήσουν τόν Χρυσόστομο*, τόν "Άγιο Δράμας. Τò είχαν καλά όργανώσει και θά τόν σκότωναν. Μά έτυχε νά φύγη ο Δεσπότης σέ περιοδεία. Καί οί δολοφόνοι, απογοητευμένοι, άγριεμένοι, έκδικήθηκαν τόν άοπλο πληθυσμό τής Κλεπούσνας, όπου κατέφυγαν. Είχαν δυναμίτη μαζί τους. Έβαλαν φωτιά στα έλληνικά σπίτια, σκότωσαν άντρες, γυναίκες, παιδιά, ένα γέρο Βουζίκη ένενήντα χρόνων, ένα μωρό δύο χρόνων, την κόρη του παπά, τò δάσκαλο, τη γυναίκα του.

"Όλη τους ή λύσσα ήταν πώς δέ βρήκαν και δέ σκότωσαν τόν "Άγιο Δράμας...

Έκείνη την στιγμή μιá όμοβροντία έσχισε τόν άέρα κι άμέσως δεύτερη. Μέ μιás ή καλύβα βρέθηκε στο πόδι. Άρχηγοί και άντρες βγήκαν από την καλύβα μπρούμυτα πεσμένοι πίσω από τò χαμηλό όχύρωμα, έρριξαν κι εκείνοι μπαταρίες* μέσ' στα καλάμια, στα τυφλά, κατά τò μέρος άπ' όπου είχαν έρθει οί σφαίρες. Μά κανείς δέν αποκρίθηκε, ούτε άκούστηκε τίποτε. Καί δυό πλάβες, πού βγήκαν μέ τόν Τυλιγάδη νά έρευνήσουν, γύρισαν άπρακτες. Δέν είχαν δει τίποτε, δέν είχαν άκούσει τίποτε.

Οί σφαίρες είχαν τρυπήσει τούς καλαμένιους τοίχους τής καλύβας, είχαν περάσει άντίκρυ, πάνω από τούς ώμους τών καθισμένων καπετανών.

"Όλοι ήσαν ταραγμένοι. "Η κατάσταση αύτή δέ μπορούσε νά έξακολουθήση. Οί άντρες ένκευρίζονταν. "Η μεγάλη καλύβα τους ήταν στόχος. Έπρεπε σκυφτοί νά περπατούν.

Σκυθρωπός, άμίλητος, πλάγι στόν πιστό Τυλιγάδη, κοίταζε ό Νικηφόρος τίς πλάβες, πού άπομακρύνονταν στο παγωμένο σκοτάδι, φέροντας, έκτός τών άλλων, και τόν άρρωστο Άγρα.

“Υστερα γύρισε και μπήκε στην καλύβα.

— Και τώρα στη δουλειά! είπε του Τυλιγάδη.

‘Η δουλειά ήταν δύσκολη, πολύωρη κι επίμονη. Δέν ήταν εύκολο νά κατεδαφίσουν στά σκοτεινά, με τέτοιο δυνατό κρύο, σε μιá νύχτα, μιá μεγάλη καλύβα και νά ξαναχτίσουν άλλη.

Μά όταν άποφάσιζε κάτι ό καπετάν Νικηφόρος, δέν τόν σταματούσαν τά έμπόδια.

«Τά μυστικά του βάλτου»

Πηνελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τά νιάτά σου άρματώθηκαν και ζώστηκες τò θάρρος.

‘Αστροπελέκι μέσα σου ό πόθος σου ό κρυφός,
κι άς σ’ έγειρε, παλλήκαρε, στο πανηγύρι ό Χάρος,
τώρα ή ζωή σου είν’ όνειρο, μά ό θάνατός σου φώς.

Γυρό σου χαμογέλαγαν μολέματα* και σκύλοι,
χίλια μαχαίρια σου έμπηξαν, ώ γίγαντά μου, οί νάνοι.
Κι ή μνήμη σου μάς γένηκε τριαντάφυλλο τ’ ‘Απρίλη
και τής πνοής σου ό στεναγμός μάς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, πού μαρτύρησες, δέ σ’ έκλαψε δικός.

Μά ή γῆ ή Μακεδονίτικη σε δέχτηκε σά μάννα.

Κι άν δέ σηκώθη σίφουνας για τούς όχτρούς κακός,
κάποιο άγεράκι φύσηξεν από την ‘Αλαμάννα.

‘Εφημερίς « ‘Ακρόπολις » 1930

Ρήγας Γκόλφης

Η Σ Η Μ Α Ι Α

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακειον κατείχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὅλην φρουράν του.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκειτο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπεῖχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δίδωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἑλληνικοῦ φυλακείου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὠρθοῦτο ὁ ἐχθρικός σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ· καὶ κατ' αὐτάς τὰς ἑαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἠκροῶντο τοῦ ὑποδεκανεὺς ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπῆσπραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ ὅπλου του. Αἰφνης κρότος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἠκούσθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε :

— Τίς εἶ ;

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἔσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτημένα ὅπλα.

Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦτο ἤδη λίαν ἐγγύς, καθυσύχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— Ὡρα καλή, παιδιά! Εἴμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; ἡρώτησεν ὁ ὑποδεκανεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σᾶς λέω...

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ κάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρος πλησίον τῆς πυρᾶς. Ὅλοι προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαίνων ἀκόμῃ, τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκαν στὸ σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι...

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσκίρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὠμίλησαν, καὶ μόνον δισταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστρέφοντα ὡς

λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς τῶν, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκαρεὶ τὸ στρατηγικόν του σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφονεύετο ὑπὸ εὐζώνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶνται ἐξ ἀπροόπτου καταληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφονεύοντο, οἱ τρεῖς ἡχηλαῶνίζοντο καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφυγε τὸν ὀλεθρον πηδήσας ἀπὸ τινος φεγγίτου.

— Τώρα, παιδιά, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό!

Εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὕρισκετο χωρίον κατοικοῦμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ ἰσαρίθμων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωρίον αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἑλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωρίον με στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἑτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχημαλῶτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἰφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, τοὺς ὁποῖους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς, ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου, διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ὄμηροι.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὁθωμανοί.

— Θὰ με ἀναγνωρίσετε φρούραρχο τοῦ χωριοῦ!

Ἐκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτον του ἔγγραφον :

«Ὁ φρούραρχος Ἑλιᾶς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ...Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω, τὸ χωριὸν Ἑλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιὰ παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεὺς ».

— Θύμιο, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων· ἔχεις πόδια ζαρκadioῦ. Πάρε τὸ χαρτὶ καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. Ἀστραπή! Ἐσεῖς οἱ

ἄλλοι, μωρὲ παιδιά, μιὰ σημαία ἑλληνικὴ δὲ θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἐπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ νυκτερινὴ αὐρα γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραζαν τὴν μόλις ἀποκατασταῖσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἱππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐζώνων, ἐλοξοδρόμησεν ὀλίγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλληνας.

— Παιδιά, εἶπεν ὁ φρούραρχος, τὸ φρούριό μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἐξώρμων διὰ τῆς ὀπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῷ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἔξοδον καὶ ἡ φυγὴ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα δρασκελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ὑψηλὰ ἐκεῖ, οἶονεῖ ἑναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσίν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινα δισταγμὸν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοίχου, εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡυχαρίσται διὰ τὴν σωτηρίαν.

Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὄπλα ἐκκενώθησαν κατὰ αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὥσάν νά ἐχρησιμοποίει καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμούς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσεν αὐτὸ ράκος ἄμορφον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Ἐφημερίς « Ἐστία »

Γεώργιος Δροσίνης

Ἀνάλυσις.

X

Η Δ Ε Σ Π Ω

Ἰστορικὴ

- Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν. *μετανοοῦν*
 Μῆνα * σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ; * *ὑποφορὰ*
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι. *ἄνδρ. πορὰ*
 ἢ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια. —
 — Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο :
 — Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ὁ δῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
 — Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἢ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει. —
 — Δαυλὶ στοῦ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :
Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιά μ', μαζί μου ἔλατε.
Χίλια φουσέκια ἦσαν ἐκεῖ· καὶ αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει
 καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε καὶ ὅλοι φωτιά γενήκαν. —

Δημοτικόν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τοὺς σπόγγους ἀλιεύουν εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης με κίνδυνον τῆς ζωῆς των οἱ δῦται, ἀναπνέοντες ἀέρα, τὸν ὅποιον στέλλουν με τὰς ἀντλίας των τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύναται καὶ χωρὶς ἀντλίας ὁ τολμηρὸς δύτης νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης καὶ νὰ ξεριζώσῃ σπόγγους, ὁπότε διατρέχει πολὺ περισσοτέρους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὰ σκάφανδρα* ὕφίσταται πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας. Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» ὁ συγγραφεὺς μᾶς περιγράφει λεπτομερείας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ ὅποιον ἐξασκοῦν τόσοι ἡρωϊκοὶ βιοπαλασिताὶ ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὴν Αἴγινα, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνικῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ὥσάν μυστηριώδης βρασμὸς νὰ ἐτάρασσε τὰ ἐνάλια* βάθη, ὀγκώδεις φυσαλλίδες ἀέρος πλατεῖαι καὶ καμπύλαι ἀνήρχοντο κατὰ διαλείμματα νὰ θραυσθῶσι παφλάζουσαι.

*Ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτου ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κολαυζιέρης* εἶχε δώσει ἤδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἵκοσιν ὄργυιαι κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, μετὰ τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον καὶ σιωπηλόν, τὸ ὅποιον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἐξηκολούθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετὰ τινα λεπτά τὰ ὕδατα συνεταράχθησαν, καὶ πελωρία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κελαρύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλήνων, καὶ τῶν κρυστάλλων, προέβαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐκράτει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἕτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ τῆς κουπαστῆς*, καὶ ὁ δύτης, ὡς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνακύπτων μετὰ τὸ ἥμισυ ἀκόμη σῶμα ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν ραθυμίαν*,

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζιέρης, λαμβάνων διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἤρχισε νὰ τὴν περιστρέφῃ, ἕως οὗ ἀφῆ-
ρέθῃ ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρυθρον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖαι σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλιόμεναι κατὰ μῆκος τῆς ρι-
νὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ὁ δῦτης ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουπαστῆς ὡς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἐξέδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἐξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φα-
νέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἦδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῶ ἕτερος ἤρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὁμοιάζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὠραίους σπόγγους, τοὺς ὁποίους εἵμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προθήκας τῶν μυ-
ροπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἦσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειαζόμεναι πολλὴν ἔτι κατεργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

—Ἄλα, ἄλα... ἔγρυξε* πάλιν ὁ Καπετὰν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῇς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ὁ δῦτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ κοχλιώσουν τὴν τερατώδη περικεφαλαίαν καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μι-
κρὰν κλίμακα, ἔδραξε τὸ σχοινίον καὶ ἀφέθῃ νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλά-
ζοντα ὕδατα.

Οἱ ναῦται τῆς ἀντλίας ἤρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τρο-
χόν, ὁ δὲ κολαουζιέρης ἄφηνε βραδέως τὸ-σχοινίον, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἡσυχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν κωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεινομένου σχοινίου.

Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολευ-
κου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερύθρων φυκῶν ἤρχιζον ν' ἀναδεύ-
ωσι τοὺς μακροὺς πλοκάμους των, ἐρυθρὰ δὲ χελιδονόψαρα, παίζον-
τα ἢ καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πετρυγίζοντα ἐπὶ

τινας στιγμές, και ἔπειτα πάλιν βυθιζόμενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἐγένετο ἀνυπόφορον.

— Φύσα, καημένη μπουκαδούρα*... ἐστέναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινήτης, στρέφων πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανεῖς, πὼς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου »

Ἄγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεῖς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περιβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαιναν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὀνάριόν του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίοδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὅπουθεν πρὸς ἐσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρπούς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ - ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τίς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μπουσττανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρει!

— Σάν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λές καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινα πάλιν τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομιζῶν τὰ « λαχανικά » τὰ ἐπώλει, ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὁσονούπω ν' ἀναπαυθῇ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινὸν ἔλυσεν τὸ ὀνάριόν του, ἐπέβαιναν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρόν, ἀχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεὸς Ὁμηρὸς νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους*!

Τῶ ὄντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιβολίου τοῦ ἐξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀργώνωνται, νὰ σχηματίζουν αὐλακας καὶ νὰ εἶναι γαλήνια, ὁμαλά, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ρευστά, νὰ ὀρθῶσι τὴν χაίτην, νὰ στυλῶνῶσι τὰ στέρνα, νὰ φρίσσωσι, νὰ κροαίνωσι*, νὰ βρέμωσι*, νὰ ἤχῳσι, νὰ πλαταγῶσι*, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπαιζον κυλινδούμενοι ἐντὸς των ὡς ἄτακτα παιδία, καὶ αἱ ὑπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι* ἡμιλλῶντο, τίς νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τίς νὰ ὑπεγείρῃ ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ πορφύρεα νῶτά των, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντίας ἐθώπευε μαλθακῶς τὴν ἄσπινον κυματίζουσαν ὀθόνην, προσκαλοῦσα ἀπείρους χαριέσσας, μυρμηκίζούσας, παροδικὰς ρυτίδας.

Ὁ δὲ οὐράνιος θόλος κατωπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὁ ἥλιος ἔκαie χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ ἴδιος, ἅμα ἀπέκαμνεν ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδρομίας, ἐβυθίζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθὸν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυνοθείσας ἀκτῖνας. Ἡ σελήνη ἐγίνετο λαμπρότερα, ἐπαργυροῦσα τὰ στέρνα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἄστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἡδυπαθῶς* εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες* μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεμνότητος ἐμάρμαιρον εἰς τὰ ἀνεξερευνήτα βάθη της ὡς βολίδες εἰσδύουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὕρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρίαι κρότοι ἀντήχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὀθόνης ἀπέληγον. Καὶ ἡδύπνοοι* ὀσμαι, ἐλαφρά ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὖρας, καὶ ἄλμη καὶ θάλπος ἡλίου ἐσκλήρυνε τοὺς χρώτας*, ἡρύθραινε καὶ καθίστα μελαψάς καὶ ἀρρενωπὰς τὰς ὄψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὄνάριον τοῦ ἐξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπαιζόντων καὶ θροούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρνα, ἀνοίγων τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὰς ἐπιδεξιούς χειρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ἱερογλυφικοὺς* χαρακτῆρας. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμοιρον ἐξαδέλφόν μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαιώδεις λαμπροὺς χαρακτῆρας, σαφές, ἐναργές καὶ εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλήματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ ἐδά-

φους. Ἡδυνάτος τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμένης πρόσωπο-ποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἤδη ἐξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πενήκοντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δὲ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλύτερας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἴκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἠδυνήθη μετὰ τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, καὶ ἐχέρησε.

Μόλις ἐχέρησεν ἡ μία, καὶ ἑκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταετίδα παιδίσκην του, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησεν. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν. Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὲ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γράϊας μητρός του, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρον ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς περιρρυτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἔστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ' Ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπάθειάς τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνοντας εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὔρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφὴν δι' ἑαυτόν καὶ διὰ τοὺς φιλάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον τῆς ὡς ἄλλη σειρὴν, σειρὴν ἄφωτος καὶ ἄψυχος.

Ὁμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σεῖον τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἔλλοχώσης* ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνῃ ἡ κεφαλὴ τῆς φώκης σείεται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα, ἡ ρίζα διατείνει τὰς ἴνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

Ἄλλως οὐδ' ἡ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κύμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῇ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ ὅμως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὕτῃ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ τῆς, ἐμπειροὶ ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνης, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι ἔλεως μοῖρα, σπλαγχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν τῆς, τὴν οἶονεὶ μελάμπεπλον. Τοιαύτῃ ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ἄγνοῦ τί μοιραῖον ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὕτῃ διαβαίνοντα πλησίον ἡ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτῃ ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ καὶ ἐκεῖνος ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἔβλεπε γυρὸ τοῦ ἡ μαύρας μαντίλας.

Ἐπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά τῆς, διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὄρμους, ἐξηρεῖνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιὰν εἰς ἀμμουδιὰν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγκριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδιατήματα.

Ποτὲ ὀρφὸς δὲν τὸν διέφυγε, καὶ αἱ συναγρίδες ἐγοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἄγκιστρόν του.

Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς, τρέφων παράδοξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, ὅστις μόλις ἀνέτεινε τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τὸν ἀφρόν τοῦ κύματος ὡς κολυμβητῆς κεκμηκῶς καὶ

ἀναπαυόμενος ὑπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακοὺς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα ἀκόμη ἡδύγευστα ὄψα.

Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἢ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο ὑπερφηάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικιωτὴν τοῦ ἐπιβάτου της. Ἐν λοιπὸν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἄκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνη τὰς κώπας, κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας*, καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ χωρὶς νὰ ἰδρώνῃ. Ἦλαινεν ὁμαλῶς καὶ ἡρέμα, ἀλλὰ συνεχῶς, συντόμως καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προέενε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἄλλως εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ γηράσκῃ, καὶ ἐξησθένει καὶ ἐπασχεν.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινὰ σύνεργα· τὸν γάντζον, δι' οὗ ἀνείλκυε τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, διὰ οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λαύρακας καὶ τοὺς ἀστακοὺς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπлатτεν ἐν τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαυγῇ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆρας του (πρόσθεσ καὶ τὴν πράγγα, καὶ τὴν ἀπόχῃ καὶ ἄλλα τινὰ), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές...

«Τὰ Ἀπαντα»

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὰς κορφὰς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφεὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
 ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιαλία.
 Ἀνάρια τὰ κλώνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογάει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύσι ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἐλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἰσιώνουν,
 τὰ ζάλογγα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
 κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὅξω ἀπ' τὰ ὀργώματα γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες*,
 ἡλιοκαμμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
 μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,
 καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους.
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλᾶτα, τραχηλᾶτα,
 «ὦώ!», φωνάζοντας, «ὦώ, Μελισσηνέ* ! Λαμπίρη* !»
 κι ἄργα τὰ βόδια περπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
 τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσιες χάρες.
 Μὰ πιδὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας,
 ὅταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεῦει ὁ ἥλιος.

«Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», 1892

Κ. Κρυστάλλης

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἐκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μακρὸς ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος.
 Στὶς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλα-
 κούς ἀνέμους δὲν γνωρίζει· ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχο-
 λα*, τὸ κάνουν μὲ λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταγίδες τῆς
 Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτη-
 τα, ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκοῦδες καὶ μεγάλοι κάπροι.
 Δρύες, ὄξυές, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὀλόκληρη.
 Τὸ χορτάρι, ποὺ βλαστάνει τὴν ἀνοιξί, ἡ «τοῦφα», εἶναι τόσο δυνατὰ

ριζωμένο, ὥστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. "Όταν γλυστροῦν οἱ τσοπα-
ναραῖοι ἀπ' αὐτὸ ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπάνω τῆς δὲν βρί-
σκεται δροσερὸ νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρνει πόνους στοὺς
ξεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικά τραγούδια. Τόσο
ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστευαν ὅτι, ὅσakis γεννιῶνταν
ἓνας μεγάλος ποιητῆς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν Ὀμηρο ἢ τὸν Πίνδαρο,
ὁ θεὸς τοὺς ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸ ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε ἀρχαίου θεοῦ κάτι ἀπόμεινε στὸ ἓνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς
Ἑλλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ
βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παράωρα, ἐπειδὴ
ξέρουν πῶς, ἂν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὕπνο του, θὰ τοὺς χαλάσῃ τὰ
ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξυὰ καὶ βγάλλῃ
ἡ γῆ χορτάρι, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαι-
ρινὰ λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιὰτὶ τὰ νεογέννητα ἀρνά-
κια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. Ὅταν φθάσουν στὶς ρίζες τοῦ
βουνοῦ κάνουν σταθμὸ ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ὁπότε
ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τίς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν
προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χρήματα. Ὅταν τὰ κοπάδια
τοὺς τρυγήσουν τὸ χόρτο μιᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶνε ὅπου πρα-
σινίζει ἀβόσκητο λειβάδι.

Μιὰ στάνῃ ἀπὸ λιθοσωρό, ἓνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαίρι, τὰ σύν-
εργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μιὰ φλογέρα — ἀνάμεσα
σ' αὐτὰ τ' ἀπλὰ πράγματα περνοῦν τὴ ζωὴ τους.

Ἐγνώρισα γέρο πιστικὸ ὀγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπα-
ράλλακτο προφήτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τίς
στάνες, γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὔτε σὲ χωριό,
γιὰτὶ, ἔλεγε, δὲν εὑρίσκε ἀρκετὸν ἄερα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

Ἐχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα
ἦθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο, δὲν ἔχασαν
τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίο, ποὺ ζοῦνε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταρράκτες στί-
χων· ὅ,τι σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ρῖμες* καὶ μελωδία, ποὺ τὴν
παίζουν μὲ ρωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ
αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῶα τους.

ἸΑΞΙΖΕΙ ΤΟΝ ΚΟΠΟ ΝΑ ΔΗ ΚΑΝΕΙΣ ΤΣΟΠΑΝΟ Ν' ΑΓΟΡΑΖΗ ΚΟΥΔΟΥΝΙΑ ΣΤΟ ΠΑΖΑΡΙ. ΔΙΑΛΕΓΕΙ ἕΝΑ, ΠΟΥ ΤΟΥ ΑΡΕΣΕΙ Ο ΤΟΝΟΣ ΤΟΥ ΩΣ ΒΑΣΗ, ΚΑΙ Μ' ΑΥΤΟ ΔΟΚΙΜΑΖΕΙ ὅΛΑ ΤΑ ΚΟΥΔΟΥΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΓΑΖΙΩΝ, ὅΣΟ ΝΑ ΒΡῆ ἤΓΓΟΥΣ ΝΑ ΤΑΙΡΙΖΟΥΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ, Ν' ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΑΡΜΟΝΙΚΗ ΣΚΑΛΑ. ΚΑΘΕ ΒΟΣΚΟΣ ἔχει τονισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του.

Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἱερογλυφικά σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὁδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φιλόξενοι. Μόλις φανῇ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—Ἐ, φίλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

Ἄν κάμῃ πὼς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῇ στὸ κονάκι τους. Ἐκεῖ, πρὶν τὸν ρωτήσουν τίποτα, τοῦ δίνουν δροσιστικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ πιστό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, πού βρίσκουν στὶς σκιερὲς ρεματιές ὡς τὸν Αὐγουστο. Ὑστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, διότι τὸν θεωροῦν ἱερό. Περηφανεύονται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανάστασι. Πράγματι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάψανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἀγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸ τοῦ Ἰμπραήμ».

«Γύρο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα»

Χρῆστος Ζαλοκώστας

Νόημα,
θαρραλ. ὁρῶ.

ΤΟ ΞΕΣΤΟΥΠΩΜΑ

Κενερ Ἰδεται.

Ὁ ἥλιος ἐμεσουράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ἀνηρχόμενη μετὰ ὁμηλικίου δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γείτονα τῆς Ἑρμουπόλεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἢ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ὡς πάντες γνωρίζουσι, τὰ βουνὰ τῆς Σύρου εἶναι γυνόντερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς ψαριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἡλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατάξηρος κι

ἐκεῖνος ψωραλέος ὄνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένην ἐπὶ εἵδους διτρόχου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὁδήγιαν γραίας χωρικῆς. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἐβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν ράχιν, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κυρτωθῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὥστε ἐσχημάτιζε ὀρθὴν σχεδὸν μὲ τὰ σκέλη της γωνίαν.

Τὸν ὄνον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραίαν εἶχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶς, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἄφωνοι ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ὁ πυρακτωμένος κονιορτός ἔκαιεν ὡς θερμὴ στάκτη τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῶ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμοὺς μας τῶν λευκῶν βράχων ἢ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἶδους μυῖται ἐβόμβουν περὶ τὴν κεφαλὴν μας καὶ αἱ ἀκρίδες ἐπερίμεναν σχεδὸν νὰ τὰς πατήσωμεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἑνὸς πηδήματος εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀνοίγουσαι ὡς ριπίδιον τὰ κόκκινα ἢ γαλανὰ των πτερά.

Ἡ γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστρι, ὡς νὰ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπνον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου της· οἱ κακῶς προσηρμοσμένοι τροχοὶ ἔτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολούθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ὡς μεθυσμένος βραχῆς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαίμων μοῦ ἐνεφύσησεν ιδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

—Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἦτο νόστιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

Ἡ ιδέα μου τόσον τοῦ ἤρесе, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμονήσῃ τὴν κούρασίν του· ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ βαρέλι, ἔθεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὑγροῦ σώματος, ἐστράφη τότε νὰ μὲ κοιτάξῃ, ἐξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὀπὴν καὶ τὸ νερὸν ἐξεχύθη ὡς κρυστάλλινος κρουνὸς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περὶ τὸν νὰ εἶπω ὅτι, εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικόπημα, εὐρέθη καὶ πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἢ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἦσαν ἐτοιμοὶ εἰς φυγὴν. Κατεσκοπεύαμεν τὴν γραίαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστράφη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο βαρύκοος ἢ δυστυχῆς.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἡ γύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε ταχύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος, ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν, οὔτινες ἀνακουφισθέντες καὶ ἐκείνοι ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν βάρος ἔ-

παυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπαισίως. Μετ' ὀλίγον, ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος ὑπὸ τῆς γραΐας, ἤρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραΐαν. Τοῦτο ἦτο τόσον ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι κάτι ἔκτακτον εἶχε συμβῆ. Ἐσταμάτησε, ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν τῇ δύο βήματα καὶ εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ρανίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μετακομισθέντος ὕγρου. Τότε μόνον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της. Ὁμοιάζεν ἑκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρη ὡς μούμια τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεριμέναμεν φωνάς, ὕβρεις, κατάρας ἢ καὶ πετροβόλημα. Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἠρκέσθη νὰ στενάζῃ· ἀδύνατον ὅμως εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματος αὐτῆς, ὅταν ἐπέρασεν ἔμπροσθεν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγεμίσῃ τὸ βαρέλι της εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανιδῶ εἰς τὴν Αἰγύπτου μετὰ εἴκοσιν ὅλα ἔτη καὶ οὐδ' ἐκεῖνος τὸ εἶχε λησμονήσει.

« Συριανὰ διηγήματα »

Ἐμμ. Ροῦδης

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

“Ολοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιά.
Μὲ τὸ μικρὸ του τ' ὄνομα ἓνας τὸν ἄλλο κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά.
Ξέρει καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάξῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλιῖσι καὶ χαρά,
γιά βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ σ' ὅλο εἶναι λιακάδα!

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγοῦδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

Διάπλατα τίς ἐξώπορτες ἡ καλωσύνη ἀνοῖ*
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ τὴν τρύπα,
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῆ, γιορτὴ - καθημερινή,
θὰ βρῇ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῇ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρα ἀπ' τίς ἐγνοίεσ τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς πικροὺς,
μέσ' στὶς καρδιές μας ἔχουμε παντοτεινὸν Ἀπρίλη—
κι ὅσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγροὺς
ἐκεῖ ξεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμομήλι.

« Πρωτὸν Ξεκίνημα »

Γεώργιος Ἀθάνας

ΤΟ ΣΗΜΕΡΩΜΑ

βυναιδῆματα

Ἐύρισκόμεθα εἰς τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ χειμῶνος καὶ εἰς τὰς
παραμονὰς τῆς ἐορτῆς τοῦ φωτός, τοῦ Χρυσοῦ Ἑαρος. Ὁ παγωμένος
ἄνεμος πνέει φορτωμένος μὲ τὰ πρῶτα μῦρα, τὰ ὅποια ἔρχονται ἀπὸ
τοὺς ἀναγεννωμένους κήπους. Τὸν πόνον, ποὺ προξενεῖ τὸ ψῦχος, με-
τριάζει ἡ γλυκεῖα προσδοκία· τὸ πένθος, τὸ ὅποιον ρίπτουν κάτω διερ-
χόμενα νέφη, δὲν εἶναι τόσον βαρὺ καὶ τόσον καταθλιπτικόν. Κάποια
ἀκτὶς χρυσοῦ φωτός χαρακώνει τὸν μελανὸν ὀρίζοντα. Αἱ πρωταὶ δὲν
εἶναι ἀκόμη τελειῶς γαλαναί. Εἰς τὴν θερμάστραν παλαίουν αἱ τελευ-
ταῖαι φλόγες καὶ ἀφήνουν τὸν τελευταῖον τριγμὸν τὰ ξύλα. Τὸ παρα-
μῦθι τελειώνει, τὸ βιβλίον κλείει καὶ ἀνοίγει τὸ παράθυρον εἰς τὸ φῶς.
Περνοῦμεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τὴν νύκτα εἰς τὴν
ἡμέραν.

Ἀκόμη εἶναι χειμῶν, ἀλλὰ χειμῶν τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις ἐξευτε-
λίζεται εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης εὐεργετικῆς ἀκτίνος. Πνέει ἀκό-
μη ἄνεμος, ἀλλὰ ἄνεμος μυρωμένος. Καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη τεμάχια πά-
γου, ἀλλ' εὐωδιάζουν ὅλα, ὥς νὰ εἶναι θρύμματα ἀνθοδόχης κρυσταλ-
λίνης.

Ἐημερώνει.

Ἡ νύκτα ἡ ἀτέλειωτη, ἡ νύκτα ἡ χειμερινὴ δὲν ἔχει τὴν ἔκτασιν
αἰῶνος, ἡ ἡμέρα ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι τέταρτον ὥρας. Καὶ τὴν αὐγὴν, τὴν
ὥραν ποὺ ἐγεννήθη ἡ καλωσύνη, θορυβοῦν εἰς τοὺς κλάδους τὰ μου-
διασμένα πτερὰ τῶν ἐπανερχομένων τραγουδιστῶν.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἀθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ· διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιά σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὕψη. Ἀλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις τὸ τραγούδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην ὄψιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγὼν φοβερώτερος ἀπὸ αὐτόν, ποὺ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξὺ γιγάντων καὶ νάνων· μεταξὺ βορρᾶ καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνας τῆς δρόσου, μεταξὺ τῆς καταγιγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαίουν τὰ ἀπαλώτερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνατότερα. Ὁ σπουργίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελάδημά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύριγμα, εἰς τὸ ὅποιον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλήσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ ὅποιον φυτρώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλήσσει ἀκόμη περισσότερον ἡ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποὺ φυτρώνει εἰς τὸν ὀλόγυμνον κλάδον, ἐνῶ γύρω του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαίσιους τριγμούς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσοῦτσικα καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουλα πουλιῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ πάγοι ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύβουν καὶ θὰ καταρρεῦσουν. Καὶ ὅχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμάλωτοι εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χεῖμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνουν ρύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρώσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἐχθρὸς. Θὰ καταβάλλῃ ἑκατομμύρια ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἄνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμοὺς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

... Μὲ συγχωρεῖτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐβιάσθηκα πολύ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποὺ μ' ἔκαμε νὰ μετανοιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σὰν νὰ μοῦ ἐσφύριξεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἀνακριβείας καὶ ὅτι ὀφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. Ἀλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν πουλιῶν; Ὁ μυρωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρίμματα τοῦ πάγου, ποὺ εὐωδιάζουν ὡς κρυστάλλινα θρύμματα ἀνδοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! Ἐχω δίκαιον!

Ὁ χειμὼν θνήσκει, ἡ καλὴ ἄνοιξις ἔρχεται. Ἄς σφυρίζει ὅ,τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε...

Περιοδ. « Πινυκοθήκη »

Τίμος Μωραϊτίνης

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι ὁ δρόμος
 ὁ ἐρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
 Τὸ καλοκαίρι τὸ 'διώξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι ὅμως
 τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση
 ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
 σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νὰ 'χουν μετανοιώσει
 πὼς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ὡς κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
 ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα
 ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγυρὸ μου ἡσυχάζουν,
 ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κύμα,
 ζητάει κάποιον τραγούδι του νὰ πῇ μέσ' τῇ γιορτῇ σου,
 μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ πῇ, λὲς καὶ πὼς τόχει κρῖμα
 νὰ σοῦ ταράξῃ τὴ χαρά, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπῇ σου...

« Σκιές »

Λάμπρος Πορφύρας

ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ

(Εἰς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
 δι' ἀδίκημα κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ
 νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην τότε Ἑπειρον).

... Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέρασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
 ὅπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἐλεύθερον ἀέρα τοῦ πατρι-
 κοῦ τόπου, ὁ βίαιος βουνήσιος δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τό ἀγα-

θὸν ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἐξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη βρισιά, ποὺ ἐδέχθη κατὰμουτρα ἀπὸ ἑνα βάρβαρον μπέην, τὸ πρῶτον κτύπημα εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐνὸς Ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον ἐμπρὸς εἰς τὸ τύραννον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πλέον ὁ φιλελεύθερος ἑλληνικὸς νόμος, ἔκαμαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ ἀπείθαρχος ὁ ἀρειμάνιος*, ὁ περιφρονητὴς τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθὰ, ποὺ εἶχε, ποὺ περιεφρόνησε, ποὺ ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὅπου ἔθαψε τοὺς ἰδικούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὁμιλοῦν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲ ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἔδιδε καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ξαναῆρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τὶς γυμνὲς πλαγιὰς ποὺ ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἔδιδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρῶτῃ, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἑνα ἡσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρυνὴν του στάνην, ὅταν ἄρμεγε κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲ χιονᾶτο γάλα τὶς καρδάρες του.

Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπίσιαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρυνὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἄψυχα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

Ἀπὸ πολίτης φιλήσυχος τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχείρησίς του προώδευσε. Ἀπὸ ἀγωγιάτης κατῳρῶσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἤλθεν ἐξαφνα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ δικοὶ του, ἡ ἰδία μακρινὴ πατρίδα, ἤρχετο ὀλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωριεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἐνὸς ἐχθροῦ, ποὺ ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἐφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

Ὅλον τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖ-

ναν, τὰ στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ κρῦο, μὲ τὴν φτερωμένην ἐλπίδα νὰ μπῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζὶ μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα!

Ἄ! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα!...

Τὸ μάτι του δὲν ἄφηνε τοὺς μακρινοὺς ἄσπρους μιναρέδες, ποὺ ἐζωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὀμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπεσαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτῆς, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε συννηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικειῶν, τὰ προσδεξιμάτα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιάσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτὸς, ὅπως πρὶν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἡσυχά κάμποσους μῆνας, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἐν ἐνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρκάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιοι διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθῃ τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσῃ ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτρευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἰθουσάν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἐγκλημὰ του.

Ὅταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ εὗρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

—Ἐρταίξα... Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιά μου... Συγχωρῆστε με.

Ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμείλικτος* ὅπως ὁ νόμος, ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῷ ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἠκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἓνας κλητὴρ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὀμιλῇ διὰ κάτι βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἑκφράσιν του.

Ὁ κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤξευρεν τι ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ

ἐκπληξίς ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Σαράντα, ἐζήτηε νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν* τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη ὁμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

* * *

Ἵψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προὐτως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια ποῦ, ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς συγκεντρωμένης, ὁ ἱεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφερεν ὁ κλητὴρ καὶ ἐκεῖθεν ἔφερε γύρο τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἐξαφνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν ὑψώντο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινε ἐκεῖ σὰν νὰ ἔβλεπεν εἰς αὐτόν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτὴν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτηρίαν.

Ὁ Μητροπολίτης, ὄρθιος ἐμπρός εἰς τὸ ὄρθιον ἀκροατήριον, ἦλθεν ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον, ποῦ εὔρε, καὶ εὐτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἔφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἤθελε νὰ τὸ μάθῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθῆκον καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγνώρισε δέκα ἔτη τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρὰ καὶ παθητικὴ ἱστορία χρόνων ὁλοκλήρων. Ἐν τμῆμα τῆς ἱστορίας, ποῦ ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα εἰς ἐπιβουλὰς*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζοντας φόβον. Ἦρχετο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὸ ἐδῶλιον* τοῦ κατηγορουμένου. Ἦσαν ὅπλα διὰ νὰ μεταφέρουν; Ἦσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἦτο ἐπικίνδυνος ἀλληλογρα-

φία νὰ στείλουν; Πληγγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἦτο ἀνάγκη ὁδηγοῦ διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα; Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε ἑτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ καὶ νὰ θυσιάσῃ.

Καὶ αὐτὸ δέκα ὁλόκληρα ἔτη, μίαν ὁλόκληρον ζωὴν, ἓνα ὁλόκληρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἦτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποῦ, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρετῆς τῆς ἰδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἑτοιμος νὰ ὀρμήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τώρα νὰ ὀμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς Ἑλλήνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγὼν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλέους, ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος, συγχωρῶν αὐτὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἁμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἔπесαν σὰν μεγάλοπνευστο κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαμβωμένους, φρίσσοντας, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμπορῶσαν νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μὲ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγὴν.

Ἀλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐξέσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ μελτεμιῦ.

—Χάριν!... Ὅλοι ἐζήτουν χάριν!

—Ἀθῶς! ἠγάλαξεν τὸ ἀκροατήριον.

Οἱ ἐνόρκοι ἀμέσως τότε ἀπεσύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέδωκαν ὁμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσετο ἀθῶος παμψηφεί.

Τὸ πλῆθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστρηλατούμενον* ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσήκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μὲ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγὴν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρως ἔπεφτε μὲ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη του ἀγκαλιάζων μὲ δακρυσμένα φιλήματα τὸ μαῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠρμοῦσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ

τὸ ρυτιδωμένο ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὁποῖον ἤξευρε τόσο καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποίμνιόν του, ὅπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

Περ.οδ. « Παναθήναια »

Ἀγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

θυγραφεῖς.
(ἀνθρώπου ἀλλο
διήγημα
ἐπὶ
λαύρα)

Περὶ ηγίας,
λαραυθηριδίας
Κετερεινὴ
ἰδέα.

Ἡ χώρα μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσινὴ καὶ εἶναι γνωστὴ ἢ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεῖα τῶν ναυτικῶν μας στὰ καράβια τους, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παρατιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεῖα αὐτὴ ἐνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δύο σιωπηλοὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλίας. Εἶχαμε ἀνάψει ἀπὸ ἓνα κεράκι στὸν Ἀἱ Νικόλα, στὴν ἄκρην τοῦ κάβου, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζαμε ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάτην.

Ὅταν ἐφθάσαμεν κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίχνης, τῆς σκαρφαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἄνθρωπος τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι καὶ λίγο ποιητής, μοῦ εἶπε:

—Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιᾶς; Τὴν λένε «τοῦ Θανατᾶ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύτταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἄρχισε μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

—Θὰ ἤμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν νὰ εἶναι τώρα. Ἔτσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πράγματα καὶ εἰκόνες, ποὺ δὲν τίς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ λιμάνι, ποὺ βλέπεις τώρα νεκρό, ἔρημο καὶ μελαγχολικὸ μὲ τὰ δύο τρία καίκια ἐκεῖ στὴν ἄκρη, ποὺ φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἦσαν ἔτσι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάρταρτα* καὶ γολέττες*, βρίκια* καὶ σακολέβες*, ἔπιαναν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐκεῖ βαθιὰ στὸν ταρσανᾶ* πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρὰ τραβηγμένα ἔξω στὰ σκαριά* περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μερεμετίσουν*, νὰ τὰ καλαφατίσουν*, νὰ τὰ βάψουν, ὥστε ἀπ' τίς πληγές, ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὰ μακρινὰ καὶ ταραχώδη ταξίδια. Κι ἀκούονταν κι ἀντηχοῦσαν πάντα οἱ φω-

νές, τὰ τραγούδια τῶν ἐργατῶν, τὰ σφυροκοπήματα, τῶν παιδιῶν τὰ στριγγλίσματα καὶ τὰ γέλια· καθὼς καὶ τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, αὐτῶν τῶν καραβοσκύλων, ποὺ λὲς καὶ ἡ ζωὴ τους γίνεται ἓνα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ καραβιοῦ.

Τὰ σπίτια αὐτά, ποὺ μοιάζουν σὰν κάστρα ραγισμένα κιὰ ἐρειπωμένα, ἦταν σπίτια ἀρχόντων καὶ καπεταναίων, ποὺ ἀρμάτωναν καράβια, κουβαλοῦσαν σιτάρι, εἶχαν ὅλη τὴ Μεσόγειο δική τους καὶ γέμιζαν τὶς κάσσεις τους μὲ τάλαρα. "Ένας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ πιὸ τρανός, ὁ πιὸ νοικοκύρης, ἦταν ὁ καπετὰν Λιάς Μπόγλης, ὁ λεγόμενος "Αβολος. Στρυφνός, ἐπίμονος καὶ ἀπότομος, ἀλλὰ καὶ ἀγαθός, ἐλεῆμων καὶ θρησκος, θρησκος ὅπως οἱ παλιοί... Μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀντιπάθειές του ἦταν τὰ βαπόρια, ποὺ ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ νὰ ἐκτοπίζουν τὰ καράβια ἀπ' τὸ ἐμπόριο καὶ παντοῦ. Κι ὅμως ὁ γέρος, ἂν κι ἐβλεπε τὴν ἀλήθεια κι ἄκουε τόσα καὶ τόσα ἀπὸ τοὺς δικούς του καὶ ξένους, δὲν ἐννοοῦσε νὰ ξεκάμῃ κανένα ἀπὸ τὰ δικά του καὶ στοὺς γαμπρούς του, ποὺ τοῦ ἔλεγον κάθε μέρα, ἀπαντοῦσε θυμωμένος:

—Κάμετε τὴ δουλειά σας ἐσεῖς. Θὰ χτυπήσετε τὸ κεφάλι σας, μὰ θά 'ναι ἀργά! Καὶ οἱ τέσσαρες γαμπροὶ του εἶχαν ξεκάνει τὰ καράβια τους ἀπὸ τοὺς πρώτους κι ἐμπῆκαν μισθωτοὶ στὰ βαπόρια μιᾶς ἐταιρίας, ποὺ εἶχε γίνει τότε γιὰ πρώτη φορὰ.

Ἀπὸ μερεμέτια σὲ καλαφατίσματα, ἀπὸ ἀλλαγές καταρτιῶν σὲ ἀλλαγές ιστίων, ἀπὸ βάψιμο σὲ βάψιμο, τὰ τρία του καράβια κράτησαν χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἡ κάσσα τοῦ γέρου δὲν εἶχε παράπονο, οὔτε οἱ γαμπροί, ποὺ τοὺς προίκισε καλά, οὔτε ὁ μικρός του γιός, ποὺ ἦταν προωρισμένος ἀπ' τὸν καπετὰν Λιά νὰ κρατήσῃ τὴν παράδοσι τῶν Μπόγληδων καὶ νὰ σκαρώσῃ νέο καράβι.

Κι ὅμως τὰ χρόνια περνοῦσαν, κι ἐπειδὴ τίποτε δὲν εἶναι αἰώνιο, ἦλθε στιγμή, ποὺ τὰ καράβια τοῦ "Αβολου ἐμπαιναν ἓνα ἓνα στὴν μπάντα κι ὁ γέρος μὲ δάκρυα καὶ μὲ πεισματάρικα καμώματα ἔδινε τὴν ἄδεια νὰ τὰ πουλήσουνε γιὰ ξυλεῖα. Τοῦ ἔμεινε πλιὰ τὸ τελευταῖο, ἓνα βρίκι μικρό, κομψό, χαριτωμένο, τὸ «χαῖδεμένο» του, ὅπως τὸ ἔλεγε. Μ' αὐτὸ ταξίδευε καὶ τὸ κυβέρναε μονάχος του. Κι ἦταν ὅλος χαρά, ὅσες φορές γυρίζοντας ἀπὸ μακρινὸ ταξίδι τὶς γιορτὲς ἐμπαινε καὶ ἄραζε περήφανος

μέσ' στο λιμάνι κι έβγαζε τὸ φέσι καὶ τὸ κουνούσε χαιρετῶντας μακριὰ ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγνάντευε* ψηλ' ἀπὸ τὸ χαγιάτι* τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν μικρὴ του τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια τῆς ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸ τοῦ πατέρα τῆς.

Ἕνα χειμῶνα τίς ἔχασε καὶ τίς δυὸ ἀπὸ τὸν τύφο, ποὺ ἔπρεπε στὸ νησί. Κι ὅταν ἕνα ἀπόβραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνουντας γιὰ ν' ἀράξει, κατὰ τὴν συνήθειάν του κρατοῦσε μὲ τὸ 'να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσειε στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανέννας δὲν ἦταν στὸ χαγιάτι νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἦταν κατὰκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν λατρεία τὴν εἶχε ἀφιερωμένη στὸ χαϊδεμένο του βρῖκι, τὴν «Τσιμούλα», ποὺ ἔχε τ' ὄνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλὰκια. Ἀλλὰ ἤρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸ στὴν μπάντα· κι ὁ γέρος ἄκουσε ἀπὸ τὸ γυιό του ἕνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν καφενὲ τοῦ Στανᾶ καὶ τραβοῦσε τὸ ναργιλέ* του, τὴν καταδίκη τοῦ βρικιοῦ.

—Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπὴ. Ψέμματα, μαθὲς θὰ σοῦ πῶ ! Κάνει νερά !. Καμμιά ὥρα θὰ πᾶμε φούντο*.

—Ἄκου τὸ παιδί, καπετὰν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχῃς, μαθὲς, πάει καλά. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παρᾶ. Ἡ φκείασε ἄλλο, ἢ ἄς το νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τὸ καρυδότσουφλο!

Ὁ γέρος ἀναψε, τινάχθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

—Νὰ μὴ σᾶς τὸ 'πῶ τώρα !... Δὲν ξέρετε, μωρὲ ἑσεῖς ! Δὲν ξέρετε τί εἶν' ἐκεῖ μέσα.

Καὶ φωνάζοντας στὸ γυιό του:

—Ἄειντε, μωρὲ ! τοῦ εἶπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς ! μέσα στὰ φουγάρα θὰ χωθῇς ! Καρβουνιάρης ! Καρβουνιάρης θὰ γίνῃς καὶ σὺ ! Μὰ ἄκουσέ με· ἄκουσε το καλά. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσηςς ἐκεῖ ἐμπρὸς στὸ σπῆτι ! Θέλω νὰ τὸ βλέπω ! Νὰ θυμᾶμαι τὰ νιάτα μου !...

Καὶ σκύβοντας στ' αὐτὸ τοῦ γυιοῦ του ἀπόσπασε τὸ λόγο του:

—... καὶ τὰ μαντηλοχαιρετίσματα τῆς μάνας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πῶς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἕνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε στὸ ἡλιοκαμένο του πρόσωπο.

* * *

Καὶ τὸ ἔδωσαν ἐκεῖ μπροστὰ στὴν ἀμμουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε νὰ τὸ βλέπῃ ἀρματωμένο, ὅπως ἦτανε στὰ καλά του, μὲ τ' ἄρματα* καὶ

τά ξάρτια του και τις διπλές του άγκυρες, φρεσκοβαμμένο πάντα όλο-πράσινο, με τη μαύρη γραμμή όλόγυρα, με την παλιά Γοργόνα μπροστά και με τ' όνομα γραμμένο πίσω με μεγάλα άσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στο μακρύ χαγιάτι άγνάντευε τó άγαπημένο του και τó καμάρωνε. Καί τότε κατέβαινε στην άμμουδιά, για νά 'ναι πλιό κοντά· και μόνος τους τότε καταμόναχος, μονολογοῦσε, λές, και κρυφομιλοῦσε μαζί του. Κι ό σκύλος άνεβασμένος στην πλώρη του γαύγιζε από μέσα χαρούμενα. Κι όταν τó λιμάνι ήταν ταραγμένο από φουσκο-θαλασσιά και τά κύματα χτυποῦσαν στά πλάγια τοῦ καραβιοῦ κι εξέσπαγαν στά βράχια ή στην άμμουδιά ραπίζοντας τó πρόσωπό του, θαρροῦσε, πώς ήταν κι αυτός μέσα ό 'ίδιος. Άνασθήκωνε ψηλά τó φέσι, τό 'χυνε ως τ' αὐτιά, έσουφρωνε τά φρύδια και ρουφοῦσε άχόρταγα τόν άρμυρό άγέρα. Καί με τά χέρια άνοιχτά, σάν νά 'θελε ν' άγκαλιάσει κάτι παλιό και ξεχασμένο, έσηκώνετο από τó βραχάκι κι έκανε νά τραβήξει κι αυτός δέν ήξερε ποῦ. Μά τά πόδια του έτρεμαν. Τά έβδομηγντά του χρόνια τόν κάρφωναν στο χῶμα... Καί ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κει ποῦ καθόταν μ' ένα βαθύ άναστεναγμό, σκουπίζοντας με την παλάμη του άνάποδα ένα δάκρυ, ποῦ κατέβαινε στά σουρωμένα του μάγουλα.

Άπό τόν καφενέ πέρα, ποῦ τόν κοίταζαν, κουνῶντας τó κεφάλι έλεγαν τó λόγο τους;

—Σάν χαμένα, μωρές παιδιά, τά 'χει τώρα - τώρα ό καπετάν Λιαῖς!...

* *

Είχεν άκουστῇ έκεινες τις ήμέρες, πώς τά βαπόρια τῆς 'Εταιρείας είχαν κάνει γραμμή για νά πιάσουν και στο νησί. Ήταν ή πρώτη φορά, ποῦ θά βλέπαμε οί περισσότεροι αυτό τó θαῦμα στόν τόπο. Καί τó περιμέναμε με περιέργεια. Έμεῖς τά παιδιά άνεβήκαμε ψηλά στο Σταυρό και σκορπιστήκαμε όλόγυρα στους βράχους κατά τó άνοιχτό πέλαγο. Θά τó βλέπαμε έμεῖς πρώτα πρώτα. Μέσα στά καφενεῖα και στά κατηλειά άλλη κουβέντα δέν γινότανε. Κι όλοι περίμεναν νά ιδοῦν τó μεγάλο αυτό θαλασσινό θηρίο, τó βαπόρι, ποῦ θά 'τρωγε τά καράβια μας και θά 'ρήμαζε τó νησί μας.

Είχε ξεμερώσει μ' ένα άεράκι άπ' τ' άνοιχτά. Μά έμεῖς ξανοίξαμε έκεί μακριά, πολῦ μακριά μιὰ μαύρη γραμμή στο πέλαγο. Προμήνυμα φουρτούνας. Σέ λίγη ῶρα ή θάλασσα ὅλη άφροκοποῦσε ταραγμένη. Τά κύματα έσπαζαν άγρια κάτω στους βράχους και ό άγέρας

ἔφερνε τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω στὸ Σταυρό. Ὁ οὐρανὸς ὀλοένα σκοτείνιζε. Ὑστερα ἀκούστηκε μιὰ δυνατὴ βροντὴ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ νησιοῦ. Θάλασσα καὶ οὐρανὸς ἦταν τόσο σκοτεινιασμένα, ποὺ δὲν ξεχώριζες καλὰ καλὰ οὔτε τὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ.

Μέσα στὸ λιμάνι φωνές καὶ κακὸ. Λύναν τὶς γούμενες*, σφικτοδέναν καὶ διπλοδέναν κι ἀσφάλιζαν διπλᾶ καὶ τρίδιπλα βάρκες καὶ καΐκια. Μερικοὶ τὶς τραβοῦσαν ἔξω στὴν ἀμμουδιά. Τὰ μεγάλα κομμάτια χοροπηδοῦσαν σὰν φρενιασμένα μέσα στὸ λιμάνι· ἔγερναν, τρακάριζαν καὶ ἀκούότανε τὸ τρίξιμο τῶν ξύλων. Τὰ ξεφωνητὰ τῶν γυναικῶν, τὰ γαυγίσματα τῶν σκύλων, τῶν παιδιῶν οἱ ἀλαλαγμοί, ἡ ὄχλοβοή καὶ οἱ φωνές τῶν ναυτικῶν, ἐκορύφωναν τὸ μούγκρισμα τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀνέμου.

Ὁ καπετὰν Λιᾶς καθισμένος σὰν πάντα στὴν ἀμμουδιά, ἐπάνω στὸ μικρὸ βραχάκι σὰν σφικτοπιασμένος ἓνα μ' αὐτό, ἔστρεψε τὰ μάτια του ἀνήσυχτα στὴν ἀγαπημένη του «Τσιμούλα», ποὺ τὴν παράδερνε κι αὐτὴν ἡ φουρτούνα. Δεμένο μὲ δύο γούμενες ἀπ' τὴ στεριά, μὲ διπλὲς ἀγκυρες τὸ βρίκι μοναχό του καὶ ξεχωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα χοροπηδοῦσε ἐκεῖ πέρα στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

Σὲ λίγο ἀστραπὲς καὶ βροντὲς ἀναψαν καὶ γιόμισαν τὴν ἀτμοσφαῖρα. Καὶ μιὰ νεροποντὴ ἀπὸ πάνω σὰν κατακλυσμὸς ξέσπασε ἄγρια γιὰ πολλὴν ὥρα.

* * *

Ἐξαφνα ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ δύο τρία σφυρίγματα, τὸ ἓνα ἀπάνω στὸ ἄλλο, βιαστικὰ κι ὕστερα ἀπὸ λίγο φάνηκε μέσ' στὴν κατὰ χινιά στὸ ἄνοιγμα τοῦ λιμανιοῦ σὰν κυνηγημένο πουλί, ὀρμητικὸ, σπρωχνόμενο ἀπὸ τὴν καταιγίδα, μισοσκεπασμένο ἀπ' τὰ κύματα κι ἀπὸ μαῦρο καπνὸ, σὰν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας ἀδιάκοπα, ἀπελπιστικά, τὸ πρῶτο βαπόρι, ποὺ εἶδαμε στὸ νησί.

Ἐνα μικρὸ κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τὴν ἴδια ὥρα, σ' ὅλη ἐκείνη τὴν ἀντάρρα, μιὰ φωνὴ σπαρακτικὴ ἀκούστηκε ἔξαφνα ἀπ' τὴν ἄκρη τῆς ἀμμουδιάς. Ἦταν τοῦ καπετὰν Λιᾶ. Ὁλόρθος, χωρὶς φέσι, μὲ γένεια καὶ μαλλιά ἀνέμισμένα, μὲ τὰ χέρια τεντωμένα κατὰ κεῖθε, ἀγριεμένος ἐφώναζε δυνατὰ κατὰ τὸ μέρος τοῦ βαποριοῦ:

—“Ορτσα*, ὄρτσαααα !

Τοῦ κάκου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, ὅπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεσε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλώρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ' ἓνα κράκ καί, ὅπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ' τὴν πολυκαίρια, τὸ ἀνοίξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέση στὸ λιμάνι.

* *

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέση. Ἐκοψε τὴν ἴδια στιγμή μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ καπετὰν Λιάς, ἅμα ἀντίκρουσε τὸ θάνατο τοῦ караβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὅταν τρέξαμε ὅλοι νὰ ἰδοῦμε, τὸν ἤϋραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ' ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἓνα ἓνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρὰ καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξάπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἄλλοι ἔτρεξαν νὰ φέρουν τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφτασε κι ὁ γιγιὸς του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἀνοίξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσβησμένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

—Τὴν κατάρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλι ξαν... Δυὸ ψυχὲς ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα,.. καὶ ἡ μικρούλα μου.

Ὅπως ὦν εἶχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἓνα μαῦρο πρᾶγμα σὰν χαῖμαλί, σὰν φυλαχτὸ περασμένο ἀπ' τὸ λαϊμό του κατὰσαρκα, μὲ ἓνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθὲς τρίχες. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαῖμαλί, νεύοντας στὸ γυγιὸ του νὰ τὸ πάρῃ. Ὑστερα σήκωσε δυὸ τρεῖς φορές τὰ χεῖρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε νὰ πιάσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. Ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα· ἦταν νεκρός.

Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαιμονισμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, ὅταν ἔξαφνα ὥρμησε μέσα ἓνας σκύλος κατὰμαυρος, βρεμμένος μούσκεμα, τινάχτηκε, ἄφησε

ένα άγριο ούρλιασμα, πήδησε στο τραπέζι επάνω κι άρχισε νά γλείφει, σάν νά φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευρισμένος. Ξαναπήδησε κάτω, ούρλιασε πάλι, χύμησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνές σάν κλάμμα...

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὴ διήγησι ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατᾶ», μοῦ εἶπε.

« Ἡμερολόγιον Σκόκου », 1913

N. Πετιμεζᾶς-Λαύρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 πὺ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
 πὺ κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ χτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾷ
 καὶ οἱ ἄφροί του σὲ ραντίζουν.

ὦ ! δέξου με στίς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές
 νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νοιώθω γῦρο τ' ἀγγελούδια,
 πὺ φτάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοπτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !

Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιὰ σηκώνονται, γυρνοῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσα τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἐνοιῶσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 κι ἔτρεξα ἐδῶ κι ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
 μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσι.

Νὰ κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 κι ἄπλωσε πάνω μου τὸ σιὸ τῆς.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξυπνήσε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμὸ τῆς.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό·
 ἐμάδησαν οἱ τοῖχοι του ἀπὸ τὸ γηρατειό.
 Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες,
 ἐκεῖ πού δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
 κι ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
 τόσες μικρὲς χαρὲς κι ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
 ὅπου τὰ βάγια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.
 Ἀπάνω στὸ παλιό τῆς δῶμα
 τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε τὶς φωλιές,
 καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες τῆς ἀκόμα τὶς παλιές,
 πού μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσεν ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατὰλευκα ξεφτέρια*.
 Ὁλόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
 σὰ ζωγραφιὰ ἀνοίγει, πού βαστᾷ
 ἀπὸ τοὺς βράχους ὥς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
 "Ω ! τὶ λαχτάρα μ' ἄρπαξε γιὰ μέρη μακρινά,
 σὰν τὰ 'βλεπα, παιδάκι ἀκόμα !
 Πάλι τὰ βλέπω ὄνειράτα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
 εἶδα τὸν κόσμο καὶ ποθῶ σὲ μιὰ σου ἀμμουδιά
 νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
 νεράϊδα τῆς Ἀσπρης* θάλασσας, νυφούλα δροσερὴ
 καὶ Βοριοπούλα χαϊδευμένη.
 Ἀπ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
 πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποὺ σήμερ' ἀντηχεῖ
 ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

« Ποιήματα », 1896

Ἄρ. Προβελέγγιος

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΘΕΣΜΟΙ

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἐὰν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἐξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ ρῖγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὕτε ἐν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἐὰν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατάστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρπῶν, τῶν ριζῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζῶων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν τινα τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία μὲ τοὺς ὁμοίους του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἡ ἰδικὴ του οἰκογένεια, μὲ τὴν ὁποίαν ζῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐὰν ρίψωμεν ἐν βλέμμα κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως μὲ ἡμᾶς καὶ ἐκείνων ὅσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναριθμητοὶ γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχθησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνετωτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωὴν. Ὅλαι αἱ ἐφευρέσεις, ὅλαι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ὡς πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους μὲ τοὺς ὁποίους συζῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τῶν ὁμοίων του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἕνα; Τί

είναι εκείνο τὸ ὁποῖον συνεισφέρει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἐξ ἡμῶν μεμονωμένως, ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῆς ἐργασίας ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητῆς καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον ὅναι, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο νὰ ὀνειρευθῇ ἄνθρωπος, ἀληθὲς ὄναι ἀναθέματος καὶ κατάρας, θὰ ἦτο ἐὰν ἐβλεπε τὸν γεωργόν, τὸν μυλωθρόν, τὸν ἀρτοποιὸν νὰ τοῦ εἶπουν: « Σκάπτε μόνος τὴν γῆν καὶ σπεῖρε καὶ θέριζε καὶ ἄλθε καὶ κάμε ὅ,τι ἡμπορεῖς διὰ νὰ παραγάγῃς τὸν ἄρτον σου ». Καὶ τὸν ποιμένα καὶ τὸν ὑφαντὴν καὶ τὸν ράπτῃν νὰ τοῦ εἶπουν ἐπίσης: « Φρόντισε νὰ ἐνδυθῇς μόνος ». Καὶ οὕτω καθεστῆς νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν τὴν συνδρομὴν των ἀνεξαίρετως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του, τῶν ὁποίων ἕκαστος διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του καταβάλλει τὸν φόρον τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὴν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι εἶναι φυσικοὶ ἀδελφοί μας· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι διεξάγουν τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ὡς ἀδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, ὀφείλομεν ὅλην τὴν ἀγάπην μας, ὅλην τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ἀπολαύομεν ἀπὸ αὐτούς.

Ἡ κοινωνία λοιπὸν εἶναι ἐν σῶμα, τοῦ ὁποίου μέρος εἶναι ἕκαστος ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ ὅσον στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι καὶ ἰσχυρότερος, πρῶτος κοινωνικὸς σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος, τοῦ δήμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκομεν.

Ὡς μέλη τῆς κοινότητος ἡ τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συνεργασία ὅλων ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐκάστου.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὴν οἰκογένειαν, δεσμὸς τοῦ ἀνθρώπου: ἡ δημοτικὴ οἰκογένεια.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο εἶναι τὰ ὑψίστα καθήκοντα παντὸς Ἑλλήνος πολίτου, ἡ μέχρις αὐτοθυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους ἐξουσίας εὐπείθεια καὶ ὑποταγή. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑψίστων καθηκόντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐν τῶν καθηκόντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρεώσεως. Τὸ καθήκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενές καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἱερὸν καθήκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγούς* ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἣτις καλεῖται στρατός.

Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικών ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἰδία ἡμῶν ἐλευθερία.

Ἐπικατάρτος θὰ εἶναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρεώσεως. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης, ὡς ἀνίκανοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

Ἐτερον σπουδαῖον καθήκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἐξασφαλίζει τὴν ἰερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίας ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὅμως τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρύπτωσι τὴν ἰδίαν ἐνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμωρῇ τοὺς κακοποιούς, οἷτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνωνται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἷτινες τότε θὰ διατρέχωσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἷτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κῦρος*. Ὅταν ὅμως συμβαίνωσιν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρίς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συν-

τρέχη τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καί, χρείας τυχοῦσης, δίδων εἰς αὐτοὺς χεῖρα βοήθειας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάμνομεν καλὸ εἰς τινα μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πράξιν, περιελθοῦσαν εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Τοῦναντίον, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι ὑποθάλλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθήκον εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ὅρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἔνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθῶον.

Ὁ ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ ὄνομα μετεχειρίσθη πρὸς ἀποπλάνησιν* τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν αὐτοῦ υποχρεώσεων. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων εἶναι ἱερὰ υποχρεώσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι οἱ φόροι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἄν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχουσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαριότητος, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα ὅμως ἀπαιτοῦσιν βεβαίως χρήματα. Ἀλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημόται;

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὑποῖον βεβαίως ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλυτέρας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρούρησιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλακῶν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας,

ἀσφαλῆ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὐκολον συγκοινωνίαν. Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἐχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τώρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλαι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὁποίου γίνονται ταῦτα;

Ὁ καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἱερὸν, ὅσον εἶναι ἱερὸν τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ.

Ὁ ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις πολίτης, οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ βλάπτει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν του ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὡς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, ὀρυχεῖα, ἀλυκάς, γαίαις, γήπεδα, οἰκοδομάς καὶ ἄλλα, ὧν αἱ πρόσοδοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ, μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβουλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θέωροῦντες ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασκήσωσι ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ρυθμίζουνσι πάντα τοῦ ἔθνους τὰ συμφέροντα.

Αὐτοὶ ἀποφασίζουνσι περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὐτοὶ περὶ τῶν οἰκονομικῶν μέσων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὐτοὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὐτοὶ ὑπολογίζουσι τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀπο-
ρασίζουσι περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου
τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ Ἑθνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν,
εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὁ-
φείλομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκείνους, οἵτινες, λόγῳ τοῦ
πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεως
αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψῆφος πρέπει
νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὗτος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς
πλείονα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ
τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ
χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

Α Μ Π Ε Λ Α Κ Ι Α

(Τὶ κατορθώνει ἡ συνεργασία)

Ὅχι Ἥλις. Ὅχι Δῆλος. Ὅχι Δελφοί. Ἀμπελάκια ! Στὴν πέτρινη
τούτῃ πλαγιὰ τοῦ Κισσάβου ἔλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. Ἐξί χι-
λιάδες Ἑλληνες, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἔζησαν ἐδῶ πρὸ ἐκατὸν
πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖροι τῆς πρώ-
της καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκο-
νομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χω-
ριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δεῖξη ὁ Ἑλληνισμός.
Εἶναι ὁ ἄθλος τῆς Θεσσαλίας. . .

Κανένα μεγάλο γεγονὸς δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ καὶ τὰ θαύματα
εἶναι πάντα νέα. Ὅσες φορές καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Συνε-
ργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἄγνωστη δὲ στοὺς περισσότερους Ἑλληνες
— εἶναι σὰν νὰ ἱστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατικὴν τους, γιὰ νὰ διαδώσουν
τὸ κόκκινον νῆμα, τὴ βιομηχανίαν τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμ-

βακερά, οἱ ἀλατζᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα, καθὼς καὶ τὰ σειρήτια, τὰ κουμπιά καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο καὶ στὸν Τύρναβο καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐξήγησι ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιατρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περιφέρειας Συνεργατικῆς.

Ὅταν οἱ Ἀμπελακιῶτες κατὰλαβαν τὴν ὑπέροχὴ τους σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πῶς, ἂν ὀργανώσουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ εἶχαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικά φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἐλαττώνουν τὶς ζημιές τοῦ καθενὸς σὲ περίπτωσι γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμον δὲν εἶχε σκεφθῇ τέτοια πράγματα. Ἦταν νέα!

Ἡ ἰδέα ἤρθε στοὺς Ἀμπελακιῶτες ἄξαφνα; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειράματα ἴσθησαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτη ἀποπειρά, πού ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἰδρύθηκε καθ'αυτὸ στὰ 1778, σὲ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισσάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσηγήθησαν μερικοὶ πρόκριτοι τῶν Ἀμπελακιῶν. Τότε ὠλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἤρθε μονομιᾶς ὁλόκληρη, ὅπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευσμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἡ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἡ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδύο χωριά, συναθροισμένα στὴν ἱστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατέθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια*, 1000.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἰσότητα τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὥρισαν κατώτατο ὅριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τοὺς ἄρθρο. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἰσότητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὶς δύο κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες...

Ἡμερομίσθιο ὠρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἦσαν μέτοχοι μαζί κι ἐργάτες πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβή των κανόνιζε ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὐτὴ, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ βρῇ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολὺπλοκοὺς ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ ὀρίσῃ τὸ μερίδιο...

Χάρη σὲ τέτοια ὀργάνωσι ἡ ἐταιρία πραγματοποιοῦσε κέρδη 60 τοῖς ἑκατὸ, 80 τοῖς ἑκατὸ καὶ 100 τοῖς ἑκατὸ. Καραβάνια* ἔφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς

Ευρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατὰστημα τῆς ἑταιρίας στὴ Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῇ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖροι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἶπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἑταιρεία εἶχε περίσσευμα εἴκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἤρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Αὐστρίας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενὰ στὸν κόσμῳ νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβαστῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι σοφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ἰδέα τοῦ συνόλου. "Ὅλα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχήσῃ τὸ σύνολον τῶν εἰκοσιδυὸ χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος στὴ Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ. Ἡ ἀρνήσί του κατὰ τὸ καταστατικὸ, ἤθελε τιμωρηθῇ μὲ τὴ διαγραφὴ του ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδή, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πράξι συνεταίρου. Ἐτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολὲς σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἔλεγχος. Τὴν ἑταιρεία τὴ διηύθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδρα τὰ Ἀμπελάκια. Δωδεκαμελὴς ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἔλεγχο. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσις, εἶχε τὴν ἀρνησικυρία* καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπῆχσε στὸ ἐσωτερικόν. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριά γιατρούς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὲς ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδεε κι ἡ ζωὴ εἶχε πάψει νὰ εἶναι χωριατική, ὥστε νέοι Ἀμπελακιῶτες, σπουδασμένοι στὴ Γερμανία ξαναγύριζαν στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὲς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὲς ὅχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου ! Ἄφηνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ στείλῃ ἔξω τὸ γυιὸ του ἢ τὸ συγγενῇ του. Ὑποχρέωνε ὅμως τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἑταιρίας στὴν Εὐρώπη νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν ὀδηγήσουν, γιὰ νὰ σπου-

δάση τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ — πάλι με ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταίρου, ποὺ τὸν ἔστειλε.

Ὅταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ἡ ἑταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἕνα χρόνο χωρὶς μισθό. Ἔπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἕνα χρόνο. « Ἄν δείξῃ καλὴ διαγωγή καὶ φανῇ οἰκονόμος », ἔλεγε τὸ καταστατικό, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. Ἔτσι ἀνοίξαν τὰ παράθυρα τῶν Ἀμπελακιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ. Αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα δημιούργησε ἡ Συνεργατικὴ στ' Ἀμπελάκια. Ἀτμόσφαιρα κρατικῆς, ἃς ποῦμε, ἡθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἡθικῆς.

Τὸ ποινικὸ της σύστημα ἦταν ἀπλό. Διῶξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἑταιρεία, στέρησι τοῦ κέρδους. Ποιὰ μεγαλύτερη ποινὴ μπορούσε νὰ βρεθῇ; Καὶ θαυματουργήσε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἡθικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτεία. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνο σὲ ἀψιθυμίες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὰς ἀνωμαλίες. Ἡ ὕλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρκωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπείνωσε. Ἀπόδειξι ὁ ἰδιαίτερος συνεταιρισμός, ποὺ ἔκαμαν λίγοι πρόκριτοι Ἀμπελακιῶτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ, τὴν ἔκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζῆ* . . .

Ἀφ' ἧνεται τώρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκείνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἄκουσαν τοὺς Ἀμπελακιῶτες, κατὰλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἔργο, ποὺ καμμιά πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολμήσει ὥς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρο στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν*. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλοὺς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποιήσε τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ' ὅλα, τὴν ἀδελφосὺνῃ ! . . .

Ἐφημερίς « Ἐλευθέρων Βῆμα », 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

1

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά
στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
στὰ ἄγρια, στὰ σκοτεινά,
στὶς τραχειὲς πέτρες, στὰ στενά
ὁ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

2

Στὸ δεξὶ χέρι του γυμνό,
βαστᾷ ἀστροπελέκι·
παλάτι ἔχει τὸ βουνό
καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανό,
κι ἐλπίδα τὸ τουφέκι !

3

Πήγαине, φίλα τὴν ποδιά,
ποὺ δοῦλοι προσκυνοῦνε·
ἐδῶ στὰ πράσινα κλαδιά,
μὸν' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
καὶ τὸν Σταυρὸ φιλοῦνε.

4

Μητέρα, κλαῖς ! ἀναχωρῶ,
νὰ μ' εὐχηθῇς γυρεῦω
ἓνα παιδί σὲ ὕστερῳ,
ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

5

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
τὸ μαῦρο του μαχαίρι·
μ' ἰδρῶτα βρέχει τὸ ψωμί,
ξέρει νὰ ζήσῃ μὲ τιμὴ
καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρει.

6

Βαριά - βαριά βοτῆζ' ἡ γῆ
ἓνα τουφέκι πέφτει·
παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ,
ἐδῶ φυγὴ κι ἐκεῖ πληγὴ...
Ἐσκότωσαν τὸν Κλέφτη.

7

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοί,
τὸν φέρνουν λυπημένοι,
καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί :
« Ἐλεύθερος ὁ Κλέφτης ζῇ
κι ἐλεύθερος πεθαίνει ».

« Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ο Γεώργιος Σταύρου, υἱὸς τοῦ Σταύρου Ἰωάννου, ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλαναίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικᾶς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἠκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἐφοδίων καὶ ὀπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὑπηρετήσεν ὡς ταμίης, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικήσεως τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγωνίσθη).

...Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅλως ἰδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμάζων τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμματος, νῦν δὲ συμβουλεύων τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἄλλοτε ἐξαίρων τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἶσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμεινεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτὴς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῇται εἰς τὴν θέσιν ταύτην « δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλὸν θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθῆκον νὰ ὑπηρετήσω, ὅσον δύναμαι, τὴν πατρίδα ».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτῆς· γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι οὗτος, καίτοι παραβλεπόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐρισκόμενος, οὐδέποτε ὅμως ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνωρίτατα δὲ διεῖδεν ὅτι τὸ Κράτος (οἷον ἐμορφώθη τὸ ἐλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρᾳ δηλαδὴ ἐντελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγάλας καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας ἔχουσα καὶ πάντῃ ἀφρούρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθορίων καὶ κατακερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους Ἑλλήνας) Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἦτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐμερήσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ὑπάρξῃ, ἀνευ-

πιστωτικοῦ τινος καταστήματος.

Ἄλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἔθνικὸν δάνειον τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῇ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἔλθωσι δὲ ἔξωθεν ἦτο ὅλως ἀδύνατον ἄνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγύησιν ταύτην; Τὸ Κράτος; Ἄλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἔθνικα, ἦσαν ἤδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἦσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπῆρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τριτημῶρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων εἶχον ἤδη πωληθῇ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἶχον ἐνοικιασθῇ πλυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα εἶχον ἀπασχολήσει αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἔθνικα κληροδοτήματα; Ἄλλὰ καὶ τούτων οὔτε ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίγνεται ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θεῖαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγησε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπετείας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διεῖδεν ὅτι ὤφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ τοῦλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθεσομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; Ἀμέσως τότε διεῖδεν ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ διὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὐρισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διεῖδεν ἐπίσης ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐυνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐυνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἣν ἡσθάνθη ὁ εἰλικρινὴς οὗτος φιλέλληνας ἐκ τοῦ τοιοῦτου μάλιστα θανάτου ἐκείνου, δὲν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ προάξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἐκεῖνοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμῇσωσι τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐυνάρδον νὰ καταπνίξῃ τὴν λύπην

του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐθις* τὴν Ἑλλάδα.

Διεῖδεν ἐπίσης ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀνάγκην νὰ πείσῃ καὶ τὴν Ρωσσικὴν Κυβέρνησιν νὰ πέμψῃ τὰ παρ' αὐτῇ Ἑλληνικὰ κληροδοτήματα, οἷον τὰ τῶν Ζωσιμαδῶν*, τὰ τοῦ Καπλάνη* καὶ ἄλλων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρφ τοῦ ν' ἀνταλλαγῶσι ταῦτα εἰς μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἣ νὰ κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἐντόκως καὶ ἀναφαιρέτως.

Καίτοι πρὸς τοιαύτας μεγάλας καὶ πρὸς μυρίας ἄλλας δυσχερείας ἔχων νὰ καταπαλαίσῃ ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἀλλ' ὅμως ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἡ δὲ Θεία Πρόνοια, ἥς ἐπεκαλέσθη ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίληψιν, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὰς προσδοκίας του. Τὸ 1841 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα· ἐντὸς δὲ βραχυτάτου διαστήματος χρόνου ἤρξατο ν' ἀκμάζῃ· ἀμέσως δ' ἔκτοτε ἔπαυσε ν' ἀκούηται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων ὁ τόκος τῶν δύο ἢ τρία ἢ καὶ πλείοτερα τοῖς ἑκατὸν κατὰ μῆνα καὶ τὸ πολὺ - πολὺ ἴσχυεν ὁ νόμιμος, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι καὶ μέτριος.

* * *

Ἰνα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὁ Γεώργιος Σταύρου καὶ ἵνα προάξῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ εὐημερίας, εἰς ἣν ἔφθασε σήμερον καὶ εἰς ἣν ὀλίγιστα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Εὐρώπῃ καταστημάτων ἔφθασαν, ὥφειλε νὰ θέσῃ ἐξ ὑπαρχῆς στερεώτατα θεμέλια.

Ὡς πρῶτιστον μὲν ὅρον τῆς εὐημερίας τῆς Τραπεζῆς ἐθεώρησεν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν πιστοτάτην ἐκπλήρωσιν τῶν υποχρεώσεων τῆς ἀπέναντι τῶν μετόχων ἢ τῶν δικαιούχων· καὶ κατὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἢ ἂν ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τὸ ἐλάχιστον δίκαιον παράπονον.

Ὡς δευτερεύοντα δὲ ὅρον τὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων παρὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς. Οὐτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐπέτρεψε ποτὲ οὔτε εἰς ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπουσίαν ἐκ τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Πρῶτιστος δ' αὐτός, διδοὺς τὸ καλὸν πρὸς τοῦτο παράδειγμα, συνήθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἐνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυρίζομενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ καθ' ἑκάστην καὶ ἐνδυνάμενος, κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀλλοιμονον δὲ, ἂν ἐβλεπέ τινα τῶν ὑπαλλήλων μὴ φθάσαντα ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐνουθέτει αὐτὸν πατρικῶς· ἔπειτα δ' ἐπέπληττε καὶ ἐπὶ

παρουσία άλλων· ἐν ὑποτροπῇ* δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἕτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσῳ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ἃς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνήθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των, τόσῳ ἀμειλικτος* εἰς τοὺς ὅπωςδὴποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας*. « Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβή », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἐξέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων ».

Ἄμα δὲ ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπαίθετο ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατόν οὔτε ν' ἀναβληθῇ, οὔτε νὰ παραμεληθῇ, ὁ Γεώργιος ἐξήρχετο πεζὸς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· ὁ περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐγγίγνετο ἀπλῶς χάριν διασκεδάσεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὑπερέχειρε δὲ καὶ ἡγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψύχους ἀπηντήσαμεν αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεργαζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ κατὰστήματα. Πολλάκις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ ἀπηρχόμεθα. Ὅσακις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἄρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηχηχαιστεῖτο. Πολλάκις συνδιελέγετο καθ' ὁδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὅλως χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρπεεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. « Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερα καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττὰ εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου ».

Γιγνώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος εὐσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμειβῆται δαφιλῶς*, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπεζίης κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζητοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζίης, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμόν της. Ὁ ἰδρυτὴς της προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγὴν του εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

« Βίοι Παράλληλοι »

Ἀναστάσιος Γούδας

Η ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΤΟΥ ΒΑΡΒΑΚΗ

(Ο Ιωάννης Βαρβάκης, έμπειρος και τολμηρός έμποροπλοίαρχος εκ Ψαρών, μετέτρεψε το έμπορικόν του σκάφος εις πολεμικόν και μόλις ήρχισεν ο ρωσσοτουρκικός πόλεμος τοῦ 1770 ήκολούθησεν τούς επαναστατήσαντας συμπατριώτας του. 'Επί αρκετὸν χρόνον αντιμετώπισεν εις τὸ Αἰγαῖον νικηφόρως τούς ἐχθρούς τοῦ Γένους. Καί ἐπέδειξεν ὄχι μόνον γενναϊότητα ἀξιοθαύμαστον, ἀλλὰ καί χριστιανικὴν ἀρετὴν, προστατεύσας τούς πληγωμένους καί αἰχμαλώτους ἀντιπάλους.

Τὸ 1774 ὁμως ἡ Ρωσία καί ἡ Τουρκία συνωμολόγησαν εἰρήνην. Τότε ὁ Βαρβάκης ἀπέμεινε σχεδὸν μόνος. Καί ὅταν ἔχασε τὸ σκάφος του, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ ἄσυλον εις τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλεως ρωσικὴν πρεσβείαν).

...Εἰς τὴν ρωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηντήθη με Ρώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εις τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· οὗτοι ἡγάπων καί ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστὴν των καί τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εις τὴν Ρωσίαν καί νὰ ἐπικαλεσθῇ* τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείας.

Ὁ Βαρβάκης ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπους, ἐπεβίβάσθη κρυφὰ εις ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εις Ρωσίαν, ἔφθασεν εις Ὁδησσὸν καί ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτὸν του εις τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εις Πετρούπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καί ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καί ἥρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὁδησσὸν μέχρι τῆς Πετροπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορὰς ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοστάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος. Καί τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήλυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καί μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εις τὰς χιόνας, ἀλισθαίνων εις τοῦ πάγους, κοιμώμενος εις τὸ ὑπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαρχθῇ ἀπὸ λύκους. Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἐβάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ράκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἐν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστον ἐντός του· ἡ ἀπόφασις!

—Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχὴ του, ἐμπρός! Καί πάντοτε ἐμπρός! Καί ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε καί ὁ πεζοπόρος μετὰ τὴν χα-

λυβδίνην θέλῃσιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ἄς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

«—Όταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἓνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ράκη*· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μὲ ἐδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι “Ἕλληνες μὲ ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάρκοε - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἔβγαζα καὶ ἐπῆγαινα ἀνυπόδητος. “Ἐδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα ἄλλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιρία μου δὲν περιγράφονται. “Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. “Ἐκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ ἄλλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα ἄλλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ’ ἐπνιξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ’ ἓνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλὸς καὶ — ἤμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταρῶμαι τὴν ἡμέραν ποῦ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν, ποῦ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, ποῦ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανοσύνη κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι, ποῦ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἓνας ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἐνοιῶθε τὰ ἑλληνικά.

—Τὶ ἔχει ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημό; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν μας; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμῶνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βāsana καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς. Κι ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι αὐτὸς τ’ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ τάλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν μου,

ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσιν ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ μετὰ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου του:

— Πῶς λέγεσαι;

— Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης ἀπὸ τὰ Ψαρά.

Ἐβγαλεν ἓνα καταστιχάκι κι ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει. ἔλα αὐριο στὴν Αὐλὴ...

— ὦ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

— Νὰ ἔλθης αὐριο· σὲ βεβαιώνω πὼς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλὴ μας αὐτοκρατορίσσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸν δρόμο τοῦ Τσάρκος Σέλο, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως με ὡδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστὴν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατορίσσα, με ἐμβάζουν σὲ μιὰ μεγάλη αἵθουσα, πού ἔλαμπε στὸ βελούδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἓνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο με χρυσὴ κορώνη, ἐκαθόταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορίσσα. Καὶ σιμὰ της — ἄχ, Θεέ μου! — ἐστεκότανε ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, πού ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλ' ὄχι πολιτικᾶ ντυμένος, ὅπως τότε, ὄχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στῆθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ποτέμκιν, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς δὲν εἶμαι δειλός· πολλὰς φορὲς ἀντίκρυσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἐπίασε φόβος· ἄρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μετὰ τοῦ νοῦ μου.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατορίσσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοίταζε μετὰ περιέργεια καὶ με συμπόνεση· ἓνας αὐλικὸς με γαλόνια με πλησιάζει· ἤξερε τὴ γλῶσσά μας· μοῦ λέγει:

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῆς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἰστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, πού ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχειν, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ μου κρῆνισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πείνα· γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ

προσκύνημα, πού με πόδια ματωμένα ἤλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίσσης, καὶ τὴν ἀπελπισία μου, γιατί ἡ πολυεὐ-σπλαγχνή γιὰ ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἄπονη. Καὶ ἐνῶ ὠμιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχείλιζε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατορίσσα εἶπε μερικά λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς μ' ἐπαρηγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

—Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίσῃ γιὰ σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύσῃ!

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ρούσικα φλωριά γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καὶ κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί, πού μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω στὴν Κασπία Θάλασσα χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν, γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δα-νειακὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καὶ ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἀλιεία τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῇ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καὶ ἡμιβάρβαροι*, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῇ ἀλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως - ὅπως τοὺς ἰχθύς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. Ὅ,τι ἔως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγγῶριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξυδερκές* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσιν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθύς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικά* εἶδη — χαβιάρια καὶ παστὰ — καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρυνὰ μέρη καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στολίσιμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολυτίμον ὀρεκτικόν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιοι εἶναι ὅτι πολὺ περιορισμένη ἦτο ἡ διάδοσις του. Ὁ Βαρβάκης, καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρίχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἡγόρασεν ὡς ἰδιωκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησεν πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἡγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις πρὸ τινων δεκάδων ἐτῶν (1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἀλλὰ ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβίαν ἐβδομήντα ἔτη πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ηὔξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσὸν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ· κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεύουν μετὰ τρελλὰς ἐπιθυμίας ὁλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μεῖδιμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἁρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μετὰ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὠραίόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἔκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκὰ-

θισε εἰς τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἄν ἐσηκώνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ υπερέφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλιν τοῦ ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον Ἀγίον τῶν Ψαρῶν.

— Ἀὐ Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλαν μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἦναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βῆθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῇ ἄργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὠπλισμένην ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικόλα μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορὰς εἰς τὰ ἐχθρικά χεῖρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνήγειρε καδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὁλοκλήρους ἐκκλησίας, ἱδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυγας. Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτῶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖα τοῦ τὰ ἐμπορεύματά του, φορτῶναι τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εἰς τὸ ὀρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχὰν ἦτο μία στενὴ, βαλτώδης λίμνη, ἐν ἧλος σκορπίζον πέριξ μiasματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια τοῦ νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλῃ εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσseto εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἕλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατῴρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικὴν του, πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρ-

χισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσεν τὸν βυθὸν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἐνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμὸν. Ἐπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τῶρα τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἀνδρα* τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιὰδας, ἐβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρινὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ ἠυλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ἄλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὡ, ὄχι! Ἐσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρινὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωϊκόν, τὸν κοσμοξாகουσμένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτάς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι ὑγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουσιν αὐτό οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἑλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερεῶνται τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἠγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπεῖ ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ῥῆγος ἱερᾶς κατανύξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὀλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ-

βαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα καί, ἐξοδεύσας ἐν ὅλῳ ἐξακοσίας χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάκιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἔδρυσε σχολεῖα, διὰ νὰ μαθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχόν* τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάκιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκέυη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακάς — πολλὰκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνει καὶ μόνος του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιά καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ* ζεῖμπέκικο* γιγαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρον. ὦ ! Μὲ ποῖαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικὰ του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: — "Ἀχ, καημένα νιάτα!

Ἄλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὀρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατόν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα - πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα— καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν— καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιὰ. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον— ἀτρόμητον εἰς τὸ καθήκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε'— ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὐτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρᾶ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἔφθασεν ἡ φοβερὰ εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὗρίσκετο εἰς Βιέννην. Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος εἶχε καταστραφῇ, ἐκ θεμελίων· πολλὰι γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶ Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἢ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικόπαιδα εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίω-

μά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ τροφάς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπο τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, ἡ «ὀλόμαυρη ράχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἵματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα* ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους.

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας, τὸ εὐσπλαχνικὸν του χέρι ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας», ὁμοίᾳζε μὲ ἅγιον, ποὺ ἐπρόβαλεν ἑξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχησμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον* εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας.

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρειπωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφοράς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, ποὺ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γεναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πεῖναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς*, μέσα εἰς τὰ ράχη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἡ, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα»,

11.
 συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φι-
 λανθρωπικόν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς
 τὸ Βουλευτικόν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρκετὸν
 ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῇται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

—Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴ-
 πεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον
 κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς
 Ἐπικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὀλομελείας τοῦ Βουλευτι-
 κοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς
 πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη:

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν
 Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὗρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν
 καὶ ζωοτροφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχο-
 λεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσῃ τὸ Ἔθνος μου,
 ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὅποια θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ βα-
 σιλικὸν ταμεῖον τῆς Μόσχας, ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν
 εἰς 30.000 γρόσια, θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμίων ἐπιτρόπων εἰς μι-
 σθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὅλον τὸ σέβας

Ὁ πρόθυμος πατριώτης
 ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπι-
 στρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν του ἐστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς
 Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γρα-
 φικωτάτην ἑπαυλίαν του, ἣ ὅποια ἀπεῖχεν ἐπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.
 Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαι ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Βαρ-
 βάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν του πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχο-
 βολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχὴν του ὁ Βαρ-
 βάκης τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἐλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε
 καὶ τὸν ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκάλῃν του· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ

ψυχρόν, πολὺ βαρὺ. Ἐμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!...

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὕλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἑθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρεῖας, με συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκκλησία, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατὰ ὡξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἓνας ὁλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε με δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰώνια τοῦ ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη τοῦ ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὠρίζε ρητῶς καὶ αὐτολεξεῖ: «Ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνη χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, πού εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἵδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά! Τὰς τελευταίας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας τοῦ ὁ ψυχorroαγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας ἀλλήλα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν τοῦ ὅλην ἐδῶρῃσεν εἰς τὸ Ἑθνος. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Πατρίς τῷ ἀνῆγειρεν μεγαλοπρεπῇ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

« Ἰωάννης Βαρβάκης »

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
 τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
 εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
 μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ δύση,
 μπροστὰ στοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
 μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
 κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπᾷ γλυκειὰ μοσχοβολιά
 δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
 — θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ Πίστις —

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιά,
 ψηλὰ στὸν νάρθηκα χτισμένη
 ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολυάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα, διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ βεβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνα ἥρωος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδὴ καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα του, τὸ ὅποιον ἐφάνερωνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντώδες», ὅπως ἔκαμνεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε πρὸς τοῦτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω— ὀρθόν, φέροντα εἰς τὴν χεῖρα τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν— παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημότατον ἀπὸ τούτων ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ ἀρρενωπὸς καὶ λεοντώδης χαρακτήρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει, ὥς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλῶς φαί-

νεται ἄλλη λιθίνη προτομή, θελκτικωτάτη δ' εἶναι πάλι ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀπὸ τοὺς ἥρωας ἔπλασεν ὁ Λύσιππος ἐπανειλημμένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέζιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὕψος ἑνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἤρresκεν ἐξαιρετικῶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὄχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἦτο ἐν ἀγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωση τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἐκτείνοντα τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑπηνίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμόν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωας ἐφανέρωσε τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικὸν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἐξευτελιστικούς ἄθλους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἀγαλμα ἰδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ἀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς ὀρθὸς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐρεῖδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοῖλαι παρειαὶ του μαρτυροῦν τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἡ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ ὁποία τὸν κατεδίδασκε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίας, ἔπειτα ὁμοῦς μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

« Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης »

Χρῆστος Τσουντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθές περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἐαρινῆς ἡμέρας — πλανώμενος περὶ τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἰσχυοῦ ἀσυλλίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὁποῖον ἐλευκάζε θαμβωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις, μὲ εἶχεν ἐλκύσει ἕως ἐκεῖ. Ἦθέλῃσα νὰ ἴδω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Στάδιον — εἶχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς ὄγκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἕως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, « ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν », μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. Ἀλλ' αἱ παραστάδες ὀρθοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυροφύλλον· οὕτως ἡ θέα τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἶναι ἐλευθέρα. Δὲν εἶχα λοιπὸν ἀνάγκην νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμνουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺ ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίη κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται — δὲν εἶχα λέγω τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ κάμω κι ἐγώ, διότι καὶ ἀπέξω ἡμποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμαρωμένον ὁλόκληρον.

Τὶ ἔξοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις τῆς θνησκούσης ἡμέρας! Ἡ κολοσσιαία, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρίνη ἀγκάλη, ἡ ἐτοίμη πλέον νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδῶλιά της ἐξῆντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπῆστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἐξαισία.

Ἡ ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ὄνειρον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελείωσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξόων θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμον πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ Ἀρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν ὀγκολίθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω - ἐπάνω σειράν, θὰ ἄρθουν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμαρίνον ὅλον αὐτὴν τὴν φορὰν. — καὶ ὅχι ξύλινον ὅπως τὸ 1896* — μετὰ τὴν σφενδόνην του, μετὰ τὰς πτέρυγας του, μετὰ τὰς κερίδας του, μετὰ τὸν στίβον του, μετὰ τὸ ἀποδυτήριόν του, μετὰ τὸ περιτείχισμά του, μετὰ τὰς κλίμακάς του, μετὰ τὰ προπύλαιά του — παντοῦ μάρμαρον — τὸ Στάδιον περικαλλὲς καὶ στολισμένον μετὰ ἀνδριάντας, μετὰ προτομάς, μετὰ ἀγάλ-

ματα, με βωμούς, όπως ήτο και εις την αρχαιότητα, όπως τὸ εἶχε κάμει ὁ πολυτάλαντος καὶ γενναιόδωρος ἐκεῖνος Ἡρώδης* ὁ Ἀττικὸς, θὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τοὺς ἀθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθοῦν οἱ ἀθάνατοι Ὀλυμπιακοὶ Ἀγῶνες.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εἰς τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προφυλαίων σκεπασμένην ἀπὸ συντρίμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμάρωσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεικνύοντα μὲ δικαίαν ὑπερηφάνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν νέον Ἡρώδην* τὸν Ἀττικόν !

Ἐμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ὅτι εἶδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἐλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰώνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων, θὰ χαραχθῇ μὲ χρυσὰ γράμματα εἰς τὴν Ἱστορίαν. Εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ υπάρξῃ παρόμοιον ἴδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἔμπορουν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ ἴσως νὰ τὰ υπερβάλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια ! Ἡ δόξα, πού τὸ περιβάλλει, δόξα ἐλληνικὴ, δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάβουν μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς, θὰ ἔρχονται ἐδῶ, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ν' ἀγωνισθοῦν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθοῦν !

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ ἐσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται ! Καὶ συλλογίζομαι : Ἡ γενεά μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τοὺς ἐρχομένους, διὰ σᾶς τοὺς νέους ἐγίνε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάβετε μέρος εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνας τοῦ μέλλοντος, τοὺς ἐνδόξους. Ἀλλ' ὅποια εὐτυχία καὶ δι' ἐμέ, ἂν μοῦ δοθῇ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκροτήσω ὡς νικητὴν ἓνα, ἔστω καὶ μόνον ἓνα, ἐξ ὧν με ἀναγιγνώσκουν σήμερον.

—Ποῖος θὰ εἶναι;

« Διάπλασι; τῶν παιδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

10. ΕΛΛΗΝΙΚΗ - ΠΑΡΑΔΟΤΕΑ

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με μια μακρά ιστορία και μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Η παραδοτική της κουλτούρα είναι ένα σημαντικό μέρος της ταυτότητας της. Η ελληνική γλώσσα, η μουσική, η τέχνη και οι ήθη είναι μερικά από τα στοιχεία που αποτελούν την ουσία της. Η παραδοτική κουλτούρα της Ελλάδας είναι ένα πλούσιο και ποικίλο σύνολο στοιχείων που έχουν διαμορφώσει την ταυτότητα της χώρας. Η ελληνική γλώσσα, η μουσική, η τέχνη και οι ήθη είναι μερικά από τα στοιχεία που αποτελούν την ουσία της. Η παραδοτική κουλτούρα της Ελλάδας είναι ένα πλούσιο και ποικίλο σύνολο στοιχείων που έχουν διαμορφώσει την ταυτότητα της χώρας.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με μια μακρά ιστορία και μια πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Η παραδοτική της κουλτούρα είναι ένα σημαντικό μέρος της ταυτότητας της. Η ελληνική γλώσσα, η μουσική, η τέχνη και οι ήθη είναι μερικά από τα στοιχεία που αποτελούν την ουσία της. Η παραδοτική κουλτούρα της Ελλάδας είναι ένα πλούσιο και ποικίλο σύνολο στοιχείων που έχουν διαμορφώσει την ταυτότητα της χώρας.

«Ελλάδα» τον ονόμασε ο Γεώργιος Βενιζέλος

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

« Ἐβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος »

Ἄσπροπρόσωπος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἐπιχείρησιν, ἣν ἀνέλαβεν, ἰδίως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δούς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλαδὴ λευκὸν καὶ ἕσπilon τὸ πρόσωπον, ὁ μὴ ἐρυθριῶν διὰ τὰς πράξεις του. Ὅθεν καὶ ἡ εὐχή : « Πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο », ἢ ἀπλῶς : « ἄσπροπρόσωπος ! » ἥτοι εἴθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Ὅθεν ἡ φράσις « ἐβγῆκεν ἄσπροπρόσωπος » σημαίνει ὅτι ἐπιτυχῶς συνετέλεσέ τις ἔργον τι, ἡ δούς τὰς εὐθύνας ἀπέδειξεν ὅτι ἐντίμως διεχειρίσθη τὰ χρήματα, τὰ ὅποια τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Μ' « ἔβγαλες ἄσπροπρόσωπο », συνηγορήσας ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπέδειξες τὴν ἀθωότητά μου. Λέγουσιν ἐπίσης « ἔχει καθαρὸ τὸ πρόσωπο » ἢ « τὸ μέτωπο » ἐπὶ ἀνδρῶν ἐντίμων μὴ φοβουμένων τὰς διαβολάς, παραπλησίως πρὸς τὸ γαλλικὸν « ALLER LE FRONT LEVE ». Τὸ ἀντίθετον εἶναι « μουντζουρωμένος », καὶ φράσις « τὰ μουντζούρωσε »· ὁ δὲ ἀναιδής, ὁ ἀπολέσας τὸ ἐρυθρῆμα, λέγεται καὶ νῦν χαλκοπρόσωπος· ἡ λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος μ.Χ. Ἀνάλογοι φράσεις τῶν παλαιότερων εἶναι « παρατρίβεσθαι τὸ μέτωπον, τρίβειν τὸ μέτωπον ».

Εἰρωνικῶς λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχὴν των.

Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῦθος :

« Ἐνας, ποῦ εἶχε χίλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάη στὸ χατζηλίκι*, νὰ γίνη χατζῆς*. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγκά* του, τοῦ παρέδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὠδήγησε τί πρέπει νὰ κάνῃ, ὥσπου νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζηλίκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο, ἂν παρουσιαστῇ ἀνάγκη, νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ.

Ἄμα ἔφυγεν ὁμως στὸ ταξίδι, ὁ τσέλιγκας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε.

Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε ὁ χατζῆς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγκα ἔτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἶδησι, διὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

— Ἐννοία σας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ δώσω σωστὸ λογαριασμό, καὶ θὰ ἰδῇτε πῶς θὰ βγῶ ἄσπροπρόσωπος.

Ἀμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μιὰ καρδάρια γιαούρτι, τὴν παίρνει στὸ χέρι καὶ πάει στοῦ χατζῆ. Ἐβαλε τὴν καρδάρια μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει:

— «Ἀχ, χατζῆ μου ! ἄχ, χατζῆ μου ! δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς τὶ ἔπαθα καὶ τὶ τράβηξα ! Ἄμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρῶνε. Ὑστερα ὅμως ἐμάθαμε πὼς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, ποῦ σ' ἔχει καλὰ. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρια ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

Ὁ χατζῆς, σὰν ἄκουσε αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ θυμό:

— «Ὡστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐβάσθηξε ἐκεῖνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρια, ποῦ ἦταν μπροστά του, καὶ τὴ φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαμε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τὸ ἔβαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περιμέναν ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν:

— «Ἐ ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πὼς τὰ κατάφερες;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πὼς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νὰ με ἀσπροπρόσωπος !

« Παροιμίαι », τ. Β'

Ν. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄλέξανδρος ὁ βασιλιᾶς, σὰν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ ρηγᾶτα* τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεμε ὅλη ἡ γῆς ἡ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τσι μάγους καὶ τσι ρώτηξε· « Πέτε μου σεῖς, πού κατέχετε τσῆ μοίρας τὰ γραμμένα, εἶντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ χαρῶ τὸν κόσμο, ἐδῶ πού τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου;».

—Βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκριθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τᾶχει γραμμένα ἡ μοῖρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφτοῦνε. Ἕνα μόνο πρᾶμα εἶναι, πού μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῆς τὰ βασιλεία καὶ τὴ δόξα σου, ὥστε νὰ θέλῃς νὰ γινῆς ἀθάνατος, νὰ ζήσης ἴσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

—Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἶντά 'ναι ; εἶπεν ὁ Ἄλέξανδρος.

—Αἶ, τότε, βασιλέα μου, στ' τς ὁρισμούς σου εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, πού ὅποιος τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβάται. Μὰ ὅποιος πάῃ, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, πού χτυπᾷ τὸνα ἀπάνω στ' ἄλλο ἀλάγιαστα*. Κι οὐδὲ πουλὶ πετάμενο δὲν προφταίνει νὰ περάσῃ. Πόσα ξακουσμένα βασιλόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα δὲν ἐχάσανε τὴ ζωὴ τους μέσα σ' ἐκείνη τὴν τρομερὴ παγίδα ! Ἄμα περάσῃς τὰ δυὸ βουνά, εἶν' ἓνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις.

Τότε εὐθὺς ὁ Ἄλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουνε τὸ ἄλογο του, τὸ Βουκέφαλο, πού φτερά δὲν εἶχε καὶ σὰν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλικεύει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἓνα βίτσισμα ἐπέρασε πέρα πέρα. Ἐσκοτώσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυαλί, ποῦχε τὰ θάνατο νερό.

Ἀλλὰ ἔλα δὰ ὁ εὐλογημένος, πού ἅμα γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φύλαξε καλὰ! Τὸ θωρεῖ ἡ ἀδελφή του καί, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἶντά 'ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχῃ ἐχύθηκε πάνω σὲ μιὰ ἀγριοκρομμύδα, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

Ὁ Ἄλέξανδρος μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τὰ θάνατο νερό, ἀλλὰ πού 'ν' το: Ρωτᾷ τὴν ἀδελφή του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πὼς δὲν ἐκάτεχε* εἶντά 'τονε καὶ τό 'χυσε. Ὁ βασιλιᾶς ἐπῆε νὰ κουζουλαθῇ* ἀπὸ

τῇ μάνητα* καὶ τῇ στενοχώρια του καὶ τῇ καταράσθηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τῇ μέσῃ καὶ κάτω ψάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκη ὁ κόσμος, στὴ μέσῃ τοῦ πελάγους.

ἌΟ Θεὸς τ' ἄκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τῇ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. Ὡς τόσο τὸν Ἀλέξανδρο δὲν τόνε μισᾷ· κι ὡς δὴ κανένα καράβι, ρωτᾷ: «Ζῇ ὁ Ἀλέξανδρος;» Κι ἂν ὁ караβοκύρης* εἶν' ἀκάτεχος κι ἀπιλοθῇ* «Ἀπέθανε», ἡ κόρη ἀπὸ τῇ μεγάλη της λύπησιν ταρασσεῖ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά τῇ τῇ θάλασσα καὶ πνίγει τὸ καράβι. Ὅσοι ὅμως κατέχουνε ἀπιλογοῦνται* «Ζῇ καὶ βασιλεύει»· καὶ τότε ἡ πολυπαθὸς κόρη κάνει καλὴ καρδιὰ καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γλυκὰ τραγούδια.

Ἐκεῖ μαθαίνουν οἱ ναῦτες τσι καινούργιους σκοποὺς καὶ τσι φέρνουνε.

«Παραδόσεις»

N. Γ. Πολίτης

11. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

ΣΙΖΥΦ - ΑΠΟΤ. II

ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Μόνος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Ἰωώμης ἐβλεπον τὸν δύνοντα ἥλιον βάφοντα δι' ἐρυθροχρῶσιν φωτὸς τὸ στερέωμα καὶ αὐγάζοντα* ἡπίως τὰς ὑψηλοτάτας κορυφὰς τῶν ὄρεων καὶ τὴν ἐξαισίαν ἐκείνην γόησαν φύσιν.

Ἀνέκφραστον ἦτο τὸ κάλλος τῆς τοποθεσίας καὶ τὸ θέλγητρον. Ἡ Μεσσηνία ἅπασα μὲ τὴν χλοερὰν ἐσθῆτά της αὐλακουμένην τῇδε κάκεισε ὑπὸ τῶν ἀργυρῶν γραμμῶν τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ρυάκων της ἐξετυλίσσεται μὲ χάριν ἀπαράμιλλον κάτωθι τοῦ ἱεροῦ ὄρους τῆς Ἰωώμης.

Ὁ Ταῦγετος πρὸς ἀνατολὰς, ὁ Ἐρύμανθος βορειοανατολικῶς, τὰ ὄρη τῆς Κορώνης καὶ τῆς Κυπαρισσίας πρὸς δυσμὰς ἐκλείον τὴν εὐδαίμονα κοιλάδα, ἀποτελοῦντα κύκλον ἀπέραντον, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ ὄρη καὶ τὸ κέντρον αἱ πεδιάδες.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἐκείνου ἐγείρεται τὸ ὄρος Ἰωώμη, φυσικὴ σκοπιὰ τεθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀμυντήριον καὶ ἀπειλὴ κατὰ πάσης δουλείας, ὑφ' ἧς ἡδύνατο ν' ἀπειληθῇ ἡ ὠραία χώρα, καὶ ὡς σημεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁ ἐνθουσιῶν παρατηρητὴς θὰ ἡδύνατο νὰ θαυμάσῃ τὸ ἐκπληκτικόν, τὸ θεῖον κάλλος τῆς Μεσσηνίας.

Ποῖαι λαμπραί, ποῖαι μακάριαι καὶ εὐφοροὶ πεδιάδες δενδροσκεπεῖς ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ! Ποῖοι κῆποι πολυανθεῖς, ποία ἡμερος γλυκύτης, ποία θέλγουσα μεγαλοπρέπεια! Ποῖαι αὖραι τῆς θαλάσσης μετριάζουσι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ θάλπος τοῦ θέρους!

Παρὰ τὰς χιονοσκεπεῖς καὶ γυμνὰς κορυφὰς τοῦ Ταῦγετου ἀποθαυμάζει κανεὶς τὴν χλόην τῶν Μεσσηνιακῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἄνθη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμῶνων. Γαλανὴ ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν ἡ θάλασσα· καὶ τὸ κύμα της ὑπὸ ἐλαφροῦ ὠθούμενον πνεύματος ροχθεῖ* μελωδικῶς εἰς τὴν εὐδαίμονα ἀκτὴν. Ἐδῶ θαυμασίους ἀναδίδει καρπούς ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία καὶ πυκνὰ χύνονται τὰ ἀρώματα τῶν ρόδων, τῶν πορτοκαλεῶν, τῆς λεμονέας καὶ τῶν παντοίων ἀνθέων, τὰ ὁποῖα μεθύσκουσι τὴν αἴσθησιν τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν πλανωμένου θαυμαστοῦ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς.

« Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ »

Σπ. Παγανέλης

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

"Όταν, ἀντικρύζοντες τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημβρινὰς κλιτῦς τοῦ Πηλίου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ' ὅλον τὸ ἐκπαγλον τοῦ θαύματος, παρ' ὅλην τὴν θαυμασίαν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος* τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὐρυτάτου πλαισίου, διορᾷτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἄνω Βόλον, τὴν Πορταριά, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῷ βλέπετέ τι ἐξόχως ἀσύνητες, τῶν ὀφθαλμῶν χάριμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενιχρὰν μερίδα τῶν καλῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῷ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ κορυφήν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὕψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ' ὅλων τῶν ὁρέων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὰ ἄνω κλίσεις ἄρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ' ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἢ 5000 ποδῶν περίπου ὕψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωμένου ἀπὸ τοῦ Ζαπτείου*. Καὶ ὁμως ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκρίζωσουν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσουν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὀσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὀλύμπου, δὲν ἀπεθάρρυνε πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἤθελεν ἐπιχειρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν του, νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του θὰ ὑπερέβαινε τὴν Πορταριά.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὄρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμασαὶ κωμοπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συναντᾷτε φιλεργίαν, πολιτισμόν, ἡμερότητα, πρόοδον, τὴν ὁποίαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον ὅταν διαβῇτε τὰς διασφάγας* του καὶ τὰς φάραγγάς του, μόνον ὅταν ἀναρριχηθῇτε εἰς τὰς κλιτῦς του καὶ πατήσετε τὴν ὑψικάρηνον* κορυφήν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλήρες πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ὕμῶν τὸ ἀνέκφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖον.

Τὴν κορυφήν ταύτην ηὔτύχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνωδείᾳ φίλων Πηλιορειτῶν. Ἀνήλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριάς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν κάθοδον, ἀλλὰ διὰ πλαγίου δρομολογίου, ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρου

εἰς ἐντυπώσεις. Διότι, ἀκολουθήσαντες τὴν μαγευτικὴν μέχρις Ἀγριᾶς παραλίαν, ἀπ' ἐκεῖ ἀνήλθομεν εἰς Δράκιαν, καί, διανυκτερεύσαντες ἐν καταυλισμῷ παρὰ τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, περὶ τὰ 500 μέτρα κάτωθεν τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς, ἀνήλθομεν εἰς ταύτην περὶ τὴν τρίτην πρωΐνην ὥραν, ὅταν ἤδη ἡ Ἀφροδίτη ἀνεδύετο ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ σκοτεινοῦ ὀρίζοντος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὕτη ἐγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅταν τὰ κυνικά κάμματα ἦσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ ἀτυχεῖς κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπεξενώθημεν εὐτυχῶς τῆς ἡκιστα ἐπεράστου* ταύτης θαλπωρῆς, εὐθὺς ὡς οἱ ἡμίονοι ἡμῶν, καταλιπόντες τὴν Ἀγοράν, ἀκροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἤρχισαν νὰ πατοῦν τὴν ἀνάντη*. Ἡ ἀναρρίχσις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμιόνου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀναγκάζωνται νὰ βαδίζουν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνουν τὴν κεφαλὴν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Μετὰ δῖωρον ἀνάπαυσιν ἤρχισε καὶ πάλιν ἡ ἀναρρίχσις.

Νῦν καὶ ἡ Δράκια ἀπλοῦται κάτωθεν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου πλαισίου τῆς μετὰ τὰς ὑψηλὰς στέγας τῆς, τὰς βαθυτέφρους, ὡς ὅλων τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὓς θὰ συνήρπαζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἀνεμοὶ τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰνοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὅμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουν τὰς οἰκίας των μετὰ βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δίδουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ ὄξυ σχῆμα Ἑλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωσθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Μετὰ πορείαν μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Χάνι τῆς Σουβάλας, πρὸ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ ἐκ Βόλου εἰς Ζαγοράν ὁδός. Ἦτο ἤδη νύξ· ἠπλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πτέριδας ἀφθόνους καὶ κλάδους πυκνοὺς ὀξυῶν. Οἱ ἡμίονοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν ρέμβην των. Ἀνήφθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ κλάδων ἀνηρτήσαμεν τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀβελοὶ μετὰ τὰ σουβλάκια τοῦ ἐριφίου ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκεῖνης δειράδος* τοῦ ὑλήεντος* ὄρους, διότι εἴμεθα ἤδη εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ἀλλ' ἤλθεν ἡ στιγμὴ ὀλιγοῦρου ἀναπαύσεως. «Ἄκρα σιωπὴ», ὡς λέγουν τὰ ναυτικά παραγγέλματα. Μολονότι δὲ εἴμεθα πάντες καταπεποννημένοι, ὁ ὕπνος κατέστη ἀδύνατος καὶ ἐκ τοῦ φόβου μήπως δὲν

προλάβωμεν νὰ διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπομένην πορείαν μιᾶς ὥρας μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψύχους τοῦ ὑπερβολικοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτο τὸ ψῦχος, ὥστε τὸ παγερὸν ὕδωρ ἐρροφῶμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύντατα σκεπάσματα, τὰ ὅποια εἶχον μεταφέρει τέσσαρες ἡμίονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως ριπιζομένας πυράς, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῶ ὁ Βόλος κάτω ἡμῶν, εἰς βάθος 1100 μέτρων, ἐκαίετο καὶ ἐπυρακτοῦτο ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὄρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλпинισταί, δύνανται νὰ ἐννοήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέληγτρον τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἤδη ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαμε νὰ ἐκκινήσωμεν προῶτως. Διότι ἤδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωϊνῆς ὥρας, ἐπαυτοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερηφάνως ἐπεριδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νῦξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλλετο ἤδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὰς γλυκεράς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον· ἐζητήσαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἤδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἐχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρωϊς τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγός του τὸν ἀνέθρεψεν ὅχι μὲ γαλακτῶδες ἄλευρον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νὰ μασσᾷ ἅμα τῇ ὀδοντοφυῖᾳ κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἀλλ' ἤδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νὰ ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης* ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τοῦ Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαρταυγὴν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων, ἀλλὰ τῇ βοήθειᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς...

Ναί. Κατ' ἀρχάς εἶναι τόσο ἀσθενές, τόσο ἀόριστον, τόσο ἀμ-

φίβολον τοῦ λυκαυγοῦς τὸ φῶς, ὥστε δὲν τὸ βλέπει τις, ἀλλὰ τὸ προαισθάνεται, τὸ μαντεύει. Μόλις διαφαίνεται ὡς ἐλαφρὰ ροδινὴ ὁμίχλη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὕπνου τοῦ βαθυτάτου τῆς νάρκης τῆς φύσεως. Τὴν βλέπομεν ὀρθὴν ἐπὶ τῶν βράχων τὴν χαραυγὴν μᾶλλον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως, διότι γνωρίζομεν ὅτι ἔρχεται, διότι ποθοῦμεν τὴν ἐμφανισίαν της. Οὕτω ἐμφανίζονται καὶ αἱ μεγάλαι ἀλήθειαι εἰς τινὰς ψυχάς, πρὶν λάμπουν ἐνώπιον τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ οἱ μάγοι, ὑπὸ τὸ ὑποτρέμον φῶς τοῦ ἀστέρος, διεῖδον τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸν φωτεινὸν ὀρίζοντα.

* * *

Ἄλλ' ἤδη πορφυροῦται ὁ ὀρίζων ἄνωθεν τῆς πρὸ τῆς Χαλκιδικῆς θαλάσσης. Ὁ φωτεινὸς δίσκος, ἐρυθρός, ἀλαμπής ἐτι, προβάλλει ἀπὸ τοῦ ἀκυμάντου πελάγους. Ἄλλὰ πόσον βραδέως, πόσον δυσχερῶς εἰσδέχεται τὸ φῶς ἡ φύσις! Ἐνῷ ἤδη αἱ πρῶται ἀκτῖνες του φύλου τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὰς τεφρὰς τῆς Πίνδου καὶ τῶν Ἀγρᾶφων, βραδέως ἄτονος ἰόχρους ἄχνη φωτὸς περιβάλλει τὰς ἀνωτάτας αὐτῶν κλιτύς. Κάτω δὲ, πολὺ - πολὺ κάτω ἡμῶν, ὁ Βόλος κοιμᾶται ἀκόμῃ σχεδὸν ἐντὸς ἀπολύτου σκότους καὶ τὰ πλοῖα τοῦ λιμένος του, κήτη ὑπνώττοντα ἀκόμῃ, ἔχουν ἀνημμένους καὶ λάμποντας ἐτι τοὺς φανούς των.

Ἡδὴ ἐκυριάρχησε τὸ φῶς πανταχοῦ. Καὶ ἀπολαύω ἀπλήστως τοῦ ἀνεκφράστου θεάματος, σχεδὸν μετὰ συναισθήματος ὁδύνης, διότι αἰσθάνομαι πόσον βραχεῖα θὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῶν θείων τούτων στιγμῶν.

Προσβλέπω πρὸς βορρᾶν τὰς ὑπερφηάνους, τὰς χιονολεύκους κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐνδiciaτήματος τῶν προγονικῶν θεῶν. Χθαμαλώτερον αὐτοῦ ἢ Ὅσσα φαίνεται ταπεινὸς τοῦ Ὀλύμπου προσκυνητῆς καὶ δοῦλος. Βλέπω πλαγιώτερον τὴν κυματώδη σειρὰν τῶν παλαιῶν ἡμῶν ὀρίων, λοφοσειρὰν ξένην ἡμῖν πλέον, διότι τὸ 1897, τὸ τρομερόν, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον ἔτος, μᾶς κατεβίβασεν εἰς τὴν πεδιάδα. Δυσμῖθεν ἡ Πίνδος ἐνοῦται μετὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν Ἀγρᾶφων. Πρὸς νότον ἡμῶν ἀπλοῦται ἡ Ὀθρυς, ὅπισθεν διαφαίνεται ἡ Οἶτη καὶ ὁ Τυμφρηστός, καὶ ἀπώτερον, νεφελώδης καὶ μετὰ ἀτόνους χρωματισμούς, ὁ Παρνασσός. Κάτω ἡμῶν, ἀύχμηρὰ ἤδη, τεφρὰ ἡ ἀτέρμων θεσσαλικὴ πεδιάς, μετὰ ἀργυρολαμπτὴ κάτοπτρα τῶν λιμνῶν της. Νοτιοανατολικῶς, εἰς τὴν λευκοκύανον λεκάνην, αἱ Σποράδες, τῆς Φθιώ-

τιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὀρίζοντα ἀτέρμων ἡ θάλασσα, ἐνῷ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἄθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ αἰτός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ αἵματος τοῦ ἀνθρώπινου βλέμματος. Καθελώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἔφесιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδεῖας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλείότερον νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἀποκρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἡδὴ ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπόθησεν ἀγνώστους ἀκτάς, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγήθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσῇ χώρᾳ τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἐβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδαίμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αὗται μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀνιαραί.

« Σελίδες »

Ἐμμανουὴλ Λυκούδης

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ Πλάσι ἡ παντοδύναμη καὶ ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
καὶ ἄλλο βουνὸ ἂν στεφάνωσε ὀλοχρονὶς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσιμζε καὶ σ' ἔπλασε, βουνὸ — βουνῶν καμάρι!...

Ὅταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράζῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἢ καταχνιά* τὴν ὄψιν σου σκεπάζει·
καὶ ὅταν παλεύῃς μὲ στοιχειὰ καὶ ἀπὸ θυμὸ ξανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάξῃσαι*, σιεῖσαι, βροντᾷς, ἀστράφεις.
Πανῶριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανῶριο καὶ στὴν ξαστεριά, ποῦ σὲ φωτίζει πάλι.

Κι ὅταν ἀτόφιο* καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι
 ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή πέφτη καὶ σὲ πλακῶνῃ,
 μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια...
 Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωή, στὰ παγωμένα στήθια,
 κι ἅμα προβάλλῃ ὀλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ' ἀγνάντια,
 τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαράγδια καὶ διαμάντια :
 σμαράγδια τὰ ρουμάνια* σου, διαμάντια τὰ νερά σου,
 ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
 χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
 στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριά πού κρέμονται ἀπὸ σένα.
 Καὶ δίνεις στὶς ζωὲς ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι
 περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνό — βουνῶν καμάρι.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Α Τ Ε Μ Π Η

Τίποτε δὲν ἔχει ἐξυμνηθῇ περισσότερον ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι τὴν θεωροῦσαν σὰν ἓνα μέρος παραδεισιακό, καί τι σὰ μὴν Ἑδὲμ* προχριστιανική, ὅπου ἡ φύσι εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τῆς τὰ θέλητρα. Τὴν ὠνειρεύονταν σὰν μιὰ διαμονὴ ἀντάξια τῶν θεῶν, καὶ τοὺς φαντάζονταν νὰ κατεβαίνουν, μὲ τὴν Ἰριδα* πρωτοπόρο, ἀπὸ τὶς ἀπότομες πλαγιὲς τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀναπαυθοῦν στὴ δροσιά τῆς, ἐνῶ οἱ νύμφες τοῦ Πηνειοῦ τοὺς ἔθελγαν μὲ τὰ τραγούδια τους... Ἑδῶ ὁ Ἀπόλλων, ἀφοῦ σκότωσε τὸ φίδι Πύθωνα* στὸ ἄντρο* τῶν Δελφῶν, ἤρθε νὰ πλύνῃ τὸ σῶμά του ἀπὸ τὸ μαῦρο αἷμα τοῦ τέρατος, κι ἐδῶ ἐρχόταν κάθε ὁκτώ χρόνια μιὰ δελφικὴ θεωρία*, γιὰ νὰ κόψῃ τὴν ἱερὴ δάφνη, πού στεφάνωνε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες...

Δὲν βρῆκα ὅμως τὰ Τέμπη, ὅπως τὰ φανταζόμουν. Ὠνειρεύομουν ἓνα μέρος πρόσχαρο κι εἰδυλλιακό, γεμᾶτο τάπητες χλόης, κρυστάλλινα νερά, πού νὰ κυλοῦν μὲ ἡδονικὴ νωχέλεια*, λουλουδιασμένα παρτέρια* πλημμυρισμένα μὲ ξανθὸ φῶς, φωτεινὰ πετάγματα λευκῶν περιστεριῶν, ἓνα ἀέρα ἀρωματισμένο... Ἡ πραγματικότητα ἦταν ἀρκετὰ διαφορε-

τική. Δὲν ἦταν λιγώτερο ὠραία, ἀλλ' ἡ ὁμορφιά της δὲν εἶχε τίποτα τό λαγγεμένο*, ἦταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔ-
χασα ἓνα ὄνειρο· κέρδισα ὅμως μιὰ πραγματικότητα, ποὺ τὸ ἀξίζει κι
ἔσως καὶ τὸ ξεπερνοῦσε...

* * *

Ὡσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δὲν τὰ προαναγγέλλει.

Ὁ δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει
σὲ μιὰ δευτέρη, πῶ στενὴ, μὲ ἀσήμαντη βλάστησι, ποὺ τὴν περικυβερ-
τῶν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπαμπᾶ, ποὺ
τ' ὁμορφαίνει ἓνα μικρὸ ἐρειπωμένο τζαμί μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ
κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνωνται μπροστὰ σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνὰ
τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα
σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, ποὺ ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μᾶκρος.
Μόλις μπῆτε σ' αὐτά, ἡ ὁμορφιά τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, ὅπως μιὰ
θεατρικὴ φαντασμαγορία* στὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὡς
ἐκείνη τὴ στιγμή τοπίο τὸ διαδέχεται ἄξαφνα ἓνα ἐξαιρετικὸ θέαμα, ποὺ
κρατάει μιὰ ὥρα.

* * *

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ποικίλλει ἀπὸ τριάντα μέχρι
πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ἦταν ἀκριβέστερη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέ-
ρος της εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ
τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλ-
λα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θολή : Ὁ Πηνειός. Ὁ δρό-
μος, ποὺ διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸ τῆς Ὀσσας, γιατί ὁ
Ὀλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σι-
δηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός*. Τὸ πολὺ
πολὺ μουλαρόδρομος. Ἐγὼ τὸν πέρασα μὲ αὐτοκίνητο...

Ὁ ἄθλιος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἓνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρίζον-
τας ἀδιάκοπα τὸν Πηνειό, πότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ
ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θέα νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο ποὺ τὰ στοι-
χεῖα, ποὺ τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν
βουνῶν, τὸ ρεῦμα τοῦ Πηνειοῦ κι ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του.
Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολό του ρεῦμα, ποὺ ἀσημίζει στὸν ἥλιο παντοῦ, ὅπου δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ κλώνοι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, ὅπου ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περιορισμένη, περνάει στὰ στενώτερα σημεῖα μ' ἓνα βαθὺ ρόχθο ὅμοιο μὲ μακρινὸ ἀνασασμὸ τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τίς δυὸ ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἱτιές μὲ κλώνους, σὰν τίς λυμένες κόμες τῶν γυναικῶν, σκύβουν πρὸς τὸ ρεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθρεφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικὰ σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγίζουν τὰ νερά, κι ἄλλοῦ ὀλόκληροι κλώνοι μισοβυθίζονται σ' αὐτά.

* * *

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεόρατα πλατάνια κι οἱ λιγερές λευκές κάνουν δυὸ πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητα τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ξεσχισμένων κι ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἰδιαιτέρη γοητεία τους.

Ὅλες οἱ ποικιλίες μιᾶς ὀργιαστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πρᾶσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηνειό. Ὁ βαθυπράσινος κισσὸς σκαρφαλώνει ἴσαμε τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς κλώνους· οἱ ὀλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κάνουν γιαπωνέζικες διακοσμήσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές κι οἱ ροδοδάφνες συναλλάσσονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τίς μαστιγιές καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἐδάφους, ποὺ νὰ μὴν εἶναι πηγὴ τραγυδιοῦ τῶν νερῶν, βουερὸς καταρράχτης πλαισιωμένος* μὲ φτερές καὶ ἀναρριχητικὰ φυτά.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μέσα ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγριολούλουδα κάνουν πολυχρώμες κηλίδες ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἀόρατα ἀηδόνια, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τίς τρίλλιες* τους σὰν συντριβάνια. Τὸ θρόϊσμα τῶν φυλλωμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὁ βαθὺς ρόχθος τοῦ Πηνειοῦ, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἐξάισια...

* * *

Ἔχουμε φτάσει στὸ ἀνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο

βουκολική* ποιήσι. Τὰ τοιχώματα τῆς Ὅσσας σταματοῦν, γιὰ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, ποὺ τὸ σκιάζουν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὄχθη τοῦ Πηγνεῖοῦ ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ εἶναι ἓνα πράσινο παραπέτασμα μὲ πολύχρωμες φοῦντες λουλουδιῶν στὶς ἄκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τόξο ἐνὸς νερόμυλου κυλοῦν βουερά κι ἀφρισμένα τὰ νερά ἐνὸς χείμαρρου. Ὁ Πηγνεός, ποὺ δὲν ἐμποδίζεται πιά ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρῶς καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θὰ 'θελε νὰ μείνῃ κανεὶς ἐκεῖ, ὅπως στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, ποὺ οἱ Ὀλύμπιοι ἔρχονται νὰ βροῦν σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ὁ σωφὲρ ὅμως, ποὺ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὶς φυσικὲς ὁμορφιές, μὲ βιάζει νὰ γυρίσουμε... Ὑπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλίψι στ' ἀλήθεια, γιατί ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνουμε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ χαρῶ τὴ γοητεία τῶν ἴσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὀργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγαλόπρεπου Πηγνεῖοῦ...

«Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα»

Κώστας Οὐράνης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιωτὲς καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε Ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφιές καὶ τόση ἱστορία. Ὄταν πλησιάζεις τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὠραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησί δὲν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ καμμιά μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριουδάκια τοῦ νησιοῦ, γιατί κάθε Λαμπρὴ ὅλοι ἐκεῖ γαλατσώνουν*, ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. Ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἐξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὀδηγεῖ στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστικὴ· τὸ μεγα-

λύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκαλιάζει τὴ νεώτερη μικρὴ πόλι, τὴν Σκάλα, ἐνῶ ἡ μεσαιωνικὴ, ἡ Χώρα, εὐρίσκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· στὰ παλιὰ χρόνια κοντὰ στὸ γιαλὸ δὲν ἦτο φρόνιμο γὰ κτίζουν σπίτια, γιατί ἡ πειρατεία δὲν ἀστειευόταν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεῖς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τίς ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, καὶ τὴν ἀτέλειωτη ποιικιλία τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Ἡ ποιικιλία αὕτῃ θὰ ἦτο περισσότερη, ἂν τὸ νησί εἶχε πολλὰ δένδρα, ἐνῶ τώρα, ποὺ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου προτιμοῦν νὰ βασανίζωνται στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὡς μετανάστες παρὰ νὰ φυτεῦν καρποφόρα δένδρα στὸ νησί τους, οἱ φαλακροὶ λόφοι παίρνουν μελαγχολικὴ ὄψι, σὰν νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὴν ἐγκατάλειψί τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμη καὶ στὸ ἀτμόπλοιο, ποὺ κάμνει τὴ γραμμὴ Πειραιῶς — Πάτμου, συνήνητσα τοὺς μετανάστες, ποὺ πηγαίνοντας στὸ νησί τους μὲ τὰ καλὰ τους ρούχα, τὰ χρυσᾶ δοντάκια, καλοθρεμμένοι, μὲ πολλὰ δολλάρια, προκαλοῦν τὴ ζήλεια τῶν νέων τοῦ τόπου, ποὺ ὑποφέρουν καὶ ὀνειρεύονται καὶ αὐτοὶ νὰ πᾶν μακριὰ καὶ νὰ πλουτίσουν.

* * *

Τὸ νησί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸ καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Πενιχρὰ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ στὸν λόφον Κάστελλα, κοντὰ στὴ σημερινὴ Σκάλα. Στὸ μεσαίωνα ἐρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τοὺς ρωμαῖκούς χρόνους κι ἐβασάνιζε τὸ Αἰγαῖον, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἕως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη! Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχὸς ὅσιος Χριστόδουλος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόβο τῶν Τούρκων, ἐζήτησε κι ἐπῆρε ἀπὸ τὸν βασιλεῖα Ἀλέξιο Κομνηνὸ τὸ 1088 μετὰ Χριστὸν τὸ ἔρημο νησί τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι, ποὺ ἔκτισεν ὁ Χριστόδουλος, ἔγινε αἰτία νὰ ξανακατοικηθῇ τὸ νησί. Οἱ τεχνῖτες κατ' ἀρχάς καὶ ἔπειτα ὀλίγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, κατοίκησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἐκκλησία, ποὺ ἔκτισεν ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, ἦτο πτωχικὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γύρο ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ κελιά ἐκτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τοὺς πειρατὰς. Ἀκόμη φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα ὁ φονιάς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον

ἐκτυποῦσαν ἢ περιέχουν με βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερό ὅποιον ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πόρτα με ληστρικό σκοπό. Καὶ τέτοιον φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἐξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τῆ λεηλασία καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὕστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφα τῆς, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποῦ ἔκαμεν ἕνας εὐσυνειδήτος καὶ πολύτιμος ἐρευνητὴς ὁ Ἰωάννης Σακκελιῶν. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη με σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὅποια ὅμως εἶναι ἀτακτοποιήτα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου με τὴ βιβλιοθήκη του ἐβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποῦ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντὰ του, τὴν περίφημη « Πατμιάδα » σχολή, ποῦ ὑπηρέτησε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἑβδομο αἰῶνα σχολεῖο κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποῦ κατὰ τὴν παράδοσι εἶναι τὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλο καὶ τρανόν, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἕνας ἐθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογεράς· τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου προσεῖλκυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἦτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ κι ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστᾷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποῦ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλῃ χάρι, γιατί μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικὲς καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴ σημαία κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖα τῆς Ἀγιά - Λεβιάς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λεῖψα κοντὰ στὴ Σάμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ με κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον του.

Είπαμε πώς τὸ μοναστήρι ἔγινε ἡ αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησί καὶ αὐτὸ πάλι ἐβοήθησε νὰ γίνῃ καὶ τὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, ποὺ ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατρίους, τὸν Ἐάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησί καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀγρόραζαν ἢ ἐνοίκιαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἔγινε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῶ τ' ἄλλο ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργούς ἢ βοσκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχὴ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι, τὸ μοναστήρι βοήθει τὴ σχολὴ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ἱδρύματα, (τὸ νησί ἔχει κοινὸν φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμον, πληρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιῶνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

Ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἱστορία καὶ φιλανθρωπία νομίζω ὅτι ἔμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἅς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἶπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικόν, τὸ ὅποιο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμός, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἓνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησί νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἓνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. Ἄς τὸ σκεφθοῦν καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἄνθρωπος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Ἑλληνικὸ λαόν.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος »

Κ. Ἀμντος.

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

ὦ σεῖς ποὺ αἰώνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράιδες φυκοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
 ανάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνεστε
 καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια*.

Μελτέμια* σᾶς δροσίζουμε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια*
 μ' ἀσήμι τ' ἀγριοκαίρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιάλια.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὀλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ' αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
 ἀκόμα ὀδόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
 ἢ λάμπει τοῦ φωτὸς ἢ ὀλόστερνη
 ζεσταίνει κάποιο μακρυνὸ σας ἀκρογιάλι.

Στολίζουμε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
 τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
 κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
 ἡχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιαλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωστα
 κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
 καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
 οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κύμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
 βρυχᾶται στ' ἀκρογιάλια, σὰν γοργόνι,
 στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
 τὸ λιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιὰ μαβιά, νησιὰ χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
 ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κύμα μυροβόλο,
 καὶ οἱ κορφές σας ἐλαφρές, ἀγέρινες
 σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
 ἐδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
 κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
 μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
 παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσαμένα
 καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεία ἀπλώνεται
 κι εἶναι στὸν ἴσκιο τὰ λαγκάδια βυθισμένα,

Θαρρεῖς, πὼς ἀπ' τὸν κόσμο τὸν ὠραῖο ποὺ ἐχάθη
 πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
 σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
 ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποὺ ἐπλάκωσαν
 μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάννα Ἑλλάδα,
 δὲν ἔσβησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα,
 καὶ τὴν ψυχὴν σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κύμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἦνωσε
 μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
 σᾶς ἔφερε τὰ φῶτά των,
 μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάννα σας,
 ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
 καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλοῦτῃ σας
 καὶ τῆς ἥρωικῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
 ἡ Ζαφειρένια του κορώνα,
 πού τή φυλάγουνε Νεράϊδες ἀφρογένητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατῶρθωσε ποτὲ νὰ χρυσῶνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ ; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἄλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἓνα χρῶμα : Τὸ πράσινο ! Ὅποιος ὅμως κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα στίτια ἀγκαλιάζονται, σκιαζονται ἀπὸ κισσοὺς, καὶ δυὸ βήματα πρὶ ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρα ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἐλαιῶνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, πού θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τίς γέρικες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, πού φιλεῖ τίς ρίζες των καὶ καθρεφτίζει τίς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στίς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιά ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει, σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος ὁλόκληρο περιτριγυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμμένα, πού λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ. Καὶ ἅμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πρὶ πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρὸς σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὴ φαντασία σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

Ἐνα ποταμάκι ἤσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλαμιές καὶ σχοῖνα, καὶ πρὶ πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἔως κάτω.

στη θάλασσα. "Ένα πράσινο χαλί σμίγει με τ' άλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἕνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέγει ἡ παλιά παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὠραῖο παραμῦθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴ βασιλοπούλα με τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν! Κι ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῇ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα* ἀπ' τὰ ὀκτῶ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα τοῦ ἑνα αὐτοκίνητο καὶ ἀντὶ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρεῖά ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτη*.

Τρέχει καὶ σήμερα ἡσυχὸ τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεράιδες παίζουν στίς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεῖος Ὀδυσσεὺς ἕνα κλαρί, δὲν ἔπιασαν παρκαλλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

"Ὀλῆ ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα με τὸ χρῶμα τῆς ἐλιάς καὶ με τεράστια κύματα τοὺς καταπράσινους λόφους.

"Ἐξάφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελειώτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἄπειρες σπηλιές, κι οἱ κουφωλωμένες πέτρες δείχνουν με τί λύσσα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ θυμὸ τῆς κτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰῶνες ἔχρειάσθηκαν με τ' ἄγρια ἀγκαλιᾶσματά τῆς, γιὰ νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τὸν γεμᾶτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ· τὸ βασιλεῖμμα τοῦ ἡλίου γίνεται σιγὰ - σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου

κατὰ τὴν Ἰταλία ἀντίκρυ. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἑσπερινὸν μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ τὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἐπάνω τους ἓνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἱριδος*. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάϊδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖες ἀκτῖνες φιλοῦν τὰ ἤσυχα νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολι βαρειά μὲ τίς δύο κορφές της χρυσωμένη σὰν στέμμα, κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους της, καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας ν' ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμᾶτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλῆρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τεῖχη στὴν ἀχρογιαλιά, ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν ψαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

Ἕνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιά ἀπὸ τίς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἴσως ὅλης. Ἕνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασία: Εἶναι τὸ « Κανόνι ».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τίς καλαμιές του στὸ βάθος, ἤσυχη σὰν καθρέφτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἓνα φρικίασμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὄρια τῶν δύο ἓνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πῶς εἶναι ἡ « ναὺς τοῦ Ὀδυσσέως ἀπολιθωμένη ». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελλιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικρὺ κατὰ σειρὰν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

« Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον » 1918

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

Ἐπὶ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὥς τὸν Καβομαλιᾶ*,
σκιόχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφὴ γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰν νὰ 'σαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιὰ ὁρμὴ πάντα ὀδηγεῖ,
σὰν χάρη ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάτια,
ὥς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ' τὸν ἄφρο,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγα λιάζουν*
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἑφτάδιπλη ὁμορφάδα τοὺς ἑφτάφωτη εἶναι πούλια.*
γῦρο ὑποταχτικοὺς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
κι ἓνα τραγοῦδι ἀκοῦς :

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! ὦ μάννα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνᾶς
αἶμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾶ.

Ἐπὶ τῆς γῆς τοὺς θησαυροὺς, μάννα, ἡ δικὴ σου φτώχεια
στοιχίζει πιὸ ἀκριβά.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
μὲ λάμψι περισσὴ
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾶς ἐσύ.

Ἐμεῖς τὸ πίνουμε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 ποὺ εἶν' ὁ ἥλιος τῆς αὐγῆς,
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστε ἐμεῖς ».

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 κ' Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἡρωϊκὴ σοῦ σπέρνει ἀνατριχάδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἄνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρπούς ἡ ἑλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχη
 τοῦ Ἀπρίλη τῇ δροσιᾷ!...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θείου Ὀμήρου ὥς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμάρι σας νὰ τὰ ᾄχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
 κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά »,

Κωστῆς Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ὁ Χριστὸς πάντοτε εἶχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πῶς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποῖο λόγο λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβα τους; Γιὰ ψαρᾶδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαρᾶδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἁγίον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ὥρα, ποὺ γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνὰ καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἀπάνω στὶς πλαγιὲς καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαρᾶδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερης, Τὸν γνώρισαν καὶ Τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του κι ἀγκάλιασαν τὸν κόσμο ὁλόκληρο καὶ τὸν τύλιξαν μὲ τὰ δῖχτά τους.

— Δὲν κοπιᾶζεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιούς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. Ἔχομε καὶ κεχριμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρᾶς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας!

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἓνα σκαμνὶ ἀπέξω ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατάνακρα* στ' ἀκρογιαλί. Στὸ κατώφλι τῆς πορτοῦλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἔπιανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοή τοῦ ἡρεμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μπάτη. "Ὅλα ἦταν γαληνεμένα ἀπ' τὰ βουναλάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ ὀρίζοντα, ποὺ γέρνοντας ὁ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμή. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικὰ καὶ τὴν ἄγνωρη ψυχὴ μου τὴν πνίγει ὁ φόβος. Κακόμοιροι πρῶτοι ἄνθρωποι! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἐξετάζω καὶ κολυμβῶ μέσα στὸ χρῶμα τὸ ρόδινο στὴν ἀρχή, ποὺ ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἔμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, ποὺ τότε γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ τότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. Ἐπειτα ὁ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀόρατη παλέτα του καὶ ἀναλειώνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμυρᾷ τὸ μενεξεδένιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, ποὺ ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιά καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχὴ μου ἓνα, σὲ μιὰ μαγεμένη καὶ θεία εἰκόνα.

Μιὰ βαρκούλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ ρυθμικὸ καὶ μονότονο « ὄο..ίς! "ὄο..ίς! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπαίθρια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελῆ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. Ἔρχεται ἡ ἀφιλότιμη. Καλὰ ποὺ μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθὰ!

Καὶ τοῦ « Θεοῦ τ' ἀγαθὰ » βγῆκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμτσίκι ἀντήχησε δυὸ τρεῖς στριφτές καὶ ὁ ντορῆς τῷβαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλη χώρα, ποὺ τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἐκεῖ μακριὰ πῶς πύνκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύριζαν καὶ ἄπλωναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τῇ μιᾷ ἄκρῃ ὥς τὴν ἄλλῃ... Καὶ κάτι σὰν ἀνατρίχιασμα ξαφνικὸ ἔπιασε τὴ θάλασσα. Κι ἄρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμμα καὶ τὸ βουγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρὰ κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλίας, ἔγι-
ναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδῶντας τὸ ἓνα τ' ἄλλο, τᾶβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τᾶβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμα, πού τὴν ράντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὥς τὴν σκέπη. Καὶ τὸ μπουρίνι* δυνά-
μωνα καὶ ὁ θυμὸς ἐξέσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάνι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾷς μέσα, λέγω, ἔγινες καὶ μούσκεμμα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ ψάρια ἀπ' τὴν σκᾶρα καὶ μοσκοβολᾶνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχνάρι κρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρι καὶ πηγαίνον-
τας πέρα δῶθε· μὲ τὴν φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι· μὲ τὴν
μυρουδιά τὴν βαρειά τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεμένης
γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων* μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα, στρωθήκαμε
γύρο μὲ τοὺς ἀγνοὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ καλόκαρδους ἐκείνους ἀνθρώ-
πους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἶπῃ μπουρίνι* ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιά
κι ἀγαθωσύνη μὲσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν « Πυρρός »

N. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτῆς βράδῳ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριάδες,
ἔπεσε γύρο σκοτεινιά καὶ σωπασιά θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

Ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε,
λειψά* τὰ πρῶτα βήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε,
καὶ τ' ἄγουρα* παιχνίδια μας ἀμίλητος θαροῦσε,
τὰ καλοκαίρια ἡλιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες.
Μὰ ὅταν μὲ δίψα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαβῆτα,

έγερνε πάνωθε αγαθός γλυκά χαμογελώντας.
 Και σάν ξεπεταχτήκαμε και τ' όνειρο του πόθου
 μάς έσυρε, μάς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
 παραπονιότανε μουγγά* τ' ἄψά τὰ μεσημέρια
 στοῦ μελτεμιού* τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
 φωνή ν' ἀκούση γνώριμη, λοξή ματιὰ νὰ ρίξη,
 τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῇ νὰ τὰ καλωσορίση...

Τὸν ἴσκιο του μάς ἔδινε μαζί με τὴν ἀγάπη,
 μάς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιᾶς μας
 καὶ δὲ ζητοῦσε ἀντίχαρι κι ἄλλη καμμιά ἀναγάλλια,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικό μας σπίτι,
 παρὰ σάν ἀποσταίναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πίκρα,
 γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
 νὰ γέρνουμε στὴ ρίζα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
 τὴν ἀγαθὴ παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνούσανε, πιστὰ μάς τὰ κρατοῦσε,
 καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
 ποὺ νὰ μὴν ξέρη νὰ τὸ πῆ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.
 Μᾶς μολογοῦσε* τὴν παλιά ζωὴ κι εὐτυχισμένη,
 τότε ποὺ ὁ γέρος μας παπποῦς με τὴν καλὴ κυρούλα
 καθότανε στὴ ρίζα του νὰ φιλοτραγουδήσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν ὁμορφιὰ τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
 τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιά καὶ τὴ λεβέντικη ὄψι.
 Καὶ μάς διηγόταν τὴν κρυφὴ του θλιῖψι κάποιες νύχτες
 καὶ τὴν ἄγνή, χαρούμενη φωνὴ του σὰ μιλοῦσε...

Μᾶς θύμιζε τίς ἀνοιξες καὶ τοὺς βαριοὺς χειμῶνες,
 μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμμένες,
 τίς μπόρες, τ' ἀστροπέλεκα, τίς μάνητες* τοῦ ἀγέρα,
 τὰ κλάμματα γιὰ τοὺς χαμούς, γιὰ τίς χαρὲς τὰ δάκρυα
 τὰ βήματα τῆς φαμελιάς καὶ τὰ σκουντήματά της,
 τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
 τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
 τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερος ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπποῦς μαζί καὶ πρόπαππος, βίγλα* τοῦ σπιτιοῦ μας
ἔγερνε τώρα ὀλόρριζος, καμπουριαστός στὸ χῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἤθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιὰ ν' ἀνασάνῃ μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῇ τὴ ζήση.

Χτὲς βράδῳ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριᾶδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιά θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαρεῖόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

« Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος * ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ 'Ερεχθείου * ; Ἦτο ἡ πρώτη
ἡμερὴ ἐλαίας, τὴν ὁποίαν ἐφύτευsen ἡ 'Αθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ἦτο
τὸ δόρυ της, ποὺ τὸ ἐμπήξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα
καὶ ἐφύτρωσε θαλλούς * ; Ἦτο ἡ ἰδία ἡ 'Αθηνᾶ, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορ-
φὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον της ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐλαία τοῦ 'Ερεχθείου, ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον
πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς
'Αθηνᾶς.

Ὁλβιος * ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον
τῆς ἐλαίας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη*
μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » * του.

Ὁ λαὸς τῶν 'Αθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ 'Ερεχθείου
μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε
καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ
Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τοῦ 'Ερεχθείου,
τὴν ἐπιούσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα των νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορία τῶν τὴν καημένην ἐλῖα νὰ ἔχῃ πετάξει βλαστὰρι ἴσαμε ἓνα πῆχυν.

Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιοιτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, ποῦ ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαιοτήτας — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκός * ἔθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα κάθε ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον· οὕτω δὲ τὴν Ἀττικὴν, « πρότερον ψιλὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτῆμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ νὰ φυτεύσουν ἐλαιόδενδρα.

Πέλαγος ὁλόκληρον ἐλαιοδένδρων προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἐλαίας, λησμονημένον εἰς καμμίαν πλαγίαν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἂν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου ὀργασμοῦ !...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον· τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον ἱερότητα τῆς ἐλαίας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴ γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαρον βαμβακάκι νὰ παίρνῃ ὀλίγον ἁγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά της, ἢ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι της ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῆ γριούλα νὰ γονατίζει, νὰ κἀνῃ μετάνοιες καὶ κατόπιν αἵρουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν προστάτην τῆς Ἁγίον νὰ μουρμουρίζει τὰς δεήσεις της καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδήλας τοῦ ;

« Ὁ Ἀναδρομάρης τῆς Ἀττικῆς »

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

γραφο
μέ ελπί
μηνόδα

V

Νόνια ε

Η ΕΛΙΑ

κίους ελπίς μως

Είμαι τοῦ ἡλίου ἡ θυγατέρα
ἢ πιὸ ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
σ' αὐτὸν τὸν κόσμο μὲ κρατεῖ.

δησέη ἀγαπητέ
μου.

Μ' ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ·
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Θέλω εἰς

Δὲν εἴμ' ὀλόξανθη, μοσχάτη
τριανταφυλλιά ἢ κιτριά,
θαμπώνω τῆς ψυχῆς τὸ μάτι,
γὰρ ἄλλα μάτια εἶμαι γριά·
Δὲ μ' ἔχει ἀηδόνι ἐρωμένη,
μ' ἀγάπησε μία θεά·
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

φωτογραφία

Θέλω εἰς
πρ. Η

Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία
δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί·
ὡς τα βαθειά μου ἡγυρατεῖα
δὲ βρίσκω στὴ δουλειά ντροπή.
Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
κι εἶμαι γεμάτη προκοπή·
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

εἰς καραμυδία

εἰς νεα

εἰς κωνεῖν

οἰομένει

20 Μαρτ

αὐτὴν
ἀντίθετα

Φρικτὴ, ἐρημιά, νερά καὶ σκόνη,
τῇ γῇ ἐθάψαν μιὰ φορά·
πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτῃ
στὸ Νῶε ἡ περιστερά.
ὅλης τῆς γῆς εἶχα γραμμένη
τὴν ἐμορφιά καὶ τὴ χαρά·
εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

Έδω στὸν ἴσκιό μ' ἀποκάτου
 ἦρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῇ,
 κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκεῖά λαλιά του
 λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἀγιασμένη,
 ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ,
 εἰμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη. #

«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου»

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

ΑΙΝΗΤΗ ΑΘΣ ΣΙ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Σάν αλαργεύουν από μέ γεμᾶτοι τρόμο οί γάτοι,
θαρρῶντας, πού ἀπαντήθηκαν μέ φοβερό διαβάττη,
ᾶς ἦταν, Θε μου, δυνατό νά βγοῦνε ἀπ' τήν ἀπάττη.

Ὁ Ἰσκιος, πού τρέχει νά χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μεσ' στά βαθιά μεσάνυχτα, πού πάω στοῖ φτωχικό μου,
νά τό 'ξερε τί ἀνάξιος, ὁπού 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μέ τῶν προγόνων τους θά ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καί τρέμουνε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῶα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νά τὰ 'χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, πού ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματα μποροῦσε νά τὰ σβήση,
στῆς γάτας τὸ γουναρικό τὸ χάδι μου ἂν γλιστρήση...

Βουβὴ ἢ ἀφή, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴ ράχι του γυρτῇ, ἀπαλή, χνουδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζῶου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινη ἀπάττη ...

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μὴ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλή. Ἀκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα, ποῦκαμε ὁ Χριστὸς !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μὴ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλᾶσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲνμποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπόειδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλᾶσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδάρι του μόνο φώναζε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδάιμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμὴ του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἄερα. Ἄν ἔχη ρέμμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, για να μη διακρίνεται εύκολα. "Αν είναι συμμορία, χωρίζονται εις δύο μπουλούκια. Οί μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ, ὥστε νὰ τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιά, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ;

Πιστεύουν, ὅτι, ἅμα μπῆ στὸ κοπάδι, σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. "Αμα φθάσῃ στὰ 100, λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νὰ χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἐνοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : "Αμα ἔχῃ ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος.

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἀλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάστα φτιασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μονάχο πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὁποῖα, ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νὰ γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νὰ σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εύκολο νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρνη μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸ, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιοῦτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὰν καβαλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ καὶ, ἅμα πλησιάσῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο, γιὰ νὰ βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

« Ἀλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαίτερως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴν φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἀπὸ κοπάδια, ποῦ εἶναι γύρο ἀπὸ τὴ φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἀφ' οὗτου ἔρχεται ὁ Ἀγγλικὸς στόλος στὸν Ἀστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν προβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρουονερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὀρεινοὺς δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης * ἔμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι « τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους ».

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκληρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἀλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποῦ κάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτῶνων ἡ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα κι ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναζε περυσσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποῦ δὲν μιλοῦσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλὰ μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσέ-
να τ' ἀμόνι σῶφαγα, π' ἀνάθεμά σε παλιόγυφτε ;..

“Οταν ἄλλη μιά φορὰ τὸν κατηγόρησαν τὰ ζῶα ὅτι τρώγει πρόβα-
τα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγώ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ' ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρά-
ματα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸ γυμνός ; Δὲν θάφκικιανὰ μὲ τὰ μαλλιά
τους μία κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ ἀλεποῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιατί δὲν
τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατὰ-
λαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάδια, νὰ βάλῃ κι ἓνα
ζευγάρι καλτσοδέτες γιὰ μένα !...

Β) Τ Ο Ζ Α Ρ Κ Α Δ Ι

Ὑποθέτω ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ συγκινητικώτερα ποιήματα τῆς μητρι-
κῆς στοργῆς ὁ θάνατος μιᾶς ζαρκάδας, ὅπως τὸν διηγοῦνται πολλοὶ κυ-
νηγοί. Εἶχαν παγανά * παρὰ τὸν Ἀχελῶον δι' ἀγριογούρουνα. Ἀπροό-
πτως ὅμως ἐνεφανίσθη μία ζαρκάδα μὲ τὸ παιδί της. Οἱ κυνηγοὶ ἐпу-
ροβόλησαν τὴν ζαρκάδα, ἡ ὁποία προηγεῖτο ὀλίγα βήματα, ἀλλ' ἀπέ-
τυχον. Ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἤρχετο τὸ μικρὸ της, τὸ ὁποῖον ἐпуροβό-
λησαν καὶ ἐλάβωσαν. Ἐκεῖνο ἐβέλαζε, καὶ ἡ ἀτυχῆς μητέρα του, ἡ ὁποία
ἦτο ἐκτὸς βολῆς πλέον, ἐγύρισε βελάζουσα καὶ αὐτή, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν τύ-
χην τοῦ μικροῦ της. Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἐпуροβόλησαν, ἀλλ' ἡ κακὴ της
τύχη δὲν ἠθέλησε νὰ τελειώσῃ τὸ βάσανόν της. Ἀντὶ νὰ τὴν σκοτώ-
σουν, τὴν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ πόδια. “Οταν τὴν μετέφεραν εἰς τὴν ἀκρο-
ποταμιάν, ἡ ζαρκάδα ἔπεσεν ἐπάνω στὸ παιδί της καὶ ἔκαμνεν ὡσὰν
ἄνθρωπος.

Καὶ οἱ κυνηγοὶ ἐνθυμοῦνται ἀκόμη μὲ συγκίνησιν τὸ δρᾶμα αὐτό.
Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοῦτο δὲν τοὺς ἐμποδίζει νὰ κυνηγοῦν τὰ ζαρκάδια
συστηματικῶς. Διότι τὰ ζῶα αὐτά, ὡς ἀπονήρευτα, ἀγνοοῦν ὀλότελα νὰ
προφυλάσσωνται καὶ πρὸ παντὸς συχνάζουν εἰς μέρη καλοπιάτητα.

Ἡμερεῖουν εὐκολώτατα καὶ εἶναι πολὺ ἀθῶα, σχεδὸν μέχρις ἡλι-
θιότητος. Ἐχουν ἓνα βάδισμα ἢ μᾶλλον ἓνα πήδημα ρυθμικόν, μαθη-
ματικῶς ὑπολογιζόμενον ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, διὰ νὰ τὰ τουφεκίζουν ἐπι-
τυχῶς. Εἶναι ζῶον τῆς ταχύτητος καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια δανείζον-

ται ἀπ' αὐτὸ εἰκόνας γρηγοράδας καὶ σβελτοσύνης :

Ποιὸς εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος
νὰ τρέξῃ, σὰν ζαρκάδι,
τριῶν μερῶν περπάτημα
τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμῃ ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρῶμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοιξέως γίνονται κατακάστανα. "Αἷμα ὅμως ἀνοιξιάση, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεκόκκινον χρῶμά των καί, ὅσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσον περισσότερον κοκκινίζουν. Ἡ οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶναι ἄσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχὴ : « ν' ἀσπρίσῃ, νὰ γεράσῃ, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιωδῶς οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

Ἄλλ' αὐτὰ φεύγουν, ὡς ἀστραπὴ καὶ μόνον, ἂν πιασθοῦν τὰ εὐμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ συλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

Ἄλλ' οὕτε πέντε ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ κρατήσουν ἓνα ζαρκάδι.

Πολλὰ ζαρκαδία ὅμως σιγουρίζουν ἓνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς μὲ ἔχνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Ἐνῷ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσον, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαίμους τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῷ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὕτε ἡ ἄλεποῦ, οὕτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὁμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὑρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. Ἐξ ἄλλου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἐξυπνον, ὅσον ἡ ἄλεποῦ, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὁποῖα τὴν χαντακώνουν.

Αὐτὴ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάζῃ ὀρνιθῶνας, ἐνώνει

τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνη ἓνα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χώρον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἡ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσερα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσερα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία « ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα ». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυΐαν, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσερα πόδια τοῦ ἀνοικτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι τοῦ καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ τοῦ.

Οἱ κουναβοκνηγγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δόκανου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ὡς ἐξῆς : Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἔγχη τοῦ ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιουτοτρόπως εὐρίσκουν τὴν φωλεάν των, ἡ ὁποία θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοὶ, γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουναβιῶν ἔχει δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μᾶς ἐξόδου ἀνοικτὸν σάκκον πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά. Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακκί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνον, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φιλύποπτον, ὅπως ἡ ἄλεπού, ἡ ὁποία, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπεν :

— Ὡχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί ... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἄλεπού.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιάινεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιά.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νεροουλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἄλεπού μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ὑψιστον, διότι κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲ τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρίχωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπα ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— "Αμ γιατί σέ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἄλεποῦ. Για νὰ σέ βγάλουν δημογέροντα;

Δ) Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμιῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα, ποῦ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποῦ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παράξενον. Τὰ Εὐρυτανικά ποτάμια, ἰδίως τὰ τῶν Ἀγραφῶν, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνούς καταρράκτας μεγάλου ὕψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα; Ἰδοὺ ἡ τέχνη της: "Αμα φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐρὰν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσφενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδαν* τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ὁ Ἀσπροπόταμος* καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, ὅχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσινῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολὺτροπον. Ἰδίως τὴν κυνηγοῦν μὲ δυναμίτιδα καὶ ξυλοφωτιές. Ἀνάβουν τὴν νύκτα ἓνα δέμα ξηρὲς βέργες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τὶς ὄχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χοροπηδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τὶς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤμποροῦν ν' ἀποσύρουν δέκα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ψαρεύματος τῆς πέστροφας, καταστρεπτικώτερος καὶ τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδίωκτος, ὥστε νὰ μὴ ἤμπορῶ νὰ συστήσω κανὲν μέτρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι τὸ σπλόισμα. Εἶναι δὲ τὸ σπλόισμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποσταγμάτων χλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατσίδας (κιτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ὀνομάζεται καὶ σπλόιμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδη καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίσῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμιῶν ἀπὸ νεκρὰς πέστροφες. Τὸ σπλόισμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευ-

ταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὑλοτομίαν, ἡ ὁποία τὰ « σουδιάζει », ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ξυλεία, ἡ ὁποία ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, παρὰ τὸ ὁποῖον ἐκβάλλει ὁ Ἀσπροπόταμος, τὶς προγὰ κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἄλμυρά νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφον ἡ πλημμύρα, ἡ ὁποία ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ἐγένεν ἐνδημική, ἕνεκα τῆς μεγάλης ὑλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικοῖαν. Ὅση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θολοῦραν εἰς τὰς ὄχθας, διὰ νὰ βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει ὁ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθὲς ἐκυνηγούσαμε πέστροφες εἰς ἕνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἕνας τζοπάνος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι στὴ σπηλιὰ τῆς γέφυρας εἶναι μία, ποὺ περνᾷ τὶς τρεῖς ὁκάδες. Ἐπὶ ἡμῶν ἐκεῖ, ὅπου ὁ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἐξηρεύνησε τὸ ἔδαφος, εἰσῆλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρύβετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγας ἐρεύνας τὴν εὗρε καὶ τὴν ἐρρίζωσεν εἰς τὴν σχισμάδα ἐνὸς βράχου.

Ἀπλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνῃ τὴν ἀκριβῆ θέσιν της ὁ κυνηγός, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἡμπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα της γλυστρᾷ ὥσάν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιάν τῶν χειρῶν του κατάρθρωσε νὰ βυθίσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσιν, τραντάζουσιν τὸν νικητὴν της, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογυρίσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γιालόν, ὅπου ἐσχοβροντιώνταν ἐπὶ ὥραν, ταράσσουσα τὸν χαλικοῖαν ὡς ἄλογοποδοβολητό.

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμερά »

Στέφανος Γρανίτσας

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μῆνας. Ἐκαθόμαστε ἐγὼ κι ὁ συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του κι ἐκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἐκεῖ, ποὺ ἔσμιγε μὲ τίς κοντότερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντια.

Ὁ Πηνειὸς ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουητὸ του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχθες σμίγουν, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἡσυχοῦσα, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ὁ ὁποῖος περπατάει ἀργὰ - ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστά μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, ποὺ εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ ἐκοκκίνιζαν, κι ἐπυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοπύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριά ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδί. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐβοσκοῦσαν ὁλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο, κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, ἐκάθησε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἄστραμμα ἐφεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ ἐγιγάντεψε κι ἐθήριεψε κι ἐγινε μιὰ στιγμὴ κατὰχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ἐξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἐγίνηκε γίγαντας κι ἐχύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὄχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πῆλιο, ὡς τ' Ἀγραφα κι ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς, χονδρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη ἡ Θεσσαλία ἐλαυζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη κι ἐφεγγοβολοῦσε κι ἐτραντάζοταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τίς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη κι ἐμπήκαμε

στήν απέναντι κρεβάτα τοῦ πύργου κι ἐκοιτάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χονδρὴ βροχή, ἡ ὁποία ἔπεφτε κι ἐκτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ ποὺ ἐκαθόμαστε κι ἐχαιρόμαστε γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς βροχῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐπότηζε τὴ διψασμένη γῆ ὡς τὰ ἔγκατά της, ποὺ εἶχε γίνεи σὰν κεραμίδι, ἀκοῦμε « τσάγκι ! » στὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατάβρεκτα, τὸ ἓνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, ἐμπῆκαν μέσα. "Οἱοι ἐσηκωθήκαμε στὸ ποδάρι κι ἐγλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονιᾶ του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, τὸ ὁποῖο γιὰ τὴν σωτηρία του ἐπετοῦσε σὰν μολύβι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλὶ τοῦ παραθυριοῦ, ἦταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πισινὸ, τὸ ὁποῖο τὴν ἐκυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, ἦταν ἓνα γεράκι. Ἐρχόταν ἐκεῖνη μπροστὰ κι αὐτὸ πίσω ἀπὸ τὰ πετροβούνια, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιὰτὶ μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται πετροπέρδικες :

Πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά
τὰ κόκκινα ποδάρια...

Ἐνῷ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολὺ διαφορετικὲς ἀπὸ τὶς βουνίσιες. Οὔτε οἱ βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἀγριώτερες καὶ ὁμορφότερες ἀπὸ τὶς καμπίσιες καὶ τὶς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβώνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάζουν στὰ κλουβιά, γιὰ ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους ἄλλημα καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴ δυστυχία τους.

Ἐπιάσαμε καὶ τὴ δειλὴ πέρδικα, ποὺ ἐμαξεύθηκε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κρεβάτας κι ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὀρμητικὸ γεράκι, ποὺ εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα, ἄγριο καὶ φοβερό, καὶ τὰ ἐβάλαμε σὲ ξεχωριστὰ κλουβιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προωρισμένη γιὰ τὸ συνάδελφό μου γιὰ τὸ κλουβὶ καὶ τὸ γεράκι γιὰ δῶρο σὲ κανένα κυνηγό, ὁ ὁποῖοςμποροῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγᾷ στὸν ἀέρα πουλιά. Ἐνας φίλος, ποὺ εἶχε παρατύχει κοντὰ μας, εἶπε ὅτι ἡ καλύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ φᾶμε τὴν πέρδικα ψητὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι καί, γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ περισσότερο, μᾶς ἀνέφερε καὶ ἓνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.

Τὴ νύκτα, ὅταν ἐτραβήχθησαν ὁ καθένας στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μ' ἐκολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ ἐβασάνιζε ἡ ιδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἐδῶσα, ἐπῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατῶρθωνα. Ἐσυλλογιζόμεουν τὰ βάσανά της, ἐσυλλογιζόμεουν ὅτι ἤλθε στὴν κατοικία μου ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Ἐσυλλογιζόμεουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἐνοιαζε πολὺ. Ἡ ιδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιὰ καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐτύχαινε τὸ παράθυρο τοῦ πύργου, θὰ ἐξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μὲ ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ καὶ νὰ τὸ μισῶ καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ πού ἐγύριζα ἀϋπνος στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερί κι ἐπῆγα στὴν κρεβάτα, ὅπου ἐβρισκόνταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Ἡ πέρδικα ἐπῆγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι ἐκαθόταν κι ἐκοιμόταν, ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στίς πλάτες καὶ μονάχα, ὅταν ἐζύγωνα μὲ τὸ φῶς, ἀνοιξε τὰ μάτια του κι ἐγύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα. Ἐξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας κι ἐπῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— Ἄει στὸ καλὸ σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στίς βουνοπλαγιές σου, ὅπου ἐγεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχῃς ταῖρι, ἴσως ἔχῃς μικρά, πού σέ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ πού ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στὸ παρὰθύρι μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰν νὰ μὴν ἐπίστευε τόση εὐτυχία, ἐδισταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἐμάζεψε καλὰ τὰ πτερὰ της, ἐκατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἓνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Ἡ καρδιά μου ἐχόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν καλωσύνη, πού εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ ἐφαίνονταν πὼς δὲν ἐπατοῦσαν στὸ πάτωμα. Ἐκρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέσι του κι ἐγύρισα νὰ πάγω στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύσθηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ ἐφάνηκε σὰ νὰ μοῦ ἐζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

Ἐλευθέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο ! Γυρεύω τὴν ἐλευθερίαν μου ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐστρεξε ἡ καρδιά μου. Δυὸ δάκρυα χονδρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά

μου στὰ μάτια μου. Ἦθέλῃσα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρίς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρίς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρίς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ ὁποία ἐγλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνα φωνή, ποὺ μοῦ ἐφώναζε :

Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ καχημένο ! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐξεκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κι ἐτράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

Ἀλλὰ...τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. Ἀπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴ φθάσῃ πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιὰ, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο ! Πάει ! Ἀπέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. Ὡρα του καλή, κι αὐτοῦ !

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσᾶ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ !

« Θεσσαλικά »

Χρῆστος Χρηστοβασιλῆς

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ζακουμενὴ στὸν κόσμον·
θυμὰρι βγάζ' ἡ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δύσμον.

2.

Ἡλιόχαρ' ἡλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γυρὸ της κι' ἂν ὀργιάζουνται,
τὴ χαιδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἡ πάχνη, ὀλόχρυσ,
στά βουνά της ἀπλώνει
μαντὶ φοράει τῇ ξαστεριά
καὶ τῇ θάλασσα ζώνη.

5.

Ἀνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
ποῦ τρυγᾷ τὸ μελίσσι,
κλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἐλιά,
σκιάζ' ἡ δάφνη τὴν βρύση.

4.

Κι ὀλόγυρα, ξετίμητα
τὰ νησιά της πετράδια,
φαντάζουν σὰν πλεούμενα
τὶς αὐγὲς καὶ τὰ βράδια.

6.

Τὰ ρυάκια τὸ τραγούδι τους
μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
Εὐγενικά κι οἱ θρίαμβοι,
σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

7

Μικρούλα εἶν' ἡ Ἑλλάδα μας
φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
π' ὅλη τῇ γῇ στά στήθια της
σὰ μιὰ μάνν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Ἄγγ. Σημηριώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- ἀβάκιον, τὸ — μικρὰ τετράγωνος, λεία σανίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι.
- ἀβασταγή, ἡ — τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.
- Ἀβεσαλώμ, — τριτότοκος υἱὸς τοῦ Δαβίδ.
- Ἀγαθῖνοι — Μωαμεθανοὶ, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς Ἀγαρ).
- ἀγᾶς, ὁ — τιμητικὸς τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν.
- ἀγκαλὰ — ἂν καί, μολονότι.
- ἀγλαίζω — λαμπρύνω, ἐξωραίζω.
- ἀγναντεύω — παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ' ὑψηλοῦ, περισκοπῶ, ἀντικρύζω.
- ἀγνάντια — (ἐπίρρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεκφορᾶς τὰ ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).
- ἄγροῦρος — (ἐπίθ.) ἄωρος, παιδικὸς, νεανικὸς.
- Ἄγρος Τέλος — ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ. ἄγωνισθέντος καὶ εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).
- ἀδαπάνητος — (ἐπίθ.) ἀτελείωτος, ἀνεξάντλητος.
- Ἀδοριανὸς — Ρωμαῖος φιλέλλην αὐτοκράτωρ (76—138 μ.χ.) ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν διεκόσμησε διὰ πολλῶν καὶ χρησίμων κτισμάτων.
- ἀθάλη, ἡ — ἡ καπνία.
- ἄθλος, ὁ — ἄγών, κατόρθωμα.
- αἴγλη, ἡ — λάμψις, δόξα, φήμη.
- αἵμασις, ἡ — φράκτης κήπου, περιβολιοῦ.
- Αἶνος, ἡ — πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου.
- αἰπόλιον, τὸ — κοπάδι αἰγῶν.
- αἰπόλος — βοσκὸς αἰγῶν.
- Αἰσχύλος — μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἐλευσίνι τὸ 525 π.χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 456.
- Ἀκαδημία (ἢ Ἀκαδήμεια) — τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Ν. Α. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου κατόχου Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ἰδιόκτητον οἶκον ἀπὸ τοῦ τόπου ὀνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ φιλο-

- σοφική πλατωνική σχολή καὶ ἀπὸ ταύτης κάθε σύλλογος ἐπιστημόνων ἢ καλλιτεχνῶν, ἔχων σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν.
- ἀκάθεκτος — (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, ὀρμητικός.
- ἀκαρεῖ (ἐνν. χρόνῳ) — ἀμέσως, στὴν στιγμὴ. Ἀκαρὴς — μικρὸς, ἐλάχιςτος.
- ἀκάτεχος — (ἐπίθ.), (Κρητ. ἰδιωματ.) ἀνήξερως, ἀπειρος.
- ἀκρωτηριάζομαι — μοῦ ἀποκόπτουν ἓνα ἄκρον, ἢ περισσότερα.
- ἀλάγιαστα — (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως.
- Ἀλαμανοὶ ἢ Ἀλυμάνοι — γερμανικὸς λαὸς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα) ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν φυλῶν μετ' ἀρχικὴν κοιτίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπόταμον τοῦ Ρήνου ἐν Γερμανίᾳ· ἀπὸ τούτων ἡ Γερμανία ὠνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοί της Allemands.
- ἀλαντζᾶς ὁ — (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαμβακερὸν ὕφασμα ποικιλόχρουν, παρδαλὸν ἢ καὶ δίχρουν.
- ἀλαργεῖω — (λ. ἰταλ.) ἀπομακρύνομαι.
- ἀλέγχο — (λ. ἰταλ.) μουσικὸς ὁρος σημαίνων τὸν ταχὺ καὶ ζωηρὸν ρυθμὸν.
- ἀλλόφρων — (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, σὰν παράφρων.
- ἄλμη, ἡ — ἡ ἀρμύρα.
- ἀμείλικτος — (ἐπίθ.) ἄκαμptos, σκληρός.
- ἀμολγός, ὁ — νυκτοάφμεγμα.
- ἀμπαδίτικος — κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπᾶν, χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα δι' ἐγχώριον ἔνδυσιν.
- Ἀμπελάκια, τὰ — χωρίον Λαρίσης, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοινοτικὸς συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
- ἀμφιλύκη, ἡ — τὸ λυκόφως.
- ἀναβολεύς, ὁ — ἡ σκάλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπιππίου ἐξαρτώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πατοῦν οἱ ἵππεῖς, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου
- ἀναγαλλιᾶζω — ἀγάλλομαι, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαράν.
- ἀναγνούς — ἀφοῦ ἐδιάβασε (μετοχ. ἀρ. β' τοῦ ἀναγιγνώσκω),
- ἀνάθημα, τὸ — (ἐκ τοῦ ἀνατίθηναι) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον εἰς τὸν ναὸν τάμα.
- ἀναθηματικός — (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ χρησιμεύων ὡς ἀφιέρωμα.
- ἀναθρόσκει — ἀναπηδῶ, ἀνυψοῦμαι.
- ἀναχωεῖω — ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὁρος).

- ἀνάντης, ἐνν. ὁδός
 ἀναπνιή, ἡ
 ἀνάσσω
 ἀναχαίτιζω
 ἄνθηρον, τὸ
 ἀνεμόχολον, τὸ
 ἀνεμοῦριον, τὸ
 ἀνεπάντεχος
 ἀνίσχω
 ἀνοῖ
 ἀνοχή, ἡ
 ἀνταγιάζομαι
 Ἀντίοχος
 ἄντρον, τὸ
 ἄξεστος,
 ἀπὲ
 ἀπελαίτικι(ον), τὸ
 ἀπυλογοῦμαι
 ἀποβάλλω
 ἀπόγειον, τὸ
 ἀπόγειον, τὸ
 ἀποκλαμός, ὁ
 ἀποπλάνησις, ἡ
 ἀπορροή
 Ἀποσπερίτης, ὁ
 ἀποφράς, ἡ
 ἄπτου
 ἀραμπαδάκια τὰ
 Ἀραξος, ὁ
- (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
 — ἡ ἀναπνοή
 — βασιλεύω.
 — ἀνακόπτω, συγκρατῶ
 — ἀνάχωμα ἐπὶ ὄχθης ποταμοῦ κατάφυτον.
 — δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
 — ἀνεμοδείκτης ἐξ ὑφάσματος ἑρραμένος εἰς σχῆμα κώνου καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ ἀεροπλάνου· οὗτος, πληρούμενος ἀέρος, ἀνυψοῦται καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
 — (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ. ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκήτως.
 — κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
 — ἀνοίγει.
 — σιτοδεία, ἀφορία, ἔλλειψις, συνεκδοχ. στενοχωρία, θλίψις.
 — καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
 — βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
 — μυθικὸν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐν- τὸς βράχου κοίλωμα, τὸ σπήλαιον.
 — (ἐπίθ.) ἀμόρφωτος, ἀπολίτιστος.
 — (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὕστερον.
 — ὁπλον σιδηροῦν ἀκιδωτὸν ροπαλοειδὲς (μεσαιων.)
 — ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ἰδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
 — βγάνω, χάνω.
 — καὶ ἀπόγειος, ἡ—ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς ξη- ρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὔρα).
 — τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηρᾶν.
 — ὁ πλόκαμος, ἐδῶ : πυρίνη γλῶσσα.
 — ἐξαπάτησις.
 — (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
 — ὁ Ἑσπερος, ἦτοι ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν ἐμφανίζεται τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡ- λίου.
 — ἄδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι — λέγομαι), ἡ ἡμέρα, τὴν ὅποιαν δὲν θέλει τις οὔτε ν' ἀνα- φέρῃ, ὡς ἐνθυμίζουσιν θλιβερόν γεγονός, πέν- θιμος, δυσοίωνος.
 — προστ. ἐνεστ. τοῦ ρ. ἄπτομαι=ἐγγίζω.
 — καρροτσάκια, (λ.τουρκ.).
 — ἀκρωτήριον Πελοποννήσου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ

ἀργάτης, ὁ	Πατραϊκοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
Ἀργέστης, ὁ	— τὸ βαροῦλκον τοῦ πλοίου.
ἀρδένω	— βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
Ἀρδητὸς, ὁ	— ποτίζω κήπον κλπ.
	— λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
ἀρειμάνιος	— (ἐπιθ.) πολεμοχαρής, ἄγριος.
Ἀριστοφάνης,	— ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότη-
	τος (452 — 385 π. Χ.). ἔγραψε πολλὰς κωμω-
	δίας, μία τῶν ὁποίων ἔχει τὸν τίτλον « Βάτρα-
	χοι ».
ἄρματα, τὰ	— τοῦ πλοίου, ἡ ἄρματωσιά, τὰ ἄρμενα, τὸ σύνο-
	λον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἱστιοφόρου (ἱστοί, κε-
	ραῖαι, σχοινία, κλπ.).
ἀρμούτι, τὸ	— βαρὺ τυφέκιον μὲ ἀσιτιδοειδῆ ὑποκόπανον.
ἀρνησικυρία, ἡ	— τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποιον ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κρά-
	τους ν' ἀρνήται τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πρά-
	ξεως τῆς κυβερνήσεως· γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ
	ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
ἀρραγής	— (ἐπιθ.) ἄθραυστος.
ἄρρητος	— (ἐπιθ.) ἀνείπωτος, μυστικὸς.
ἀσκέρι, τὸ	— σῶμα στρατοῦ (λ. τουρκ.). Συρφετός.
ἀσμενίζομαι	— δέχομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
Ἀσπρη Θάλασσα	— τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπι-
	κρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφρίζοντα κύματα.
Ἀσπροπόταμος	— ὁ Ἀχελῷος.
Ἀσπρος, ὁ	— ὁ Ἀσπροπόταμος (Ἀχελῷος).
ἀτενῶς	— (ἐπίρρ.) μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένον σταθε-
	ρῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθείαν ἐμπρός.
ἀτημέλητος	— (ἐπίθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν
	ἑαυτὸν του.
ἀτόφιος	— (ἐπίθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
αὐγάζω	— καταυγάζω, λάμπω, φωτίζω.
αὐθις	— πάλιν.
αὐλῶν, ὁ	— μικρὰ κοιλὰς μεταξὺ δύο λόφων.
ἄφατος	— (ἐπίθ.) ἀνέκφραστος.
ἄφνειός,	— (ἐπίθ.) πλούσιος, ἀκμάζων.
ἀχηβάδα, ἡ	— ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ (ἁγίου βή-
	ματος).
ἀψιθυμία, ἡ	— (ἐκ τοῦ ἄπτομαι=ἐγγίζω καὶ θυμός=ψυχή),
	βρασμὸς ψυχικῆς ὁρμῆς, ἀπότομος ψυχικὴ τα-
	ραχή, λόγῳ ὁργῆς ἢ φόβου.

B

- βάλαμον, τὸ — ρευστὴ ἀρωματικὴ οὐσία μεθεραπευτικὰς ἰδιότη-
 τας, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.
- βαρῶνι καὶ βαρῶνι — (ἐκ τοῦ βαρῶνι) δυσφορῶ, δυσανασχετῶ,
 στενοχωροῦμαι.
- Βάτραχοι — τίτλος μιᾶς τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.
- βεβηλῶν — μολύνω, μιάνω.
- βέξι(λ)ον, τὸ — (λατ. vexillum) εἶδος σημαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ
 στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἱππικοῦ τάγμα-
 τος.
- βερεδάριος — (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ἀγγελιαφόρος.
- βετεράνος — παλαιὸς καὶ ἐμπειρὸς στρατιώτης (λατ. λ.).
- βίγλα, ἡ — ἡ σκοπία, ὑψηλὸν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ὁποῖον
 δύναται τις νὰ ἐπισκοπῇ τὰ περὶ.
- Βίγλιστα, ἡ — κωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.
- βίτσιμα, τὸ — πληγὴ διὰ βίτσας, βέργας (βιτσιά).
- βοϊβόδας, ὁ — στρατιωτικὸς δοικητής, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἢ
 Μολδαβίας.
- βοϊδοτσούλι, τὸ — βουκέντρα.
- βόστρηνος, ὁ — ἄθροισμα τριῶν κεφαλῆς, μπούκλα.
- βουκολικὴ ποίησις — ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν
 ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.
- βούνευρον, τὸ — μαστίγιον.
- βραγιά, ἡ — πρασιά λαχανοκήπου ἢ ἀνθόφυτον χώρισμα κή-
 που περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.
- βρατσέρα, ἡ — εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόννων.
- βραχὺς, ὁ — (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.
- Βραχώρι, τὸ — παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου.
- βρέμω — βροντῶ, μουγκρίζω.
- βρίκι, τὸ — ἱστιοφόρον μετὰ δύο ἱστούς.
- βρύχος, τὸ — βρόντος, κτύπος ὀδόντων, μούγκρισμα.

Γ

- γάζα, ἡ — λεπτόν, διαφανὲς ὕφασμα.
- Γαζῆς Ἀνθίμος — (1758—1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλεῶν
 τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ἱερεὺς ἐν Βιέννῃ,
 ἔδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν
 « Λόγιον Ἑρμῆν ». Ἐγένετο ἔπειτα μέλος τῆς
 Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς τὸν ὑπο-
 κινήτων τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως. Συνέ-
 γραψε τρίτομον « Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλῶσ-
 σης ».

Γαλάται, οἱ

— ἀρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας)· οὗτοι ἤλθον καὶ κατόκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, ἦσαν δὲ λαὸς πολεμικὸς καὶ ὀρμητικὸς, ἐνεργήσας πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους.

γαλατσώνω

— ἀσπρίζω τὸ σπίτι μὲ γαλάκτωμα ἀσβέστου.

γαλέρα, ἡ

— πολεμικόν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, μακρὸν μὲ πολλὰς κώπας καὶ ἱστία.

γεγωνία τῇ φωνῇ

— (δοτ. ἐπιρρημ.) μὲ δυνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος γεγωνέω-ω = φωνάζω δυνατά).

γιουργούλης, ὁ

— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.

Γκε(γ) καριά, ἡ

— Ἀλβανοὶ φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.

Γκέγκης, ὁ

— ὁ ἀνῆκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριᾶς.

γκεσέμι τὸ

— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, ποὺ προπορεύεται τοῦ ποιμνίου.

γλαρός

— ἱλαρός, γαλήνιος ἐπὶ ὀφθαλμῶν· ὑγρός, γλυκύς, ζωηρός.

γλανκός

— (ἐπίθ.) κυανοῦς, ἀστραφτερός.

γολέττα, ἡ

— ἱστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἱστούς.

γολεττί, τὸ

— ἡ μικρὴ γολέττα.

γόμωσις, ἡ

— πυρῖτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων δόλων.

γούμενα, ἡ

— (ναυτ.) χονδρὸν σχοινίον, κάλως.

Γραικοί, οἱ

— παλαιότητα ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κοινοῦντων περὶ τὴν πελασγικὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον. Βραδύτερον ἡ λέξις ἦτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἕλλην». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἰνεώτεραι εὐρωπαϊκαί.

γραφικὴ

— ἡ ζωγραφικὴ, ἡ διὰ γραμμῶν ἢ σχημάτων παράστασις.

γροικῶ καὶ ἀγροικῶ

— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέμαι· γίνομαι ἀκουστός, συνεννοοῦμαι.

γρόσι, τὸ

— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἶσον πρὸς τὸ 1/100 τῆς τουρκ. λίρας.

γρούζω

— (ὀνοματοποιία, ἀόρ. ἔγρυξα) ἐπὶ τῶν χοίρων· φωνάζω γρύ-γρύ, γρυλλίζω κατὰ συνεκδοχὴν ἐπὶ ἀνθρώπων· γογγύζω, γκρινιάζω, μουρμουρίζω.

Δ

- δαγκούνα και δαγκάνα, ἡ — ἡ ὀδοντωτὴ λαβίς, δι' ἧς δαγκάνει ὁ κάβουρας.
 δαφυλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
 Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἠπείρου.
 δειράς, ἡ — ράχης ὁροσειρᾶς, (γεν.—άδος).
 δέος, τὸ — φόβος.
 δευβίσης, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
 δέσι(ς), ἡ — τὸ μέρος ὅπου πιάνουν (δένουν) τὸ νερόν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν ἄρδευσιν.
 δημόται, οἱ — οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ κατωτέρα κοινωνικὰ τάξεις.
 δῆωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
 διάβροχος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὅλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμένος.
 διᾶδμα, τὸ — στέμμα, κόσμημα κεφαλῆς.
 διασκεδάζω — (ἀρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω
 διασκεδάσθησαν=διελύθησαν, ἐξέλειπον.
 διασφάξ - γός, ἡ — βραχῶδης χαράδρα.
 διατραγεῖς — ὁ ὑποστάς ρῆγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀορ. β' τοῦ διαρρήγνυμαι).
 διατελῶ — εἶμαι.
 διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διетήρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ἄγρια ζῷα. Σήμερον—ἰχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικεκλεισμένη ἔκτασις ὑφαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφὴν ἰχθύων.
 δίκανον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον εἰς σχῆμα περόνης χρησιμοποιούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
 δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
 δοβλέτι, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ.τουρκ.).
 δολιχόσκιος, — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὸν σκιάν, ὁ μακρός.
 δρολάτας, ὁ — σφοδρὸς ἄνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς λέγεται καὶ δρολάπι.
 δροσόρρυτος, — (ἐπίθ.) χῶρος σκιερὸς, δροσερός, μενερὰ.
 Δρυνάς, ἡ — Νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
 δρυμῶν, ὁ — δρυμός, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν.—ῶνος).
 δυσελπιστῶ — δὲν ἔχω καλὰς ἐλπίδας, εἶμαι ἀπηλπισμένος.
 δυσοίωνος — (ἐπίθ.) ἐκείνος ὁ ὅποιος σημαίνει κακὸν οἶον, ἐπίρρ. δυσοίωνως—κατὰ τρόπον δυσοίωνον, μετὰ κακὰς προβλέψεις.

δύστηνος, ό, ή,
δώσιμα, τό

- (ἐπίθ.) δυστυχής.
— καθετί τό όποίον δίδεται, τό δώσιμο, τό δῶρον.

Ε

Ἐδέμ, ή

- (λ. έβρ.) ό Παράδεισος όπου έζησαν οί πρωτόπλαστοι.

εδώλιον, τό
έθος, τό

- κάθισμα.
— συνήθεια' ώς έθος (ένν. έστίν, εΐναι), ύπως εΐναι συνήθεια.

ειμαρμένη, ή

- ή μοΐρα, ή τύχη. τό πεπρωμένον (κοινώς τό «γραφτό»).

είντα

- τί, (κρητικός ιδιωχτισμός).

είρεσία, ή

- κωπηλασία.

έκρηγνύομαι

- ξεσπῶ.

έκστασις, ή

- άπορρόφησις τοῦ πνεύματος από θαυμασμόν ή κατάπληξιν.

έκφρων, ό, ή

- (ἐπίθ.) ό έκτός έαυτοῦ.

Ἐλεγκτικόν Συνέδριον, τό

- Ἡ άνωτάτη οικονομική υπηρεσία ή όποία έλέγχει τήν πληρωμήν τῶν δημοσίων έξόδων.

έλελεῦ

- (επιφών.) πολεμική κραυγή ένθουσιασμοῦ

έλλοχῶ καί έλλοχεύω

- παραμονεύω, στήνω καρτέρι, ένεδρεύω.

έμβριθῶς

- (επίρρ.) σοβαρῶς.

ένάλιος

- (ἐπίθ.) ό έν θαλάσση, θαλάσσιος.

ένδακρυς, ό, ή

- (ἐπίθ.) δακρυσμένος.

έξαγόρασις, ή

- έξαγορά, άπόκτησις ενός άγαθοῦ έναντι άνταλλάγματος.

έξαπίνης

- (επίρρ.) έξαίφνης, ξαφνικά.

έξουριάζω

- άπομακρύνω.

έξωτεριζέω.

- εκδηλώνω.

έπαλξις, ή

- (εκ τοῦ άρχ. επί-άλέξω=άποκρούω), τό άνώτατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ή πύργου, τεμνόμενον ύδοντωτῶς διά θυρίδων.

έπανλισμός, ό

- διανυκτέρευσις εΐς τινα τόπον.

έπέραστος, ό, ή

- (ἐπίθ.) ποθητός.

έπιβουλή, ή

- ύπουλος έέργεια έναντίον άλλου.

έπικαλοῦμαι

- προσκαλῶ κάποιον εΐς βοήθειαν, εΐς μαρτυρίαν.

έπίστεγον, τό

- μικρός έστεγασμένος χῶρος εΐς τήν πρόμνην πλοίου

έπιφαίνομαι

- παρουσιάζομαι.

- ἐπίχρισμα, τὸ — ἄλειμμα με ἄσβεστον κλπ.
 ἐπωδός, ἡ — ὁ κατὰ διαλείμματα ἐπαναλαμβανόμενος στίχος ποιήματος ἢ ὅσματος
 ἔρεβος, τὸ — βαθύτατον σκότος.
 Ἐρέχθειον — ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς Ἀκοσπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν ὅποιον ἐλατρεύετο ἡ Πολιάς Ἀθηνᾶ, ἰδρυθεὶς ἐπὶ παλαιοτάτου ναοῦ τοῦ Ἐρεχθέως, μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀττικοῦ ἥρωος.
 Ἐρσέκα, ἡ — κομόπολις τῆς Β. Ἡπείρου.
 εὐθαλής, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάστησιν (τόπος)
 Ἐυνάρδος Ἰωάννης - Γαβριήλ — διάσημος Ἑλβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βοηθήσας πολὺ τὴν Ἐπανástασιν τοῦ 1821 (1775—1863).
 εὐπρόσδεκτος, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) καλοδεχούμενος.
 εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) ὁμιλητικὸς, φιλόφρων.
 εὐτελής, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένιος.
 εὐφημισμός, ὁ — σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὅποιον ὀνομάζομεν κατὰ κακὸν ἢ δυσάρεστον μὲ λέξιν ἔχουσιν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κακὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῇ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμένιδες ἀντὶ Ἐρινύες, Εὐξείνους ἀντὶ Ἀξενος, γλυκᾶδι ἀντὶ ξύδι, καλὰς κυράδες ἀντὶ νεράιδες, τὸ καλὸ σπυρὶ ἀντὶ ἀνθραξ, χρυσῇ ἀντὶ ἔκτερος κλπ.
 ἐφόλκιον τὸ — λέμβος πλοίου.

Z

- ζαγάρι, τὸ — (λ. τουρκ.), κύων κυνηγετικὸς, ἰχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοσηρότητά του.
 ζάλογγα τὰ — πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.
 Ζάπτιον, τὸ — μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὀργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. Ἰδρύθη ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.
 ζαπτιές, ὁ — τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).
 Ζαράκοβα, ἡ — χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.
 ζεϊμπέκιος — ὁ ἀνήκων εἰς Ζεϊμπέκον=ἄτακτον τοῦρκον στρατιώτην.
 ζευγολάτης ὁ — (ἀντὶ ζευγηλάτης), ὁ γεωργός, ποὺ ὁδηγεῖ τὸ

- ζυγός, ὁ — ζεύγος τῶν βοῶν πρὸς ἄροσιν, ἄλλως ζευγᾶς.
 — ζύλον τὸν ὁποῖον προσαρμόζεται εἰς τὸν ρυμὸν τοῦ ἀρότρου καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ζεύονται οἱ βόες.
 Ζωσιμάδαι, οἱ — ἐξ ἀδελφοί, ἐθνικοὶ εὐεργεταί (Ἰωάννης, Ἀναστάσιος, Θεοδοσίος, Νικόλαος, Ζώης καὶ Μιχαήλ.), γεννηθέντες εἰς Ἰωάννινα καὶ πλουτήσαντες εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

Η

- ἡδοναθῶς — (ἐπίρρ.) μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.
 ἡδύπνοος — (ἐπίθ.) ἡδέως πνέων, εὐάρεστος.
 ἡμαρ, τὸ — (λ. ὁμηρικὴ), ἡμέρα. νόστιμον ἡμαρ=ἡ ἡμέρα τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα (νόστος=ἡ ἐπ' ἀνοδος εἰς τὴν πατρίδα).
 ἡμιβάρβαρος — (ἐπίθ.) μισοβάρβαρος, ἀπολίτιστος.
 Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς — (101—178 μ. Χ.), ἄρχων ἐν Ἀθήναις, διὰ δωρεῶν τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθησαν σημαντικὰ κτήρια ὡς τὸ Ὡδεῖον (θέατρον τοῦ Ἡρώδου), Στάδιον κ.ἄ.
 ἦττον — (ἐπίθ. συγκρ. β.) ὀλιγώτερον.
 Ἡὼς — αὐγή, χαράματα.

Θ

- θαλασσόπληκτος — (ἐπίθ.) ὁ ὑπὸ τῆς θαλάσσης πληττόμενος
 θαλλός, ὁ — νεαρὸς κλῶνος φυτοῦ, βλαστὸς (ἰδίᾳ δὲ κλάδος τῆς ἐλαίας παρ' ἀρχαίους).
 θάλπος, τὸ — ζεστασιά.
 θάμβος, τὸ — πολὺς θαυμασμός, ἐκπληξις.
 Θεοδοσίος ὁ μικρὸς — (408—450), βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἑγγονος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.
 Θεραπειά, τὰ — προάστιον τῆς Κων/πόλεως
 θεωρία, ἡ — ἡ τιμητικὴ ἀντιπροσωπεύουσα, τὴν ὁποίαν ἀπέστελλεν ἐκάστη πόλις εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγυρεῖς, ἀγῶνας, καὶ ἄλλας τελετάς, ὡς εἰς Ὀλυμπίαν Δελφοὺς, Δῆλον κλπ. συνεκδοχ. πᾶσα πολυάριθμος συνοδεία προσώπων.
 θροασίμι, τὸ — θνησιμαίον ζῶον, ψοφίμι.
 θροῶ — (λ. πεποιημ.) μετ' συνεχῆ, ἀλλ' ἐλαφρὸν θόρυβον θορυβῶ, προκάλῶ θροῦν (θρόϊσμα).

θυροδέρνω
θωράκιον, τὸ

- κροῖω τὰς ξένας θύρας πρὸς ἐπαιτείαν.
— ἐσχάρα ἐν εἵδει ἡμικυκλικοῦ ἐξώστου περιβάλλον-
τος τὸν λαίμην τοῦ ἱστοῦ (ναυτ.)

I

Ἰβάν, τὸ
ἰδρῶν, τὰ
ἱερογλυφικῶς

- ὄρος τῆς Β. Ἡπείρου.
— αἱ δρύες.
— (ἐπίθ.) ὁ ἀνέκων εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν
τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, μεταφ. πολὺ δύσκολος.
— πατὴρ τοῦ Δαβίδ.
— (ἐπίθ.) ὁ χύνων δηλητήριον, φαρμακερός.
— (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰου, (μῶβ).
— γεν. ἱριδος, τὸ οὐράνιον τόξον, (κοινῶς λέγε-
ται καὶ δοξάρι)· ὡς κύριον ὄνομα Ἰρις - πε-
ρωτὴ θεὰ τῶν ἀρχαίων, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διός,
τῆς Ἥρας κλπ.

Ἰεσσαί
ἰοβόλος, ὁ, ἡ
ἰόχρους, ὁ, ἡ
ἰοίς, ἡ

K

Καβομαλιᾶς, ὁ

- τὸ ἀκρωτήριο Μαλέας, εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον
τῆς Πελοποννήσου.

Κάβο Πάπας, ὁ
καθολικόν, τὸ

- τὸ ἀκρωτήριο Ἀραξός.
— ὁ κυρίως ναὸς τῶν Χριστιανῶν, ἥτοι ὁ χώρος
μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ νάρθηκος, ὁ πρῶτος
ναός.

Καικίας, ὁ
καϊμακάμης
καιρός

- ἄνεμος βορειοανατολικός.
— Τοῦρκος διοικητής.
— (ἐπῆρε καιρον) παίρνω, λαμβάνω καιρὸν = εὐρί-
σκω τὴν εὐκαιρίαν, φθάνει ἢ κατάλληλος στι-
γμῇ· ἐπὶ ἱερέων· προετοιμάζομαι διὰ τὴν κάταρ-
ξιν τῆς θείας λειτουργίας.

κακκαβισμός, ὁ
καλαφατίζω

- κρωγμὸς ἱερακος.
— (ναυτ.). φράσσω τὸ μεταξὺ τῶν σανίδων τοῦ
πλοίου κενὰ μὲ στουππὶ καὶ ἀκολουθῶς ἐπικαλύ-
πτω διὰ πίσεως.

Κάλβος Ἀνδρέας

- (1792 — 1867), περίφημος Ζακύνθιος ποιητής
σύγχρονος τοῦ Δ. Σολωμοῦ· ἐδῶ ὁ Γρ. Ξενό-
πουλος ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐχὴν, τὴν ὁποίαν εἴ-
χεν ἐκφράσει εἰς παρομοίαν μὲ αὐτὴν περίπτω-
σιν ὁ συμπατριώτης του ποιητὴς Κάλβος καὶ ἀ-
ναφέρει αὐτολεξεῖ τοὺς τελευταίους στίχους ἐνὸς
ποιήματός του : « Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρα μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον. Εἶναι γλυκὺς ὁ θά-
νατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα».

- («Φιλόπατρις» 'Α. Κάλβου).
- καλιά, ἡ — φωλεά.
- καλίγιον, τὸ — (λ. λατινικῇ) χονδρὸν στρατ. ὑπόδημα, ἀρ-
βύλα.
- καλλωπίζω — στολίζω, κάμνω τι ὥραϊον.
- καλογραικισμένον — (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν κα-
λύβι, εἰς τὸ χειμαδί.
- καματερό, τὸ — ὡς οὐσ. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ
ἀροτριῶν βοῦς.
- Καπλάνης Ζώης — ἐθνικὸς εὐεργέτης ἐξ 'Ιωαννίνων, πλουτίσας εἰς
Βουκουρέστιον, ἰδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν 'Ιω-
αννίνοις Σχολῆς (1736-1806).
- καραβάνι, τὸ — (λ. περσ.) ὁμὰς ὁδοιπορούντων, ἰδίᾳ μετὰ
καμήλων καὶ ὑπόζυγιον μεταφερόντων ἐμπο-
ρεύματα.
- καραβοκύρης — ὁ πλοίαρχος.
- καραδοκῶ — περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
- καρσούλι, τὸ — (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός καὶ τὸ ἔργον
αὐτοῦ : ἡ φρούρησις.
- καριοφίλι, τὸ — μακρὸν ἐμπροσθογεμὲς τουφέκιον.
- κατακερματίζω — μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλά.
- κατακοσμοῦμαι — εἶμαι καταστόλιστος.
- κατάμερον, τὸ — λιμέρι, καταυλισμὸς ἀγροτικὸς ἢ ποιμενικὸς.
- κατάνακρα — (ἐπίρρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
- κατάνυξις — διέγερσις εὐσεβοῦς διαθέσεως.
- καταρράχι, τὸ — καὶ καταρραχιά, ἡ—κορυφογραμμὴ, τὸ ἀνώτατον
μέρος τῆς ράχews τοῦ βουνοῦ.
- καταχνιά, ἡ — ἡ ὁμίχλη.
- κατεπόθη — ἀόρ. τοῦ καταπίνομαι.
- κατέχω — ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
- κατηφής — (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσουφισμένος.
- κατισχύω — ἐπικρατῶ.
- κεμέρι, τὸ — (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν
ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βέ-
λάντιον.
- κέρανος, ὁ — στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέ-
ρας ζώου.
- κιονίσκος, ὁ — μικρὴ κολώνα.
- Κιρκάσιος — ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλη-
σίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
- κλαγγασμός — θόρυβος συγκρουομένων ὅπλων. 'Οξεῖται κραυγαὶ
πτηγῶν.
- Κλεπούσα — χωρίον Ἀνατ. Μακεδονίας.

κλιβανάριοι, οἱ
κλύδων
κλυδωνίζομαι
κλώζω
Κοινωνικόν, τὸ

Κόκκινος Βράχος

κόκκορας
Κομυτατζήδες
κομῶ

κονάκι, τὸ

κοπετός, ὁ
κορύνη καὶ κορύνα, ἡ

Κορυντᾶ, ἡ
κότινος, ὁ

κοτρώνι, τὸ
κουβέριτα
κούγκα
κουζουλαίνομαι
κουπαστή, ἡ
κουρταλέτες
κουρταῶ
κο(χ)όρτις, ἡ

κροταιῶς
κροουργῶ
κροινί, τὸ
κροαίνω
κρωγμός
κτίτωρ καὶ κτίστωρ

κυκεὼν
κυφορῶ

κῦρος

- θωρακοφόροι.
- μεγάλη θαλασσοταραχή.
- ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.
- φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιῶν (=τὸ πτηνὸν κάργα).
- ψαλμός περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἱερεῖς.
- ὠραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Ξενοπούλος καὶ ἔγραψε τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημά του.
- (ὄπλου), ὁ ἐπικρουστήρ, ὁ λύκος τοῦ ὄπλου.
- Βούλγαροι ἀντάρται
- ἔχω μακράν κόμην — ἐπὶ ἀσταχύων : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
- (λ. τουρκ.) τὸ οἶκημα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτημόνος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
- θρῆνος με κτυπήματα τοῦ στήθους, ὄδυρμός,
- ρόπαλον ἀτρακτοειδές, με τὸ ἐν ἄκρον παχύτερον.
- πόλις τῆς Βορείου Ἠπείρου.
- κλάδος ἀγριελιάς, δι' οὗ ἐστεφανοῦντο οἱ Ὀλυμπιονῆται.
- ὁ τραχὺς λίθος.
- τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.
- καλύβη εἰς ἔλη Μακεδονίας.
- ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
- τὸ ἄνω χεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
- παρίστια (ναυτ.).
- κρούω, κτυπῶ.
- (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαίρεσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
- (ἐπίρρ.) ἰσχυρῶς, με δύναμιν.
- σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
- κυψέλη.
- κτυπῶ.
- κράξιμον κόρακος.
- (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), ὁ ἰδρυτής, κυρίως ὁ ἰδρῦσας ναόν, μονὴν ἢ ἄλλο ἱερὸν ἱδρυμα.
- εἶδος ἀναμίκτου ποτοῦ, ἀνακατωσοῦρα.
- ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσῃ· μεταφ. σχεδιάζω νὰ φανερώσω, ἐτοιμάζω· κυφοροῦμαι = ἐτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
- δύναμις ἀξίας, ἐξουσία.

Λ

- λαγγεμένοις — (ἐπίθ.) μαγευμένοις, γοητευμένοις (ἐκ τοῦ ἀρχ. ρήμ. λαγγάζω=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω).
- Λακτάντιος — ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχῆς τοῦ τετάρτου αἰῶνος· πρὶν γίνῃ χριστιανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπεδῶν-όνος — λάμψις, λαμπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπίσης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- λεγεών — (ἀρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ῥωμαίοις, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεὼν εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηρεῖτο εἰς 10 κοχόρταις,
- λευρός, — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λευχείμων, — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- Λιάπης, ὁ — (πληθ. Λιάπηδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- Λιβάνιος — (314—392), "Ἑλλην σοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἰδρύσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, οἱ ὅποιοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἔθνικόν.
- λίβας — ἄνεμος θερμὸς προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- Λιβόρνος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρνον — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λινυρός — μελωδικός.
- λίκνον, τὸ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λιτή, ἡ — προσευχή, παράκλησις.
- Λογγίνος — ἑκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Χριστιανῶν ἐπολέμησε μὲ φανατισμὸν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λόγγος, ὁ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λοκομοτίβα, ἡ — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λόφος (κράνους) — θύσανος ἐκ τριχῶν ἵππου, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας (κοινῶς φούντα).
- λυκανγές, τὸ — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήριος — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρῶνῃ· λυτήριος προσευχή = ἡ προσευχή, ἡ ὅποια ἀπολυτρῶναι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

M

- μαγνάδι, τὸ
Μαδεμοχωριτής — λεπτή καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.
— κάτοικος τῶν Μαδεμοχωρίων, τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἐπαρχίας Ἀρναίας.
- μαῖστροάλι, τὸ
μάνητα, ἡ
μαρκούτσι, τὸ — ὁ βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
— ἡ μανία.
— (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλὴν τοῦ ναργιλῆ (ἰδὲ λέξιν).
- μαρμαίρω
Μαυριτανοί — ἀκτινοβολῶ παλμικῶς, ἀστράφτω.
— οἱ κάτοικοι τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρική (Μαρόκον, Ἀλγέριον).
- μεγαλωστὶ
μελισσηγνός — (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
— ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ μέλιτος· σύνηθες ὄνομα βοῶν τοιούτου χρώματος.
- μελτέμια, τὰ — οἱ βόρειοι ἢ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.
— (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.
- μερεμετίζω
μεσοῦψης
μετερίζι, τὸ — (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.
— (λ. τουρκ.) ὀχρώμα, πρόχρωμα, προκαλύμμα κατὰ τὴν μάχην.
- μιασματικός
μικκύλος
μιναρές, ὁ — μολυσματικός.
— μικρός.
— (λ. τουρκ.) ὑψηλὸς καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ, μετ' ἐξώστου ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁ μουεζίνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργὸς) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.
- μινυρίζω
μισεύω — παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.
— ἀναχωρῶ ἐκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.
- μισοκάνανα
μόλεμα, τὸ
Μοράβας, ὁ
Μουλβία, ἡ
μουράγιο, τὸ
μουνσφιρέοι. οἱ
μούνσκουλη. ἡ — (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στινοῦ.
— μόλυσμα.
— ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.
— γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ρώμην.
- Μοντεσελίμης
μπαταριές
μπατάρω — (λ. ἐνετ.) κρηπίδωμα, προκυμιά.
— (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται φιλοξενούμενοι.
— πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὑγρὸν, ἔστω καὶ δλίγον, χῶμα.
— Τούρκος διιοικητής.
— σειρὰ ὁμοβροντιῶν πυροβόλων ὅπλων.
— κλίνω πρὸς τὸ ἓνα πλευρον (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).
- μπέης, ὁ — (λ. τουρκ.) πλούσιος ἀρχηγός, φύλαρχος, ὁ υἱὸς

μπενετάδες, οἱ
 μπιρμπιλός
 μπουγάτσι
 μπουγαρίνι, τὸ
 μπουκαδούρα, ἡ
 μπουρίνι
 μυρτιές
 μυσταγωγία, ἡ
 μυχός

- τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραμμάτου Τούρκου ἀξιωμα-
 τικοῦ
 — τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.
 — (ἐπίθ.) πλουμιστός, παρδαλός.
 — στενὴ θαλασσία δίοδος.
 — εὖοσμον ἄνθος· τὸ φυτὸν μπουγαρινιά-ἱασμος ὁ ἀ-
 ραβικὸς.
 — (λ. ἰταλ.) ἄνεμος γεννώμενος καὶ πνέων ἐντὸς τοῦ
 θαλασσίου κόλπου.
 — ἰσχυρὰ καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.
 — (θρηλ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μυρτιᾶς) ἀναφέ-
 ρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραν-
 νοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φο-
 νεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰππαρχον
 (514 π.Χ.) εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους
 μυρτιᾶς, τοὺς ὁποίους ἔφερον λόγῳ τῆς τελουμέ-
 νης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.
 — ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία,
 μύησις εἰς θρησκευτικὰ μυστήρια.
 — τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.

N

νάμα, τὸ
 νανοφυῆς
 ναπολεόνι, τὸ
 ναργιλέξ, ὁ
 νάρθηξ, ὁ
 ναύκληρος, ὁ
 νιτσεράδα
 νογάω
 ντέφι, τὸ
 νωχέλεια, ἡ

- πηγὴ ρέοντος ὕδατος.
 — ὁ γεννηθεὶς ὡς νάνος.
 — τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσόφραγκον.
 — (λ. τουρκ.) καπνοσύριγγ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐ-
 λύγιστον σωλήνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὁποῖον ὁ
 καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ
 μέσῳ φιάλης πλήρους ὕδατος.
 — (γεν. ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν
 εἶδει στοᾶς συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους
 χρῆστ. χρόνους ἔμενον οἱ κατηχούμενοι· σὺν τῷ
 χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλὴν προέσοδον τοῦ
 ναοῦ ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς.
 — ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, λοστρόμος.
 — ἀδιάβροχον ἐπανωφόριον ἀπὸ μουσαμᾶν.
 — ἐννοῶ, καταλαβαίνω.
 — λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον.
 — καὶ νωχελία, ἡ ἰδιότης τοῦ νωχελοῦς, βραδύτης,
 νωθρότης, ὀκνηρία.

Ξ

ξαγναντεύω

— βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακρὰν, διακρίνω (βλ καὶ λ. ἀγνάντια).

ξεφτέρι, τὸ

— τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἰέραξ. μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέρια τοῦ μύλου=τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινεῖται γρήγορα.

ξουριάζω

— (βλέπε ἐξουριάζω).

Ο

ὀβορός, ὁ

— (λ. σλαβ.). μάνδρα. αὐλή.

ὀθόνη, ἡ

— σεντόνι..

οἰκλήσιμον, τὸ

— τὸ διακριτικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγενῶν, εἰκονίζον συνήθως ζῶον, φυτὸν, ἐργαλεῖον, οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ἀντικείμενον,

οἰμωγή, ἡ

— στεναγμός, θρήνος.

οἰστρηλατοῦμαι

— διεγείρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.

ὄλβιος

— ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.

ὀλοφρυμός

— θρήνος, ὀδυρμός.

ὄντας, ὁ

— (λ. τουρκ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντας = ἡ αἵθουσα ὑποδοχῆς.

ὀξυδερκής

— ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.

ὀρεσιτιά

— νύμφη τῶν ὀρέων.

Ὁρόντης

— ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοινικικὸν πέλαγος.

ὄρτσα

— (ναυτ. κέλευσμα προστακτ. τοῦ ρ. ὀρτσάρω) πρόσκαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς ὁποίας τὰ ἱστία παύουσι δεχόμενα τὸν ἄνεμον.

οὐριοδρομῶ

— ἀρμενίζω ὑπὸ οὐριον ἄνεμον.

οὐριος

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐρᾶς προερχόμενος οὐριος ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου. ὁ ὠθῶν αὐτὸ ἐκ τῶν ὀπισθεν.

οὐτοπιστής

— ὁ ὁπαδὸς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ πραγματοποιήσιμα,

οὐτοπία

— (ἐκ τοῦ οὐ-τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, ποὺ δὲν δύναται νὰ σταθῇ, ποὺ εἶναι ἀπραγματοποίητος.

Π

παγάνα, ἡ	— ὁμαδικὸν κυνήγι ζώων ἢ ὁμαδικὸ ψάρευμα.
πάλαι	— κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν.
παλιολαζαρίνα, ἡ	— ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἶδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
παμφαῆς	— ὁ πλήρης φωτός.
παννυχίς	— ἀκολουθία (ἐν ναῶ) διαρκούσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν.-ίδος).
παρά	— πλησίον.
παραινῶ	— σουμβουλευῶ, νοουθετῶ.
παρατυπία	— ἔλλειψις ἢ παράβασις τῶν νομικῶν κλπ. τύπων.
πάρειξ	— ἐκτός, πλὴν, εἰμὴ μόνον.
Παρθένης Κωνσταντίνος	(γενν. 1879) ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὑπῆρξε διακεκριμένος ζωγράφος, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
παρτέρι, τὸ	— (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ἰδίου εἶδους ἀνθέων.
παρυφή, ἡ	— τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
πασαλήκι	— ἡ περιοχὴ τὴν ὁποίαν ἐξουσιάζει ὁ πασᾶς ἢ ἡ ἐξουσία τοῦ πασᾶ.
Πατρίοιοι, οἱ	— οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ· γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
πεπρωμένα	— τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
περιάγομαι	— περιφέρομαι, στριφογυρίζομαι.
περιεστώτες, οἱ	— μετοχὴ παρακειμ. τοῦ περιίσταμαι=ἵσταμαι πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
περικαλλής, ὁ, ἡ	— (ἐπιθ.) ἐξαιρετικὰ ὡραῖος.
περίρρυτος, ὁ, ἡ	— περιρρέμενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὕδατων.
περίστυλος	— ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
περίσωσμα, τὸ	— περισωθὲν ὑπόλειμμα.
πесσός, ὁ	— ψηφίς κάθετος ἐπὶ ἄβακος παιγνιδίου (τὸ πούλι),
πετροκαλαμιά, ἡ	— τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θερισμένου σίτου.
Πηδάλιον, τὸ	— συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἀγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
πυαίνομαι	— λιπαίνομαι.
πίπτω	— πέφτω, ξεπέφτω.
πλάβα	— βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
πλαισιώνω	— περιβάλλω κάτι μὲ πλαίσιον, μὲ κορνίζαν.
πλαταγῶ	— κτυπῶ καὶ παράγω ἰσχυρὸν κρότον.
Πλειάδες, αἱ	— ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

πληκτικός

— (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήττω), ὁ προκαλῶν πληξιν, ἀνιάρως, κουραστικός, θλιβερός.

πλημελῶ

— κάμνω σφάλματα.

πλησίστιος

— ὁ πλέων μὲ ἀπλωμένα ὄλα τὰ πανιά.

πόα, ἡ

— τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς πόα — φυτὸν τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυλώδης.

Πόγραδες, τὸ

— πόλις τῆς Β. Ἑπείρου.

ποδίζω

— ἕνεκα κακοκαιρίας ἀνακόπτω τὸν πλοῦν παραμένω εἰς ὄρμον (ἐπὶ πλοίων).

πολύρροιβδος

— ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θορυβῶν.

« Πόρτα », ἡ

— ἡ « Ὑψηλὴ Πύλη », ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν σουλτάνων.

πορφυρογέννητος

— ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς του ἦσαν βασιλεῖς.

Πούλια

— ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων, συγκειμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων, ὧν μόνον ἑπτὰ ἕως δέκα εἶναι ὁρατοί, ἐκ τούτου « ἑφτάφωτη πούλια ».

πράγγα, ἡ

— ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον.

πραιτωριανοὶ

— στρατ. σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.

προηγούμενος

— προϋστάμενος μονῆς.

προκαλῶ

— προξενῶ, φοβερίζω.

προντίζομαι

— σκορπίζομαι, τινάζομαι.

προσκολλῶμαι

— προσηλώνομαι μὲ ἀφοσίωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.

προσορμίζομαι

— εἰσέρχομαι εἰς ὄρμον ἢ λιμένα, ὅπου ἀγκυροβολῶ, ἀράζω.

πρόστεγον

— ὑπόστεγος χώρος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας.

πρωτὰτα τὰ

— οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προεστοί, οἱ ἄρχοντες.

πυξίς

— μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουτί.

P

ραθυμία, ἡ

— ὀκνηρία, νωθρότης.

ράκος

— κουρέλι, ἀνθρωπος χωρὶς ἠθικόν.

ραφίνα, ἡ

— τὸ στέλεχος τῆς σικάλεως (βριζοκάλαμο).

ρεκάζω

— ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.

ρηγάτο, τὸ

— τὸ βασίλειον.

ρίμες

— ὁμοιοκατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).

ριπή

— βολή, ταχεῖα κίνησις.

ρόγχος, ὁ

— θορυβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ροχαλητό.

ρομφαία, ἡ
ρουμάνια, τὰ
ροχθῶ(έω)

ρύπος, ὁ

σάισμα τὸ
σακολέβα, ἡ

σαλαγῶ (άω)

σάπφειρος, ὁ
σάρισα
σβάστικα

σγαολίζω

σεράι
σερασκέρης
σεφέρει τὸ
σηκός,
σιβυλλικοί χρησμοί

Σιλεντιάριος

Σιλήμνα, ἡ
σιουμπέκι
σισανές, ὁ
σκαπετῶ
σκασιά, τὰ

σκαρμός, ὁ

σκάφανδρον, τὸ
σκεβρωμένος
σκελεθρωμένος
σκήνωμα

- πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστομος σπάθη.
- τὰ δάση (λ. τουρκ.).
- προκαλῶ ρόχθον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὑδάτων).
- ἀκαθαρσία, λέρα.

Σ

- τὸ σκέπασμα.
- (ἀρχ. σακολαίφη) : α') ἰστίον, καραβόπανον, τραπεζοειδοῦς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα τοιοῦτον ἰστίον.
- θορυβῶ, προκαλῶ δυνατόν θόρυβον διὰ ν' ἀποδιώξω τὰ ζῶα.
- πολῦτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
- μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
- διακοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ· σημαία χιτλερικῆς Γερμανίας.
- λέγεται ἐπὶ ὀρνίθων: σκαλίζω, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναξέω.
- (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, μέγαρον, διοικητήριον
- (λ. τουρκ.) τοπικός, στρατιωτικὸς διοικητής.
- (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
- ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίοις.
- συλλογὴ προφητειῶν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μὲν τιδα Σίβυλλαν· αἱ προφητεῖαι αὗται ἐθεωροῦντο ὀράσεις.
- ἀξιωματοῦχος τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
- ὅρος τῆς Ἀρχαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως.
- γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
- παλ. τύπου ἐμπροσθογεμὲς πολεμικὸν ὄπλον.
- ξεπερνῶ, ὑπερβαίνω.
- ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συναρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλοῖα.
- ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσδένεται ἡ κώπη διὰ θηλειᾶς.
- εἰδικὴ ὑδατοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δύτου.
- κυρτωμένος.
- σκελετωμένος.
- τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ λείψανον, σκηνή.

σκήπτωμα, τὸ
σκοῦζω
σκούνα, ἡ
σκότα, ἡ
σμάραγδος
σοῦδα
σοφρᾶν

σπαχής, ὁ

σπολλάτη
στιά, ἡ
στιβάνι, τὸ

στίλβω
στόμφος
στομώνω

συγκοινωνῶ (-έω)

συγκυκῶ
συκομαῖδα
συλῶ
συμπαχής, ὁ, ἡ
συμπεριπτύσσομαι
συμφυεῖς
συναμιλλῶμαι
συναξάρι, τὸ

συννομεύς
σύνολος
σύνωρα
Σωσίβιος

σωτρώπι, τὸ

- ἀναπήδησις ἐκ χαρᾶς.
- φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.
- ἱστιόφορον μὲ τετράγωνα ἱστία καὶ δύο ἱστούς.
- ὁ ποὺς τοῦ ἱστίου.
- πολύτιμος λίθος βαθυπρασίνου χρώματος.
- στενὴ δίοδος.
- ἀπὸ σοφρᾶν (σοβράνα ἐπιρρ. Ἰταλ. ναυτικὴ λέξις)
= ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἄνεμον).
- α') ὁ τιμαριούχος τοῦρκος ἵππεύς, β') ἵππεὺς τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
- εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
- ἡ ἐστία, τὸ τζάκι.
- (καὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος ἡ καὶ ὅλην τὴν κνήμην· ἡ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρητικὴ μπότα.
- ἀστράπτω.
- πομπῶδες ὕψος περὶ τὸ λέγειν.
- ἀμβλύνω τὴν κόψιν μαχαίρας, ξίφους κλπ. τὸ κάμνω νὰ μὴ κόπῃ μεταφ. ἀπαμβλύνω, ἐξουδετερώνω (κακὸν τι).
- κοινωνῶ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων μαζί μὲ ἄλλους.
- ἀναταράσσω, ἀνακατεύω.
- πίττα ἐκ σύκων.
- κλέπτω ἱερὰ πράγματα, λεηλατῶ.
- (ἐπίθ.) πυκνός, στερεός.
- ἀνταλλάσσω ἐναγκαλιασμόν μὲ ἄλλους.
- συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
- συναγωνίζομαι.
- βιογραφία ἀγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιέχει τὰς βιογραφίας τῶν ἁγίων· παλαιὰ συναξάρια-παλαιὰ παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
(Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος).
- ὁ καρπούμενος κάτι μὲ ἄλλον.
- (ἐπίθ.) ὁλόκληρος χωρὶς ἐξαίρεσιν, σύμπας.
- (ἐπίρρ.) συντόμως.
- ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰῶνος. τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ πλοίου.

T

- Ταγανρόκ, τὸ
τά(μ)πια, ἡ
ταμπούρι, τὸ
- ταριχευτικός
ταρσανᾶς, ὁ
τελώνια, τὰ
τέμενος, τὸ
τέμνομαι
τέμπλον, τὸ
- τερεβίνθος, ἡ
- τερέτισμα
Τεσσαράκοντα μάστιγες
- Τετράπολις
- Τζοχανταρέοι, οἱ
τιθασεῶν
τίρα
τιτυβισμός
τρακάρω
- τρεχαντήριον, τὸ
- τρικάταρτον, τὸ
Τρικούτης Χαρίλαος
- τρίλια, ἡ
- τριτημόριον, τὸ
Τρίτων
- τροπαία, ἡ
- ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κανονιοστάσιον.
— (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαρά-
κωμα.
— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάστωμα).
— (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
— πονηρὰ πνεύματα.
— μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
— κόπτομαι.
— (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὀρθοδόξων ναῶν,
δι' οὗ χωρίζεται τὸ "Ἁγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοι-
ποῦ ναοῦ.
— δένδρον κωνοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβινθίνην,
ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ.
νέφτι).
— κελάθημα χελιδόνος ἢ τέττιγος.
— οἱ θανατωθέντες ἐν Σεαστείᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος
'Αγρικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου 40 στρα-
τιῶται, οἱ ὅποιοι προυτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν
θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πί-
στιν.
— ἐλέγετο ἡ 'Αντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς
τέσσαρα τμήματα, μεγάλα ὡς ἰδιαίτεραι πόλεις.
— τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
— δαμάζω, ἐξημερώνω.
— ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
— λαλιὰ ὁμοία μὲ τὴν τῆς πέρδικος.
— κάμνω κάτι νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μὲ κά-
ποιον.
— τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πρὸς ἀλίσκιον ἢ ἀκτο-
πλοῖον.
— ἱστιοφόρον μὲ τρεῖς ἰστούς, τριίστιον.
— εἷς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας
'Ελλάδος (1832—1896).
— (λ. ἰταλ.) τερέτισμα ῥοδικοῦ πτηνοῦ, μουσικὸν λά-
λημα.
— τὸ τρίτον μέρος.
— ἀρχαία θεότης, υἱὸς τῆς 'Αμφιτρίτης καὶ τοῦ Πο-
σειδῶνος.
— ὁ ἄνεμος ὁ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν
ξηράν.

- τροόπις, ἡ — τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πρύρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
- τροφαντός — (ἐπίθ.) πρῶϊμος, τρυφερός.
- τροχοφόρον, τὸ — παλ. τύπου ἀτμόπλοιον κινούμενον διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προσηρμοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
- τροχαλίζω — ἀκούομαι νὰ τρέχω.
- τσάκα, ἡ — (ἄλλως τζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μετὰ χειρίδων ἐξωτερικὴ φανέλλα.
- τσαπράζια, τὰ — ἀργυρᾷ ἡ ἐπίχρυσα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κοσμοῦντα ἔθνικὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας.
- τσέλιγκας, ὁ — (λ. σλαβ.) ποιμὴν, βοσκός.
- τύρβη, ἡ — θόρυβος, ταραχὴ.
- τυφῶν-ῶνος, ὁ — φοβερά, στροβιλοειδὴς θύελλα.

Υ

- ὕλην — (ὄρος), δασῶδες ὄρος.
- ὕμνω — πλέκω τὸ ἐγκώμιόν τινος, ψάλλω ὕμνον.
- ὕποτροπή — ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπὴν.
- ὕποφωσκω — ἀρχίζω νὰ φέγω, προβάλλεται ἐλπίς καλυτέρου μέλλοντος.
- ὕπῳρεια, ἡ — οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
- ὕψικάρηνος, ὁ, ἡ — ὁ ἔχων ὑψηλὴν κεφαλὴν, ὁ ὑψηλός.

Φ

- φαйлόνιον, τὸ — διακριτικὸν ἄμφιον τῶν ἱερέων.
- φαντασμαγορία, ἡ — φανταστικὴ παράστασις ἡ εἰκὼν, εὐχάριστος ὡς θέαμα.
- φασάγγι, τὸ — (ἀρχ. φάραγξ—αγγος, θηλ.) βαθὺ χάσμα μεταξὺ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
- Φειδίας — περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
- φελούκα, ἡ — τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
- φιλόκαλος, ὁ, ἡ — ὁ ἀγαπῶν τὸ ὥραϊον, καλαισθητός.
- φιδό, τὸ — τὸ φίδι, μεταφορικῶς: τὸ δριμύ ψῦχος.
- φλάμ(μ)ουλον, τὸ — (λ. λατ. flammulum), βασιλικὸν λάβαρον, σημαία.
- φλάσκα, ἡ — ξύλινον δοχεῖον οἴνου (τσότρα, τσίτσα).

- φλέγμα, τὸ
φλοκάτα, ἡ
- φολίς, ἡ
φονιάς, ὁ
- φουῖντο, τὸ
Φραντζῆς Γεώργιος
- φρένα, τὰ
φρενίτις, ἡ
φρενιτιώδης
φρύδι, τὸ
φώσινο, τὸ
- φωστήρ, ὁ
- ἀπάθεια, ψυχραιμία.
— εἶδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερουσης κρόσσια.
— λέπι.
— εἶδος ἐξώστου ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ ὅπου περιέχουν θερμὸν ἔλαιον ἢ ἐκτύπων τοὺς ληστάς, ὅταν ἀπεπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν οἰκίαν.
— ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης.
— (1401—1466), βυζαντινὸς στρατιωτικὸς, πολιτικὸς καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε «Χρονικόν», εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης.
— (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.
— μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.
— (ἐπίθ.), γεμᾶτος φρενίτιδα, ἔξαλλος.
— (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὀφρὺς ἄνω μέρος τοῦ ὄρους.
— μωρουδέλι βυζανιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυφερόν.
— ὁ φωτίζων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθής.

X

- χαγιάτι, τὸ
- χαφιές, ὁ (ἢ χαβιές)
- χάμουρα, τὰ
- χαμπέρι, τὸ
χάρομα, τὸ
χαρμπί τὸ
Χάσικα
χατζιλίκι, τὸ
- χατζῆς
- χηβάς-άδος
- χλωρίς, ἡ
χοροστάσι
- «ΧΡΟΝΙΚΑ», τὰ
- (λ. τουρκ.) ἐξωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος οἰκίας.
— ἄτομόν, τὸ ὁποῖον πληρῶνεται, διὰ νὰ παράσχη ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθετος, ἐνίοτε κακοποιός.
— τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ ἄλλων ὑποζυγίων (ἢ σαγῆ).
— (λ. τουρκ.). εἰδησις, πληροφορία, νέον.
— ὅ.τι προξενεῖ χαράν, ἡδονήν.
— εἶδος ξίφους.
— (χωριά), ὁμὰς χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.
— προσκύνημα εἰς ἱεροὺς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ χατζῆ (βλ. κατωτέρω).
— (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητὴς τῶν ἁγίων τόπων.
— ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀκηβάδα.
— τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.
— τόπος πού γίνονται χοροί.
— ἡ ἐφημερίς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν ὁ-

- χοϊν ἐξέδιδεν ἐν Μεσσολογίῳ κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς τελευταίας πολιορκίας ὁ φιλέλλην Ἰάκωβος
Μάγερ.
- Χρυσόρρους — ὁ χρυσᾶ ρεύματα ἔχων.
Χρυσόστομος — ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφα-
γιασθεὶς τὸ 1922 ὑπὸ τῶν Τούρκων.
Χρυσοτοξικλινον, τὸ — ἡ ἐπίσημος αἵθουσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει.
Χρῶς ὁ — (γεν. χρωτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπι-
δερμὶς.
1896 — ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθήναις
οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὀλυμ-
πιακοὶ Ἀγῶνες.

Ψ

- Ψάλτης τῆς Λευκάδος — (εἰς τὸ «Τραγούδι τῶν Ἑφτὰ Νησιῶν» τοῦ Κ.
Παλαμᾶ), περίφορσις ἀντί: Βαλαωρίτης (βλ.
βιογραφίαν του).
ψαροπούλα, ἡ — μικρὰ ψαρόβαρκα.

Ω

- ὦδε — (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ὅδε), ἐνταῦθα: ἐδῶ.
ὠδὶς-ἴνος, ἡ — πόνος τοκετοῦ.
φονηή, ἡ — ἀγρία φωνὴ ζώων, οὐρλιασμα.
ὠρύομαι — οὐρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θρηγῶν (ἐπὶ
ἀνθρώπων).
ὥσει — (ἐπίρρ.). ὥς ἔάν, σάν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. Ἐγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἡσυχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς καὶ γλωσσικὰς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἦταν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1960.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς Γυμνασίου. Ἐγράψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μετὰ τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1908. Ἰδρύσε τὸν σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μετὰ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἔργα του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἰδρύσε τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινήν», τὴν ὁποίαν διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1891. Ἠσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγράψεν ἰδίως ἱστορικὰ ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Δημ. Δημητριάδης). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν τὸ

1886. 'Εσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.
'Απέθανεν εἰς Ἀθήνας 1958.

ΓΟΥΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. 'Εσπούδασεν Ἱατρικὴν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὀκτάτομον ἔργον του : «Βίοι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὅποιον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοὶ καὶ ἔθνηκοι εὐεργεταί.

ΓΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἠσχολήθη κυρίως μετὰ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως μετὰ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μετὰ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας 1941.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1951 Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἔνωρίς ἠσχολήθη μετὰ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζὰ.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. 'Εσπούδασε μηχανικὸς χημικός. Ἐξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ : «Γύρο ἀπὸ τῆς Ἑλλάδας», «Τὸ περιβόλι τῶν θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ἄ.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν, τὸ 1881. 'Εσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰ μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. 'Εσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐρεῖνας τῆς ἱστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. 'Εγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. 'Εσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρέτησιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Γνωστὸς ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Βιάννον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειον. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. 'Εσπούδασε Παιδαγωγικὰ καὶ Φιλοσοφίαν. Πλὴν

των ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μελέτας κ.ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἦτο μαθητὴς ἀκόμῃ, ὅταν ἤρχισε νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὕμνητὴς τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΑΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὅμως ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηύθυνε τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα. «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωὴν.

ΜΑΒΙΑΗΣ ΔΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισε νὰ ἀσχολῇται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἔσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπαναστάσιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη. Ἐφονεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδινῶν, εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1912.

MARTINEΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐγράψε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεὺς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσε πλήθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικὰς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ», «Ὁ Νάυαρχος Μιαούλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ. Ἀπέθανε τὸ 1966.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλὴν ἐκκλησιαστικὸς ῥήτωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἐγράψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας.

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκίαθον, σύγχρονος, μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ ἐξόχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ συνωνύμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητὴς. Περιεβλήθη, κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκίαθον. Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων του ἀντλεῖ καὶ αὐτὸς, ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Ὑπῆρξε θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν πολλαχῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ θεατρικὰ ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παίδων», εἰς τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστολάς μετὰ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐταξίδευσε πολὺ εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικὰς ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ περιγραφὰς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Έγεννήθη εἰς Μύκονον τὸ 1852. Ἦσχυλῆθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν. Ἀπέθανε τὸ 1933.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὁποῦ διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μετὰ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζί μετὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικά, ἰδιαιτέρως δὲ ἡσχυλείτο μετὰ τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὥς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μετὰ ἐγκαρτέρησιν. Φημίζεται διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκώδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἓκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Έγεννήθη εἰς Χάσκιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Έγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877

και απέθανεν εις Ἀθήνας τὸ 1940. Ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηύθυνε τὴν Ἐθνικὴν Πινακοθήκην. Ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰς μελέτας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). Ἐγραψε τὴν «Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους», ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου ἀπέδειξε τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανιδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος νεώτερος Ἑλλήν ἱστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ποιήματα. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐγραψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. Ἔργα του : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεο-ἑλληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι» καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Δημητρίου Σωφώμου. Ἐγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἔζησε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. Ἐτιμήθη μετὰ τὸ Ἐθνικὸν Ἀριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφον. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε τὸ 1936. Ἐγραψε ποιήματα καὶ ἔμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). Ὑπῆρξε διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης. Ἐγεννήθη εἰς Κωνίαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἐπὶ ἔτη διηύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐγραψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1919. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μετὰ βυζαντινὰς ἰδίαις μελέταις.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1904. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων Νεοελλήνων κριτικῶν.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής ἐκ Σμύρνης, ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις, τὸ 1944.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Λογοτέχνης καὶ Ἀκαδημαϊκός. Ἐγενήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1881. Ἐδημοσίευσε πλείστα ποιήματα καὶ πεζά. Ἀπέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐσπούδασεν εἰς Ἰταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐνωρίς ἔδειξε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποιησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφοσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου. Ἐπανελθὼν ἐξ Ἰταλίας εἰς τὴν Ζάκυνθον παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυζᾶς. Σπουδαίστερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ «Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ Ἕθνικός μας Ὕμνος ἡ «Ὡδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικός», ὁ «Ἀάμπρος». Ἀπέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρᾳ. Ἡ Ἑλλάς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἔθνικόν ποιητήν.

ΣΟΤΤΙΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806-1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής. Ἐγενήθη εἰς Κων/λιν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγενήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1938. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος. Ἐγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις ξένων ἔργων.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλου Εὐαγγελίδου. Ἐγενήθη τὸ 1877 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν, ὑπηρετήσας εἰς τὸ πολεικὸν νευρικόν. Ἐκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε καὶ λογοτεχνικά. Ἀπέθανε τὸ 1964.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγενήθη τὸ 1871 εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. Ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγενήθη εἰς Στενίμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ 1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι : «Ἱστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης». Ἐξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τὴν «Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. Ἐγενήθη ἐν Σουλίᾳ τῆς Ἠπείρου τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν Ἀθήναις. Ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ὀλίγα ποιήματα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

	Σελίς
1. Στὸ Στρατὸ μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστας.	9
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	17
4. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	30
7. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
9. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
13. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγοπούλου	100
15. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροῖδου	200
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
24. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντα	253
27. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ (παράδοσις) Ν. Πολίτου	261
28. Τὸ Πήλιον, Ἐμμ. Λυκούδη	266
29. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
32. Ἡ ἐλιὰ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	296
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	302
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χρηστοβασίλη	304

Β'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

Σελίς

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	8
2. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
4. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
5. Τὰ Φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
6. Ἀνάστασι στὴν Ἀγι' Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
7. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου, Η. Μηλιάτου	49
8. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χρ. Χρηστοβασίλη	66
9. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
10. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις. Γρ. Ξενοπούλου	88
11. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
12. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
13. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδοκανάκη	119
14. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	136
15. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
16. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
17. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
18. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
19. Ψαρά, Γ. Τσκοπούλου	168
20. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
21. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !), Ι. Κονδυλάκη	175
22. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
23. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
24. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187
25. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198
26. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
27. Ἀφανὴς ἥρωας, Ἀγγ. Τανάγρα	205
28. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἐμμ. Λυκούδη	221
29. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἐμμ. Λυκούδη	223
30. Ὁ Κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230
31. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
32. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249
33. Στ' ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
34. Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307

Γ'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

1. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
2. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
3. Ὀνειρεμμένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
4. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38

5. 'Η μονή τοῦ Ξηροποτάμου, 'Αλ. Μωραϊτίδου	47
6. Νόστιμον ἤμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
7. 'Η γιαγιά, 'Αλ. Παπαδοπούλου	93
8. Ὑμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. 'Αθάνα	95
9. Ὑμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
10. Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
11. «'Εν τούτῳ νίκα», 'Αγγ. Τανάγρα	112
12. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
13. 'Η πιδ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
14. 'Η τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετή, Σ. Ζαμπελίου	125
15. 'Η 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
16. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) 'Αρ. Βαλαωρίτου	152
17. Ὁ Κολοκοτρώνης ὀμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελλῶ	154
18. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
19. Οἱ σπογγαλιεῖς, 'Αγγ. Τανάγρα	191
20. Τὸ ἡλιοβασίλευμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
21. Θάνατος карабиу, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
22. 'Η ἐπιστροφή (ποίημα) 'Αρ. Προβελεγγίου	216
23. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
24. 'Η ἀναμνηστικὴ εἰς, Γρ. Ξενοπούλου	255
25. Ἐρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
26. 'Η Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
27. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
28. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
29. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	283
30. 'Η ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
31. 'Η ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
32. Ἀπολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου	295
33. Τὸ ζαρκάδι, Στεφ. Γρανίτσα	299
34. Τὸ κουνάβι, Στεφ. Γρανίτσα	300

1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α	2
3	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β	3
4	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ	4
5	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ	5
6	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε	6
7	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ	7
8	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ	8
9	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η	9
10	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ	10
11	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι	11
12	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Κ	12
13	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Λ	13
14	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Μ	14
15	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ν	15
16	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ξ	16
17	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ο	17
18	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Π	18
19	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ρ	19
20	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Σ	20
21	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Τ	21
22	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Υ	22
23	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Φ	23
24	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ	24
25	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ψ	25
26	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ω	26
27	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ϊ	27
28	ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ϋ	28
29	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΰ	29
30	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ς	30
31	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ζ	31
32	ΚΕΦΑΛΑΙΟ η	32
33	ΚΕΦΑΛΑΙΟ θ	33
34	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ι	34
35	ΚΕΦΑΛΑΙΟ κ	35
36	ΚΕΦΑΛΑΙΟ λ	36
37	ΚΕΦΑΛΑΙΟ μ	37
38	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ν	38
39	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ξ	39
40	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ο	40
41	ΚΕΦΑΛΑΙΟ π	41
42	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ρ	42
43	ΚΕΦΑΛΑΙΟ σ	43
44	ΚΕΦΑΛΑΙΟ τ	44
45	ΚΕΦΑΛΑΙΟ υ	45
46	ΚΕΦΑΛΑΙΟ φ	46
47	ΚΕΦΑΛΑΙΟ χ	47
48	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ψ	48
49	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ω	49
50	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ι	50
51	ΚΕΦΑΛΑΙΟ κ	51
52	ΚΕΦΑΛΑΙΟ λ	52
53	ΚΕΦΑΛΑΙΟ μ	53
54	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ν	54
55	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ξ	55
56	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ο	56
57	ΚΕΦΑΛΑΙΟ π	57
58	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ρ	58
59	ΚΕΦΑΛΑΙΟ σ	59
60	ΚΕΦΑΛΑΙΟ τ	60
61	ΚΕΦΑΛΑΙΟ υ	61
62	ΚΕΦΑΛΑΙΟ φ	62
63	ΚΕΦΑΛΑΙΟ χ	63
64	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ψ	64
65	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ω	65
66	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ι	66
67	ΚΕΦΑΛΑΙΟ κ	67
68	ΚΕΦΑΛΑΙΟ λ	68
69	ΚΕΦΑΛΑΙΟ μ	69
70	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ν	70
71	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ξ	71
72	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ο	72
73	ΚΕΦΑΛΑΙΟ π	73
74	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ρ	74
75	ΚΕΦΑΛΑΙΟ σ	75
76	ΚΕΦΑΛΑΙΟ τ	76
77	ΚΕΦΑΛΑΙΟ υ	77
78	ΚΕΦΑΛΑΙΟ φ	78
79	ΚΕΦΑΛΑΙΟ χ	79
80	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ψ	80
81	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ω	81
82	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ι	82
83	ΚΕΦΑΛΑΙΟ κ	83
84	ΚΕΦΑΛΑΙΟ λ	84
85	ΚΕΦΑΛΑΙΟ μ	85
86	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ν	86
87	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ξ	87
88	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ο	88
89	ΚΕΦΑΛΑΙΟ π	89
90	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ρ	90
91	ΚΕΦΑΛΑΙΟ σ	91
92	ΚΕΦΑΛΑΙΟ τ	92
93	ΚΕΦΑΛΑΙΟ υ	93
94	ΚΕΦΑΛΑΙΟ φ	94
95	ΚΕΦΑΛΑΙΟ χ	95
96	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ψ	96
97	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ω	97
98	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ι	98
99	ΚΕΦΑΛΑΙΟ κ	99
100	ΚΕΦΑΛΑΙΟ λ	100

Γ. ΕΠΙΛΟΓΕΣ Κ. ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ

1	Αντ' της θαλασσοπόρου Α. Βασ. Αλ. Νέστο	10
2	Τον θαλασσοπόρο Α. Βασ. Αλ. Μαρτσέλλο	11
3	Ομορφότερη προτομή (Γαλλία) Κ. Παλαμά	12
4	Τη Τροφίμα, Ελ. Μελί	13

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἄρ. Προβελεγγίου	7

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β	8
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστα	9
3. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
4. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	17
6. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
8. Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	30
10. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
13. Ὀνειρεμένη προσευχή (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελᾶ	38
15. Ἀνάστασι στὴν Ἁγίαν Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
17. Ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Η. Μηλιάτου	49

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
20. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
22. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίλη	66
23. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
25. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
26. Τ' ἀρνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
28. Νόστιμον ἡμᾶρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
29. Ἡ γιγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
30. Ὕμνε, στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Σελίς

31. Ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
32. Φάρος, ναυτιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαίων, Κ. Παπαρρηγοπούλου	100
33. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
34. Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
35. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
36. α' Ἐν τούτῳ νίκα », Ἀγγ. Τανάγρα	112
37. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
38. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδο- κανάκη	119
39. Ἡ πῦρ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
40. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
41. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
42. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43. Ἡ 25η Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
44. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Πελά	136
45. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
46. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
47. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
48. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	154
49. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
50. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
51. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
52. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
53. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
54. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
55. Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
56. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
57. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !) Ι. Κονδυλάκη	175
58. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
59. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
60. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
61. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
63. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
64. Τὸ ἡλιοβασίλεμμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
65. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198

66. Τὸ ξεστούπωμα, Ἑμμ. Ροῖδου	200
67. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνια	202
68. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωρεϊτίνη	203
69. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
70. Ἀφανὴς ἥρωας, Ἀγγ. Τανάγρα	205
71. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
72. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἑμμ. Λυκούδη	221
74. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἑμμ. Λυκούδη	223
75. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
76. Ὁ κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
78. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
79. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

80. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσούντα	253
81. Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82. Ἑρμηνεῖαι παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
83. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ, παράδοσις, Ν. Πολίτου	261

11. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

84. Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
85. Τὸ Πήλιον, Ἑμμ. Λυκούδη	266
86. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
87. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
88. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
89. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
90. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
91. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	283
92. Στὸ ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
93. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
94. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
95. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290

12. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

96. 'Απολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	295
97. 'Απὸ τὰ ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' ὁ λύκος	296
β' τὸ ζαρκάδι	299
γ' τὸ κουνάβι	300
δ' ἡ πέστροφα	302
98. 'Η κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασίλη	304
'Η 'Ελλάδα μας (ποίημα) 'Αγγ. Σημηριώτη	307
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	309
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	335
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	341

Το παρόν έγγραφο αποτελεί μέρος της συλλογής των εγγράφων του
Κέντρου Ερευνών και Διερεύνησης της Πολιτικής
Εκπαίδευσης και της Επαγγελματικής Κατάρτισης
του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

6810095

ΕΚΔΟΣΗ 18.10.74 (VII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 105.000 - ΣΥΜΒΑΣΗ 241520-2-74
ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑ: ΑΛΕΞ. & ΑΝΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Δεσφ.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσῆμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφημ. Κυβερν. 1946, Α' 108).

104 104

ΕΚΔΟΣΙΣ IB' 1974 (VII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 105.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2415/20-3-74
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΛΕΞ. & ΑΝΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Handwritten text in the top left corner, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and orientation.

Handwritten text in the bottom left corner, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and orientation.

Σελ. 295

Δρ.	172
Ταύρ	172
Ασ.	173
Ασ.	16
Νεία	16
Δρ.	16
Ταύρ	16
Μοσ	16
Θωσ	14
Κου.	14
Χυμ	13
Αγγλ	12

Χαριζόμενο στην φίλη μου
Νείνα

ΕΚΔΟΣΙΣ ΙΒ' 1974 (VII) ANTITYPIA 105.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2415/20-3-74
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΑΛΕΞ. & ΑΝΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

